

ความพยายามในการผลักดันให้การเปิดจุดผ่อนปรนชั่วคราวช่องตาอุ
เป็นด่านผ่านแดนถาวร

ธนวัฒน์ สูดงาม

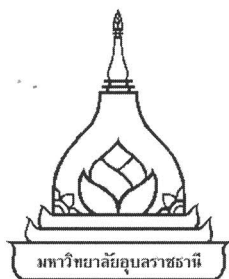
การค้นคว้าอิสระนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์
มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
ปีการศึกษา 2560
ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

THE PUSH FOR THE CHONG TA-AU CHECK POINT BORDER TRADE
TO PERMANENT CROSSING POINT

THANAWAT SOOD-NGAM

AN INDEPENDENT STUDY SUBMITTED IN PARTIAL FULFILLMENT OF THE REQUIREMENTS
FOR THE DEGREE OF MASTER OF PUBLIC ADMINISTRATION
MAJOR IN PUBLIC ADMINISTRATION
FACULTY OF POLITICAL SCIENCE
UBON RATCHATHANI UNIVERSITY
ACADEMIC YEAR 2017
COPYRIGHT OF UBON RATCHATHANI UNIVERSITY

ใบรับรองการค้นคว้าอิสระ
มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์

เรื่อง ความพยายามในการผลักดันให้การเปิดจุดผ่อนปรนชั่วคราวช่องตาอุเป็นด่านผ่านแดนถาวร

ผู้วิจัย นายธนวัฒน์ สุตงาม

คณะกรรมการสอบ

ดร.ศรัณย์ สดใจ

ดร.ประเทือง ม่วงอ่อน

ดร.ดารุณี พุ่มแก้ว

ประธานกรรมการ

กรรมการ

กรรมการ

อาจารย์ที่ปรึกษา

(ดร.ประเทือง ม่วงอ่อน)

(ดร.จิตติพล ภักดีวานิช)

คณบดีคณะรัฐศาสตร์

(รองศาสตราจารย์ ดร.อริยาภรณ์ พงษ์รัตน์)

รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

ปีการศึกษา 2560

กิตติกรรมประกาศ

วิจัยฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยการให้ความช่วยเหลือแนะนำของ ดร.ประเทือง ม่วงอ่อน ซึ่งเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิจัย ที่ได้กรุณาที่ให้คำแนะนำข้อคิดเห็นตรวจสอบ และแก้ไขร่างวิจัยมาโดยตลอด ผู้วิจัยจึงขอกราบขอบพระคุณไว้ ณ โอกาสนี้

ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณ ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ทุกท่านที่ให้ความสะดวกด้านอำนวยความสะดวก และประสานงาน ในการทำวิจัยให้ผู้วิจัย ตลอดจนตลอดจนค้นคว้าหาข้อมูลในการจัดทำวิจัยของผู้วิจัยครั้งนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

ท้ายนี้ ผู้วิจัยขอโน้มรำลึกถึงอำนาจบารมีของคุณพระศรีรัตนตรัย และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายที่อยู่ในสากลโลก อันเป็นที่พึ่งให้ผู้เขียนมีสติปัญญาในการจัดทำวิจัยให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ผู้เขียนขอให้เป็นกตเวทิตาแต่บิดา มารดา ครอบครัวของผู้เขียน ตลอดจนผู้เขียนหนังสือ และบทความต่าง ๆ ที่ให้ความรู้แก่ผู้เขียนจนสามารถให้วิจัยฉบับนี้สำเร็จได้ด้วยดี

ธนวัฒน์ สุดงาม
ผู้วิจัย

บทคัดย่อ

เรื่อง : ความพยายามในการผลักดันให้การเปิดจุดผ่อนปรนชั่วคราวช่องตาอุ
เป็นด่านผ่านแดนถาวร
ผู้วิจัย : ธนวัฒน์ สุดงาม
ชื่อปริญญา : รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชา : รัฐประศาสนศาสตร์
อาจารย์ที่ปรึกษา : ดร.ประเทือง ม่วงอ่อน
คำสำคัญ : การผลักดัน, จุดผ่อนปรนชั่วคราวช่องตาอุ, ด่านผ่านแดนถาวร

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาความพยายามในการผลักดันให้การเปิดจุดผ่อนปรนชั่วคราวช่องตาอุเป็นด่านผ่านแดนถาวร และศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการเปิดจุดผ่อนปรนชั่วคราวช่องตาอุเป็นด่านผ่านแดนถาวร เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพโดยเก็บข้อมูลจากเอกสาร รายงานการประชุม ซึ่งใช้การสัมภาษณ์ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องที่อยู่ในเขตพื้นที่บริเวณจุดผ่อนปรนช่องตาอุ จำนวน 23 คน แบ่งออกได้เป็น 3 กลุ่ม ประกอบด้วย กลุ่มที่ 1 กลุ่มข้าราชการส่วนภูมิภาค กลุ่มที่ 2 กลุ่มกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล ประชาชนทั่วไป กลุ่มที่ 3 กลุ่มเจ้าหน้าที่พนักงานขององค์การบริหารส่วนตำบลโพรงาม

ผลการศึกษาพบว่า ความพยายามในการผลักดันให้การเปิดจุดผ่อนปรนชั่วคราวช่องตาอุเป็นด่านผ่านแดนถาวร ค้นพบว่า จุดผ่อนปรนชั่วคราวช่องตาอุได้เริ่มเปิดทำการ ตามประกาศของจังหวัดอุบลราชธานี ตั้งแต่วันที่ 19 กันยายน พ.ศ. 2539 โดยภาครัฐได้เห็นชอบในหลักการระดับจังหวัดเพื่อสำรวจและศึกษาความเป็นไปได้ที่จะเตรียมผลักดันให้การเปิดจุดผ่อนปรนชั่วคราวช่องตาอุเป็นด่านผ่านแดนถาวร อย่างไรก็ตาม แม้ว่าประชาชนและหน่วยงานในระดับพื้นที่จะสนับสนุนให้เปิดเป็นด่านผ่านแดนถาวร แต่ความพยายามในการผลักดันดังกล่าวกลับไม่ประสบความสำเร็จ เนื่องจากจุดผ่อนปรนชั่วคราวช่องตาอุไม่ใช่เขตพื้นที่ที่รัฐบาลให้ความสำคัญเป็นอันดับต้น ๆ ประกอบกับ การดำเนินการเพื่อยกระดับเป็นจุดผ่านแดนถาวรโดยหน่วยงานในส่วนกลางและส่วนภูมิภาคมีความล่าช้า ขาดเจ้าภาพหลักในการผลักดัน และหน่วยงานที่มีอำนาจหน้าที่ในการสนับสนุนผลักดันยังมีความทับซ้อนด้านอำนาจหน้าที่ ขณะที่รัฐบาลมุ่งให้ความสำคัญกับประเด็นเรื่องเขตแดนและความมั่นคงมากกว่าผลประโยชน์ของประชาชนในพื้นที่

ด้านปัญหาและอุปสรรคในการเปิดจุดผ่อนปรนชั่วคราวช่องตาอุเป็นด่านผ่านแดนถาวร ที่สำคัญคือ 1) การขอใช้พื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า 2) ไม่มีงบประมาณสำหรับการจ่ายค่าชดเชย 3) ขาดความต่อเนื่องของนโยบาย 4) ปัญหาโครงสร้างพื้นฐาน 5) ปัญหาด้านสถานที่ตั้ง 6) เรื่องความมั่นคง 7) การขาดเจ้าภาพหลักในการผลักดันจุดผ่อนปรนช่องตาอุอย่างชัดเจน เป็นต้น

ABSTRACT

TITLE : THE PUSH FOR THE CHONG TA-AU CHECK POINT BORDER TRADE TO
PERMANENT CROSSING POINT
AUTHOR : THANAWAT SOOD-NGAM
DEGREE : MASTER OF PUBLIC ADMINISTRATION
MAJOR : PUBLIC ADMINISTRATION
ADVISOR : PRATUENG MOUNG-ON, Ph.D.
KEYWORDS : PUSH, CHONG TA-AU CHECKPOINT BORDER TRADE, PERMANENT
CROSSING POINT

This study aimed to find a push for supporting Chong Ta-Au Checkpoint Border Trade as a permanent border crossing point and its problems with obstacles. This study was conducted qualitatively by applying official documents, proceedings, and interview among a total of 23 stake holders in Chong Ta-Au checkpoint, comprising of three groups. The first group included provincial officers while village headman, village chief, assistant to village headman, council members of the sub-district administrative organization, and villagers were chosen as the second group and officers working in Pon-ngam Sub-district Administrative Organization as the third group.

The findings found in this study demonstrated that Chong Ta-Au Checkpoint Border Trade have opened by announcement of Ubon Ratchathani since 1997 and the government has approved of a survey and a possibility study in making the checkpoint as a permanent border crossing point. Although villagers and regional agencies substantially supported this case, it was unsuccessful as the checkpoint was not considered, by the government, as the first priority to focus on and the sluggish operation performed by both central and regional agencies was found. Also, there was no a core agency to push this case and overlapping responsibilities of related agencies were determined. Significantly, the government gave an importance on the boundary security rather than benefits of villagers in the region.

According to important problems and obstacles, uses of wildlife conservation area, insufficient budgets for compensations, desultory policy planning, infrastructure, location, security, and an earnestly support from the core agency were clearly indicated.

สารบัญ

	หน้า
กิตติกรรมประกาศ	ก
บทคัดย่อภาษาไทย	ข
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ค
สารบัญ	ง
สารบัญภาพ	ฉ
บทที่ 1 บทนำ	
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 โจทย์วิจัย/ปัญหาการวิจัย	6
1.3 วัตถุประสงค์การวิจัย	6
1.4 ระเบียบวิธีการวิจัย	7
1.5 ขอบเขตการวิจัย	8
1.6 ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย	8
บทที่ 2 กรอบแนวคิดและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	
2.1 แนวคิดเกี่ยวกับการค้าชายแดน	9
2.2 แนวคิดเกี่ยวกับประชาคมอาเซียน	16
2.3 แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง	24
2.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	26
2.5 กรอบแนวคิดในการวิจัย	29
บทที่ 3 วิธีการดำเนินการวิจัย	
3.1 รูปแบบการศึกษาวิจัย	31
3.2 ขอบเขตการวิจัย	31
3.3 การสร้างเครื่องมือ	33
3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล	34
3.5 การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์	34
บทที่ 4 ผลการศึกษา	
4.1 ความพยายามในการผลักดันให้การเปิดจุดผ่อนปรนชั่วคราวช่องตาอุเป็นด่านผ่านแดนถาวร	35
4.2 ปัญหาและอุปสรรคที่ส่งผลต่อการเปิดจุดผ่อนปรนชั่วคราวเป็นด่านผ่านแดนถาวร	57
บทที่ 5 สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	
5.1 สรุปผลการวิจัย	71
5.2 อภิปรายผลการศึกษาวิจัย	77
5.3 ข้อเสนอแนะการศึกษาวิจัย	79

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
เอกสารอ้างอิง	82
ประวัติผู้วิจัย	85

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
2.1	ประเทศสมาชิกสมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้	17
2.2	ธงอาเซียน และดวงตราอาเซียน	17
2.3	กรอบแนวคิดในการศึกษาวิจัย	30
4.1	ประกาศการเปิดจุดผ่อนปรนในพื้นที่ชายแดนติดต่อกับประเทศเพื่อนบ้าน	36
4.2	เส้นทางการดำเนินการเปิดจุดผ่อนปรนช่องตาอุ	42
4.3	คำขอใช้พื้นที่ส่วนราชการหรือองค์กรของรัฐภายในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ตามมาตรา 13 ทวิ แห่งพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507	44
4.4	แผนที่ท้ายพระราชกฤษฎีกา กำหนดบริเวณที่ดินป่าห้วยยอดม่น และป่าบุณฑริก ในท้องที่ตำบลช่องเม็ก ตำบลโนนก่อ อำเภอสิรินธร และตำบลคอแลน ตำบลโพนงาม ตำบลห้วยข่า อำเภอบุณฑริก จังหวัดอุบลราชธานีให้เป็นเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า พ.ศ. 2552	46
4.5	แผนภาพสรุปลำดับเหตุการณ์ของ การเปิด จุดผ่อนปรนชั่วคราวช่องตาอุ	57
4.6	แผนที่อำเภอบุณฑริกบริเวณช่องตาอุ	65
4.7	ขั้นตอนดำเนินการเปิดและยกระดับจุดผ่านแดน	69

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

จุดผ่อนปรนชั่วคราวช่องตาอุ อยู่ในเขตตำบลโพรงงาม อำเภอเบญจตรีก จังหวัดอุบลราชธานี บริเวณจุดผ่อนปรนชั่วคราวช่องตาอุ ห่างจากตัวอำเภอเบญจตรีก มุ่งหน้าไปทางทิศตะวันออกระยะทางประมาณ 14 กิโลเมตร เป็นจุดผ่อนปรนการค้าชายแดนชั่วคราว (ด่านประเพณี) เดิมตั้งอยู่บริเวณห้วยดินดำใหญ่ พิกัด WB 553258 บ้านเจริญพัฒนา หมู่ที่ 11 ตำบลโพรงงาม อำเภอเบญจตรีก จังหวัดอุบลราชธานี (แยกออกจากบ้านหนองแสง หมู่ที่ 7) ตำบลโพรงงาม อำเภอเบญจตรีก จังหวัดอุบลราชธานี ห่างจากบ้านหนองแสงประมาณ 8 กิโลเมตรและห่างจากแนวเส้นเขตแดนไทย – สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป.ลาว) ประมาณ 2 กิโลเมตร จุดผ่อนปรนช่องตาอุ เปิดอย่างไม่เป็นทางการ เมื่อปี พ.ศ. 2535 ตามข้อตกลงระหว่างอำเภอเบญจตรีก จังหวัดอุบลราชธานี กับเมืองสุขุมแขวงจำปาสัก สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป.ลาว) โดยมี นายสุนันท์ เจริญยุทธ ปลัดอำเภอเบญจตรีกกับ ท้าวคำเผย จอมมณี รองเจ้าเมืองสุขุม เป็นผู้ลงนามในบันทึกข้อความระหว่างอำเภอเบญจตรีก จังหวัดอุบลราชธานี กับเมืองสุขุมแขวงจำปาสัก เมื่อวันที่ 28 พฤษภาคม พ.ศ. 2535 ณ ด่านช่องเม็ก อำเภอสีรินธร จังหวัดอุบลราชธานี (กรมประชาสัมพันธ์, 2561: เว็บไซต์)

ต่อมา จุดผ่อนปรนช่องตาอุได้เปิดทำการตามประกาศของจังหวัดอุบลราชธานี เรื่องการเปิดจุดผ่อนปรนในพื้นที่ชายแดนติดต่อกับประเทศเพื่อนบ้าน ลงวันที่ 19 กันยายน พ.ศ. 2539 เปิดทำการในวันจันทร์ พุธ และ ศุกร์ ตั้งแต่เวลา 09.00 น. – 15.00 น. โดยตั้งอยู่บริเวณห้วยดินดำใหญ่ เพื่อกระชับความสัมพันธ์ระดับท้องถิ่น ระหว่างจังหวัดอุบลราชธานีกับแขวง (เทียบเท่าเป็นจังหวัดของประเทศเพื่อนบ้าน) ที่มีอาณาเขต ติดต่อกันกับอำเภอเบญจตรีก จังหวัดอุบลราชธานี ประกอบไปด้วยเมืองสุขุม จำปาศักดิ์ มูลป่าโมกข์ ตามนโยบายของรัฐบาลเพื่อกระชับความสัมพันธ์ระหว่างท้องถิ่นมีความเข้าใจอันดีระหว่างประชาชนและความสงบเรียบร้อยตามแนวชายแดนของไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน อันจะนำไปสู่ความร่วมมือในด้านต่าง ๆ อันเป็นผลประโยชน์ โดยความเห็นชอบของกระทรวงมหาดไทย จึงประกาศเปิดจุดผ่อนปรนในพื้นที่อำเภอชายแดน โดยให้ประชาชนทั้ง 2 ประเทศ สามารถเดินทางเข้าออก เพื่อซื้อสินค้าอุปโภคบริโภคที่ไม่ต้องห้ามตามกฎหมายอื่นใด หรือตามที่ทางราชการของแต่ละประเทศกำหนด ร่วมพิธีกรรมทางศาสนา วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี และกิจกรรมอันดีงามอื่น ๆ ร่วมกัน ซึ่งบุคคลที่ได้รับอนุญาตให้เดินทางเข้ามาหรือออกไปจะต้องเดินทางกลับภายใน 1 วัน ยกเว้น การเข้ามาเพื่อเยี่ยมญาติ รักษาพยาบาล ผ่อนผันให้อยู่ได้ไม่เกิน 1 วัน และไม่เกินเขตอำเภอนั้น ๆ จุดผ่อนปรนตามประกาศของจังหวัดอุบลราชธานี เรื่องการเปิดจุดผ่อนปรนในพื้นที่ชายแดนติดต่อกับประเทศเพื่อนบ้าน ประกอบไปด้วยจุดผ่อนปรน ดังนี้ ด้านสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป. ลาว) 1) บ้านสองคอน หมู่ที่ 1 ตำบลสองคอน อำเภอโพธิ์ไทร 2) บ้านด่านเก่า หมู่ที่ 1 ตำบลโขงเจียม อำเภอโขงเจียม

- 3) บ้านหนองแสง หมู่ที่ 7 (บริเวณช่องตาอุ) ตำบลโพนงาม อำเภอบุณฑริก และด้านประเทศกัมพูชา
 1) บ้านน้ำเย็น หมู่ที่ 6 (บริเวณช่องอานม้า) ตำบลโขง อำเภอน้ำเย็น (กรมประชาสัมพันธ์, 2561: เว็บไซต์)

แต่เนื่องจากจุดผ่อนปรนช่องตาอุ อยู่ห่างจากเส้นเขตแดนไทย – สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป.ลาว) ประมาณ 2.1 กิโลเมตร ประกอบกับได้มีการสร้างหลักเขตแดนไทยทางบก ไทย – สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ได้แก่ หลักเขตแดนที่ 16 – 90 (สร้างเมื่อวันที่ 26 กันยายน พ.ศ. 2544) หลักเขตแดนที่ 16 – 10 (สร้างเมื่อวันที่ 4 มีนาคม พ.ศ. 2544) และเมื่อวันที่ 1 เมษายน พ.ศ. 2544 กองกำกับการตำรวจตระเวนชายแดนที่ 22 ได้มีนโยบายย้ายจุดผ่อนปรนช่องตาอุไปตั้งอยู่ชิดแนวเขตแดน ไทย – สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว โดยความเห็นชอบของกองกำลังสุรนารี จังหวัดอุบลราชธานี จึงได้ดำเนินการย้ายจุดผ่อนปรนช่องตาอุ ไปตั้งอยู่ที่แห่งใหม่ (ที่ตั้งในปัจจุบัน พิกัด WB 568252) และห่างจากแนวเส้นเขตแดนไทย – สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ประมาณ 500 เมตร ตั้งแต่วันที่ 1 เมษายน พ.ศ. 2544 เป็นต้นมา โดยเปิดทำการในวันจันทร์ พุธ ศุกร์ ตั้งแต่เวลา 09.00 น. – 15.00 น.

เมื่อวันที่ 21 สิงหาคม พ.ศ. 2552 พันโทอุตร แสนสุข หัวหน้ากองการพัพพันต่างประเทศ แขวงจำปาสัก พร้อมด้วยท่านคำสิงห์ แก้วทุมมีลาด เจ้าเมืองสุขุมมา พร้อมคณะ ได้มาตรวจสอบหลักเขตแดนทั้ง 4 หลัก และแจ้งให้เจ้าหน้าที่ฝ่ายไทยดำเนินการย้ายตลาดให้ห่างจากเขตแดน และปรับเส้นทางไม่ให้ราษฎรไทยสัญจรผ่านหลักเขตแดนที่ 3 โดยดำเนินการให้แล้วเสร็จผ่านใน 1 สัปดาห์ อำเภอบุณฑริกจึงได้เชิญส่วนราชการที่เกี่ยวข้องเข้าตรวจสอบพื้นที่ดังกล่าว และเห็นชอบร่วมกันให้ย้ายตลาดผ่อนปรนการค้า มาอยู่ที่บริเวณตรงข้ามฐานที่ตั้ง ต.ช.ด ซึ่งเป็นที่ตั้งตลาดเดิม (ห้วยดินดำใหญ่) พิกัด 553258 ห่างจากเขตแดนประมาณ 2.1 กิโลเมตร ตั้งแต่วันที่ 31 สิงหาคม พ.ศ. 2552

เดิม เส้นทางการเดินทางสู่จุดผ่อนปรนช่องตาอุ เป็นเส้นทางลูกรังซึ่งโดยส่วนใหญ่มีสภาพชำรุดและไม่สะดวกต่อการเดินทางและเป็นอันตรายในช่วงฤดูฝน มีสภาพเป็นดินโคลน ทำให้ไม่สามารถเดินทางได้สะดวกเกิดความไม่ปลอดภัยต่อชีวิตและทรัพย์สิน ซึ่งปัจจุบัน เส้นทางการเดินทางสู่จุดผ่อนปรนช่องตาอุ ได้ก่อสร้างทางลาดยาง เส้นทาง ถนนทางหลวงชนบทที่ อบ.4119 อำเภอบุณฑริก – จุดผ่อนปรนช่องตาอุ มีระยะทางห่างจากตัวอำเภอบุณฑริก ประมาณ 14 กิโลเมตร ซึ่งได้ก่อสร้างทางลาดยางระยะทางประมาณ 8 กิโลเมตร 2 ช่องทางจราจร (เริ่มต้นจากบ้านหนองแสง หมู่ที่ 7 ตำบลโพนงาม อำเภอบุณฑริก จังหวัดอุบลราชธานี ถึง บริเวณก่อนถึงจุดผ่อนปรนช่องตาอุประมาณ 1 กิโลเมตร) งบประมาณ 24 ล้านบาท ของกรมทางหลวงชนบท แต่การเดินทางก็ลำบากไม่สะดวกในการเดินทางสัญจรในช่วงกิโลเมตรสุดท้าย เพราะยังเป็นถนนดิน ส่วนในด้านฝั่งของ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป.ลาว) ได้ทำการเปิดถนนเส้นทางผิวจราจรกว้าง 6 เมตร เป็นถนนลูกรังความกว้าง 6 เมตร ความยาวระยะทางทั้งหมด 8 กิโลเมตร จากบ้านเหียง เมืองสุขุมมา สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป.ลาว) ถึงบริเวณแนวชายแดนก่อนถึงจุดผ่อนปรนช่องตาอุ ประมาณ 500 เมตร ในส่วนของ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป.ลาว) มีระยะห่างจากบ้านเหียงถึงช่องตาอุ ประมาณ 8 กิโลเมตร ห่างจากเมืองสุขุมมา สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป.ลาว) ประมาณ 50 กิโลเมตร (กรมประชาสัมพันธ์, 2561: เว็บไซต์)

ปัจจุบันจุดผ่อนปรนช่องตาอุ เปิดให้บริการสัปดาห์ละ 3 วัน คือวันจันทร์ พุธ ศุกร์ เวลา 08.00 – 15.00 น. โดยไม่ต้องทำเอกสารผ่านแดน มีร้านค้าฝั่งไทยประมาณ 138 ร้าน อยู่ในความดูแลของด่านศุลกากรพิบูลมังสาหาร ร้านค้ามีลักษณะเป็นเพิงหญ้าคาและสังกะสี โดยจำหน่ายสินค้าอุปโภคบริโภคและของใช้ประจำวัน ส่วนบริเวณฝั่งสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป.ลาว) มีประมาณ 50 ร้าน มีลักษณะเป็นเพิงหญ้าคาและสังกะสี โดยจำหน่ายเสื้อผ้า เครื่องจักสานของใช้ เบลัดเตล็ดต่าง ๆ อาหารและเครื่องดื่ม เป็นต้น โดยมีราษฎรประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป.ลาว) เดินทางมาซื้อขาย และแลกเปลี่ยนสินค้า มีเงินหมุนเวียนประมาณวันละ 200,000 บาท และจะมีมากโดยเฉพาะ เดือนพฤษภาคม และเดือนมิถุนายน เนื่องจากมีอาหารและพืชผักตามฤดูกาล ที่เป็นสินค้าขายดี อาทิเช่น กบ เขียด หอย ปลา เห็ดเพาะ เห็ดปลวก หวาย หน่อไม้ ที่เป็นที่ยินยอมตามท้องตลาด เพื่อให้การจัดระเบียบจุดผ่อนปรนเพื่อการค้าช่องตาอุเป็นไปด้วยความเรียบร้อยโดย กองกำลังสุรนารีได้มอบหมายให้หน่วยเฉพาะกิจตำรวจตระเวนชายแดนที่ 22 เป็นหน่วยรับผิดชอบในการประสานงานกับอำเภอบุณฑริกซึ่งอำเภอบุณฑริกได้บูรณาการ/สนธิ กำลังประกอบด้วยกองร้อยอาสารักษาดินแดนที่ 7 ชุด เฉพาะกิจสถานีตำรวจภูธร อำเภอบุณฑริก และกองร้อยเฉพาะกิจตำรวจตระเวนชายแดนที่ 225 ในการดูแลการปฏิบัติงาน และองค์การบริหารส่วนตำบลโพรงงามก็ได้มีการจัดกำลังอาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน (อปพร.) ตำบลโพรงงาม ร่วมกับเจ้าหน้าที่ในการอำนวยความสะดวกและบริการประชาชน

จังหวัดอุบลราชธานี มีพรมแดนติดกับประเทศเพื่อนบ้าน 2 ประเทศ คือ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป.ลาว) และกัมพูชา มีด้านพรมแดน ดังนี้ 1) ด้าน สปป.ลาว (1.1) ด้านพรมแดนถาวร จำนวน 2 ด้าน 1) ด้านพรมแดนช่องเม็ก อำเภอสรินธร 2) ด้านพรมแดนปากแซง อำเภอนาตาล (2) ด้านราชอาณาจักรกัมพูชา จุดผ่อนปรนช่องอานม้า อำเภอน้ำยืน 1.2) จุดผ่อนปรน จำนวน 4 จุด ได้แก่ 1) ที่ทำการด่านศุลกากรเขมราฐ อำเภอเขมราฐ 2) บ้านสองคอน ตำบลสองคอน อำเภอโพธิ์ไทร 3) บ้านด่านเก่า ตำบลโขงเจียม อำเภอโขงเจียม 4) ช่องตาอุ บ้านหนองแสง ตำบลโพรงงาม อำเภอบุณฑริก (กรมประชาสัมพันธ์, 2561: เว็บไซต์)

โดยสำนักงานพาณิชย์จังหวัดอุบลราชธานี ได้ดำเนินการจัดประชุมเพื่อส่งเสริมความร่วมมือด้านการค้า การลงทุน และการท่องเที่ยวระหว่างภาครัฐและเอกชน โดยนโยบายการพัฒนาให้จังหวัดอุบลราชธานี เป็นศูนย์กลางด้านการท่องเที่ยว การค้า และการขนส่ง ของอีสานใต้ และอินโดจีนตอนกลางในกลุ่มอินโดจีน ร่วมกันพัฒนาด้านการท่องเที่ยว การค้า การลงทุน การเกษตร การขนส่ง ฯลฯ

เพื่อให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 พ.ศ. 2555-2559 ยุทธศาสตร์การสร้างความเชื่อมโยงกับประเทศในภูมิภาคเพื่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคม ให้ความสำคัญกับ 1) การพัฒนาความเชื่อมโยงด้านการขนส่งและระบบโลจิสติกส์ ภายใต้กรอบความร่วมมือในอนุภูมิภาคต่าง ๆ มุ่งพัฒนาบริการขนส่งและโลจิสติกส์ที่มีประสิทธิภาพ และได้มาตรฐานสากลปรับปรุงกฎระเบียบการขนส่งคนและสินค้าที่เกี่ยวข้อง พัฒนาบุคลากรในธุรกิจการขนส่งและโลจิสติกส์เชื่อมโยงการพัฒนาเศรษฐกิจตามแนวพื้นที่ชายแดน/เขตเศรษฐกิจชายแดนตลอดจนเชื่อมโยงระบบการผลิตกับพื้นที่ตอนในของประเทศ 2) การพัฒนาฐานลงทุนโดยเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันระดับอนุภูมิภาคมุ่งพัฒนาพื้นที่ในภูมิภาคต่าง ๆ ของประเทศให้เชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้านและภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ให้เป็นฐานการพัฒนาด้านอุตสาหกรรม

การเกษตร และการท่องเที่ยว พัฒนาเขตเศรษฐกิจชายแดนและเมืองชายแดน รวมทั้งบูรณาการ แผนพัฒนาพื้นที่เชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้านให้บรรลุประโยชน์ร่วมกันทั้งด้านความมั่นคงและ เสถียรภาพของพื้นที่ 3) การสร้างความพร้อมในการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน เป็นการพัฒนาความร่วมมือ ระหว่างภาครัฐและภาคธุรกิจเอกชนที่มีศักยภาพในการพัฒนาบุคลากรในทุกภาคส่วนเศรษฐกิจ เสริมสร้างความเข้มแข็งให้สถาบันการศึกษาทั้งของรัฐและเอกชนให้มีมาตรฐาน เป็นที่ยอมรับในระดับ สากล ยกกระตักทักษะฝีมือแรงงาน กำหนดมาตรฐานขั้นพื้นฐานของคุณภาพสินค้าและบริการ ที่เป็ นการป้องกันสินค้าและบริการนำเข้าที่ไม่ได้คุณภาพทั้งในประเทศไทยและประเทศเพื่อนบ้าน 4) การเข้าร่วม เป็นภาคีความร่วมมือระหว่างประเทศและภูมิภาคภายใต้บทบาทที่สร้างสรรค์เป็นทางเลือกในการ ดำเนินนโยบายระหว่างประเทศในเวทีโลก มุ่งรักษาบทบาทของไทยในการมีส่วนร่วมกำหนด ยุทธศาสตร์ของกรอบความร่วมมือที่ดำเนินอยู่ รวมทั้งรักษาคุณภาพของปฏิสัมพันธ์กับมหาอำนาจ ทางเศรษฐกิจเดิมและมหาอำนาจใหม่ 5) การสร้างความเป็นหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจในภูมิภาคด้านการ พัฒนาทรัพยากรมนุษย์การเคลื่อนย้ายแรงงาน และการส่งเสริมแรงงานไทยในต่างประเทศ โดยเร่ง ดำเนินการด้านความร่วมมือในการกำหนดมาตรฐานฝีมือระหว่างประเทศเพื่ออำนวยความสะดวก การเคลื่อนย้ายแรงงานในภูมิภาค ส่งเสริมผู้ประกอบการไทยในการขยายการลงทุนไปสู่ต่างประเทศ โดยเฉพาะประเทศเพื่อนบ้าน คัดกรองและส่งเสริมสิทธิและผลประโยชน์ของคนไทยและแรงงานไทย ในต่างประเทศ 6) การมีส่วนร่วมอย่างสำคัญในการสร้างสังคมนานาชาติที่มีคุณภาพชีวิต ป้องกันภัย จากการก่อการร้ายและอาชญากรรม ยาเสพติด ภัยพิบัติและการแพร่ระบาดของโรคภัย มุ่งพัฒนา ศักยภาพและความพร้อมในการป้องกันและแก้ปัญหาข้ามชาติด้านการก่อการร้าย ยาเสพติด และการ หลบหนีเข้าเมืองทั้งระบบ พัฒนาศักยภาพและความร่วมมือภายในภูมิภาคเพื่อเตรียมพร้อมรับภัยพิบัติ ทางธรรมชาติ และเหตุฉุกเฉิน และร่วมมือในการป้องกันการติดเชื่อและการแพร่ระบาดของโรคอุบัติ ใหม่และโรคระบาดซ้ำ 7) การเสริมสร้างความร่วมมือที่ดีระหว่างประเทศในการสนับสนุนการ เจริญเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างมีจริยธรรมและไม่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม พร้อมทั้งเปิดรับความ ร่วมมือกับองค์กรระหว่างประเทศที่ไม่แสวงหากำไร เป็นการดำเนินการภายใต้กรอบความร่วมมือด้าน สิ่งแวดล้อมในระดับอนุภูมิภาค เสริมสร้างการผลิตและบริโภคสินค้าและบริการที่นำสู่การลดการ ปลปล่อยก๊าซเรือนกระจก ส่งเสริมและอำนวยความสะดวกองค์กรระหว่างประเทศที่ไม่แสวงหากำไรให้มี บทบาทเพิ่มขึ้นในการให้ไทยเป็นฐานการดำเนินความร่วมมือเพื่อการพัฒนาประเทศในภูมิภาค 8) การ เร่งรัดการใช้ประโยชน์จากข้อตกลงการค้าเสรีที่มีผลบังคับใช้แล้ว เป็นการสร้างองค์ความรู้ให้กับภาค ธุรกิจโดยเฉพาะผู้ได้รับผลกระทบทั้งเชิงบวกและลบให้สามารถพัฒนาศักยภาพและโอกาสของตนเอง ในการใช้ประโยชน์จากการเปิดการค้าเสรีโดยเฉพาะภาคธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมที่ได้รับการ สนับสนุน เยียวยาและดูแลจากรัฐในกรณีที่ไม่สามารถปรับตัวได้ทัน 9) การส่งเสริมให้ประเทศไทยเป็น ฐานการลงทุน และการประกอบธุรกิจในเอเชียรวมทั้งเป็นฐาน ความร่วมมือในการพัฒนาภูมิภาค โดย จัดให้มีสิทธิประโยชน์และการอำนวยความสะดวกที่จำเป็น เพื่อให้มีการจัดตั้งสำนักงานปฏิบัติการ ภูมิภาค และสนับสนุนบทบาทขององค์กรระหว่างประเทศที่ไม่แสวงหากำไร 10) การปรับปรุงและ เสริมสร้างความเข้มแข็งของภาคีการพัฒนาภายในประเทศตั้งแต่ระดับชุมชนท้องถิ่น มุ่งเสริมสร้าง ศักยภาพชุมชนท้องถิ่นให้รับรู้และเตรียมพร้อมรับกระแสการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอกประเทศ สนับสนุนกลไกการพัฒนาระดับพื้นที่ในการกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาระดับจังหวัดและกลุ่มจังหวัด

โดยเฉพาะจังหวัดชายแดน ให้สามารถพัฒนาเชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้าน ส่งเสริมศักยภาพด้านวิชาการและเครือข่ายของสถาบันการศึกษาของไทยที่สร้างความใกล้ชิด และปฏิสัมพันธ์กับประเทศในอนุภูมิภาค

จึงจัดการประชุมระหว่างจังหวัดอุบลราชธานีราชอาณาจักรไทย กับภาครัฐและเอกชนของแขวงจำปาสัก และแขวงสาละวัน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว รวม 2 ครั้ง ดังนี้ 1) จังหวัดอุบลราชธานี กับ แขวงจำปาสักดำเนินการเมื่อวันที่ 5 กุมภาพันธ์ 2559 ณ จังหวัดอุบลราชธานี โดยทั้งสองฝ่ายมีความเห็นร่วมกันที่จะดำเนินความร่วมมือทางด้านการค้า การลงทุนระหว่างกัน ดังนี้ 1) ส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการดำเนินการตกลงซื้อขายสินค้าเกษตรแบบพันธะสัญญา (Contract Farming) ครั้งที่ 11 และจับคู่ธุรกิจ (Business Matching) ครั้งที่ 7 ในปี 2559 ในการดำเนินการขอให้ปรับปรุงระบบการอำนวยความสะดวกบริเวณชายแดนแก่ผู้ประกอบการ ได้แก่ การกำหนดสิทธิพิเศษต่าง ๆ ให้ชัดเจนโดยเฉพาะการจัดให้มีช่องทางการขนส่งและตรวจปล่อยสินค้าเป็นกรณีพิเศษเพื่อหลีกเลี่ยงปัญหาการเน่าเสียและการส่งมอบสินค้า เนื่องจากสินค้าส่วนใหญ่เป็นสินค้าทางการเกษตรสำหรับข้อจำกัดในการนำเข้าสินค้าเกษตรบางชนิดมายังประเทศไทย ขอให้ดำเนินการให้เป็นตามข้อกำหนดของกระบวนการวิเคราะห์ความเสี่ยงโรคพืช ของกรมวิชาการเกษตร ราชอาณาจักรไทย โดย ด้านตรวจพืชช่องเม็กจะให้คำปรึกษาแนะนำและอำนวยความสะดวกตามอำนาจหน้าที่ ทั้งนี้ แขวงจำปาสักขอให้ฝ่ายจังหวัดอุบลราชธานี จัดส่งเอกสารเกี่ยวกับรายละเอียดข้อปฏิบัติที่ถูกต้อง เพื่อจะได้แจ้งให้ผู้ประกอบการฝ่ายลาวได้ทราบและถือปฏิบัติให้ถูกต้องต่อไป 2) ทั้งสองฝ่ายมีความเห็นร่วมกันที่จะส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้ประกอบการชำระสินค้าผ่านสถาบันการเงิน และระบบธนาคาร เพื่อสอดคล้องกับกฎหมายการคุ้มครองเงินตราต่างประเทศและกฎหมายฟอกเงินของแต่ละประเทศ โดยขอให้สถาบันการเงินกำหนดหลักเกณฑ์ และเงื่อนไขในการดำเนินธุรกรรม ทางการเงินให้สอดคล้องและสะดวกกับสภาพการดำเนินธุรกิจ เพื่อให้เกิดความรวดเร็วและลดภาระค่าใช้จ่าย 3) สนับสนุนให้มีการจัดงานแสดงและจำหน่ายสินค้าร่วมกันของทั้งสองฝ่าย โดยในการเชิญชวนให้ผู้ประกอบการเข้าร่วมงานให้มีการประสานงานล่วงหน้า และกำหนดระยะเวลาอันสมควร เพื่อให้ผู้ประกอบการได้มีเวลาเตรียมความพร้อมในการเข้าร่วมงาน 4) ทั้งสองฝ่ายมีความเห็นร่วมกันที่จะดำเนินการพัฒนาตลาดกลาง และจุดขนถ่ายสินค้าเกษตร บริเวณชายแดนวังเต่า และช่องเม็กให้ได้มาตรฐานสากล และแขวงจำปาสัก มีความประสงค์เชิญชวนให้นักลงทุนฝ่ายไทยเข้าดำเนินการ โดยแขวงจำปาสักจะแจ้งหลักเกณฑ์ของการเข้าไปลงทุนที่ชัดเจนให้ทราบในภายหลัง

ซึ่งในการประชุมครั้งที่ 2 จังหวัดอุบลราชธานี กับแขวงสาละวัน ดำเนินการเมื่อวันที่ 12 มีนาคม 2558 ณ จังหวัดแขวงสาละวัน ซึ่งในการประชุมครั้งนี้ทั้งสองฝ่ายมีความเห็นร่วมกันที่จะดำเนินความร่วมมือทางด้านการค้า การลงทุนระหว่างกัน ดังนี้ 1) การส่งเสริมการค้าชายแดน โดยเฉพาะการสร้างคู่ค้าระดับอำเภอกับเมืองชายแดนของสองฝ่ายทั้งนี้ เพื่อสะดวกในการติดต่อซื้อขายสินค้า และลดต้นทุนสินค้า 2) แขวงสาละวันมีความยินดีในการสนองนโยบายด้านการค้า การค้าลงทุน และการท่องเที่ยวให้แก่ผู้ประกอบการจังหวัดอุบลราชธานี เพื่อเป็นข้อมูลในการศึกษาความเป็นไปได้ในการดำเนินกิจการดังกล่าวร่วมกันในอนาคต 3) จังหวัดอุบลราชธานี มีความยินดีที่จะให้การสนับสนุนและพัฒนาองค์ความรู้ให้แก่ภาครัฐและเอกชนของแขวงสาละวัน เช่น การศึกษาดูงาน การฝึกอบรมวิชาชีพระยะสั้นในสาขาต่าง ๆ ตามศักยภาพที่จังหวัดอุบลราชธานีพึงกระทำได้ 4) แขวงสาละวันมีความยินดีที่จะ

อำนวยความสะดวกให้แก่บริษัทนำเที่ยวในการนำนักท่องเที่ยวที่เป็นหมู่คณะที่ใช้ใบผ่านแดนชั่วคราวผ่านเข้า – ออกเมือง เดินทางจากแขวงจำปาสักมายังแขวงสาละวันได้ โดยให้บริษัทนำเที่ยวแจ้งให้แขวงสาละวันทราบล่วงหน้า 5) สมาคมธุรกิจการท่องเที่ยวจังหวัดอุบลราชธานี และแผนกแถลงข่าววัฒนธรรมและท่องเที่ยวแขวงสาละวัน มีความเห็นร่วมกันที่จะดำเนินการศึกษาเส้นทางการท่องเที่ยวของแขวงสาละวัน เพื่อการเชื่อมโยงเส้นทางการท่องเที่ยวระหว่างกัน 6) จังหวัดอุบลราชธานี รับทราบปัญหาการส่งออกสินค้าฟักทอง ถั่วเหลือง และมันสำปะหลัง ที่ผู้ประกอบการตามสัญญา Contract Farming ของแขวงสาละวัน โดยจะนำปัญหาดังกล่าวไปหารือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องตามนโยบายการพัฒนาให้จังหวัดอุบลราชธานี เป็นศูนย์กลางด้านการท่องเที่ยว ร่วมกันพัฒนาด้านการท่องเที่ยว การค้า การลงทุน การเกษตรและการขนส่ง

ซึ่งสอดคล้องกับ “ประชาคมอาเซียน” (ASEAN Community) มีเป้าหมายของการรวมตัวกันของประเทศสมาชิกอาเซียนภายในปี พ.ศ. 2558 โดยมีวิสัยทัศน์ คือ “การสร้างประชาคมอาเซียนที่มีขีดความสามารถในการแข่งขันสูง มีกฎเกณฑ์กติกาที่ชัดเจน และมีประชาชนเป็นศูนย์กลาง” ทั้งนี้เพื่อสร้าง ประชาคมที่มีความแข็งแกร่ง สามารถสร้างโอกาสและรับมือสิ่งท้าทายทั้งด้านการเมือง ความมั่นคง เศรษฐกิจ และภัยคุกคามรูปแบบใหม่ โดยให้ประชาชนมีความเป็นอยู่ที่ดี สามารถประกอบกิจกรรมทางเศรษฐกิจได้สะดวกมากขึ้น และประชาชนอาเซียนมีความรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน นอกจากนี้ยังมีการเสริมสร้างความเชื่อมโยงระหว่างกันในอาเซียน 3 มิติ คือ ด้านโครงสร้างพื้นฐาน ด้านกฎระเบียบ และความเชื่อมโยงระหว่างประชาชน

ปัจจุบันปรากฏว่า ยังไม่ประสบความสำเร็จในพื้นที่บริเวณจุดผ่อนปรนช่องตาอู เนื่องจากอยู่ในขั้นตอนเริ่มต้น ทั้ง ๆ ที่ได้มีการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนไปแล้ว เมื่อวันที่ 31 ธันวาคม พ.ศ. 2558 ในความเป็นจริงแล้วประชาชนก็อยากให้มีการผลักดันเป็นจุดผ่านแดนถาวร เพื่อเพิ่มมูลค่าทางสินค้าและยกระดับความเป็นอยู่ของประชาชน จึงสนใจประเด็นการศึกษาความพยายามในการผลักดันให้การเปิดจุดผ่อนปรนชั่วคราวช่องตาอูเป็นด่านผ่านแดนถาวร ว่าไม่ประสบผลสำเร็จเพราะอะไรสาเหตุที่ทำให้เกิดปัญหาและอุปสรรคจากอะไร

1.2 โจทย์วิจัย/ปัญหาการวิจัย

1.2.1 การเปิดจุดผ่อนปรนชั่วคราวช่องตาอูเป็นด่านผ่านแดนถาวรมีความพยายามในการผลักดันอย่างไร

1.2.2 จุดผ่อนปรนชั่วคราวช่องตาอูเป็นด่านผ่านแดนถาวรมีปัญหาและอุปสรรคอย่างไร

1.3 วัตถุประสงค์การวิจัย

1.3.1 ศึกษาความพยายามในการผลักดันให้การเปิดจุดผ่อนปรนชั่วคราวช่องตาอูเป็นด่านผ่านแดนถาวร

1.3.2 ศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการเปิดจุดผ่อนปรนชั่วคราวช่องตาอูเป็นด่านผ่านแดนถาวร

1.4 ระเบียบวิธีการวิจัย

งานวิจัยนี้ผู้วิจัยใช้วิธีศึกษาแบบ “วิจัยเชิงคุณภาพ” โดยมีวิธีดำเนินการดังต่อไปนี้

1.4.1 การศึกษาข้อมูลเอกสาร เป็นการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับแนวคิด ทฤษฎี นโยบาย และระเบียบข้อบังคับขององค์การบริหารส่วนตำบลโพรงงาม อำเภอขุนทรุก จังหวัดอุบลราชธานีและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่กับจุดผ่อนปรนช่องตาอุ เชิงพรรณนา และเชิงตีความข้อมูลเอกสารทั้งที่เป็นภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ โดยศึกษาและค้นคว้าข้อมูลจากเอกสารที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย

1.4.1.1 ข้อมูลปฐมภูมิ ได้แก่ กฎหมาย กฎระเบียบ ข้อบังคับ ความ ตกลง บันทึก ข้อความ รายงานการประชุม หนังสือ/เอกสารของหน่วยงานรัฐบาลและเอกชนที่เกี่ยวข้องในอำเภอขุนทรุก จังหวัดอุบลราชธานี เป็นต้น

1.4.1.2 ข้อมูล ทุตยภูมิ ได้แก่ หนังสือ/ตรา/เอกสารทางวิชาการ รายงานการวิจัย ข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต เป็นต้น

1.4.2 การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) เป็นการเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) โดยพิจารณาจากประสบการณ์การทำงาน ตำแหน่งหน้าที่ และประวัติส่วนบุคคล ประกอบด้วย

1.4.2.1 ภาครัฐ ได้แก่ นายอำเภอ ปลัดอำเภอขุนทรุก (ฝ่ายความมั่นคง) ท้องถิ่นอำเภอขุนทรุก นายกองค์การบริหารส่วนตำบลโพรงงาม รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบลโพรงงาม หัวหน้าเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าขุนทรุก-ยอดมน เจ้าหน้าที่ชุดเฉพาะกิจตำรวจตระเวนชายแดนที่ 22 ท้องถิ่นอำเภอขุนทรุก

1.4.2.2 ภาคประชาชน ได้แก่ กำนันตำบลโพรงงาม ผู้ใหญ่บ้านในเขตตำบลโพรงงาม สมาชิกสภาตำบลโพรงงาม ตัวแทนประชาชนในพื้นที่

1.4.3 การสำรวจภาคสนาม (Field Research) เป็นการสำรวจและเก็บข้อมูลในด้านโครงสร้างพื้นฐาน (ภาคพื้นดิน) ลักษณะทางภูมิประเทศและสภาพแวดล้อมทางกายภาพ การบันทึกภาพ และการใช้แผนที่ (Google Earth) เพื่อนำข้อมูลมาทำการวิเคราะห์และอภิปรายผล จุดผ่อนปรนทางการค้าชายแดนช่องตาอุ อำเภอขุนทรุก จังหวัดอุบลราชธานี

การวิเคราะห์ข้อมูลวิจัย (Data Analysis) ข้อมูลที่ได้จากการวิจัยเอกสารและการวิจัยภาคสนามเป็นในลักษณะของการวิจัยเชิงพรรณนา (Descriptive Research) และการวิจัยเชิงตีความ (Interpretative Research) เพื่อให้สามารถอธิบายเพื่อตอบคำถามในวัตถุประสงค์ดังกล่าวได้ ดังนั้นผู้วิจัยจึงใช้เครื่องมือในการวิเคราะห์ข้อมูลประกอบด้วย 2 ส่วนคือ 1) การพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis) เครื่องมือในการวิเคราะห์งานวิจัยนี้เป็นการพรรณนาเนื้อหาในลักษณะการเรียบเรียงประเด็นข้อมูล ซึ่งผู้วิจัยจำแนกไว้พร้อมกับบอกเล่าว่า ใคร ทำอะไร ที่ไหน อย่างไร หรือโดยใคร อันสอดคล้องกับการวิจัยเชิงพรรณนา (Descriptive Research) และ 2) การวิเคราะห์เชิงตีความ (Interpretative Analysis) เครื่องมือในการวิเคราะห์งานวิจัยนี้เป็นการตีความเนื้อหาที่ต้องวิเคราะห์ควบคู่ไปกับการใช้แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ซึ่งผู้วิจัยจะชี้ให้เห็นถึงประเด็นสำคัญพร้อมกับอภิปรายว่าสอดคล้องหรือขัดแย้งกับแนวคิดและทฤษฎีที่มีอยู่อย่างไร อันสอดคล้องกับการวิจัยเชิงตีความ (Interpretative Research) และเมื่อวิเคราะห์ข้อมูลวิจัยเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยจะ

ทำการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล (Verification) จากเครื่องมือดังกล่าวข้างต้นโดยใช้วิธี “การตีความ” (Interpretive) เพื่อตรวจสอบความถูกต้องตรงประเด็นและความน่าเชื่อถือของข้อสรุปวิจัย

1.5 ขอบเขตการวิจัย

ประชากรกลุ่มตัวอย่าง

1.5.1 ประชากรที่ใช้ในการศึกษา เป็นผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องและประชาชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องในพื้นที่จุดผ่อนปรนช่องตาอุ ตำบลโพรงงาม อำเภอบุณฑริก จังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งประกอบไปด้วย นายอำเภอบุณฑริก ปลัดอำเภอบุณฑริก (ฝ่ายความมั่นคง) ท้องถิ่นอำเภอบุณฑริก หัวหน้าเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าบุณฑริก-ยอดมน เจ้าหน้าที่หน่วยเฉพาะกิจตำรวจตระเวนชายแดนที่ 22 นายกองค์การบริหารส่วนตำบล รองนายกองค์การบริหารส่วน อำเภอบุณฑริก ตำบลโพรงงาม ผู้ใหญ่บ้านในเขตตำบลโพรงงาม สมาชิกสภาตำบลโพรงงาม และประชาชนในพื้นที่

1.5.2 กลุ่มตัวอย่างในการสัมภาษณ์และการสังเกต ดำเนินการสัมภาษณ์ข้อมูลจาก นายอำเภอบุณฑริก ปลัดอำเภอบุณฑริก (ฝ่ายความมั่นคง) หัวหน้าเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าบุณฑริก-ยอดมน เจ้าหน้าที่หน่วยเฉพาะกิจตำรวจตระเวนชายแดนที่ 22 นายกองค์การบริหารส่วนตำบล รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบลโพรงงาม อำเภอบุณฑริก ตำบลโพรงงาม ผู้ใหญ่บ้านในเขตตำบลโพรงงาม สมาชิกสภาตำบลโพรงงามและประชาชนในพื้นที่

1.6 ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1.6.1 เพื่อทราบถึงแนวทางในการผลักดันให้การเปิดจุดผ่อนปรนชั่วคราวช่องตาอุเป็นด่านผ่านแดนถาวร

1.6.2 เพื่อทราบถึงปัญหาและอุปสรรคในการเปิดจุดผ่อนปรนช่องตาอุเป็นด่านถาวรเป็นช่องตาอุ

1.6.3 เพื่อทราบสาเหตุของความล่าช้าในการผลักดันให้จุดผ่อนปรนชั่วคราวช่องตาอุเป็นด่านผ่านแดนถาวร

1.6.4 เพื่อทราบปัญหาความซ้ำซ้อนของการผลักดันนโยบายการเปิดจุดผ่อนปรนชั่วคราวช่องตาอุเป็นด่านผ่านแดนถาวร

1.6.5 เพื่อทราบบริบทความเป็นมาของกระบวนการผลักดันการเปิดจุดผ่อนปรนชั่วคราวช่องตาอุเป็นด่านผ่านแดนถาวร

บทที่ 2

กรอบแนวคิดและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

ในบทนี้จะนำเสนอกรอบแนวคิดของการวิจัย ผลการศึกษาวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องการวิจัยเรื่อง “ความพยายามในการผลักดันให้การเปิดจุดผ่อนปรนชั่วคราวช่องตาอุเป็นด่านผ่านแดนถาวร อำเภอ บุนทริก จังหวัดอุบลราชธานี” ซึ่งอาศัยกรอบแนวคิดทฤษฎี ที่สำคัญ 3 แนวคิด คือ

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับการค้าชายแดน (Border Trade) นำมาอธิบายรูปแบบการค้า ที่เกิดขึ้นในรูปแบบต่าง ๆ ของประชาชนหรือผู้ประกอบการที่มีภูมิลำเนาอยู่ใน จังหวัด อำเภอ หมู่บ้านที่มีพรมแดนติดต่อกับประเทศเพื่อนบ้าน ได้ทำการซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้าระหว่างประชาชนที่อยู่อาศัยตามบริเวณชายแดนของทั้งสองฝ่าย โดยมีมูลค่าครั้งละไม่มากนัก ส่วนใหญ่เป็นสินค้าที่มีความจำเป็นต่อชีวิตประจำวัน เช่น สินค้าอุปโภคบริโภค สินค้าเกษตรบางชนิด และสินค้าที่หาได้จากธรรมชาติ ได้แก่ ของป่า ซากสัตว์ เป็นต้น เป็นการค้าที่มีกรรมวิธีไม่ยุ่งยาก และมีความสะดวกรวดเร็วการค้าชายแดนมีทั้งที่ถูกต้องตามกฎหมาย

2.2 แนวคิดเกี่ยวกับประชาคมอาเซียน

2.3 แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

2.3.1 ทฤษฎีการเปิดเสรีทางการค้า

2.3.2 แนวคิดการมีส่วนร่วมของชุมชน

2.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยมีรายละเอียดตามลำดับดังต่อไปนี้

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับการค้าชายแดน

จากการทบทวนวรรณกรรม และเอกสารได้มีการให้คำจำกัดความคำว่า “การค้าชายแดน” (Border Trade) ในหลากหลายความหมายด้วยกันโดยคำนิยามนั้นได้อ้างมาจากเอกสารทางวิชาการของนักวิชาการหลายท่านรวมถึงหน่วยงานของภาครัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการค้าชายแดน รวมถึงการให้ความหมายในเอกสารวิชาการหรือบทความต่าง ๆ ซึ่งส่วนใหญ่แล้วคำนิยาม มีสาระสำคัญที่สอดคล้องกัน จะแตกต่างกันบ้างในรายละเอียดย่อยและสำนวนในการเขียน และการพรรณนาอธิบายเท่านั้น โดยผู้เขียนจะนำเสนอเฉพาะนิยามความหมายที่สำคัญของนักวิชาการ ที่ได้รับการยอมรับ และมักจะถูกนำไปอ้างอิงถึงในการเขียนตารางและงานวิชาการสำคัญ ของการค้าชายแดน ดังนี้

การค้าชายแดน หมายถึง เป็นการค้าระดับท้องถิ่นที่เกิดขึ้นบริเวณชายแดน ระหว่างประชาชนหรือผู้ประกอบการที่มีถิ่นอยู่คนละประเทศ โดยไม่จำเป็นต้องมีสัญญาการค้าระหว่างกัน สินค้าส่วนใหญ่เป็นสินค้าอุปโภคบริโภคที่จำเป็นใช้ในชีวิตประจำวัน โดยใช้สกุลเงินท้องถิ่น การค้ากระทำทั้งการค้าที่ผ่านและไม่ผ่านพิธีกรรมทางศุลกากร เนื่องจากเคลื่อนย้ายสินค้าทำได้ง่ายและยากต่อการควบคุม (กรมการค้าต่างประเทศ, 2545)

การค้าขายแดน หมายถึง การค้าที่เกิดขึ้นในรูปแบบต่าง ๆ ของประชาชนและ ผู้ประกอบการ ทั้งที่อยู่ในพื้นที่และต่างพื้นที่ โดยได้ทำการซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้าระหว่างกัน (ธานัญญารัตน์ ล้วนสมบูรณ์, 2551: 9)

การค้าขายแดน หมายถึง การติดต่อค้าขายของประชาชนที่อาศัยอยู่บริเวณชายแดนใน ระดับท้องถิ่น ซึ่งกระทำกันตามจุดผ่านแดนที่มีด่านศุลกากรถูกต้องตามกฎหมาย ซึ่งเรียกการค้าใน ระบบ และรวมถึงการลักลอบค้าขายบริเวณชายแดน ทั้งการนำเข้าและส่งออกสินค้าบางประเภท โดยไม่ผ่าน ด่านศุลกากรเรียกว่าการค้านอกระบบ (ธนศักดิ์ เก่งถนอมม้า, 2541: 10)

การค้าขายแดน หมายถึง โดยการค้าที่เกิดขึ้นในรูปแบบต่าง ๆ ของประชาชนหรือผู้ประกอบการ ที่มีภูมิลำเนาอยู่ใน จังหวัด อำเภอบ้านที่มีพรมแดนติดต่อกับประเทศเพื่อนบ้าน ได้ทำการซื้อขาย แลกเปลี่ยนสินค้าระหว่างประชาชนที่อยู่อาศัยตามบริเวณชายแดนของทั้งสองฝ่าย โดยมีมูลค่าครั้งละ ไม่มากนัก ส่วนใหญ่เป็นสินค้าที่มีความจำเป็นต่อชีวิตประจำวัน เช่น สินค้าอุปโภคบริโภค สินค้า เกษตรบางชนิด และสินค้าที่หาได้จากธรรมชาติ ได้แก่ ขอบป่า ชากสัตว์ เป็นต้น เป็นการค้าที่มี กรรมวิธีไม่ยุ่งยาก และมีความสะดวกรวดเร็วการค้าขายแดนมีทั้งที่ถูกต้องตามกฎหมาย โดยผ่าน ด่านศุลกากรและลักลอบค้า หรือการค้าสินค้าที่ผิดกฎหมาย การค้าขายแดน จะช่วยส่งเสริม ความสามารถในการแข่งขันอื่น ๆ และยังสามารถทำการค้าผ่านแดนไปยังประเทศใกล้เคียง อาทิ เวียดนาม อินโดนีเซีย จีนตอนใต้ บังคลาเทศ และสิงคโปร์ ประเทศไทยมีพรมแดนติดต่อกับประเทศเพื่อน บ้าน 4 ประเทศ คือ สหภาพพม่า สปป.ลาว กัมพูชา และมาเลเซีย โดยประเทศสหภาพพม่าเป็น ประเทศที่มีพรมแดนติดต่อกันยาวที่สุด คือ ระยะทาง 2,400 กิโลเมตร รองลงมา ได้แก่ สปป.ลาว ระยะทาง 1,800 กิโลเมตร และมาเลเซีย ระยะทาง 647 กิโลเมตรตามลำดับ (สำนักส่งเสริมการค้า ขยายแดนและมาตรการพิเศษทางการค้า, 2554)

การค้าขายแดน หมายถึง การค้าที่เกิดขึ้นในรูปแบบต่าง ๆ ของประชาชนหรือผู้ประกอบการที่มี ภูมิลำเนาอยู่ในจังหวัด อำเภอบ้านที่มีพรมแดนติดต่อกับประเทศเพื่อนบ้าน ได้ทำการซื้อขาย แลกเปลี่ยนสินค้า ระหว่างประชาชนที่อยู่อาศัยตามบริเวณชายแดนทั้งสองฝ่าย โดยมีมูลค่าครั้งละไม่ มากนัก ส่วนใหญ่เป็นสินค้าที่มีความจำเป็นต่อชีวิตประจำวัน เช่น สินค้าอุปโภคบริโภค สินค้าเกษตร บางชนิด และสินค้าที่หาได้จากธรรมชาติ เช่น ขอบป่า ชากสัตว์ เป็นต้น (สำนักส่งเสริมการค้าขยายแดน และมาตรการพิเศษทางการค้า, 2554)

การค้าขายแดน หมายถึง การค้าที่เกิดขึ้นในรูปแบบต่าง ๆ ของประชาชนหรือผู้ประกอบการ ที่มีภูมิลำเนาอยู่ในจังหวัด อำเภอบ้านที่มีพรมแดนติดต่อกับประเทศเพื่อนบ้าน การซื้อขาย แลกเปลี่ยนสินค้าระหว่างประชาชนที่อยู่อาศัยตามบริเวณชายแดนของทั้งสองฝ่ายโดยมีมูลค่าครั้งละ ไม่มากนักส่วนใหญ่เป็นสินค้าที่มีความจำเป็นต่อชีวิตประจำวัน เช่น สินค้าอุปโภคบริโภค สินค้า เกษตรบางชนิด และสินค้าที่หาได้จากธรรมชาติ ได้แก่ ขอบป่า ชากสัตว์ เป็นต้น เป็นการค้าที่มี กรรมวิธีไม่ยุ่งยากและมีความสะดวกรวดเร็วการค้าขายแดน มีทั้งถูกกฎหมายผ่านด่านศุลกากรและ ลักลอบสินค้าหรือการค้าสินค้าที่ผิดกฎหมายการค้าขายแดน จะช่วยส่งเสริมความสามารถในการ แข่งขันและยังสามารถทำ การค้าผ่านแดนไปยังประเทศใกล้เคียงอาทิ เวียดนาม อินโดนีเซีย จีนตอนใต้ บังคลาเทศ และสิงคโปร์ (นพรัตน์ วงศ์วิทยาพาณิชย์ และคณะ, 2554: 14)

ผู้ศึกษาวิจัยสรุปได้ว่า การค้าชายแดน หมายถึง การค้ากับประเทศเพื่อนบ้านต่าง ๆ ที่มีอาณาเขตติดต่อกัน ได้แก่ มาเลเซีย เมียนมา สปป.ลาว และกัมพูชา โดยการส่งออกและนำเข้าผ่านทางจุดผ่านแดนที่จัดตั้งขึ้นบริเวณชายแดนไทยกับประเทศเพื่อนบ้านอย่างเป็นทางการตามประกาศที่กระทรวงมหาดไทย ภายใต้พระราชบัญญัติตรวจคนเข้าเมือง ได้แก่ จุดผ่านแดนชั่วคราว จุดผ่อนปรน และจุดผ่านแดนถาวร

2.1.1 ความแตกต่างและความหมายในการทำงานของจุดผ่านแดนทั้ง 3 ประเภท ได้ดังนี้

2.1.1.1 จุดผ่านแดนชั่วคราว (Temporary Crossing Point) คือ จุดที่เปิดเฉพาะกิจเพื่อการขนย้ายสินค้า หรือวัสดุก่อสร้างของบริษัทที่ได้รับสัมปทานในประเทศเพื่อนบ้าน เมื่อเสร็จภารกิจก็จะปิดจุดผ่านแดนนี้ลง โดยมีกำหนดระยะเวลาที่แน่นอน และไม่มีผลกระทบทางด้านความมั่นคง โดยรัฐมนตรีว่าการ กระทรวงมหาดไทย ใช้อำนาจตาม พระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ. 2522 ประกาศเปิด จุดผ่านแดนชั่วคราว ตามความเห็นชอบ/หลักการของคณะกรรมการพิจารณาเปิดจุดผ่านแดนชั่วคราวของสภาความมั่นคง แห่งชาติ (สมช.) หรือหมายถึงจุดผ่านแดนที่ทางราชการไทยเปิดให้มี การสัญจรไปมา ของบุคคลและ/หรือสิ่งของในห้วงเวลาที่แน่นอน ปกติจะเปิดเป็นคราว ๆ ไป โดยมีวัตถุประสงค์เฉพาะและสิ้นสุดตามห้วงเวลา การเปิดจุดผ่านแดนชั่วคราว เป็นอำนาจของ กระทรวงมหาดไทยที่จะประกาศเปิด โดยต้องได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการพิจารณาเปิดจุดผ่านแดนของสภาความมั่นคง แห่งชาติก่อน โดยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ใช้อำนาจตาม พระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ. 2522 (กระทรวงมหาดไทยประกาศเปิด โดยอาศัยมติคณะรัฐมนตรี เมื่อ 30 มีนาคม 2525)

จุดผ่านแดนชั่วคราว (Temporary Crossing Point) หมายถึง จุดที่เปิดเป็นการเฉพาะกิจเพื่อเหตุฉุกเฉินจำเป็นเท่านั้น ไม่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจการค้าในบริเวณนั้นหรือพื้นที่ใกล้เคียง ไม่มีจุดผ่านแดนประเภทอื่นหรือมีแต่ไม่สามารถใช้หรือไม่เหมาะกับการใช้ด้วยเหตุผลต่าง ๆ เมื่อครบกำหนดเวลา หรือบรรลุวัตถุประสงค์เฉพาะแล้ว จะปิดจุดผ่านแดนชั่วคราวทันที

วัตถุประสงค์ คือ เพื่อการใดการหนึ่งโดยเฉพาะ ภายในห้วงเวลาที่กำหนดไว้แน่นอนเฉพาะกิจ สอดคล้องกับสถานการณ์ระหว่างประเทศ และความเหมาะสมทางการเมือง เมื่อครบกำหนดเวลาหรือบรรลุวัตถุประสงค์เฉพาะแล้ว จะปิดจุดผ่านแดนชั่วคราวทันที

ผู้มีอำนาจในการเปิดจุดผ่านแดนชั่วคราว ได้แก่ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย อาศัยอำนาจตามกฎหมายมาตรา 11 และ 23 แห่งพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ. 2522 ลงนามในประกาศกระทรวงมหาดไทย ประกาศเปิดจุดผ่านแดนชั่วคราว ตามความเห็นชอบ/หลักการของ คณะอนุกรรมการพิจารณาการเปิดจุดผ่านแดนของสภาความมั่นคงแห่งชาติ

2.1.1.2 จุดผ่อนปรนการค้า (Check Point For Border Trade) หมายถึง การเปิดจุดผ่อนปรน เป็นอำนาจของผู้ว่าราชการจังหวัด โดยความเห็นชอบของ กระทรวงมหาดไทย มีวัตถุประสงค์ทางด้านมนุษยธรรม การส่งเสริมความสัมพันธ์ในระดับท้องถิ่น ตลอดจนการค้าขายสินค้าเครื่องอุปโภค-บริโภค และการสัญจรไปมาของประชาชน การกำหนด ประเภทสินค้า ระยะเวลาเปิด และมาตรการควบคุมการเดินทางเข้า-ออก เป็นอำนาจของผู้ว่าราชการจังหวัด หรือหมายถึงจุดที่ กระทรวงมหาดไทยมอบอำนาจให้ผู้ว่าราชการจังหวัดชายแดนผ่อนปรน ให้มีการค้าขายบริเวณชายแดนในพื้นที่และประเภทสินค้าที่กำหนดไว้ได้เป็นกรณีพิเศษ สำหรับสินค้าเล็ก ๆ น้อย ๆ ที่จำเป็น

ต่อการอุปโภคและบริโภคของประชาชนทั้งสองประเทศ ผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นผู้มีอำนาจประกาศ ทั้งนี้ การออกประกาศดังกล่าวจะนำเรื่องหารือกับคณะกรรมการพิจารณาเปิดจุดผ่านแดนของ สภาความมั่นคงแห่งชาติหรือไม่ก็ได้

จุดผ่อนปรนการค้า (Check Point For Border Trade) หมายถึง จุดที่จังหวัดชายแดนผ่อนปรนให้มีการค้าขายบริเวณชายแดน ในพื้นที่และประเภทสินค้าที่กำหนดไว้เป็นกรณีพิเศษสำหรับสินค้าเล็ก ๆ น้อย ๆ ที่จำเป็นต่อการอุปโภคบริโภคของประชาชนทั้งสองประเทศ

วัตถุประสงค์ คือ เพื่อช่วยเหลือประเทศเพื่อนบ้านในด้านมนุษยธรรม และส่งเสริมความสัมพันธ์ของประชาชนในระดับท้องถิ่น โดยผ่านการผ่อนปรนให้มีการค้าขายสินค้าอุปโภคและบริโภค และยารักษาโรคที่จำเป็น ทั้งนี้ เพื่อผลทางด้านจิตวิทยา

ผู้มีอำนาจในการเปิดจุดผ่อนปรนทางการค้า ได้แก่ ผู้ว่าราชการจังหวัดโดยความเห็นชอบจากกระทรวงมหาดไทย โดยกระทรวงมหาดไทยจะนำเสนอคณะกรรมการพิจารณาการเปิดจุดผ่านแดน สภาความมั่นคงแห่งชาติก่อน เพื่อพิจารณาให้รอบคอบในประเด็นต่าง ๆ เช่น สถานการณ์บริเวณชายแดนในเขตประเทศเพื่อนบ้านตรงข้ามพื้นที่ที่จังหวัดเสนอ ปัญหาการปะทะกันของกองกำลัง/สถานการณ์สู้รบในประเทศเพื่อนบ้าน ความเหมาะสมของพื้นที่ เป็นต้น

การประกาศจุดผ่อนปรนของผู้ว่าราชการจังหวัด ให้ดำเนินการกำหนดประเภทสินค้า บริเวณที่ซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้า ระยะเวลาในการซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้า หลักฐานการเข้า – ออก และวงเงินการค้าขาย มูลค่าไม่เกิน 500,000 บาท/คน/วัน สำหรับบริษัทจดทะเบียนให้เป็นไปโดยเสรี ไม่จำกัดจำนวน ทั้งนี้ การส่งออกและการนำเข้าให้กระทำ ณ จุดผ่านแดนที่ศุลกากรกำหนด และมีเจ้าหน้าที่ประจำอยู่ โดยปฏิบัติตามระเบียบทางด้านศุลกากร กระทรวงพาณิชย์ และธนาคารแห่งประเทศไทย และให้มีการประสานการปฏิบัติของหน่วยงาน ในพื้นที่ชายแดนที่เกี่ยวข้องด้วย

2.1.1.3 จุดผ่านแดนถาวร (Permanent Crossing Point) หมายถึง จุดที่เปิดเพื่อให้สามารถทำการค้าได้ทุกวันไม่จำกัดประเภทสินค้าและปริมาณ เป็นด่านขนาดใหญ่มีปริมาณการค้ามาก และมีเส้นทางคมนาคมสะดวกต้องได้รับความเห็นชอบจากรัฐบาลของทั้งสองประเทศโดยในส่วนของประเทศไทยต้องได้รับความเห็นชอบจากคณะรัฐมนตรีและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย เป็นผู้ใช้อำนาจ ตามพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ.2522 ประกาศเปิดจุดผ่านแดนถาวรตามที่คณะรัฐมนตรีเห็นชอบโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการค้าการสัญจรไปมาและความสัมพันธ์ระหว่าง ประเทศหรือหมายถึงจุดที่รัฐบาลไทยและรัฐบาลของประเทศที่มีพรมแดนติดต่อกัน ประกาศเปิดให้มีการสัญจรไปมาทั้งบุคคลและสิ่งของ โดยทั่วไปแล้วจุดผ่านแดนถาวรจะมีการดำเนินงานเรื่อง การตรวจคนเข้าเมือง และพิธีการศุลกากรตามกฎหมายของทั้งสองประเทศเป็นจุดที่มีการสัญจร สินค้าเข้าและออกเป็นการทั่วไปการประกาศเปิดจุดผ่านแดนถาวรจะต้องได้รับความเห็นชอบจากคณะรัฐมนตรีและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ใช้อำนาจตาม พระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ.2522 ประกาศเปิดจุดผ่านแดนถาวร (กระทรวงมหาดไทยประกาศเปิดโดยอาศัยมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 12 เมษายน 2519)

จุดผ่านแดนถาวร (Permanent Crossing Point) หมายถึง จุดที่รัฐบาลไทยและรัฐบาลของประเทศที่มีพรมแดนติดต่อกันประกาศเปิดให้มีการสัญจรไปมาทั้งบุคคล สิ่งของ

ยานพาหนะ มีการดำเนินงานเรื่องพิธีการตรวจคนเข้าเมืองและพิธีการศุลกากรตามกฎหมายของทั้งสองประเทศเพื่อการค้า การท่องเที่ยวและอื่น ๆ

วัตถุประสงค์ คือเพื่อให้ประชาชนทั้งสองประเทศนักท่องเที่ยวและยานพาหนะสามารถสัญจรไปมาเพื่อการค้า การท่องเที่ยวและอื่น ๆ โดยคำนึงถึงความพร้อมในด้านต่าง ๆ ของทั้งสองประเทศและได้รับความเห็นชอบจากคณะรัฐมนตรี

ผู้มีอำนาจในการเปิดจุดผ่านแดนถาวร ได้แก่ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย อาศัยอำนาจตามกฎหมายมาตรา 11 และ 23 แห่งพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ. 2522 ลงนามในประกาศกระทรวงมหาดไทย ประกาศเปิดจุดผ่านแดนถาวร และจะมีผลบังคับใช้ เมื่อประกาศในราชกิจจานุเบกษา

2.1.2 วิวัฒนาการและรูปแบบของการค้าชายแดน

จากความเป็นมาและการก่อเกิดของการค้าชายแดนดังกล่าวข้างต้น การค้าชายแดนได้ดำเนินมาโดย ตลอดและอย่างต่อเนื่อง เริ่มต้นจากการค้าด้วยวิธีแลกเปลี่ยนผลผลิตที่จำเป็นต่อการดำรงชีพต่อกันซึ่งมี ปริมาณเพียงเล็กน้อย ต่อเมื่อมีผลผลิตมากขึ้นและเกินความต้องการในการดำรงชีพของตนเอง ก็เริ่มพัฒนาสู่ การแลกเปลี่ยนผลผลิต (สินค้า) เพื่อหวังผลกำไร แต่ก็ยังคงจำกัดอยู่ในเฉพาะพื้นที่บริเวณตามแนวชายแดนที่เคยเป็นชุมชนดั้งเดิม ด้วยการขนส่งข้ามแดนผ่านเส้นทางที่เคยใช้อยู่แต่เดิมเมื่อครั้งยังไม่ได้แบ่งเขตแดน หรือ อาณาเขต ที่เรียกกันว่า “ช่องทางการค้าตามธรรมชาติ” หรือ ที่เรียกกันว่า จุดผ่อนปรนทางการค้า” ใน ปัจจุบัน จนกระทั่งเส้นทางการคมนาคมขนส่งสะดวกมากขึ้น จึงขยายพื้นที่ที่กว้างออกไป แต่ก็ยังครอบคลุม เฉพาะพื้นที่ตามบริเวณแนวชายแดนของประเทศคู่ค้าที่มีเขตแดนติดกันเท่านั้น การค้าเช่นนี้ก็เรียกว่า “การค้า ชายแดน” การค้าชายแดนในดินแดนที่มีเส้นเขตแดนติดต่อกัน และมีประชาชนที่มีความเหมือนกันในเชื้อชาติ เผ่าพันธุ์ ภาษา เป็นผลทำให้เกิดความสัมพันธ์กันไม่ว่าจะเป็นขนบธรรมเนียม ประเพณี ความเป็นอยู่ส่งผลให้มีมูลค่าการค้าสูงและจะสูงขึ้นเรื่อย ๆ ต่อไปในอนาคต ซึ่งจะสามารถพัฒนาให้การค้าชายแดนที่มีเขตแดนติดต่อกันให้ เจริญก้าวหน้า และยั่งยืนต่อไป

(กรมการค้าต่างประเทศ, 2558) ได้อธิบายความหมายของการค้าชายแดนว่า หมายถึง การค้าที่เกิดขึ้นจากประชาชนหรือผู้ประกอบการค้าที่มีภูมิลำเนาอยู่ในจังหวัด อำเภอ หมู่บ้าน ที่มีเขตติดต่อกับประเทศเพื่อนบ้านได้ทำการซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้าระหว่างกันตามบริเวณชายแดนของทั้งสองฝ่าย ในขณะที่การค้าผ่านแดน หมายถึง การค้าที่เป็นการส่งผ่านประเทศที่สองไปยังประเทศที่สามหรือจากประเทศที่สามผ่านประเทศที่สองมายังประเทศที่หนึ่ง โดยแต่ละประเทศยินยอมให้มีการขนส่งสินค้าผ่านแดนกันได้ การค้าชายแดนของไทยสามารถจำแนกเป็น 3 ลักษณะ ได้แก่

2.1.2.1 การค้าชายแดนแท้จริง เป็นการค้าระหว่างประชาชนที่อาศัยอยู่ตามพื้นที่ชายแดนที่ติดกับประเทศเพื่อนบ้าน มีการค้าขายแลกเปลี่ยนสินค้าที่จำเป็นเพื่อใช้ในชีวิตประจำวัน

2.1.2.2 การค้าชายแดนที่ทำการติดต่อแลกเปลี่ยนสินค้ากันเอง เป็นการค้าที่ไม่ผ่านระบบราชการ/พิธีการศุลกากร บางกรณีอาจเป็นธุรกิจที่ไม่ถูกกฎหมาย ถือเป็นการค้าชายแดนนอกระบบ บางกรณีอาจเกี่ยวข้องกับผู้คนจำนวนมากที่เรียกกันว่ากองทัพนมด

2.1.2.3 การค้าผ่านชายแดน เป็นการค้าในระบบและปรากฏมูลค่าการค้าผ่านพิธีการศุลกากร ผู้ประกอบการค้าอาจรวมทั้งผู้ประกอบการที่มีที่อยู่บริเวณชายแดนและผู้ผลิต/คนกลางที่ทำ

หน้าที่รวบรวมสินค้า มีปริมาณซื้อขายสูง รวมถึงการนำเข้าและส่งออกสินค้าต่อไปยังประเทศที่สาม เรียกว่าการค้าผ่านแดนด้วย

2.1.3 ประโยชน์การค้าระหว่างประเทศ

การพัฒนาเศรษฐกิจโดย การค้าต่างประเทศจะเป็นกลไกที่สำคัญอย่างยิ่งที่จะเป็นแรงกระตุ้นให้เศรษฐกิจพัฒนาและมีการขยายตัว และยังทำให้ระบบเศรษฐกิจของประเทศกำลังพัฒนาเปลี่ยนแปลงโครงสร้างจากการผลิตเพื่อยังชีพไปสู่ระบบการผลิตเพื่อการค้า มีการใช้ระบบเงินตราเป็นสื่อกลางทำให้เศรษฐกิจขยายตัวมากขึ้น ประเทศกำลังพัฒนาจะมีรายได้จากการส่งออกทรัพยากรธรรมชาติ และสินค้า และนำมาเป็นรายได้เพื่อใช้จ่ายในการซื้อสินค้า ดังมีผู้กล่าวถึงประโยชน์การค้าระหว่างประเทศ ดังนี้

เยาเวสศ ทับพันธ์ (2551: 273 - 274) กล่าวถึง ประโยชน์ของการค้าระหว่างประเทศต่อการพัฒนา ไว้ว่า การค้าระหว่างประเทศเป็นตัวจักรในการขับเคลื่อนการเจริญเติบโต การปฏิวัติอุตสาหกรรมและการขนส่งเปิดโอกาสให้เกิดการขยายตัวในระบบเศรษฐกิจในลักษณะที่สนับสนุนการค้าและการค้าที่ขยายใหญ่ขึ้นก็นำความมั่นคงมาสู่ประเทศ และประโยชน์ของการค้าระหว่างประเทศต่อการพัฒนา มีประโยชน์อีก 6 ด้าน ได้แก่

2.1.3.1 ช่วยเป็นทอระบายส่วนที่เหลือจากบริโศคภายในประเทศ

2.1.3.2 ทำให้ประเทศด้อยหรือกำลังพัฒนาได้รับการถ่ายทอดเทคโนโลยีและวิธีการจัดการใหม่ ๆ เกิดการพัฒนาของบุคคลได้อย่างรวดเร็วอันจะมีผลให้การเร่งอัตราการพัฒนาการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจในระยะยาว

2.1.3.3 การขยายตลาดจากตลาดภายนอกสู่ตลาดโลก ทำให้เกิดการขยายตัวการผลิตทำให้สามารถดักตวงผลประโยชน์จากการแบ่งงานกันทำ

2.1.3.4 กระตุ้นให้เกิดการไหลเข้าของทุนจากประเทศที่มีระดับการพัฒนาที่สูงกว่านำไปสู่การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างในการผลิตภายในประเทศ ความได้เปรียบอาจจะเปลี่ยนแปลงไป

2.1.3.5 ในประเทศที่กำลังพัฒนาที่มีขนาดใหญ่ เช่น อินเดีย และบราซิล สินค้าอุตสาหกรรมใหม่ ๆ ที่นำเข้าสู่ประเทศจะกระตุ้นให้เกิดอุปสงค์ และเมื่อเกิดอุปสงค์มีขนาดใหญ่พอทำให้การผลิตสินค้านั้นเกิดขึ้นในประเทศ

2.1.3.6 การค้าระหว่างประเทศช่วยลดการผูกขาดของผู้ผลิตภายในประเทศ ทำให้ผู้ผลิตสินค้าภายในประเทศต้องปรับปรุงประสิทธิภาพการผลิตของตน

รังสรรค์ ธนะพรพันธุ์ และสมบุญ ศรีประชัย (2552: 22 - 23) กล่าวถึง ประโยชน์ของการค้าระหว่างประเทศ ไว้ว่า การเปิดเสรีการค้าในระดับทวิภาคีและระดับภูมิภาค จะทำให้เกิดประโยชน์ เช่น สามารถนำเข้าสินค้าจากประเทศสมาชิกได้ในราคาที่ถูกลง และสามารถส่งออกไปยังคู่ตกลงได้มากขึ้น การที่ตลาดมีขนาดใหญ่ขึ้น สินค้าที่มีความประหยัดเนื่องจากขนาด (Economies of scale) จะยังได้ประโยชน์ จากการที่มีความประหยัดเนื่องจากขนาดมากขึ้นและการที่ตลาดมีขนาดใหญ่ขึ้นซึ่งจะดึงดูดให้ทุนสนใจมาลงทุนมากขึ้น นอกจากนี้การเปิดเสรีทางการค้าอาจช่วยลดอำนาจการผูกขาดของบริษัทภายในประเทศได้ ถ้าบริษัทของประเทศสมาชิกอื่นที่ไปทำข้อตกลงการค้าเสรีด้วยความสามารถเข้ามาประกอบกิจการได้ จะช่วยส่งเสริมให้มีการแข่งขันเพิ่มขึ้นและลดอำนาจผูกขาดบริษัทในประเทศลง การเปิดเสรีระหว่างภูมิภาคเป็นการทดลองเพื่อเตรียมความพร้อมที่จะ

รับมือการเปิดเสรี ในขนาดใหญ่ขึ้นประการสุดท้ายการรวมกลุ่มเจรจา การค้าจะช่วยเพิ่มอำนาจ การต่อรองในเวทีการค้าโลกของประเทศในกลุ่มที่เจรจาค้ามากขึ้น

2.1.4 รูปแบบการค้าชายแดน

โดยมีรูปแบบนำติดตัวไปบริโภค (Consumer Trade) เป็นการซื้อ-ขายกัน การค้า 2 ประเภท คือทั้งในระบบ (ผ่านด่านศุลกากร) และการค้านอกระบบ (ไม่ผ่านด่านศุลกากร) ซึ่งรูปแบบการค้า ทั้งสองประเทศจะมีผลโดยตรงต่อภาพรวมของการค้าชายแดนและย่อมจะส่งผลกระทบต่อ การดำเนินงานด้านอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องในระบบการค้าชายแดนเช่นเดียวกัน ดังนั้นจึงเป็นสิ่งที่ทราบถึง ลักษณะรูปแบบการค้าดังกล่าว ดังนี้

2.1.4.1 การค้าในระบบ คือ การค้าที่มีการซื้อขายตามขั้นตอนและผ่านพิธีกรรมตาม ด่านศุลกากรในจังหวัดชายแดน เป็นการค้าที่เป็นรูปแบบปกติและมีการชำระภาษีศุลกากรอย่าง ถูกต้องนอกจากนี้ยังมีรูปแบบการค้าในรูปแบบของการอนุญาตให้เปิดจุดผ่อนปรนชั่วคราวให้ ประชาชนที่อยู่อาศัยตามชายแดนทั้งสองฝ่ายได้ซื้อแลกเปลี่ยนสินค้าเป็นอำนาจของผู้ว่าราชการ จังหวัดที่มณฑลไทยมอบหมาย โดยพิจารณาถึงความจำเป็นและความต้องการของประชาชนตามแนว ชายแดน มีความยืดหยุ่นในการสั่งปิด – เปิด ตามสถานการณ์ที่อำนวยหรือไม่อำนวยให้เปิดจุดผ่อนปรน ณ จุดต่าง ๆ ได้ ซื้อขาย ณ จุดผ่อนปรนระหว่างประชาชนตามชายแดนทั้งสองประเทศดังกล่าวนี จะไม่มีการผ่านวิธีการทางศุลกากรแต่อย่างใดทั้งสิ้นประชาชนทั้งสองฝ่ายจะนำสินค้ามาตั้งวางขาย แลกเปลี่ยนระหว่างกันบริเวณตามที่ได้ประกาศและตามเวลาที่กำหนด นอกจากนี้ยังมีอีกรูปแบบ หนึ่งคือการอนุญาตให้เปิดจุดผ่านแดนชั่วคราวเพื่อให้หน่วยงานรัฐวิสาหกิจและเอกชนของไทย และ ประเทศเพื่อนบ้าน ทำการส่งมอบสินค้าได้ตามความจำเป็นในช่วงระยะเวลาจำกัดเช่นไม่เกิน 45 วัน หรือ 60 วัน หรือ 90 วัน แล้วแต่กรณี ในช่วงเวลาที่กำหนดเช่น 07.00 – 18.00 น. ตามช่องทางที่ได้ ขอไว้ และได้ต้องรับอนุญาตจากกระทรวงมหาดไทย

2.1.4.2 การค้านอกระบบ คือ การค้าที่มุ่งหลีกเลี่ยงผ่านพิธีการตามด่านศุลกากรและ หลีกเลี่ยงการชำระภาษีศุลกากรอย่างถูกต้อง เพื่อความสะดวกในการค้าชายแดนการค้านอกระบบนี้ ไม่ถูกต้องตามกฎหมาย แต่ก็เกิดขึ้นคู่กับการค้าในระบบตลอดแนวชายแดนนอกจากนี้

สำหรับพ่อค้าที่ทำการค้าในเขตชายแดนนี้ ส่วนใหญ่จะเป็นคนในท้องถิ่นที่มีความคุ้นเคย กับพ่อค้าในเขตแดน บางครั้งก็เป็นการสินค้าอุปโภคบริโภค แต่ต้องทำกันนอกระบบก็เพียงเพื่อหลบ เลี่ยงภาษี โดยใช้แรงงานคนเป็นผู้ขนข้ามสินค้า ซึ่งจำเป็นต้องใช้ประชาชนในพื้นที่เนื่องจาก ความคุ้นเคยเส้นทาง เพื่อให้ง่ายสำหรับการขนย้ายสินค้า 1) ช่องทางการค้าที่ไม่เป็นทางการ หรือที่ เรียกว่าช่องทางการค้าแบบธรรมชาติ และ 2) ช่องทางการค้าแบบเป็นทางการ ซึ่งสามารถแบ่งย่อย ออกเป็น 2 ประเภท คือ ช่องทางการค้าตามนโยบายของสำนักงานศุลกากรแห่งชาติ ได้แก่ จุดผ่านแดนถาวร จุดผ่านแดนชั่วคราว จุดผ่อนปรนทางการค้า และช่องทางกฎหมายศุลกากร พระราชบัญญัติศุลกากร (ฉบับที่ 7) พ.ศ. 2480 ได้แก่ ทางอนุมติตาม มาตรา 3 และทางอนุมติ เฉพาะคราว ตามมาตรา 5 ทวิ

การขยายตัวของการค้าชายแดนของไทยที่เป็นไปอย่างต่อเนื่องเกิดจากปัจจัยสำคัญ หลายประการ อาทิ นโยบายการเปลี่ยนสนาเป็นสนาการค้า (ในช่วงปี 2531-2533) และ การกระชับความสัมพันธ์กับจีน การเปิดเสรีทางการค้าของประเทศเพื่อนบ้าน การเจริญเติบโตทาง

เศรษฐกิจของประเทศในภูมิภาค ตลอดจนนโยบายการส่งเสริมความร่วมมือทางเศรษฐกิจกับประเทศเพื่อนบ้านและในระดับอนุภูมิภาค เช่น ยุทธศาสตร์ความร่วมมือทางเศรษฐกิจอิระวดี-เจ้าพระยา-แม่โขง (Ayeyawady – ChaoPhraya - Mekong Economic Cooperation Strategy: ACMECS) โครงการพัฒนาความร่วมมือทางเศรษฐกิจในอนุภูมิภาคแม่น้ำโขง (Greater Mekong Subregion: GMS)

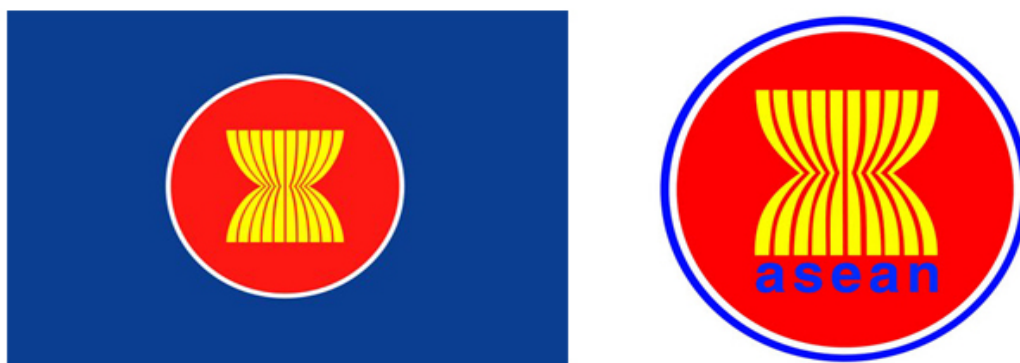
การค้าชายแดนเป็นประโยชน์ต่อประเทศหลายประการ อาทิ ทำให้ประชาชนของประเทศตามแนวชายแดนมีอาชีพ มีรายได้เลี้ยงตนและครอบครัว สร้างกำลังซื้อสินค้าและบริการ ลดปัญหาการขาดแคลนสินค้า โดยเฉพาะสินค้าอุปโภคบริโภคระหว่างประเทศเพื่อนบ้าน เป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวทั้งภายในและระหว่างประเทศ และเป็นการส่งเสริมความเข้าใจวัฒนธรรม ส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ การค้าชายแดนของประเทศไทยถือเป็นรูปแบบการค้าที่สำคัญ มุ่งเน้นการทำธุรกรรมกับประเทศเพื่อนบ้าน ผู้ประกอบการส่วนใหญ่เป็น SMEs มากกว่าบริษัทขนาดใหญ่ จากการศึกษาพบว่าระบบการค้าชายแดนสามารถรองรับต่อความไม่แน่นอนของสภาพแวดล้อมภายนอกภูมิภาคได้เป็นอย่างดี ดังนั้น การค้าชายแดนจะเป็นเครื่องมือหนึ่งที่สำคัญของประเทศในการดำเนินยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนเศรษฐกิจในอนาคตต่ออุปสรรคของการค้าชายแดนยังคงมีอยู่หลายด้าน อาทิ ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกทางการค้า ด้านพิธีการศุลกากร ที่ยังไม่มีความเป็นหนึ่งเดียวกัน นโยบายและกฎระเบียบด้านการขนส่งสินค้าและยานพาหนะที่แตกต่างกัน การตรวจสอบมาตรฐานสินค้า แหล่งกำเนิดสินค้า การกีดกันทางการค้าที่มีใช้ภาษี และอุปสรรคด้านโครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็นต่อการค้าระหว่างประเทศ เช่น ระบบการเงิน เส้นทางคมนาคมขนส่ง ตลอดจนการขาดความร่วมมือประสานงานระหว่างหน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้อง หากแต่เมื่อพิจารณาถึงวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนพบว่าอุปสรรคดังกล่าวจะสามารถถูกบรรเทาหรือขจัดไปภายใต้การดำเนินงานของประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนได้

2.2 แนวคิดเกี่ยวกับประชาคมอาเซียน

จากรายงานการศึกษาโอกาสและผลกระทบของประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนของกระทรวงมหาดไทย (สำนักนโยบายและแผน สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย, 2560: เว็บไซต์) ได้สรุป ความเป็นมาของอาเซียน หรือสมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Association of Southeast Asian Nations-ASEAN) ไว้ว่า อาเซียนก่อตั้งขึ้นโดยปฏิญญากรุงเทพฯ เมื่อวันที่ 8 สิงหาคม พ.ศ. 2510 (ค.ศ. 1967) มีสมาชิกเริ่มแรก 5 ประเทศ และต่อมามีประเทศเข้าร่วมเป็นสมาชิกเพิ่มเติม จนถึงขณะนี้ มีจำนวนประเทศสมาชิกรวม 10 ประเทศ ประกอบด้วย สาธารณรัฐอินโดนีเซีย มาเลเซีย สาธารณรัฐฟิลิปปินส์ สาธารณรัฐสิงคโปร์ ราชอาณาจักรไทย บรูไนดารุสซาลาม สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป.ลาว) สาธารณรัฐแห่งสหภาพพม่า ราชอาณาจักรกัมพูชา สำหรับข้อมูลทางภูมิศาสตร์พบว่า อาเซียนมีพื้นที่ประมาณ 4,435,570 ตารางกิโลเมตร ส่วนประชากรของประเทศสมาชิกมีประมาณ 590 ล้านคน ส่วน GDP คิดเป็นมูลค่าประมาณ 1.5 ล้านล้านดอลลาร์สหรัฐ

ภาพที่ 2.1 ประเทศสมาชิกสมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้
ที่มา: สำนักนโยบายและแผน สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย
(2560: เว็บไซต์)

ภาพที่ 2.2 ธงอาเซียน และดวงตราอาเซียน
ที่มา: กรมอาเซียน กระทรวงต่างประเทศ (2560: เว็บไซต์)

ดวงตราอาเซียน เป็น สัญลักษณ์เพื่อแสดงถึงความเป็นอาเซียน โดยมีลักษณะเป็นรูปวงแหวนสีเหลือง 10 ด้านมนต์รวมกันไว้ บนพื้นหลังสีแดงอยู่ในวงกลมเส้นสีขาวและเส้นสีน้ำเงินซึ่งหมายถึงประเทศสมาชิกรวมตัวกันเพื่อมิตรภาพและความเป็นหนึ่งเดียวกัน พื้นที่วงกลม สีแดง สีขาว และน้ำเงิน ซึ่งแสดง ถึงความเป็นเอกภาพ มีตัวอักษรคำว่า “asean” สีน้ำเงิน อยู่ใต้ภาพวงแหวนอันแสดงถึง

ความมุ่งมั่นที่จะทำงานร่วมกันเพื่อความมั่นคง สันติภาพ เอกภาพ และความก้าวหน้าของประเทศสมาชิกอาเซียน ซึ่งสี่ที่ใช้ก็ให้ความหมายในลักษณะดังกล่าว

สี่น้ำเงิน หมายถึง สันติภาพและความมั่นคง

สีแดง หมายถึง ความกล้าหาญ และความก้าวหน้า

สีขาว หมายถึง ความบริสุทธิ์

สีเหลือง หมายถึง ความเจริญรุ่งเรือง

ตลอดระยะเวลา 40 ปีที่ผ่านมา อาเซียนได้เผชิญกับความเปลี่ยนแปลงของโลกและ ภูมิภาคมาอย่างต่อเนื่อง จากจุดเริ่มต้นของการมุ่งเน้นในการสร้างความร่วมมือทางการเมือง และความมั่นคงร่วมกัน ในระยะแรกได้ปรับเปลี่ยนไปสู่ความร่วมมือในด้านอื่น ๆ โดยเฉพาะ เศรษฐกิจมากขึ้น โดยผลจากบรรยากาศแห่งสันติภาพ เสถียรภาพ ความมั่นคงและความร่วมมือ อย่างใกล้ชิด ทำให้อาเซียนเป็นภูมิภาคที่มีการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็ว และ ด้วยศักยภาพทางเศรษฐกิจ

ตลอดระยะเวลา 40 ปีที่ผ่านมา อาเซียนได้เผชิญกับความเปลี่ยนแปลงของโลกและ ภูมิภาคมาอย่างต่อเนื่อง จากจุดเริ่มต้นของการมุ่งเน้นในการสร้างความร่วมมือทางการเมือง และความมั่นคงร่วมกัน ในระยะแรกได้ปรับเปลี่ยนไปสู่ความร่วมมือในด้านอื่น ๆ โดยเฉพาะ เศรษฐกิจมากขึ้น โดยผลจากบรรยากาศแห่งสันติภาพ เสถียรภาพ ความมั่นคงและความร่วมมือ อย่างใกล้ชิด ทำให้อาเซียนเป็นภูมิภาคที่มีการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็ว และ ด้วยศักยภาพทางเศรษฐกิจของแต่ละประเทศ ทำให้อาเซียนมีพลังต่อรองในเวทีการเมืองและ เศรษฐกิจระหว่างประเทศและได้รับการยอมรับจากประเทศ/ภูมิภาคอื่น ๆ มากยิ่งขึ้น เพื่อให้ ความร่วมมือของอาเซียนก้าวหน้าไปสู่ทิศทางและเป้าหมายการพัฒนาที่ชัดเจนร่วมกัน ในโอกาสครบรอบ 30 ปี ของการก่อตั้งอาเซียนเมื่อ ปี พ.ศ. 2540 (ค.ศ. 1997) ผู้นำประเทศสมาชิกอาเซียนได้ร่วมประกาศ “วิสัยทัศน์อาเซียน 2020” (ASEAN Vision 2020) ในการประชุม ณ กรุงกัวลาลัมเปอร์ เมื่อเดือนธันวาคม 2540

โดยมีเป้าหมาย คือ วงสมานฉันท์แห่งเอเชีย ตะวันออกเฉียงใต้ (A Concert of Southeast Asian Nations) หุ่นส่วนเพื่อการพัฒนาอย่างมีพลวัต (A Partnership in Dynamic Development) มุ่งปฏิสัมพันธ์กับประเทศภายนอก (An Outward Looking ASEAN) ชุมชนแห่งสังคมที่เอื้ออาทร (A Community of Caring Societies) ต่อมาได้มี การลงนามในปฏิญญาว่าด้วยความร่วมมืออาเซียน (Declaration of ASEAN Concord II หรือ Bali Concord II) เพื่อจัดตั้งประชาคมอาเซียน (ASEAN Community) ภายในปี พ.ศ. 2563 (ค.ศ. 2020) ในการประชุมผู้นำอาเซียน (ASEAN Summit) ครั้งที่ 9 เมื่อเดือนตุลาคม พ.ศ. 2546 ที่เมืองบาหลี ประเทศอินโดนีเซีย ซึ่งนับเป็นการปรับตัวและพัฒนาของอาเซียนครั้งสำคัญ อีกวาระหนึ่ง (สำนักนโยบายและแผน สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย, 2560: เว็บไซต์; สำนักเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ, 2548)

ประชาคมอาเซียน (ASEAN Community: AC) เกิดขึ้นจากการประชุมสุดยอดอาเซียน ครั้งที่ 9 เมื่อเดือนตุลาคม พ.ศ. 2546 (ค.ศ. 2003) ณ ประเทศอินโดนีเซีย ผู้นำอาเซียนได้ร่วม ลงนามในปฏิญญา ว่าด้วย ความร่วมมือในอาเซียน ฉบับที่ 2 (Declaration of ASEAN Concord II หรือ Bali Concord II) เพื่อแสดงเจตนารมณ์ที่จะนำอาเซียนไปสู่การเป็นประชาคมอาเซียน (ASEAN Community) ภายในปี พ.ศ. 2563 (ค.ศ. 2020) ซึ่งต่อมาได้มีการตกลงให้มีการเร่งรัด การจัดตั้งประชาคมให้แล้วเสร็จเร็วขึ้นเป็นภายในปี พ.ศ. 2558 (ค.ศ. 2015) โดยจะสนับสนุน การรวมตัวและ

ความร่วมมืออย่างรอบด้าน ประชาคมอาเซียน (ASEAN Community) ประกอบด้วย 3 เสาหลัก ได้แก่

2.2.1 ประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียน (ASEAN Political Security Community: APSC) มีเป้าหมาย เพื่อให้อาเซียนเป็นสังคมที่มีความไว้วางใจซึ่งกันและกัน มีเสถียรภาพ สันติภาพ และความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ประชาคมการเมืองและความมั่นคง อาเซียน ประกอบด้วยองค์ประกอบ 3 ด้าน คือ

2.2.1.1 การเป็นประชาคมที่มีกฎเกณฑ์ บรรทัดฐานและค่านิยมร่วมกัน เพื่อสร้างความแข็งแกร่งแก่ประชาธิปไตย ส่งเสริมธรรมาภิบาล และหลักนิติธรรม ส่งเสริมและคุ้มครอง สิทธิมนุษยชน และเสรีภาพขั้นพื้นฐาน

2.2.1.2 การเป็นภูมิภาคที่มีเอกภาพ สงบสุข และมีความแข็งแกร่ง พร้อมรับผิดชอบร่วมกันเพื่อแก้ไขปัญหาความมั่นคงที่ครอบคลุมทุกมิติ เพื่อส่งเสริมและรักษาความสัมพันธ์ ที่เป็นมิตร และเป็นประโยชน์กับประเทศภายนอก เพื่อสันติภาพในโลก

2.2.1.3 การดำเนินบทบาทที่สำคัญในเวทีระดับภูมิภาคและระดับระหว่างประเทศ เพื่อส่งเสริมผลประโยชน์ร่วมกันของอาเซียน ทั้งนี้ พิมพ์เขียวประชาคมการเมืองและความมั่นคง อาเซียน (APSC Blueprint) ได้รับการรับรองจากที่ประชุมสุดยอดผู้นำอาเซียน ครั้งที่ 14 เมื่อวันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2552 ณ อำเภอชะอำ-หัวหิน ประเทศไทย

2.2.2 ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economic Community: AEC) เพื่อให้ภูมิภาคอาเซียนมีความมั่นคง มั่งคั่งและสามารถแข่งขันกับภูมิภาคอื่น ๆ ได้ โดยสร้างความร่วมมือที่ครอบคลุมถึงการพัฒนาและเสริมสร้างสมรรถนะทรัพยากรมนุษย์ ความตกลงด้านคุณสมบัติ วิชาชีพ การหาหนโยบายทางการเงินและเศรษฐกิจมหภาคกันอย่างใกล้ชิด มาตรการทางการเงิน ด้านการค้า ความเชื่อมโยง ด้านการสื่อสาร และโครงสร้างพื้นฐาน การพัฒนา การทำธุรกรรม ทางอิเล็กทรอนิกส์ และการส่งเสริมบทบาทของภาคเอกชน ในการก่อตั้งประชาคมเศรษฐกิจ อาเซียน เป็นต้น กล่าวโดยย่อ แล้วประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนจะพลิกโฉมอาเซียนให้กลายเป็น ภูมิภาคที่มีการไหลเวียนของสินค้า บริการ การลงทุน แรงงานฝีมือ และทุนอย่างเสรี ทั้งนี้ ผู้นำอาเซียนได้ให้การรับรองพิมพ์เขียวประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ในการประชุมสุดยอดผู้นำอาเซียน ครั้งที่ 13 เมื่อวันที่ 20 พฤศจิกายน พ.ศ. 2550 ณ ประเทศสิงคโปร์

2.2.3 ประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน (ASEAN Socio-Cultural: ASCC) เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน ส่งเสริมการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน และเสริมสร้างอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของอาเซียน โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ การคุ้มครองและสวัสดิการสังคม ความยุติธรรมและสิทธิการส่งเสริมความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อม และการสร้างอัตลักษณ์อาเซียน ทั้งนี้ พิมพ์เขียวประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน (ASCC Blueprint) ได้รับการรับรองจากที่ประชุมสุดยอดผู้นำอาเซียน ครั้งที่ 14 เมื่อวันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2552 ณ อำเภอชะอำ-หัวหิน ประเทศไทย ในการนี้เพื่อเป็นการรับรองการเป็นประชาคมอาเซียน ภายในปี พ.ศ. 2558 (ค.ศ. 2015) ตามที่ผู้นำอาเซียนได้ตกลงไว้ ผู้นำอาเซียนได้ลงนามกฎบัตรอาเซียน (ASEAN Charter) ในช่วงการประชุมสุดยอดอาเซียน ครั้งที่ 13 เมื่อวันที่ 20 พฤศจิกายน พ.ศ. 2550 ณ ประเทศสิงคโปร์ และได้มีผลบังคับใช้อย่างเป็นทางการ เมื่อ 15 ธันวาคม พ.ศ. 2551

แนวความคิดจัดทำกฎบัตรอาเซียนเป็นเสมือนธรรมนูญของอาเซียนที่จะวางกรอบ ทางกฎหมาย และโครงสร้างองค์กร เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของอาเซียนในการดำเนินการ ตามวัตถุประสงค์และ เป้าหมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการขับเคลื่อนการรวมตัวเป็นประชาคม อาเซียนภายในปี พ.ศ. 2558 (ค.ศ. 2015) ตามที่ผู้นำอาเซียนได้ตกลงกันไว้ กฎบัตรอาเซียน ประกอบด้วย บทบัญญัติ 13 บท 55 ข้อ ครอบคลุมเป้าหมายและหลักการสมาชิกภาพ โครงสร้างองค์กรของอาเซียน องค์กรที่มีความสัมพันธ์ กับอาเซียน เอกสิทธิ์และความคุ้มกัน

กระบวนการตัดสินใจการระงับข้อพิพาท งบประมาณและการเงิน การบริหารจัดการเอกลักษณ์ และสัญลักษณ์ของอาเซียน และความสัมพันธ์กับภายนอก โดยมีประเด็นใหม่ที่แสดง ความก้าวหน้า ของอาเซียน ได้แก่ การจัดตั้งองค์กรสิทธิมนุษยชนของอาเซียน การให้อำนาจ เลขาธิการอาเซียน สอดส่องและรายงานการทำตามความตกลงของรัฐสมาชิก การจัดตั้งกลไก สำหรับการระงับข้อพิพาท ต่าง ๆ ระหว่างประเทศสมาชิก การให้ผู้นำเป็นผู้ตัดสินว่า การดำเนินการอย่างไรต่อรัฐผู้ละเมิด พันธกรณีตามกฎหมายอย่างร้ายแรง การเปิดช่องให้ใช้ วิธีการอื่นในการตัดสินใจได้ หากไม่มีฉันทามติ การส่งเสริมการปรึกษาหารือกับระหว่างประเทศ สมาชิกเพื่อแก้ไขปัญหาที่กระทบต่อผลประโยชน์ร่วม ซึ่งทำให้การตีความหลักการ ห้ามแทรกแซงกิจการภายในมีความยืดหยุ่นมากขึ้น การเพิ่มบทบาทของ ประธานอาเซียนเพื่อให้ อาเซียนสามารถตอบสนองต่อสถานการณ์ฉุกเฉินได้อย่างทันท่วงที การเปิด ช่องทางให้อาเซียน สามารถมีปฏิสัมพันธ์กับองค์การภาคประชาสังคมมากขึ้น และการปรับปรุง โครงการสร้าง องค์กรให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

นอกจากนี้ เพื่อเป็นการก้าวสู่ความเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนอย่างเป็นรูปธรรม ยิ่งขึ้น ในการประชุม สหประชาชาติอาเซียน ครั้งที่ 17 ณ กรุงฮานอย ประเทศเวียดนาม เมื่อวันที่ 29-30 ตุลาคม พ.ศ. 2553 ที่ประชุม ได้เห็นชอบร่างแผนแม่บทว่าด้วยความเชื่อมโยงระหว่างกันในอาเซียน (Master Plan on ASEAN Connectivity: MPAC) เพื่อใช้เป็นยุทธศาสตร์ขับเคลื่อนให้เกิดความเชื่อมโยง ระหว่างกันในอาเซียน ปี พ.ศ.2554-2558 โดยได้กำหนดการเชื่อมโยงครอบคลุม 3 มิติ คือการเชื่อมโยง ทางกายภาพ การเชื่อมโยงองค์กร และการเชื่อมโยงประชาชน ได้แก่

การเชื่อมโยงทางกายภาพ (Physical Connectivity) โดยเน้นความเชื่อมโยงในด้าน โครงสร้าง พื้นฐานด้านต่าง ๆ ทั้งการปรับปรุง/พัฒนาคุณภาพโครงสร้างพื้นฐานเดิมที่มีอยู่แล้ว ให้เกิด ประสิทธิภาพมากขึ้น และการขยายเครือข่ายโครงสร้างพื้นฐานให้ครอบคลุมทั่วถึง

การเชื่อมโยงองค์กร (Institutional Connectivity) เป็นการเน้นการเชื่อมโยง ในด้านระบบ กระบวนการทำงานของหน่วยงานต่าง ๆ อย่างมีประสิทธิภาพ โดยอาศัยความตกลงหรือความร่วมมือ ระหว่างกันที่จะนำมาซึ่งการดำเนินการในเชิงรูปธรรม ทั้งนี้ ปัจจุบันมีความตกลงหลายกรอบ ที่เอื้อต่อ ความเชื่อมโยงของระบบ แต่ยังไม่เพียงพอและต้องปรับปรุงรายละเอียดให้เกิด ประโยชน์สูงสุดในทางปฏิบัติ อาทิ กรอบความตกลงอาเซียน ว่าด้วย การอำนวยความสะดวก ในการขนส่งสินค้า ผ่านแดน กรอบความตกลงอาเซียน ว่าด้วย การอำนวยความสะดวกในการ ขนส่งสินค้าข้ามแดน และ กรอบความตกลง ว่าด้วย การขนส่งต่อเนื่องหลายรูปแบบ

การเชื่อมโยงประชาชน (People-to-people Connectivity) จะให้การส่งเสริมการเรียนรู้ วัฒนธรรมและสังคมของประเทศอาเซียน อาทิ การส่งเสริมการเรียนรู้ภาษาของประเทศ ในอาเซียน เป็นภาษาที่สาม การถ่ายทอดหรือแลกเปลี่ยนระบบการศึกษาระหว่างกัน รวมถึง การส่งเสริม

การเคลื่อนย้ายบุคคลโดยเสรี อาทิ การยกเว้นระบบวีซ่าระหว่างกัน และการส่งเสริม การท่องเที่ยว ภายในอาเซียน ภายในปี พ.ศ. 2555 การเชื่อมโยงดังกล่าวจะช่วยให้ประชาชน ในภูมิภาคเรียนรู้ และ เข้าใจประเทศร่วมกลุ่มอาเซียน ในด้านสังคมและวัฒนธรรมได้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น อีกทั้งเอื้อต่อการปรับใช้ ในทางธุรกิจเพื่อผลิตสินค้าตอบสนองความต้องการผู้บริโภคในตลาด อาเซียน และสร้างความไว้วางใจ ในการทำการค้า และการลงทุนระหว่างกัน (สำนักนโยบายและแผน สำนักงานปลัดกระทรวง มหาดไทย, 2560: เว็บไซต์)

สมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ได้ก่อตั้งขึ้น โดยปณิญากรุงเทพฯ พ.ศ. 2510 และอีกไม่กี่ปีข้างหน้า ในปี พ.ศ. 2558 เป็นเวลา 48 ปี ก็จะเข้าสู่ประชาคมอาเซียน และกลุ่มประเทศ อาเซียน ซึ่งมีจำนวนประเทศสมาชิกรวม 10 ประเทศ ประกอบด้วย 3 เส้าหลัก ประชาคมการเมือง และความมั่นคงอาเซียน ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ประชาคมสังคมและ วัฒนธรรมอาเซียน และ สร้างแนวคิดการจัดทำกฎบัตรอาเซียนเกิดขึ้นในกรอบกระบวนการ ปฏิรูปอาเซียนเพื่อสร้างสภาพนิติ บุคคลของอาเซียนและจัดโครงสร้างองค์กรเพื่อรองรับ การเป็นประชาคมอาเซียน ดังนั้น กฎบัตร อาเซียน จึงเป็นเสมือนธรรมนูญของอาเซียนที่จะวางกรอบ ทางกฎหมายและโครงสร้างองค์กรเพื่อเพิ่ม ประสิทธิภาพของอาเซียน ในการดำเนินการ ตามวัตถุประสงค์และเป้าหมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การขับเคลื่อนการรวมตัวเป็นประชาคม อาเซียนภายในปี พ.ศ. 2558

วิวัฒนาการความร่วมมือทางเศรษฐกิจอาเซียน การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจเป็นแนวโน้มสำคัญของการพัฒนาทางเศรษฐกิจโลก ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ในปัจจุบันการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจในภูมิภาค ต่าง ๆ (Regional Trade Agreements: RTAs) มีแนวโน้มขยายตัวอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2533 เป็นต้นมา โดยจาก ข้อมูลองค์การการค้าโลก ณ เดือนมกราคม พ.ศ. 2555 พบว่า มีการรวมกลุ่มใน ภูมิภาคต่าง ๆ ที่ได้แจ้งกับองค์การการค้าโลกสูงถึง 511 กลุ่ม สำหรับกลุ่มประเทศอาเซียน นั้น ความร่วมมือ ทางเศรษฐกิจที่ชัดเจนของอาเซียนเด่นชัด เมื่อปี พ.ศ. 2519 เมื่ออาเซียนได้จัดให้มีการประชุม สหุยอดอาเซียนครั้งแรก และผู้นำประเทศสมาชิกได้ลงนามในปณิญา ว่าด้วยความสมานฉันท์ ของอาเซียน (Declaration of ASEAN Concord) ขึ้น อาทิ การจัดทำ ASEAN Preferential Trading Arrangement (PTA) ในปี พ.ศ. 2520 การลงนามความตกลงความร่วมมือด้านการสำรอง อาหารของ อาเซียน (ASEAN Food Security Reserve) โครงการความร่วมมือด้านอุตสาหกรรม ของอาเซียนใน ภูมิภาค เช่น โครงการอุตสาหกรรมของอาเซียน (ASEAN Industrial Projects)

โครงการความเกื้อกูลด้านอุตสาหกรรม (ASEAN Industrial Complementation) เป็นต้น อาเซียน ได้พัฒนาความร่วมมือทางเศรษฐกิจก้าวสำคัญไปอีกระดับหนึ่ง ด้วยการประกาศจัดตั้ง เขตการค้าเสรีอาเซียน (AFTA) ในปี พ.ศ. 2535 ซึ่งนับเป็นจุดเริ่มต้นของความร่วมมือทางเศรษฐกิจ ของอาเซียนในระยะต่อมาถึงปัจจุบัน โดยได้มีการจัดตั้งคณะมนตรีเขตการค้าเสรีอาเซียน (AFTA Council) ภายใต้ความตกลง ว่าด้วย การใช้อัตราภาษีพิเศษที่เท่ากัน สำหรับเขตการค้าเสรี อาเซียน (Agreement of the Common Effective Preferential Tariff Scheme for the ASEAN) เพื่อรับผิดชอบการดำเนินงานเขตการค้าเสรีอาเซียนอาฟตา นับเป็นความสำเร็จครั้งแรกของ อาเซียน ในการส่งเสริมการเปิดเสรีทางการค้าระหว่างประเทศสมาชิก โดยการยกเลิกอุปสรรค ทางการค้า ทั้งในด้านภาษีและมาตรการที่ไม่ใช่ภาษี (NTBs) ระหว่างกัน ปัจจุบันการดำเนินงาน อาฟตามีความ คืบหน้าไปมาก อัตราภาษีสินค้าส่วนใหญ่ของประเทศสมาชิกอาเซียนเดิม 6 ประเทศ (ไทย มาเลเซีย

อินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์ สิงคโปร์ และบรูไน) ได้ลดมาอยู่ที่ร้อยละ 0-5 แล้ว ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2546 โดยในปี พ.ศ. 2550 ประเทศอาเซียนเดิมได้ปรับลดภาษีสินค้าจำนวนร้อยละ 80 ของสินค้าในบัญชีลดภาษี เป็น 0% แล้ว โดยสินค้าในบัญชีลดภาษีของไทย มีทั้งสิ้น 8,300 รายการ และรายการที่ลดภาษี เป็น 0% แล้ว มี 6,643 รายการ ทั้งนี้ ประเทศอาเซียนเดิมทั้ง 6 ประเทศ มีเป้าหมายยกเลิกภาษี สินค้าทุกรายการเป็น 0% ภายในปี พ.ศ. 2553 สำหรับประเทศอาเซียนใหม่ 4 ประเทศ (กัมพูชา ลาว พม่า เวียดนาม หรือ CMLV) มีการกำหนดการลดภาษีศุลกากรแตกต่างกันออกไป โดยเวียดนาม ลดภาษีเหลือร้อยละ 0-5 ในปี พ.ศ. 2549 ลาวและพม่า ในปี พ.ศ. 2551 และกัมพูชา ภายในปี พ.ศ. 2553 และทั้ง 4 ประเทศ จะต้อง ยกเลิก ภาษีศุลกากรสำหรับสินค้าทุกรายการให้แล้วเสร็จ ภายในปี พ.ศ. 2558 โดยมีความยืดหยุ่นในสินค้าบางรายการได้จนถึงปี พ.ศ. 2561 ที่ผ่านมา การจัดตั้ง อาฟตาได้ก่อให้เกิดการขยายตัวทางการค้า ภายในภูมิภาคอย่างมาก มูลค่าการค้า ในปี พ.ศ. 2536 ที่มีมูลค่าเพียง 82,444 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ได้เพิ่มเป็น 250,000 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ในปี พ.ศ. 2549

เมื่อการเปิดเสรีทางการค้า ได้มีความคืบหน้าไปลำดับหนึ่ง จึงเกิดแนวคิดของการ เปิดเสรีด้านการค้าบริการและการลงทุนขึ้น ในปี พ.ศ. 2538 และปี พ.ศ. 2541 ตามลำดับ เพื่อสร้างจุดแข็งและ เสริมสร้างขีดความสามารถในการเป็นผู้ให้บริการระดับภูมิภาคและจัดตั้งเขตการลงทุนที่มีศักยภาพ กล่าวคือ ในปี พ.ศ. 2538 (ค.ศ. 1995) อาเซียนได้ขยายความร่วมมือไปสู่การเปิดเสรีการค้าบริการ โดยการจัดทำความตกลงด้านการค้าบริการของอาเซียน (ASEAN Framework Agreement on Service: AFAS) เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการเป็นผู้ให้บริการในภูมิภาคและให้มีการเปิดตลาด การค้าบริการที่ลึกและกว้างภายใต้กรอบ WTO โดยการเจรจาเปิดตลาดของอาเซียนจะดำเนินการเป็น รอบ ๆ และจะต้องเจรจาไปจนบรรลุเป้าหมาย การเปิดตลาดทุกสาขาบริการ ในปี พ.ศ. 2558 และ ในปี พ.ศ. 2541 (ค.ศ. 1998) อาเซียนได้จัดทำ

กรอบความตกลงเขตลงทุนอาเซียน (ASEAN Investment Area: AIA) เพื่อเปิดเสรีลงทุน ในธุรกิจที่ไม่ใช่ภาคบริการ 5 ภาค คือ การผลิต ประมง ป่าไม้ เหมืองแร่ และธุรกิจบริการ เฉพาะที่ เกี่ยวเนื่องกับ 5 ภาค โดยประเทศอาเซียนเดิม 6 ประเทศ มีเป้าหมายการเปิดเสรีการลงทุน และให้ การปฏิบัติเยี่ยงคนชาติแก่นักลงทุนอาเซียนภายในปี พ.ศ. 2553 (ค.ศ. 2010) และสำหรับ ประเทศ สมาชิกอาเซียน CMLV ภายในปี พ.ศ. 2558 (ค.ศ. 2015) (สำนักนโยบายและแผน สำนักงานปลัด กระทรวงมหาดไทย, 2554)

การพัฒนาความร่วมมือทางเศรษฐกิจอาเซียน จะเห็นได้ว่า ปัจจุบันการรวมกลุ่ม ทางเศรษฐกิจ ในภูมิภาคต่าง ๆ มีแนวโน้มขยายตัวอย่างต่อเนื่อง โดยจากข้อมูลองค์การการค้าโลก พบว่า มีการรวมกลุ่ม ในภูมิภาคต่าง ๆ ที่ได้แจ้งกับ องค์การการค้าโลกสูงถึง 511 กลุ่ม สำหรับกลุ่มประเทศอาเซียนนั้น ความร่วมมือทางเศรษฐกิจที่ชัดเจนของอาเซียนเพิ่งจะเด่นชัด เมื่อปี พ.ศ. 2519 เมื่ออาเซียนได้จัด ให้มีการประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งแรก และผู้นำประเทศสมาชิกได้ลงนามในปฏิญญา ว่าด้วยความสมานฉันท์ของอาเซียน และตกลงความร่วมมือด้านการสำรอง อาหารของอาเซียน ในภูมิภาค อาเซียนได้พัฒนาความร่วมมือทางเศรษฐกิจก้าวสำคัญไปอีกระดับหนึ่ง ด้วยการประกาศจัดตั้งเขต การค้าเสรีอาเซียน (AFTA) ซึ่งนับเป็นจุดเริ่มต้นของความร่วมมือ ทางเศรษฐกิจของอาเซียนเพื่อสร้าง จุดแข็งและเสริมสร้างขีดความสามารถในการเป็นผู้ให้บริการระดับภูมิภาค เมื่อการเปิดเสรีทางการค้า

ได้มีความคืบหน้าไปลำดับหนึ่งจึงเกิดแนวคิดของการ เปิดเสรีด้านการค้าบริการ และการลงทุนขึ้น ใน ปี พ.ศ. 2538

เป้าหมายของประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economic Community: AEC) คือ การไปสู่ เป้าหมายสุดท้ายของการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจ ตามที่ระบุไว้ใน “วิสัยทัศน์อาเซียน 2020” ซึ่ง ตั้งอยู่บนพื้นฐานของการประสานผลประโยชน์ของประเทศสมาชิก โดยการส่งเสริมการรวมกลุ่ม ทางเศรษฐกิจในเชิงลึกและกว้างขวางมากขึ้น ผ่านความร่วมมือที่มีอยู่ในปัจจุบันและแผนการ ดำเนินงานใหม่ภายใต้กรอบระยะเวลาที่ชัดเจน โดยประเทศสมาชิกจะต้อง ปฏิบัติตามหลักการ ที่จะส่งเสริมระบบเศรษฐกิจแบบเปิด มองบริบทภายนอกและส่งเสริมกลไกตลาด ซึ่งสอดคล้อง กับกฎเกณฑ์ในกรอบพหุภาคี และยึดมั่นในระบบกฎเกณฑ์ เพื่อความสอดคล้องของการ ปฏิบัติ ตามพันธกรณีในด้านเศรษฐกิจ ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนมีเป้าหมายสำคัญ 4 ประการ คือ

(1) การเป็นตลาดและฐานการผลิตเดียวกัน (Single Market and Single Production Base) เน้นการเคลื่อนย้ายสินค้า การบริการ การลงทุน เงินทุน และแรงงานมีฝีมือ ระหว่างกันอย่างเสรี

(2) การเป็นภูมิภาคที่มีขีดความสามารถในการแข่งขันสูง (High Competitive Economic Region) เน้นการดำเนินงานนโยบายการแข่งขัน การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน การคุ้มครองทรัพย์สินทาง ปัญญา การพัฒนา ICT และพลังงาน

(3) การเป็นภูมิภาคที่มีพัฒนาการทางเศรษฐกิจที่เท่าเทียมกัน (Equitable Economic Development) เน้นการส่งเสริมการมีส่วนร่วมและการขยายตัวของ SMEs ให้ความช่วยเหลือแก่ สมาชิกใหม่ (CLMV) เพื่อช่วยลดช่องว่างของระดับการพัฒนา

(4) การเป็นภูมิภาคที่บูรณาการเข้ากับเศรษฐกิจโลกได้อย่างสมบูรณ์ (Fully Integrated into Global Economy) เน้นการจัดทำเขตการค้าเสรี (Free Trade Area-FTA) และการเป็นพันธมิตรทางเศรษฐกิจ (Closer Economic Partnership-CEP) กับประเทศคู่เจรจา ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนจะทำให้อาเซียนเป็นตลาดและฐานการผลิตเดียวกัน สร้างอาเซียนให้มีพลวัตรและขีดความสามารถมากขึ้นด้วยกลไกและมาตรการใหม่ ๆ ที่จะส่งเสริมความแข็งแกร่งของการปฏิบัติ ตามแผนงานด้านเศรษฐกิจที่มีอยู่เดิม การเร่งรัดการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจในสาขาสำคัญ การอำนวยความสะดวกในการเคลื่อนย้ายนักธุรกิจ แรงงานฝีมือ และผู้มีความสามารถพิเศษ และเสริมสร้างความแข็งแกร่งในด้านกลไกสถาบันของอาเซียน

โดยก้าวแรกของการมุ่งไปสู่ ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน คือ การดำเนินงานตามข้อเสนอแนะของคณะทำงานระดับสูง ว่าด้วย การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจของอาเซียน ตามแถลงการณ์บาห์ลี ฉบับที่ 2 ในขณะเดียวกัน ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนจะให้ความสำคัญกับการลดช่องว่างการพัฒนา และส่งเสริม การรวมกลุ่มของประเทศสมาชิกใหม่ ได้แก่ กัมพูชา ลาว พม่าและเวียดนาม (CLMV) ผ่านความร่วมมือ ภายใต้โครงการแผนงานกรอบความริเริ่มเพื่อการรวมตัวของอาเซียน (Initiative for ASEAN Integration: IAI) และแผนงานในกรอบภูมิภาคอื่น ๆ รวมทั้งส่งเสริมการดำเนินงานแผนความร่วมมือในด้านอื่น ๆ เช่น การพัฒนาบุคลากรและการส่งเสริมขีดความสามารถ การยอมรับคุณสมบัติของผู้ประกอบวิชาชีพ การหารือที่ใกล้ชิดมากขึ้นในเรื่องเศรษฐกิจมหภาคและนโยบายทางการเงิน มาตรการทางการค้าและการเงิน การส่งเสริมโครงสร้างพื้นฐานและการเชื่อมโยงในการติดต่อสื่อสาร การพัฒนาธุรกรรมอิเล็กทรอนิกส์ (e-ASEAN) การรวมกลุ่มของอุตสาหกรรมต่าง ๆ

ในภูมิภาค เพื่อส่งเสริมการจัดซื้อในภูมิภาค และส่งเสริมการเข้ามามีส่วนร่วมของ ภาคเอกชนในการ จัดตั้งประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (สำนักนโยบายและแผน สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย, 2560: เว็บไซต์)

การไปสู่เป้าหมายสุดท้ายของการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจในด้านเศรษฐกิจอาเซียน มีเป้าหมาย สำคัญ คือ ส่งเสริมกลไกตลาดซึ่งตั้งอยู่บนพื้นฐานของการประสานผลประโยชน์ของ ประเทศสมาชิก โดยการส่งเสริมการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจในเชิงลึกและกว้างขวางมากขึ้น ผ่านความร่วมมือที่มีอยู่ ในปัจจุบัน และแผนการดำเนินงานใหม่ภายใต้กรอบระยะเวลาที่ชัดเจน คือ การเป็นตลาดและฐาน การผลิตเดียวกัน การเป็นภูมิภาคที่มีขีดความสามารถในการแข่งขันสูง การเป็นภูมิภาคที่มีพัฒนาการ ทางเศรษฐกิจที่เท่าเทียมกัน การเป็นภูมิภาคที่บูรณาการเข้ากับ เศรษฐกิจโลกได้อย่างสมบูรณ์

2.3 แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

2.3.1 ทฤษฎีการเปิดเสรีทางการค้า

ทฤษฎีการเปิดเสรีทางการค้าเข้ามาซึ่งผลประโยชน์สุทธิที่เป็นโอกาสสำหรับประเทศต่าง ๆ ได้มาก โดยมีต้นทุนที่อาจเกิดขึ้นในรูปของผลประโยชน์ทั้งภาษีศุลกากร และกลุ่มผู้ผลิตดั้งเดิม ทั้งนี้ มีผลประโยชน์สุทธิเป็นผลประโยชน์ในแง่ของโอกาสที่เป็นไปได้ ดังนั้น ผลประโยชน์สุทธิของการเปิด เสรีทางการค้าจึงมิได้เป็นผลประโยชน์ที่ต้องเกิดขึ้นเสมอ ยกเว้นกรณีที่ปรับตัวทางเศรษฐกิจ ภายในประเทศจะเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และมีกระบวนการชดเชยในการช่วยเหลือผู้ที่ได้รับ ผลกระทบทางด้านลบ

การเปิดเสรีทางการค้าเป็นกระบวนการลดหรือผ่อนคลายข้อจำกัดทางการค้าระหว่าง ประเทศเพื่อนำไปสู่การปรับตัวและเชื่อมโยงที่แน่นแฟ้นยิ่งขึ้นระหว่างเศรษฐกิจภายใน ประเทศกับ เศรษฐกิจระหว่างประเทศหรือเศรษฐกิจโลก รวมถึงลดแรงกดดันจากประเทศผู้ส่งออกที่มีต่อผู้กำหนด นโยบาย เช่น การกำหนดกำแพงภาษีเพื่อปกป้องผู้ผลิตภายในประเทศ ทำให้ผู้ผลิตภายในประเทศ อ่อนแอ เนื่องจากอาศัยแรงจูงใจทางภาษีในการแสวงหาผลกำไรมากกว่าเร่งพัฒนาคุณภาพการผลิต เพื่อให้มีสินค้าของตนเป็นที่ยอมรับของผู้บริโภคภายในประเทศ ดังนั้น การเปิดเสรีทางการค้าจึงเป็น การลดภาระภาษีที่ตกแก่ผู้บริโภค และลดแรงกดดันที่ประเทศผู้ส่งออกมีต่อการกำหนดกำแพงภาษี รวมถึงเพิ่มพูนความสามารถในการแข่งขันให้แก่ระบบเศรษฐกิจโลกโดยรวม การเปิดการค้าเสรีมี 4 ระดับ คือ

2.3.1.1 ระดับฝ่ายเดียว (Unilateral Trade Liberalization) เป็นนโยบายของรัฐที่ ดำเนินการโดยไม่มีเงื่อนไขต่อรองใด ๆ กับประเทศอื่น ๆ โดยรัฐอาจเปิดเสรีกับสินค้าประเภทต่าง ๆ ตามสถานการณ์ของประเทศเพื่อปฏิรูปโครงสร้างเศรษฐกิจและเพิ่มความสามารถให้แก่ผู้ผลิตใน ประเทศในการแข่งขันกับต่างประเทศ รวมถึงการใช้ทรัพยากรในการผลิตอย่างเหมาะสมมากกว่า การพึ่งพาหรือสิทธิประโยชน์ที่รัฐอำนวยความสะดวก

2.3.1.2 ระดับทวิภาคี (Bilateral Trade Liberalization) เป็นข้อตกลงร่วมกันระหว่าง สัญญาสองประเทศที่จะผ่อนคลายข้อจำกัดทางการค้าทั้งในรูปของภาษีศุลกากรและไม่ใช่ศุลกากร ภายใต้กรอบเดียวกัน โดยประเทศอื่น ๆ จะไม่ได้รับสิทธินี้ด้วย การเปิดเสรีทางการค้าประเภทนี้ เดิมที ไม่ได้แพร่หลายมากนัก แต่ในปัจจุบันนั้นได้รับความนิยมมากขึ้น

2.3.1.3 ระดับภูมิภาค (Regional Trade Liberalization) เป็นการเปิดเสรีทางการค้าของกลุ่มประเทศที่อยู่ในภูมิภาคเดียวกัน ถึงแม้จะไม่ได้อยู่ในอาณาบริเวณที่ติดต่อกันได้ แนวทางเกิดก่อนการจัดตั้ง GATT และไม่ได้เป็นอุปสรรคต่อการดำเนินการของ GATT จึงกำหนดให้เป็นข้อยกเว้นตามมาตราที่ 24 ของบทบัญญัติ GATT อย่างไรก็ตามการเปิดเฉพาะกลุ่มประเทศอาจส่งผลกระทบต่อประเทศนอกกลุ่ม รวมถึงอาจถูกนำมาใช้เพื่อการกีดกันประเทศคู่แข่งมิให้เข้าสู่ตลาดตนได้โดยง่าย

2.3.1.4 ระดับพหุภาคี (Multilateral Trade Liberalization) เป็นการเปิดเสรีทางการค้าให้แก่ ประเทศเกือบทั่วโลกเข้าสู่ข้อตกลงหรือกรอบการค้าเสรีเดียวกัน ซึ่งเป็นการเปิดเสรีทางการค้าของ GATT ที่ต่อมาพัฒนาเป็นองค์การทางการค้าโลก จัดเป็นแนวทางที่ดีที่สุด เนื่องจากทำให้ทุกประเทศได้รับประโยชน์จากการเปิดเสรีทางการค้าอย่างเต็มที่ โดยไม่มีการ กีดกันทางการค้า ดำเนินการบนพื้นฐานของระเบียบ กติกา ที่ชัดเจนมากกว่าการต่อรองทางการค้าโดยลำพัง อย่างไรก็ตามแนวทางนี้ยังเผชิญกับปัญหาอย่างมาก เนื่องจากการดำเนินงานและความคืบหน้ามักเป็นไปอย่างเชื่องช้าภายใต้กระบวนการที่ต้องอาศัยประเทศเป็นจำนวนมาก รวมถึงประโยชน์จากข้อตกลงบางส่วนสำหรับประเทศด้อยพัฒนาที่ยากจนยังไม่ชัดเจน อีกทั้งประเทศมหาอำนาจไม่อาจยึดมั่นในแนวทางพหุภาคีเนื่องจากประชาชนในประเทศเห็นว่าองค์กรระดับโลกมิได้ก่อประโยชน์แก่ตนอย่างแท้จริง

การค้าเสรีเกิดประโยชน์สุทธิมากกว่าที่จะเป็นผลเสียในส่วนของผู้บริโภค ผู้ผลิต และรายได้ภาษีของรัฐ โดยเฉพาะการร่วมกันหลายฝ่ายหรือพหุภาคี เนื่องจากโครงสร้างตลาดใกล้เคียงกับตลาดแข่งขันสมบูรณ์ ทั้งนี้ ในทางทฤษฎีการค้าระหว่างประเทศมีข้อสรุปเบื้องต้น คือ การค้าเสรีให้ประโยชน์สูงกว่าการค้าเสรีที่น้อย โดยสมมติให้ตลาดมีการแข่งขันสมบูรณ์ ประเทศที่ดำเนินการค้าเสรีเป็นประเทศเล็ก ไม่สามารถมีอิทธิพลต่อราคาในการตลาดโลก สินค้าที่ใช้พิจารณาชนิดเดียว มีโครงสร้างต้นทุนแบบเพิ่มหรือไม่มีการประหยัด (ศิริณ พงษ์มณฑาพัฒน์ และคณะ, 2544)

2.3.2 แนวคิดการมีส่วนร่วมของชุมชน

การมีส่วนร่วม จำแนกออกเป็น 4 ประเภท แอนดรูว์ และสติเฟิล (Andrew and Stiefel, 1980; อ้างอิงจาก ทานตะวัน อินทร์จันทร์, 2546: 19) ได้กล่าวถึงลักษณะของการมีส่วนร่วมไว้ 4 ประการ คือ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Participation in Decision-making) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ (Participation in Implementation) การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ (Participation in Benefits) และการมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Participation in Evaluation)

การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Participation in Decision-making) หมายถึง การที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการคิดริเริ่มโครงการ โดยมีการอภิปรายถึงปัญหาและความต้องการมีการจัดลำดับความสำคัญของปัญหา การกำหนดทางเลือกว่าควรจะทำโครงการหรือกิจกรรมใดบ้าง และการตัดสินใจว่าจะทำโครงการหรือกิจกรรมใด และการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจยังครอบคลุมไปถึงการตัดสินใจในระหว่างดำเนินการดำเนินงานโครงการ

การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ (Participation in Implementation) หมายถึง การที่ประชาชนมีส่วนในการสนับสนุนทรัพยากรต่าง ๆ ให้กับโครงการ ทั้งในด้านเงิน แรงงาน วัสดุอุปกรณ์ และการมีส่วนร่วมในการบริหารและประสานงานโครงการ รวมทั้งความตั้งใจของบุคคลที่ตอบสนองในเชิงบวกต่อโครงการย่อยที่แตกแขนงมาจากโครงการใหญ่ การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติเป็นเงื่อนไขสำคัญที่ทำให้โครงการประสบความสำเร็จ โครงการพัฒนาทั้งการพัฒนาชุมชนชนบท การพัฒนาชุมชน

เมือง หรือโรงเรียนอาจต้องการกำลังแรงงาน และปัญญาจากประชาชนในท้องถิ่นในการปฏิบัติเพื่อให้โครงการเหล่านั้น ดำเนินไปได้อย่างต่อเนื่องและยั่งยืน อย่างไรก็ตาม สิ่งสำคัญต้องทราบไม่ใช่เพียงแต่จำนวนของแรงงานที่ให้การสนับสนุน แต่รวมถึงการสนับสนุนนั้นมาจากใครด้วย สิ่งผู้จัดการการมีส่วนร่วมควรตระหนักและวิเคราะห์ คือ กลุ่มที่เข้าร่วมเป็นไปอย่างสมัครใจหรือไม่สมัครใจ เป็นการเข้าร่วมแบบชั่วคราวหรือต่อเนื่อง และเป็นการเข้าร่วมในฐานะที่เป็นปัจเจกบุคคลหรือเป็นกลุ่ม มีโครงการจำนวนมากที่วางแผน การดำเนินงานโดยปราศจากการนึกถึงการมีส่วนร่วมจากประชาชนทั้งในรูปของเงิน ที่ดิน หรือทรัพยากรด้านกายภาพอื่น ๆ ทั้งที่โครงการหลายอย่าง เช่น การสร้างโรงเรียน ถนน หรือการสร้างอาชีพ การมีส่วนร่วมของชุมชนในการสนับสนุนทรัพยากรที่จำเป็นต่อโครงการหรือการบริจาคที่ดินจากปัจเจกบุคคลบางกลุ่มให้กับโครงการเป็นสิ่งที่มีความสำคัญ และส่งเสริมให้ประชาชนเกิดความผูกพันกับโครงการมากขึ้น

การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ (Participation in Benefits) การมีส่วนร่วมประเภทนี้มีสองนัย คือ เป็นทั้งการร่วมรับประโยชน์ และร่วมรับผลสืบเนื่องในทางลบจากโครงการพัฒนา ผลประโยชน์ที่ได้รับ ได้แก่ 1) ผลประโยชน์ด้านวัตถุ คือ การมีรายได้และทรัพย์สินเพิ่มขึ้น และมั่นคงมากขึ้น หรือการมีสาธารณูปโภคที่เพียงพอ มีประสิทธิภาพหรือคุณภาพดี 2) ผลประโยชน์ด้านสังคม ได้แก่ การได้รับการศึกษาหรือมีการรู้หนังสือมากขึ้น รวมทั้งการบริจาคด้านสังคมอื่น ๆ มากขึ้นและมีคุณภาพดีขึ้น 3) ผลประโยชน์ส่วนบุคคล ได้แก่ การมีความนับถือตนเองเพิ่มขึ้น มีพลังอำนาจทางการเมืองมากขึ้น และมีความรู้สึกถึงควมมีประสิทธิภาพของตนเอง ส่วนการได้รับผลกระทบทางลบมีหลายประการทั้งในด้านวัตถุ คือ การที่มีหนี้สินเพิ่มมากขึ้น ด้านสังคม คือ ความแตกแยกและความขัดแย้งในชุมชน และด้านบุคคล คือ การที่ประชาชนมีความรู้สึกว่าตนเองไร้อำนาจ ได้ศักดิ์ศรี และไม่ได้รับความยุติธรรม เป็นต้น

การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Participation in Evaluation) เป็นการที่ประชาชนเข้ามามีส่วนในการประเมินโครงการ ทั้งอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ รูปแบบการมีส่วนร่วมประเมินอย่างเป็นทางการ เช่น การร่วมประชุมเพื่อทบทวนและประเมินการดำเนินงานที่ผ่านมา การร่วมเป็นคณะกรรมการหรือคณะกรรมการในการประเมินผล หรือการเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการในการวิจัยประเมินผล สำหรับการมีส่วนร่วมในการประเมินผลอย่างไม่เป็นทางการ เช่น การประชุมกลุ่มย่อยอย่างไม่เป็นทางการ หรือการพบปะพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินงานของโครงการ เป็นต้น (Cohen and Uphoff, 1980; อ้างอิงจาก พิชาย รัตนดิกล ญ ภูเก็ต, 2552)

หลังจากที่ได้ทราบแนวคิดที่เกี่ยวข้องโดยละเอียดแล้ว ในการศึกษาวิจัยนี้ผู้ศึกษาวิจัยยังได้รวบรวมเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เทียบเคียงกับงานที่ศึกษาวิจัยโดยสังเขป ดังต่อไปนี้

2.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการเปิดจุดผ่อนปรนชั่วคราวช่องตาอุเป็นด่านผ่านแดนถาวร ยังไม่มีผู้ศึกษาวิจัยในเรื่องนี้แต่สามารถเทียบ เทียบกับการศึกษาวิจัยที่เกี่ยวข้องดังนี้ 1) ผลกระทบจากการเปิดประตูอินโดจีน บริเวณจุดผ่านแดนถาวรบ้านห้วยโก้น ตำบลห้วยโก้น อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดน่าน (ธิดากานต์ หวันทอก, 2549) 2) จุดผ่านแดนถาวรกับผลที่มีต่อความมั่นคงตามแนวชายแดนไทย-กัมพูชา กรณีศึกษาการเปิดจุดผ่านแดนถาวร บริเวณช่องจอม อำเภอกาบเชิง จังหวัด

สุรินทร์ (ยศวีร์ คงธนจารูอนันต์, 2552) 3) เรื่อง ปัญหาการค้าชายแดนไทย – ลาว ในเขตภาคเหนือ ตอนบน (กาญจนา โชคถาวร, 2542) 4) ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและการเมืองระหว่างประเทศไทย – ลาว ที่มีผลต่อการกำหนดภาวะการค้าชายแดนผลการวิจัยพบว่า ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและการเมืองระหว่างประเทศไทยกับ สปป.ลาว (สนมพร วรวิเชียรวงษ์, 2554) 5) แนวทางการพัฒนาเมืองท่องเที่ยวและชายแดน กรณีสุขาภิบาลแม่สาย (อัญชฎา หรินทรเวช, 2541)

ธิดากานต์ หวันทอก (2549) ได้ทำการศึกษา เรื่อง ผลกระทบจากการเปิดประตูอินโดจีน บริเวณจุดผ่านแดนถาวรบ้านห้วยโก๋น ตำบลห้วยโก๋น อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดน่าน ผลการศึกษาพบว่า พื้นที่ชายแดนที่มีความใกล้ชิดทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม กับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับเมืองเงิน-ห้วยโก๋น มีบทบาทเป็นจุดเชื่อมโยงทางการค้า การลงทุน การท่องเที่ยวระหว่างประเทศไทยและประเทศเพื่อนบ้าน โดยมีความได้เปรียบในด้านที่ตั้ง สามารถเชื่อมโยงแหล่งผลิต แหล่งทรัพยากรกับพื้นที่ลาวตอนเหนือ จีนตอนใต้ และเวียดนามตอนเหนือ ด้วยสภาพที่อำนวยเช่นนี้จึงทำให้เกิดการพัฒนาไปสู่การเป็นประตูการค้าที่จะเปิดไปสู่อินโดจีน ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของสภาพชุมชนบ้านห้วยโก๋นและเกิดผลกระทบใน ด้านสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม และการท่องเที่ยว แต่อย่างไรก็ตามผลกระทบต่าง ๆ ยังคงอยู่ในระดับปานกลาง ไม่ได้มีความรุนแรงเท่ากับพื้นที่ชายแดนที่มีการเปิดจุดผ่อนแดนเหมือนกัน ทั้งนี้ก็เนื่องจากพื้นที่ชายแดนบ้านห้วยโก๋น ยังมีข้อจำกัดในการพัฒนาด้านกายภาพ เพราะจากพื้นที่เป็นเทือกเขาสลับซับซ้อนอยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ตลอดจนกำลังความสามารถของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวทางเศรษฐกิจ ที่จะพัฒนาพื้นที่ชายแดนเชื่อมต่อกับห้วยโก๋นยังมีค่อนข้างต่ำ

ยศวีร์ คงธนจารูอนันต์ (2552) ได้ทำการศึกษา เรื่อง จุดผ่านแดนถาวรกับผลที่มีต่อความมั่นคงตามแนวชายแดนไทย-กัมพูชา กรณีศึกษาการเปิดจุดผ่านแดนถาวร บริเวณช่องจอม อำเภอคาบเชิง จังหวัดสุรินทร์ ผลจากการศึกษาค้นคว้า พบว่า การเปิดจุดผ่านแดนถาวร ส่งผลทำให้เศรษฐกิจของชุมชนที่อยู่ในบริเวณช่องจอม และพื้นที่ใกล้เคียงเจริญรุ่งเรืองมากขึ้นแต่พื้นที่ชายแดนยังขาดศูนย์กลางในการติดต่อระหว่างกันอย่างแท้จริง เพื่อทำหน้าที่ให้บริการด้านต่าง ๆ และเป็นจุดเชื่อมกับภูมิภาคอื่นทั้งภายในและภายนอกประเทศ การส่งเสริมเป็นศูนย์กลางการค้าและบริการสินค้า การเกษตรเบื้องต้น ตลอดจนอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ทั้งนี้ จะต้องพัฒนาด้านโครงสร้างพื้นฐานเพื่อเอื้อต่อการลงทุนของภาคเอกชน เช่น แหล่งน้ำ เส้นทางคมนาคม ไฟฟ้า ประปา โทรศัพท์ สถานที่ท่องเที่ยว เป็นต้น และปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นตามแนวชายแดนไทย-กัมพูชา ก็ยังคงมีอยู่และอาจจะมี ความรุนแรงเพิ่มมากยิ่งขึ้นในอนาคต ประการที่สอง ภายหลังจากที่มีการเปิดจุดผ่านแดนถาวรบริเวณช่องจอมนั้น ส่งผลกระทบต่อการปฏิบัติงานในด้านการรักษาความมั่นคงตามแนวชายแดนไทย-กัมพูชาของเจ้าหน้าที่ ซึ่งส่งผลทำให้เกิดความยุ่งยากมากยิ่งขึ้น โดยส่วนมากผลกระทบที่เกิดขึ้นจะเกี่ยวข้อง กับปัญหาเงื่อนไขตามแนวชายแดนไทย-กัมพูชาที่มีตั้งแต่ในอดีตกาล การคอร์รัปชันของนักการเมืองท้องถิ่น การลักลอบค้ายาเสพติด ปัญหาการโจรกรรมรถจักรยานยนต์ข้ามแดน การลักลอบเข้าเมืองโดยผิดกฎหมาย ปัญหาแรงงานต่างด้าว การลักลอบตัดไม้ สิ่งเหล่านี้เป็นปัจจัยพื้นฐานที่นำไปสู่ ปัญหาอื่น ๆ อีกนานัปการ ไม่ว่าจะเป็นปัญหาเศรษฐกิจในพื้นที่บริเวณใกล้เคียง การท่องเที่ยว เป็นต้น

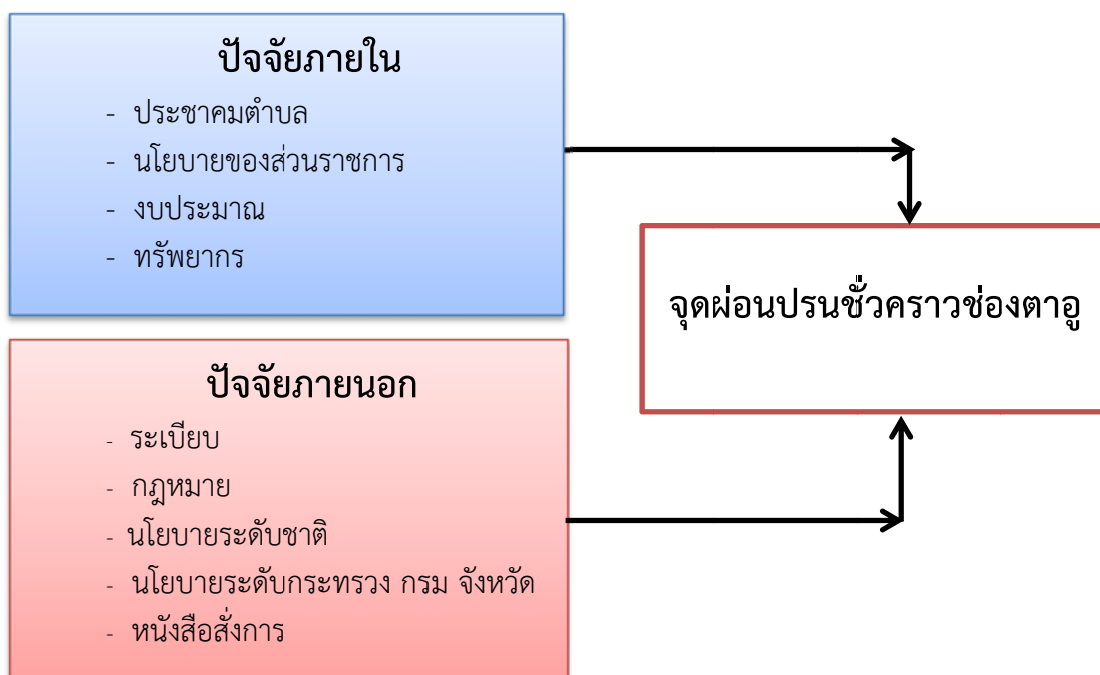
กาญจนา โชคถาวร (2542) ได้ทำการศึกษา เรื่อง ปัญหาการค้าชายแดนไทย – ลาว ในเขตภาคเหนือตอนบน พบว่า ความไม่สะดวกของการคมนาคมขนส่งทั้งทางบกและทางเรือโดยเฉพาะใน สปป.ลาว การขาดแคลนสินค้าสาธารณูปโภคพื้นฐาน ไฟฟ้า ประปาโทรศัพท์ในบริเวณจุดการค้าหลาย แห่งปัญหาความไม่คล่องตัวของระบบการชำระเงินที่นิยมการชำระเงินโดยไม่ผ่านธนาคารโดยเป็น เงินตราสกุลบาท หรือดอลลาร์เท่านั้น และปัญหาภาวะเบี้ยบ่าต่าง ๆ ที่มีความแน่นอน และการบริหารจัดการในการดูแลด้านต่าง ๆ อย่างไม่มีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะด้านผ่อนปรนต่าง ๆ ปัญหาคู่แข่งทั้ง จีนและเวียดนาม หรือสินค้าผ่านแดนจากประเทศไม่มีพรมแดนติดต่อกับ สปป.ลาว มีปริมาณการค้า แข่งขันมากขึ้น ปัญหาด้านข้อพิพาท ถึงแม้จะไม่มากนักแต่เป็นสิ่งที่ต้องระมัดระวังมากเป็นพิเศษ ปัญหาประชากร สปป.ลาว มีอำนาจซื้อน้อยและภาวะเงินเฟ้อที่สูงและค่าเงินกีบที่อ่อนตัวลงมากใน สปป.ลาว ทำให้เป็นอุปสรรคต่อการขยายปริมาณการค้า ผลกระทบที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงภาวะ เศรษฐกิจในแถบเอเชียและของไทยและ สปป.ลาว ที่มีความเกี่ยวพันกันทำให้ภาวะการค้าและโอกาส ของการพัฒนาการค้าชายแดนในอนาคตไม่สามารถจะขยายตัวได้มากและรวดเร็วเท่าที่ควร ดังนั้น ถึงแม้ภาวะการค้าชายแดนไทย – สปป.ลาว ในเขตภาคเหนือตอนบนจะเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องมาโดย ตลอดแต่ปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ดังกล่าวยังคงมีส่วนทำให้การขยายปริมาณการค้า มีไม่มาก เท่าที่ควรดังนั้น หน่วยงานของรัฐบาลและเอกชนที่เกี่ยวข้องควรหาทางแก้ไขปัญหาดังกล่าว โดยเร่งด่วน ปรับปรุงระบบคมนาคม แก้ไขกฎระเบียบและวิธีการชำระเงินให้มีความคล่องตัวดูแลป้องกันการค้ำ นอกระบบ การจัดการดูแลจุดการค้าชายแดนให้มีประสิทธิภาพพร้อมปรับปรุงคุณภาพสินค้าให้เหนือ คู่แข่งเสมอพยายามร่วมมือแก้ไขปัญหาดังกล่าวทั้งสองฝ่ายโดยกลุ่มอาเซียนหรือกลุ่มอนุภูมิภาคพร้อมทั้งเร่ง แก้ไขปัญหาเศรษฐกิจตกต่ำของทั้งสองประเทศและเร่งการขยายการค้าไปถึงประเทศเพื่อนบ้าน เช่น จีน เวียดนาม ก็จะทำให้ปริมาณการค้าชายแดนไทย – สปป.ลาว มีโอกาสขยายตัวได้อีกมาก

สนมพร วรวิเชียรพงษ์ (2554) ได้ทำการศึกษา เรื่อง ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและการเมือง ระหว่างประเทศไทย – ลาว ที่มีผลต่อการกำหนดภาวะการค้าชายแดนผลการวิจัยพบว่า ความสัมพันธ์ ทางเศรษฐกิจและการเมืองระหว่างประเทศไทยกับ สปป.ลาว มีผลต่อการกำหนดภาวะการค้า ชายแดนที่จังหวัดหนองคาย โดยเป็นผลจากนโยบายทางด้านการเมืองและเศรษฐกิจของไทย ในปัจจุบัน นำมาซึ่งความสัมพันธ์อันดีระหว่างประเทศไทยกับประเทศ สปป.ลาว ในทุก ๆ ด้าน ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การทหาร ภูมิศึกษา การพัฒนาตลาดการค้าชายแดน กล่าวคือการพัฒนาของกระแสโลกาภิวัตน์ที่มีผลโดยตรงในด้านเศรษฐกิจและการเมืองนั้น ทำให้เกิด การค้าเสรีระหว่างประเทศเกิดขึ้น โดยการค้าเสรีที่เกิดขึ้นทำให้แต่ละประเทศมีความตระหนักที่จะ เปิดรับ ความเปลี่ยนแปลงของโลกที่เกิดขึ้น ภายหลังจากที่สงครามเย็นได้สิ้นสุดลงเกิดข้ออ้างจาก ประเทศที่อยู่ในแต่ละภูมิภาคต่าง ๆ จึงมีความจำเป็นที่จะต้องร่วมมือกันเพื่อรับมือกับมหาอำนาจ ทั้งหลาย ซึ่งเป็นสาเหตุที่ก่อให้เกิดความร่วมมือทางเศรษฐกิจ ในด้านการค้าและการลงทุนของแต่ละ ภูมิภาคทั้งในรูปแบบ พหุภาคีและทวิภาคีเกิดขึ้นที่มีลักษณะของการพึ่งพาซึ่งกันและกัน ซึ่งจาก การศึกษาในครั้งนี้จะพบว่าเป็นการศึกษาในส่วนหนึ่งของพื้นที่ที่เป็นการค้าระหว่างประเทศในลักษณะของ การค้าชายแดนที่ได้อาศัยความได้เปรียบในทางภูมิศาสตร์ทำการค้าร่วมกันซึ่งประเทศไทยเองนั้นได้มีการ นำนโยบายและมาตรการมาใช้ในการจัดการการค้าชายแดนมาทำการปรับใช้ให้สอดคล้องกับการ เปลี่ยนแปลงดังกล่าว

อัญญา หรินทรวะ (2541) ได้ทำการศึกษา เรื่อง แนวทางการพัฒนาเมืองท่องเที่ยวและชายแดน กรณีสุขาภิบาลแม่สาย วัดอุปสงคศึกษาลักษณะกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม รวมทั้งปัญหาที่เกิดจากการพัฒนาเมือง บทบาทและศักยภาพของพื้นที่ ทั้งในทางด้านการค้าและการท่องเที่ยว เพื่อจะได้ทราบถึงแนวโน้มการขยายตัวของเมืองในอนาคต พร้อมทั้งเสนอแนวทางการพัฒนา และแนวทางการแก้ไขเพื่อให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมของเมือง และเหมาะสมกับพื้นที่ จากการศึกษาพบว่า การใช้ประโยชน์ที่ดินของสุขาภิบาลส่วนใหญ่เป็นที่พักอาศัย ชนบท เกษตรกรรม และการค้าพาณิชยกรรม สำหรับสถานการณ์การค้าชายแดนและการท่องเที่ยวในช่วงปี 2535 – 2540 ถือได้ว่ามี ส่วนสำคัญทำให้สภาพเศรษฐกิจสังคมของสุขาภิบาลแม่สายมีการขยายตัวในอัตราที่เพิ่มสูงขึ้นกว่าเดิม กล่าวคือการค้าชายแดนมีสภาพที่ดีขึ้น ในแต่ละปีมีมูลค่าการค้าเกิน 1,000 ล้านบาท ซึ่งมีอัตราเพิ่มสูงขึ้นมาโดยตลอด และต่อเนื่องทุกปี ในด้านการท่องเที่ยวพบว่า แต่ละปีมีนักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวที่ด่านการค้าชายแดนแม่สาย ซึ่งเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญของสุขาภิบาลแม่สาย ในอัตราที่เพิ่มสูงขึ้นทุกปี สร้างรายได้ให้กับสุขาภิบาลแม่สายเป็นจำนวนมากและคาดว่าสภาพการค้าและการท่องเที่ยวของสุขาภิบาลแม่สาย จะมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นต่อไปอีกในอนาคต ศักยภาพที่สำคัญที่ส่งผลให้สุขาภิบาลแม่สายมีการขยายตัวรวดเร็วในช่วงที่ผ่านมาได้แก่ ศักยภาพด้านที่ตั้ง ด้านความมั่นคงของประเทศ ด้านโครงสร้างพื้นฐาน ด้านเศรษฐกิจการค้าชายแดนและการท่องเที่ยว นอกจากนี้เป็นปัจจัยเกื้อหนุนให้เกิดการขยายตัวทั้งด้านการค้าชายแดนและการท่องเที่ยวแล้ว ยังส่งผลให้สุขาภิบาลแม่สายมีโอกาสำคัญได้แก่ โอกาสการเป็นศูนย์กลางคมนาคมระหว่างประเทศในอนุภูมิภาคุ่มแม่น้ำโขงตอนบน การเป็นเมืองหน้าด่าน ประตูการค้าชายแดน การขยายการท่องเที่ยว การเชื่อมโยงการท่องเที่ยวกับประเทศเพื่อนบ้าน การขยายฐานการผลิตด้านการเกษตรและอุตสาหกรรมเพื่อการส่งออกในอนาคต การขยายตัวของสุขาภิบาลแม่สายได้ส่งผลให้กิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคม มีการกระจุกตัวในสุขาภิบาลแม่สายเพิ่มมากขึ้น จึงก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านกายภาพ สังคม วัฒนธรรม ตลอดจนความหนาแน่นของประชากรอย่างรวดเร็ว การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวได้ส่งผลกระทบต่อโครงสร้างของเมือง ทำให้เกิดปัญหามากมายในปัจจุบัน ที่สำคัญได้แก่ ปัญหาการจราจรคับคั่ง ปัญหาการระบายน้ำ ทำให้เกิดน้ำท่วมขัง ปัญหาการกำจัดขยะมูลฝอย เป็นต้น ข้อเสนอแนะได้แก่ แนวทางการพัฒนาเมืองสุขาภิบาลแม่สาย ซึ่งประกอบด้วย ทางด้านการพัฒนา ด้านการท่องเที่ยว และการค้าชายแดน เพื่อให้สุขาภิบาลแม่สายสามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นให้คลี่คลายไปในทางที่ดีขึ้นได้ และต้องไม่เกิดปัญหาใหม่ตามมา เพื่อเป็นการส่งเสริมการพัฒนาเมืองที่สอดคล้องกับสภาพที่เป็นอยู่ปัจจุบัน และแนวโน้มที่จะเกิดขึ้นในอนาคต อันเป็นการเสริมสร้างศักยภาพและโอกาสในด้านการพัฒนาสุขาภิบาลแม่สาย เพื่อให้เป็นศูนย์กลาง การค้าชายแดนระหว่างการท่องเที่ยว ระหว่างอนุภาคแม่น้ำโขงตอนบน

2.5 กรอบแนวคิดในการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้ศึกษา ได้กำหนดหลักในการศึกษาไว้คือ ศึกษาความพยายามในการผลักดันการเปิดจุดผ่อนปรนชั่วคราวช่องตาอุเป็นด่านผ่านแดนถาวรโดยมุ่งศึกษาไปที่ปัจจัยใดบ้างที่ส่งผลให้การเปิดจุดผ่อนปรนชั่วคราวช่องตาอุเป็นด่านผ่านแดนถาวรไม่สำเร็จ ผู้ศึกษาวิจัยได้สรุปกรอบแนวคิดในการศึกษาวิจัยไว้ดังนี้

ภาพที่ 2.3 กรอบแนวคิดในการศึกษาวิจัย

บทที่ 3

วิธีการดำเนินการวิจัย

ระเบียบวิธีการวิจัย เรื่อง “ความพยายามในการผลักดันให้การเปิดจุดผ่อนปรนชั่วคราวช่องตาอุเป็นด่านผ่านแดนถาวร” อำเภอเบญจตรีก จังหวัดอุบลราชธานี ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เป็นเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูล มีวัตถุประสงค์ที่สำคัญ 2 ประการ คือ 1) ศึกษาความพยายามในการผลักดันให้การเปิดจุดผ่อนปรนชั่วคราวช่องตาอุเป็นด่านผ่านแดนถาวร 2) ศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการเปิดจุดผ่อนปรนชั่วคราวช่องตาอุเป็นด่านผ่านแดนถาวร การนำเสนอระเบียบวิธีวิจัย ประกอบด้วย รูปแบบการศึกษาวิจัย ขอบเขตการวิจัยซึ่งประกอบด้วย ขอบเขตด้านประชากร ขอบเขตด้านสถานที่ ขอบเขตด้านระยะเวลา การสร้างเครื่องมือ การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ โดยมีรายละเอียดตามลำดับ ดังนี้

3.1 รูปแบบการศึกษาวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการเชิงคุณภาพ (Quality Research) อาศัยข้อมูลจากการสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้องในการผลักดันนโยบาย ข้อมูลจากการสังเกตการณ์ในฐานะที่ผู้วิจัยได้ปฏิบัติหน้าที่อยู่ในเขตพื้นที่วิจัย (องค์การบริหารส่วนตำบลโพธิ์งาม อำเภอเบญจตรีก จังหวัดอุบลราชธานี) และข้อมูลจากการศึกษาเอกสาร ทั้งเอกสารชั้นปฐมภูมิและเอกสารชั้นทุติยภูมิที่เกี่ยวข้องกับการเปิดด่านจุดผ่อนปรนชั่วคราวช่องตาอุ

3.2 ขอบเขตการวิจัย

3.2.1 ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษา เป็นผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องที่อยู่ในเขตพื้นที่ตำบลโพธิ์งามและส่วนราชการที่ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่รับผิดชอบช่องตาอุ อำเภอเบญจตรีก จังหวัดอุบลราชธานี ได้แก่ นายอำเภอเบญจตรีก ปลัดอำเภอเบญจตรีก (ฝ่ายความมั่นคง) หัวหน้าเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเบญจตรีก-ยอมน เจ้าหน้าที่หน่วยเฉพาะกิจตำรวจตระเวนชายแดนที่ 22 นายกองค้การบริหารส่วนตำบลโพธิ์งาม รองนายกองค้การบริหารส่วนตำบลโพธิ์งาม กำนันตำบลโพธิ์งาม ผู้ใหญ่บ้านในเขตตำบลโพธิ์งาม สมาชิกสภาตำบลโพธิ์งาม เป็นต้น ดำเนินการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth interviews) เครื่องมือการวิจัยใช้แบบสัมภาษณ์ลักษณะปลายเปิด (open-ended questions) จำนวนทั้งสิ้น 28 คน

โดยกลุ่มตัวอย่างที่ถูกสุ่มเลือกเพื่อสัมภาษณ์ที่สำคัญ ผู้วิจัยแบ่งออกได้เป็น 3 กลุ่ม ประกอบด้วย

กลุ่มที่ 1 กลุ่มข้าราชการส่วนภูมิภาค

กลุ่มที่ 2 กลุ่มกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลประชาชนทั่วไป

กลุ่มที่ 3 กลุ่มเจ้าหน้าที่พนักงานขององค์การบริหารส่วนตำบลโพธิ์งาม

3.2.1.1 กลุ่มที่ 1 กลุ่มข้าราชการส่วนภูมิภาค ได้แก่

- 1) นายมลชัย จันทโรจธณ นายอำเภอขุนทรริก อำเภอบุณทรริก จังหวัดอุบลราชธานี
- 2) นายทองสันต์ คำอินทร์ ปลัดอำเภอบุณทรริก (ฝ่ายความมั่นคง) อำเภอบุณทรริก จังหวัดอุบลราชธานี
- 3) ร.ต.อ.ทวิ คำแพง รอง ผบ.ร้อยฯ รรท.ผบ.ร้อย ตชด. อำเภอบุณทรริก จังหวัดอุบลราชธานี
- 4) นายสมภพ อุ่นใจ หัวหน้าหน่วยจัดการต้นน้ำห้วยโดน อำเภอบุณทรริก จังหวัดอุบลราชธานี
- 5) นายพนม แฝ้วพลสง หัวหน้าเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าบุณทรริก- ยอดมน อำเภอบุณทรริก จังหวัดอุบลราชธานี

3.2.1.2 กลุ่มที่ 2 กลุ่มกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล ประชาชนทั่วไป ได้แก่

- 1) นายสมศักดิ์ ไชยสำแดง นายกองค์การบริหารส่วนตำบลโพนงาม อำเภอบุณทรริก จังหวัดอุบลราชธานี
- 2) นายสุวรรณ มะลิลา อดีตนายกองค์การบริหารส่วนตำบลโพนงาม อำเภอบุณทรริก จังหวัดอุบลราชธานี
- 3) นายสาคร ไชยสำแดง รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบลโพนงาม อำเภอบุณทรริก จังหวัดอุบลราชธานี
- 4) นายบุญทัน ทองโสม รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบลโพนงาม อำเภอบุณทรริก จังหวัดอุบลราชธานี
- 5) นายทวิ นนทศิริ กำนันตำบลโพนงาม อำเภอบุณทรริก จังหวัดอุบลราชธานี
- 6) นางวิไลพร แสงศรี ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 2 อำเภอบุณทรริก จังหวัดอุบลราชธานี
- 7) นายบุญมา พรหมมินทร์ ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 7 อำเภอบุณทรริก จังหวัดอุบลราชธานี
- 8) นายคำพัฒน์ พัฒนา ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 8 อำเภอบุณทรริก จังหวัดอุบลราชธานี
- 9) นายเพ็ง กวดขัน สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลโพนงาม หมู่ที่ 2 อำเภอบุณทรริก จังหวัดอุบลราชธานี
- 10) นายหนูจ ทองโสม สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลโพนงาม หมู่ที่ 3 อำเภอบุณทรริก จังหวัดอุบลราชธานี
- 11) นายเหลียง เกษม สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลโพนงาม หมู่ที่ 3 อำเภอบุณทรริก จังหวัดอุบลราชธานี
- 12) นายสุชาติ ไชยนาท สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลโพนงาม หมู่ที่ 11 อำเภอบุณทรริก จังหวัดอุบลราชธานี

13) นายพิน สาสาศ สมชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลโพนงาม หมู่ที่ 14
อำเภอบุญทริก จังหวัดอุบลราชธานี

14) นางขาล ศรีแก้ว สมชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลโพนงาม หมู่ที่ 14
อำเภอบุญทริก จังหวัดอุบลราชธานี

3.2.1.3 กลุ่มที่ 3 กลุ่มเจ้าหน้าที่พนักงานขององค์การบริหารส่วนตำบลโพนงาม

1) นางกวิณรัตน์ ตั้งยิ่งยง (ตำแหน่งในช่วงที่ดำเนินการสัมภาษณ์ ปี พ.ศ. 2560) รองปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลโพนงาม (ปัจจุบันดำรงตำแหน่งรองปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านแมด)

2) นายศักดิ์ดินนท ศรีแสง นิติกรชำนาญการองค์การบริหารส่วนตำบลโพนงาม
อำเภอบุญทริก จังหวัดอุบลราชธานี

3) นายสมภาร สาสาศ นายช่างโยธาองค์การบริหารส่วนตำบลโพนงาม อำเภอ
บุญทริก จังหวัดอุบลราชธานี

4) นายวิชัย ทองโสม ผู้ช่วยนายช่างไฟฟ้าองค์การบริหารส่วนตำบลโพนงาม
อำเภอบุญทริก จังหวัดอุบลราชธานี

3.2.2 ขอบเขตด้านสถานที่

จุดผ่อนปรนช่องตาอุ หน่วยราชการในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลโพนงาม ตำบลโพนงาม
อำเภอบุญทริก จังหวัดอุบลราชธานี อาณาเขต ติดต่อกับ เมืองสุขุมมา จำปาศักดิ์ มูลปามัก

3.2.3 ขอบเขตด้านระยะเวลา

เริ่มดำเนินการศึกษาวิจัยตั้งแต่ช่วงเดือนสิงหาคม 2560 ถึงเดือนมีนาคม 2561

3.3 การสร้างเครื่องมือ

การสำรวจความพยายามในการผลักดันให้การเปิดจุดผ่อนปรนชั่วคราวช่องตาอุเป็น
ด่านผ่านแดนถาวร ตำบลโพนงาม อำเภอบุญทริก จังหวัดอุบลราชธานี มีการสร้างเครื่องมือตามลำดับ
ดังนี้

3.3.1 ศึกษาข้อมูลเบื้องต้นจากตำราเอกสารที่เกี่ยวข้องที่เกี่ยวข้องกับเปิดจุดผ่อนปรนชั่วคราว
ช่องตาอุ ของแต่ละส่วนราชการต่าง ๆ หรือองค์กรต่าง ๆ ที่มีข้อมูลจุดผ่อนปรนชั่วคราวช่องตาอุ

3.3.2 ศึกษารายละเอียดจากผู้ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ นายอำเภอ ปลัดอำเภอบุญทริก (ฝ่ายความมั่นคง)
ท้องถิ่นอำเภอบุญทริก หัวหน้าเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าบุญทริก-ยอดมน เจ้าหน้าที่หน่วยเฉพาะกิจ
ตำรวจตระเวนชายแดนที่ 22 นายกองค์การบริหารส่วนตำบล รองนายกองค์การบริหารส่วน กำนัน
ตำบลโพนงาม ผู้ใหญ่บ้านในเขตตำบลโพนงาม สมาชิกสภาตำบลโพนงาม และประชาชนในพื้นที่

3.3.3 ร่างแบบสอบถาม เพื่อใช้ในการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างให้ตรงกับวัตถุประสงค์ของ
งานวิจัยเรื่อง การเปิดจุดผ่อนปรนชั่วคราวช่องตาอุเป็นด่านผ่านแดนถาวร

3.3.4 เก็บข้อมูลกับกลุ่มเป้าหมายตามที่กำหนด

3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตั้งแต่เดือนสิงหาคม 2560 ถึงเดือนมีนาคม 2561 โดยผู้วิจัยลงพื้นที่ สํารวจ สอดถามความคิดเห็นและสัมภาษณ์ รวมถึงการสังเกตการณ์ในพื้นที่กับบุคคลที่มีส่วนร่วมในการจัดทำแผนและไม่ได้มีส่วนร่วมในกระบวนการจัดทำแผนเพียงเป็นการสะท้อนข้อมูลหลาย ๆ อย่าง และการวิเคราะห์เอกสารจะใช้รายงานการประชุมเอกสารต่าง ๆ ที่ทางราชการในการเก็บข้อมูล

3.5 การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์โดยวิธีการดังนี้

3.5.1 นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาถอดเสียงและบันทึกเป็นข้อความ

3.5.2 นำข้อความจากการสัมภาษณ์และการจดบันทึกมาจำแนกเป็นประเด็นและเรียบเรียงเฉพาะประเด็นที่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย

3.5.3 วิเคราะห์คำให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญตามวัตถุประสงค์การวิจัย โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis Technique) ประกอบบริบท (Context)

3.5.4 สังเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์การวิจัยและนำเสนอต่อไป

บทที่ 4

ผลการศึกษา

การศึกษาวิจัยเรื่อง ความพยายามในการผลักดันให้การเปิดจุดผ่อนปรนชั่วคราวช่องตาอุเป็นด่านผ่านแดนถาวร เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มีการสุ่มตัวอย่างประชากรเป้าหมายแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) โดยมีวัตถุประสงค์ที่สำคัญ 2 ประการคือ 1) เพื่อศึกษาความพยายามในการผลักดันให้การเปิดจุดผ่อนปรนชั่วคราวช่องตาอุเป็นด่านผ่านแดนถาวร 2) เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการเปิดจุดผ่อนปรนชั่วคราวช่องตาอุเป็นด่านผ่านแดนถาวร ซึ่งในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดและทฤษฎีประกอบไปด้วย 1) ทฤษฎีการพึ่งพาอาศัยกันระหว่างประเทศ 2) ทฤษฎีการเปิดเสรีทางการค้า 3) แนวคิดการมีส่วนร่วมของชุมชน ในการศึกษาวิจัยผู้ศึกษาใช้วิธีหลัก 2 ประการ คือการศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร (Documentary Research) หนังสือ ตำรา เอกสารสิ่งพิมพ์และสื่อในรูปแบบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อ รวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับจุดผ่อนปรนช่องตาอุ ซึ่งเป็นแนวคิดหลักที่ใช้ในการศึกษาและอีกวิธีการหนึ่งที่สำคัญ คือการใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเชิงลึก (Indepth Interview) ควบคู่กับการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมในประชากรกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในกรณีศึกษา ที่ได้มาจากการสุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการเฉพาะเจาะจง ซึ่งผลของการศึกษาวิจัยนำเสนอได้ในหัวข้อ ดังนี้คือ แนวทางปฏิบัติในการการเปิดจุดผ่อนปรนชั่วคราวช่องตาอุ และปัญหาอุปสรรคในการเปิดจุดผ่อนปรนชั่วคราวช่องตาอุเป็นด่านผ่านแดนถาวร

4.1 ความพยายามในการผลักดันให้การเปิดจุดผ่อนปรนชั่วคราวช่องตาอุเป็นด่านผ่านแดนถาวร

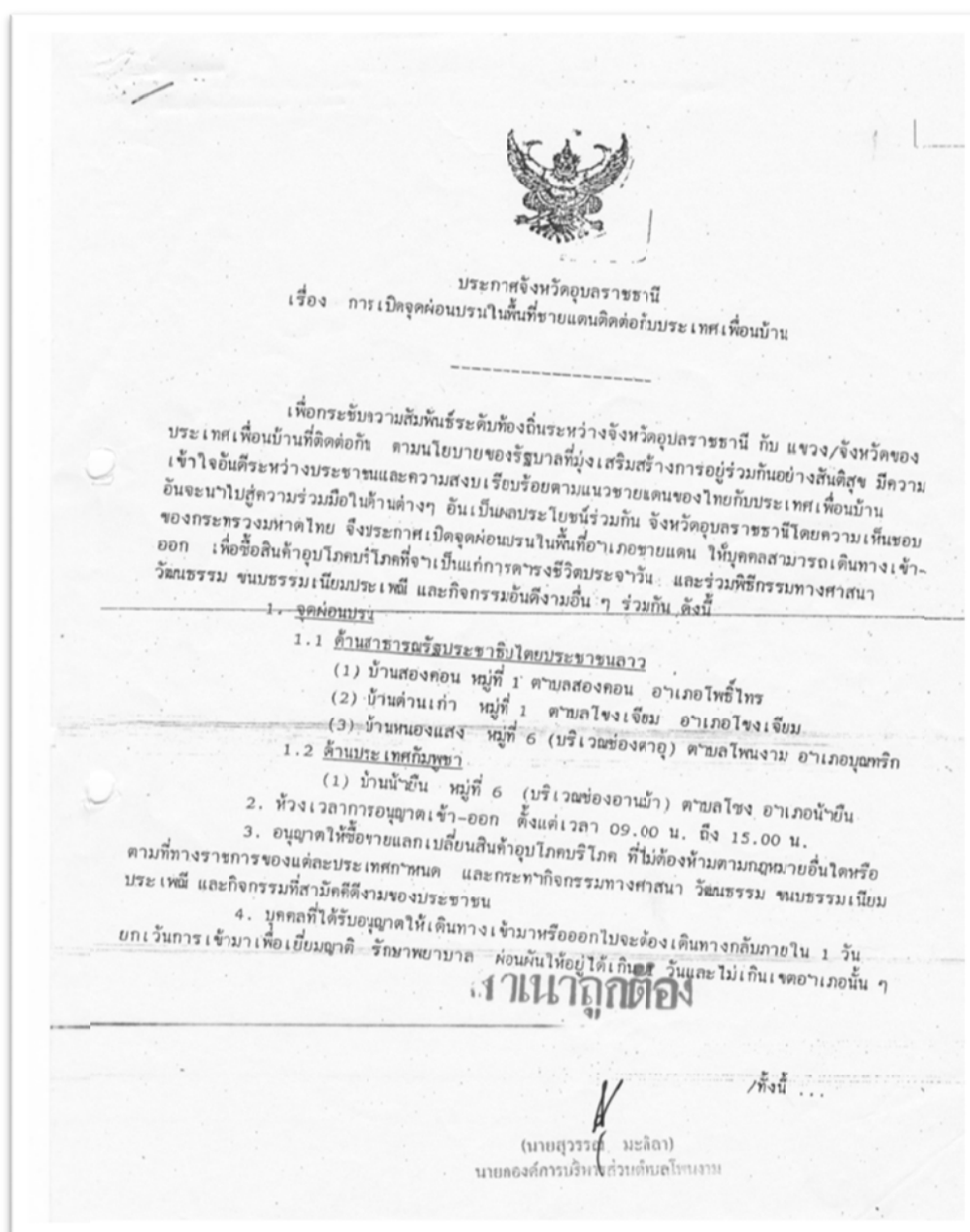
ผู้ศึกษาวิจัยได้ จากค้นคว้าจากเอกสาร (Documentary Research) หนังสือ ตำรา เอกสาร สิ่งพิมพ์และสื่อในรูปแบบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องและการสัมภาษณ์แบบเชิงลึก (Indepth Interview) เพื่อรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับจุดผ่อนปรนช่องตาอุ และการเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการเปิดจุดผ่อนปรนการค้าชั่วคราวช่องตาอุ หลังจากที่มีการเปิดอย่างไม่เป็นทางการ เมื่อปี พ.ศ.2535 จนถึงปัจจุบัน ทำให้ต้องมีการศึกษาเอกสารประกอบและลงพื้นที่สัมภาษณ์ประชากรกลุ่มตัวอย่างเกี่ยวกับกฎหมายระเบียบ ข้อบังคับในแนวทางการปฏิบัติการเปิดจุดผ่อนปรนชั่วคราวช่องตาอุเป็นด่านผ่านแดนถาวร เป็นช่วงระยะเวลา ว่าในแต่ละช่วงเกิดอะไรขึ้นบ้าง ในเรื่องระเบียบกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้องรวมถึงจากการสัมภาษณ์และการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมได้ค้นพบความพยายามในการผลักดันให้การเปิดจุดผ่อนปรนชั่วคราวช่องตาอุเป็นด่านผ่านแดนถาวร ตามลำดับต่อไปนี้

การศึกษาการ เปิดจุดผ่อนปรนชั่วคราวช่องตาอุเป็นด่านผ่านแดนถาวรสามารถแบ่งได้ออกเป็น 2 ช่วงลำดับ คือ ช่วงเริ่มต้น พ.ศ.2535 - 2539 และช่วงหลังปี พ.ศ. 2551 – 2560

4.1.1 ช่วงเริ่มต้น พ.ศ.2535 - 2539

การเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการเปิดจุดผ่อนปรนการค้าชั่วคราวช่องตาอุ หลังจากที่มีการเปิดอย่างไม่เป็นทางการเมื่อปี พ.ศ.2535 ทำให้ต้องมีการศึกษาเอกสารประกอบและลงพื้นที่สัมภาษณ์ประชากรกลุ่มตัวอย่างเกี่ยวกับกฎหมาย ระเบียบ ซึ่งในช่วงระยะเวลาดังกล่าว มีรายละเอียด

ภาพที่ 4.1 ประกาศการเปิดจุดผ่อนปรนในพื้นที่ชายแดนติดต่อกับประเทศเพื่อนบ้าน

การเปิดจุดผ่อนปรนการค้าชั่วคราวช่องตาอุมีวัตถุประสงค์เพื่อกระชับความสัมพันธ์ระดับท้องถิ่นระหว่างจังหวัดอุบลราชธานี กับแขวง/จังหวัดของประเทศเพื่อนบ้านที่ติดต่อกัน ตามนโยบาย

ของรัฐบาลที่มุ่งเสริมสร้างการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข มีความเข้าใจอันดีระหว่างประชาชนและความสงบเรียบร้อยตามแนวชายแดนของไทยกับประเทศเพื่อนบ้านอันจะนำไปสู่ความร่วมมือในด้านต่าง ๆ เป็นเพียงการอนุญาตให้ซื้อขายสินค้าอุปโภคบริโภค อันเป็นผลประโยชน์ร่วมกัน จังหวัดอุบลราชธานี โดยความเห็นชอบของกระทรวงมหาดไทย จุดผ่อนปรนชั่วคราวช่องตาอุ เปิดทำการขายครั้งแรกเมื่อวันที่ 19 กันยายน 2539 ตามประกาศการเปิดจุดผ่อนปรนในพื้นที่ชายแดนติดต่อกับประเทศเพื่อนบ้าน มีวัตถุประสงค์เพื่อกระชับความสัมพันธ์ระดับท้องถิ่นระหว่างจังหวัดอุบลราชธานีกับ แขวง/จังหวัดของประเทศเพื่อนบ้านที่ติดต่อกัน ตามนโยบายของรัฐบาลที่มุ่งเสริมสร้างการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข มีความเข้าใจอันดีระหว่างประชาชนและความสงบเรียบร้อยตามแนวชายแดนของไทยกับประเทศเพื่อนบ้านอันจะนำไปสู่ความร่วมมือในด้านต่าง ๆ อันเป็นผลประโยชน์ร่วมกัน จังหวัดอุบลราชธานี โดยความเห็นชอบของกระทรวงมหาดไทย จึงประกาศเปิดจุดผ่อนปรนในพื้นที่ติดชายแดน เพื่อให้การค้าที่จุดผ่อนปรนช่องตาอุเป็นไปด้วยความเรียบร้อย กองกำลังสุรนารี จึงได้มอบหมายให้หน่วยเฉพาะกิจตำรวจตระเวนชายแดนที่ 22 เป็นหน่วยรับผิดชอบในการประสานงานกับ อำเภอบุณฑริกซึ่งอำเภอบุณฑริกได้บูรณาการ/สนธิกำลังประกอบด้วยกองร้อยอาสารักษาดินแดนที่ 7 ชุดเฉพาะกิจสถานีตำรวจภูธร อำเภอบุณฑริก และกองร้อยเฉพาะกิจตำรวจตระเวนชายแดนที่ 225 ในการดูแลการปฏิบัติงาน หลักฐานการ เข้า – ออก ให้อำเภอเป็นผู้กำหนดหรือปรับตามความเหมาะสมให้สัมพันธ์กับการรักษาความปลอดภัย การตรวจสอบบุคคล ประเภทจำนวนสินค้า โดยประสานการปฏิบัติกับส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนการเพิ่มมาตรการเข้มงวด ในการตรวจการเข้า – ออก และซื้อขายสินค้า ไม่ให้มีการลักลอบสินค้าของผิดกฎหมาย อาวุธสงคราม ยาเสพติด และการเลียงภาษี หากเกิดเหตุการณ์กระทบต่อความมั่นคง ความปลอดภัย หรือความสงบเรียบร้อย เมื่อใด ให้อำเภอปิดจุดผ่อนปรนทันทีแล้วรายงานให้จังหวัดทราบ เพื่อมีประกาศต่อไป

ช่องตาอุเป็นการเปิดเพื่อการค้าขายแลกเปลี่ยนสินค้าเครื่องอุปโภคบริโภคที่จำเป็นในชีวิตประจำวันของประชาชนในพื้นที่ชายแดนทั้งสองประเทศ โดยนายกรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยมอบอำนาจให้ผู้ว่าราชการจังหวัดไปดำเนินการ โดยมีการระบุเงื่อนไขที่ชัดเจนของจุดผ่อนปรนการค้าในแต่ละแห่งให้เกิดความเหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพพื้นที่ ให้ถือเป็นนโยบายสำคัญในการส่งเสริมให้มีจุดผ่อนปรนการค้า เพื่อประโยชน์ในทางเศรษฐกิจและส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนของทั้งสองประเทศ การก่อสร้างหรือการดำเนินการใด ๆ ตามบริเวณจุดผ่านแดนให้ระมัดระวังมิให้เกิดผลกระทบต่อสันปันน้ำและหลักเขตแดน และให้ส่วนราชการที่รับผิดชอบปฏิบัติอย่างเคร่งครัด ดังบทสัมภาษณ์บางตอนที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

จากการบทสัมภาษณ์ของ นายมลชัย จันทโรตรณ (2560: สัมภาษณ์) นายอำเภอบุณฑริก จังหวัดอุบลราชธานี ได้กล่าวไว้ว่า “จุดผ่อนปรนช่องตาอุมีพื้นที่ต่อกับ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป.ลาว) ไม่มีแม่น้ำโขงขวางกั้นมีเพียงรั้วลวดหนามและไม้กั้น ส่วนฝั่ง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป.ลาว) ซึ่งอยู่ตรงข้ามกับช่องตาอุ คือเมืองสุขุมมา แขวงจำปาสัก เป็นการค้าไปมาหาสู่กัน ในระดับชาวบ้านในพื้นที่ของทั้งสองประเทศ เปิดทำการตามประกาศการจังหวัดอุบลราชธานีโดยความเห็นชอบของกระทรวงมหาดไทย เรื่องเปิดจุดผ่อนปรนในพื้นที่ชายแดนติดต่อกับประเทศเพื่อนบ้าน ลงวันที่ 19 กันยายน พ.ศ. 2539 เปิดให้บริการสัปดาห์ละ 3 วัน คือ วันจันทร์ พุธ และศุกร์ เวลา 08.00 – 15.00 น.”

ในขณะเดียวกันบทสัมภาษณ์ของ นายทองสันต์ คำอินทร์ (2560: สัมภาษณ์) ปลัดอำเภอฝ่ายความมั่นคง อำเภอบุญทริก จังหวัดอุบลราชธานี ได้กล่าวไว้ว่า “จุดผ่อนปรนทางการค้าช่องตาอุเดิมตั้งอยู่บริเวณห้วยดินดำใหญ่ พิกัด WB 553258 บ้านเจริญพัฒนา หมู่ที่ 11 ตำบลโพรงาม อำเภอบุญทริก จังหวัดอุบลราชธานี (แยกออกจากบ้านหนองแสง หมู่ที่ 7) ตำบลโพรงาม อำเภอบุญทริก จังหวัดอุบลราชธานี ห่างจากบ้านหนองแสงประมาณ 8 กิโลเมตรและห่างจากแนวเส้นเขตแดนไทย – สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป.ลาว) ประมาณ 2 กิโลเมตร เป็นเพียงการอนุญาตให้ซื้อขายสินค้าอุปโภคบริโภค การเข้ามาเพื่อเยี่ยมญาติ รักษาพยาบาล และไม่ขัดต่อกฎหมายของตามที่ทางราชการแต่ละประเทศกำหนด และกิจกรรมทางศาสนา วัฒนธรรมอันดีงาม โดยบุคคลที่ได้รับอนุญาตให้เดินทางเข้าประเทศต้องเดินทางกลับภายใน 1 วัน ซึ่งต้องไม่เกิน 5 หมู่บ้านชายแดนที่ทางอำเภอกำหนด 1) บ้านหนองแสง 2) บ้านเจริญพัฒนา 3) บ้านโนนน้อย 4) บ้านโนนแฝง 5) บ้านโนนสูง”

จากบทสัมภาษณ์ของ นายบุญทัน ทองโสม (2560: สัมภาษณ์) รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบลโพรงาม อำเภอบุญทริก จังหวัดอุบลราชธานี “แต่เดิมจุดผ่อนปรนชั่วคราวช่องตาอุเป็นด่านประเพณีคล้าย ๆ กับด่านช่องเม็กย้อนหลังไปประมาณ 10 – 20 ปีที่แล้ว สามารถเดินทางเข้าออกได้โดยไม่ต้องใช้หนังสือผ่านแดนแต่จะข้ามเกินไปเขตที่กำหนดไว้ไม่ได้”

นอกจากนี้สัมภาษณ์ของ นายสาคร ไชยสำแดง (2560: สัมภาษณ์) รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบลโพรงาม อำเภอบุญทริก จังหวัดอุบลราชธานี ได้กล่าวไว้ว่า “จุดผ่อนปรนช่องตาอุ อำเภอบุญทริก จังหวัดอุบลราชธานีเดิมตั้งอยู่บริเวณห้วยดินดำใหญ่ แต่ต่อมาได้มีการสร้างหลักเขตแดนไทยทางบกที่ติดกับฝั่งของ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป.ลาว) มีการเข้าไปใกล้กับเขตแดนมากเกินไป จึงเกิดการประชุมของหน่วยงานราชการต่าง ๆ เพราะจะเสี่ยงต่อเหตุผล ในเรื่องความมั่นคง จึงทำการย้ายเขตตลาดดังกล่าวออกมา จุดผ่อนปรนชายแดนนี้ติดกับกับเขตพื้นที่เมืองสุขุมฯ แขวงจำปาสัก หมู่บ้านของ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป.ลาว) ที่ติดกับประเทศไทยคือบ้านเหียง ผ่านบ้านสามขา ผ่านเมืองสุขุมฯ ระยะทางจากชายแดนมาราว 30 กิโลเมตร ติดกับถนนหมายเลข 14 ซึ่งขนานไปกับแม่น้ำโขง ไปยังเมืองมุนละปาโมก ของแขวงจำปาสัก ผ่านไปยังชายแดน ลาว-กัมพูชา ไปจนถึงเขล้าเพา ลำน้ำกั้นพรมแดนระหว่างลาว-กัมพูชา ที่บ้านเวินยาง ระยะทาง 82 กิโลเมตร สุดแดนลาวที่แขวงจำปาสัก ฝั่งขวาของแม่น้ำโขง บริเวณชายแดนกัมพูชาที่บ้านท่าแก เมืองแซบ จังหวัดพระวิหาร ของกัมพูชา สามารถเดินทางไปสู่แหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญลักษณะคล้ายกับหลิผี (สมพะมิตร) และคอนพะเพ็ง ของ แขวงจำปาสัก (ลาว) ซึ่งอยู่ตรงข้ามกันเรียกสาละแพคอนแห่ ระยะทางราว 30 กิโลเมตร เมื่อช่วงเริ่มต้นมีพ่อค้าจากเมืองสุขุมฯ ได้สั่งซื้อสินค้ากับพ่อค้าในอำเภอบุญทริก ประเภทต่าง ๆ ประกอบไปด้วย เครื่องอุปโภคบริโภค ผ้าห่ม เสื้อผ้า เสื้อกันหนาว และสินค้าทางการเกษตร และมีกองร้อย ตำรวจตระเวนชายแดนที่ 225 เจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองอำเภอบุญทริก เจ้าหน้าที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าบุญทริก – ยอดมน จัดระเบียบการจราจร และจัดระเบียบร้านการค้าขายเฝ้าตรวจดูแลรักษาความปลอดภัยให้กับนักท่องเที่ยว ตรวจค้นบุคคลที่ต้องสงสัยว่าจะนำสิ่งของผิดกฎหมายผ่านเข้า-ออกจัดระเบียบการดูแลรักษาความสะอาดให้มีสุขลักษณะและมีความปลอดภัยทั้งนี้ก็เพื่อป้องกันการกระทำผิดกฎหมายและความมั่นคงตามแนวชายแดน โดยแต่เดิมนั้น

ประชาชนทั้ง 2 ประเทศที่มีภูมิภานาติดต่อกันมีความเหมือนในเรื่องของวัฒนธรรมประเพณีต่าง ๆ ในเวลาที่มีการจัดงานบุญประจำปีของหมู่บ้านที่อยู่ติดกันของแต่ละประเทศก็จะมีการเดินทางมาช่วยกันอยู่เป็นประจำ บางคนก็มีการแต่งงานกันก็มีมาตั้งแต่ก่อนการเปิดด่านอย่างไม่เป็นทางการอีกด้วย”

จุดผ่อนปรนช่องตาอุ เปิดอย่างไม่เป็นทางการเมื่อประมาณ พ.ศ. 2535 เป็นช่องทางธรรมชาติ การเดินทางไม่ค่อยสะดวก เป็นลักษณะทางเดินตามป่าตามเขา ถนนดินในฤดูฝนการสัญจรไปมาลำบากแถมสภาพเขาเป็นลักษณะเขาชันในบางช่วงยากแก่การเดินทาง ประชาชนที่จะเดินทางเพียงแค่ต้องการแลกเปลี่ยนสินค้าหรือซื้อขายสินค้าเล็กๆน้อยๆเพียงเท่านั้น นายบุญมา พรหมมินทร์ (2560: สัมภาษณ์) ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 7 บ้านหนองแสง ตำบลโพนงาม อำเภอบุณฑริก จังหวัดอุบลราชธานี ได้กล่าวไว้ว่า ได้พูดถึงเหตุการณ์ในการเปิดจุดผ่อนปรนช่องตาอุที่เปิดอย่างไม่เป็นทางการไว้ว่า “มีการทำบันทึกข้อความเปิดด่านอย่างไม่เป็นทางการเมื่อประมาณ พ.ศ. 2535 มีนายสุนันท์ เจริญยุทธ ปลัดอำเภอบุณฑริกกับ ท่านคำเผย จอมมณี รองเจ้าเมืองสุขุมมา เป็นผู้ลงนามในบันทึกข้อความระหว่างอำเภอบุณฑริกกับเมืองสุขุมมา ที่ด่านช่องเม็ก อำเภอสรินทร จังหวัดอุบลราชธานี”

ในส่วนของบทสัมภาษณ์ของ นางวิไลพร แสงศรี (2560: สัมภาษณ์) ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 2 บ้านโนนน้อย ตำบลโพนงาม อำเภอบุณฑริก จังหวัดอุบลราชธานี ได้กล่าวไว้ว่า “จุดผ่อนปรนชั่วคราวช่องตาอุ ตั้งอยู่ในเขตตำบลโพนงาม อำเภอบุณฑริก จังหวัดอุบลราชธานี บริเวณจุดผ่อนปรนชั่วคราวช่องตาอุ ห่างจากตัวอำเภอบุณฑริก มุ่งหน้าไปทางทิศตะวันออกระยะทางประมาณ 14 กิโลเมตร เริ่มจากจุดตรวจของตำรวจตระเวนชายแดนที่ 225ไปถึงจุดตรวจที่สองในการสกัดตรวจค้น ระยะทาง 7 กิโลเมตร และไปถึงบริเวณช่องตาอุอีกประมาณ 7 กิโลเมตร หลังจากมีการเปิดจุดผ่อนปรนทางการค้าช่องตาอุ เมื่อปี พ.ศ. 2539 เป็นช่องทางที่สามารถสัญจรไปมาได้โดยทางเท้า ถนนลูกรังผสมถนนดินแดง รถยนต์ยังไม่สามารถสัญจรไปมาได้สะดวกเท่าที่ควร”

เช่นเดียวกับบทสัมภาษณ์ของ นายคำพัฒน์ พัฒนา (2560: สัมภาษณ์) ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 8 บ้านโนนสูง ตำบลโพนงาม อำเภอบุณฑริก จังหวัดอุบลราชธานี ได้กล่าวไว้ว่า “ช่องตาอุเป็นช่องทางที่ประชาชนใช้เดินทางผ่านเข้า ออก ไปมาหากัน ใช้การเดินทางเท้าข้ามเขตแดนระหว่างกันโดยแต่ก่อนยังไม่มีรถมอเตอร์ไซด์รับจ้าง ในการใช้สัญจรไปมาต้องเดินเท้าเพียงอย่างเดียวมีเพียงวัวควานและไม้กันมีการซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้ระหว่างกัน ส่วนใหญ่จะเป็นสินค้าจำเป็นที่ใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น สินค้าอุปโภค สินค้าเกษตร สินค้าที่หาได้จากธรรมชาติของป่า เน้นความสะดวกรวดเร็ว มีวิธีที่ไม่ยุ่งยาก”

นายสมหมาย แสงศรี (2560: สัมภาษณ์) ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 14 บ้านโนนแกลง ตำบลโพนงาม อำเภอบุณฑริก จังหวัดอุบลราชธานี ได้กล่าวไว้ว่าช่องตาอุ “จุดผ่อนปรนชั่วคราวช่องตาอุ เป็นช่องทางที่ประชาชน สาธารณรัฐประชาธิปไตยลาว (สปป.ลาว) ใช้เดินทางเข้ามายังอำเภอบุณฑริก เพื่อเข้ามาเยี่ยมญาติหรือทำการซื้อขายสินค้าเล็ก ๆ น้อย ๆ เดินทางเข้าประเทศไทยต้องเดินทางกลับภายใน 1 วัน”

ในส่วนของบริษัทสำมะโนของ นายทวี นนท์ศิริ (2560: สัมภาษณ์) กำนัน ตำบลโพรงาม อำเภอบุณฑริก จังหวัดอุบลราชธานี ได้กล่าวไว้ว่า “จุดผ่อนปรนช่องตาอุเป็นจุดผ่อนปรนทางการค้า ชายแดนระหว่างไทยกับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว สปป.ลาว ซึ่งใช้เป็นจุดผ่านแดนชั่วคราวตามประกาศจังหวัดอุบลราชธานี ตั้งแต่ พ.ศ. 2539 ตั้งอยู่ในเขตบ้านเจริญพัฒนา หมู่ 11 ตำบลโพรงาม เส้นทางเดินทางสู่จุดผ่อนปรนช่องตาอุ เป็นเส้นทางลูกรังซึ่งโดยส่วนใหญ่มีสภาพชำรุดและไม่สะดวกต่อการเดินทางและเป็นอันตรายในช่วงฤดูฝน มีสภาพเป็นดินโคลน บางช่วงมีสภาพเป็นเขาชันในการจัดระเบียบจุดผ่อนปรนเพื่อการค้าช่องตาอุเป็นไปด้วยความเรียบร้อย โดยกองกำลังสุรนารีได้มอบหมายให้หน่วยเฉพาะกิจตำรวจตระเวนชายแดนที่ 22 เป็นหน่วยรับผิดชอบในการประสานงานกับอำเภอบุณฑริก จุดผ่อนปรนช่องตาอุคล้ายกับด่านช่องเม็ก อำเภอสิรินธร โดยด่านช่องตาอุมีพื้นที่ต่อกับ สปป.ลาวไม่มีแม่น้ำโขงขวางกั้นมีเพียงรั้วลวดหนามและไม้กั้นเท่านั้น ส่วนฝั่ง สปป.ลาวซึ่งอยู่ตรงข้ามกับช่องตาอุ คือเมืองสุขุมมา แขวงจำปาสัก ตามประกาศการจังหวัดอุบลราชธานีโดยความเห็นชอบของกระทรวงมหาดไทย เรื่องเปิดจุดผ่อนปรนในพื้นที่ชายแดนติดต่อกับประเทศเพื่อนบ้าน ลงวันที่ 19 กันยายน พ.ศ. 2539 มีวัตถุประสงค์เพื่อกระชับความสัมพันธ์ระดับท้องถิ่นระหว่างจังหวัดอุบลราชธานีกับแขวง/จังหวัดของประเทศเพื่อนบ้านที่ติดต่อกัน ตามนโยบายของรัฐบาลที่มุ่งเสริมสร้างการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข มีความเข้าใจอันดีระหว่างประชาชนและความสงบเรียบร้อยตามแนวชายแดนของไทยกับประเทศเพื่อนบ้านอันจะนำไปสู่ความร่วมมือในด้านต่าง ๆ อันเป็นผลประโยชน์ร่วมกัน จังหวัดอุบลราชธานีโดยความเห็นชอบของกระทรวงมหาดไทย จึงประกาศเปิดจุดผ่อนปรนในพื้นที่ติดชายแดน ให้บุคคลสามารถเข้า - ออก เพื่อซื้อสินค้าอุปโภคบริโภคที่จำเป็นแก่การดำรงชีวิตประจำวัน และร่วมพิธีทางศาสนาวัฒนธรรม ประเพณี ซึ่งจุดผ่อนปรนช่องตาอุ ได้เปิดเป็นจุดผ่อนปรนด้าน สาธารณรัฐประชาธิปไตยลาว (สปป.ลาว) พร้อมกันกับ บ้านสองคอน หมู่ที่ 1 ตำบลสองคอน อำเภอโพธิ์ไทร บ้านด่านเก่า หมู่ที่ 1 ตำบลโขงเจียม อำเภอโขงเจียม”

สำหรับหลักเกณฑ์ในการเปิดจุดผ่อนปรนการค้า (Check Point For Border Trade) การเปิดจุดผ่อนปรน เป็นอำนาจของผู้ว่าราชการจังหวัด โดยความเห็นชอบของ กระทรวงมหาดไทย มีวัตถุประสงค์ทางด้านมนุษยธรรม การส่งเสริมความสัมพันธ์ในระดับท้องถิ่น ตลอดจนการค้าขายสินค้าเครื่องอุปโภค-บริโภค และการสัญจรไปมาของประชาชน การกำหนด ประเภทสินค้า ระยะเวลาเปิดและมาตรการควบคุมการเดินทางเข้า - ออก เป็นอำนาจของผู้ว่าราชการจังหวัด หรือหมายถึงจุดที่กระทรวงมหาดไทยมอบอำนาจให้ผู้ว่าราชการจังหวัดชายแดนผ่อนปรน ให้มีการค้าขายบริเวณชายแดนในพื้นที่และประเภทสินค้าที่กำหนดไว้ได้เป็นกรณีพิเศษ สำหรับ สินค้าเล็ก ๆ น้อย ๆ ที่จำเป็นต่อการอุปโภคและบริโภคของประชาชนทั้งสองประเทศ ผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นผู้มีอำนาจประกาศ ทั้งนี้ การออกประกาศดังกล่าวจะนำเรื่องหารือกับคณะอนุกรรมการพิจารณาเปิดจุดผ่านแดนของ สภาความมั่นคงแห่งชาติหรือไม่ก็ได้ ให้ถ้อยนโยบายสำคัญในการส่งเสริมให้มีจุดผ่อนปรนการค้า เพื่อประโยชน์ในทางเศรษฐกิจ และส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างทั้งสองประเทศ ซึ่งจุดผ่อนปรนทางการค้าช่องตาอุได้เปิดโดยอาศัยประกาศของจังหวัดอุบลราชธานี

ผู้ศึกษาวิจัยสรุปข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับจุดผ่อนปรนช่องตาอุในช่วง พ.ศ. 2535 - พ.ศ.2539 ได้ว่า จุดผ่อนปรนช่องตาอุ เปิดอย่างไม่เป็นทางการ เมื่อปี พ.ศ. 2535 ตามข้อตกลงระหว่างอำเภอบุณฑริก จังหวัดอุบลราชธานี กับเมืองสุขุมมา แขวงจำปาสัก สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

(สปป.ลาว) โดยมีนายสุนันท์ เจริญยุทธ ปลัดอำเภอขุนทรากับ ท้าวคำเผย จอมมณี รองเจ้าเมืองสุขุม่า เป็นผู้ลงนามในบันทึกข้อความระหว่างอำเภอขุนทรากับจังหวัดอุบลราชธานี กับเมืองสุขุม่า แขวงจำปาสัก เมื่อวันที่ 28 พฤษภาคม พ.ศ. 2535 ณ ด่านช่องเม็ก อำเภอสิรินธร จังหวัดอุบลราชธานี จุดผ่อนปรนชั่วคราวช่องตาอู อยู่ในเขตตำบลโพรงงาม อำเภอขุนทรากัน จังหวัดอุบลราชธานี บริเวณจุดผ่อนปรนชั่วคราวช่องตาอู ห่างจากตัวอำเภอขุนทรากัน มุ่งหน้าไปทางทิศตะวันออกระยะทางประมาณ 14 กิโลเมตร เป็นจุดผ่อนปรนการค้าชายแดนชั่วคราว (ด่านประเพณี) เดิมตั้งอยู่บริเวณห้วยดินดำใหญ่ พิกัด WB 553258 บ้านเจริญพัฒนา หมู่ที่ 11 ตำบลโพรงงาม อำเภอขุนทรากัน จังหวัดอุบลราชธานี (แยกออกจากบ้านหนองแสง หมู่ที่ 7) ตำบลโพรงงาม อำเภอขุนทรากัน จังหวัดอุบลราชธานี ห่างจากบ้านหนองแสงประมาณ 8 กิโลเมตร และห่างจากแนวเส้นเขตแดนไทย-สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป.ลาว) ประมาณ 2 กิโลเมตร จุดผ่อนปรนช่องตาอู เปิดอย่างไม่เป็นทางการ เมื่อปี พ.ศ. 2535 เป็นช่องทางตามธรรมชาติมีเพียงวัวควานและไม้กั้น มีการแลกเปลี่ยนสินค้าหรือซื้อขายสินค้าเล็ก ๆ น้อย ๆ เท่านั้น

ต่อมา จุดผ่อนปรนช่องตาอูได้เปิดอย่างเป็นทางการตามประกาศของจังหวัดอุบลราชธานี เรื่องการเปิดจุดผ่อนปรนในพื้นที่ชายแดนติดต่อกับประเทศเพื่อนบ้าน ลงวันที่ 19 กันยายน พ.ศ.2539 เปิดทำการในวันจันทร์ พุธ และศุกร์ ตั้งแต่เวลา 09.00 น. – 15.00 น. โดยตั้งอยู่บริเวณห้วยดินดำใหญ่ เพื่อกระชับความสัมพันธ์ระดับท้องถิ่น ระหว่างจังหวัดอุบลราชธานีกับแขวง (เทียบเท่าเป็นจังหวัดของประเทศเพื่อนบ้าน) ที่มีอาณาเขต ติดต่อกันกับอำเภอขุนทรากัน จังหวัดอุบลราชธานี ประกอบไปด้วยเมืองสุขุม่า จำปาศักดิ์ มูลป่าโมกข์ ตามนโยบายของรัฐบาลเพื่อกระชับความสัมพันธ์ระหว่างท้องถิ่น ระหว่างประชาชนและความสงบเรียบร้อยตามแนวชายแดนของไทยกับประเทศเพื่อนบ้านที่จะนำไปสู่ความร่วมมือในด้านต่าง ๆ อันเป็นผลประโยชน์ ได้ทำการซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้าระหว่างประชาชนที่อยู่อาศัยตามบริเวณชายแดนของทั้งสองฝ่าย เช่น เครื่องจักสานของใช้เบ็ดเตล็ดต่าง ๆ อาหารและพืชผัก ตามธรรมชาติ ตามฤดูกาล อาทิ เช่น กบ เขียด หอย ปู ปลา เห็ด หวาย หน่อไม้ ผลไม้ เป็นต้น

จึงประกาศเปิดจุดผ่อนปรนในพื้นที่อำเภอชายแดน โดยให้ประชาชนทั้ง 2 ประเทศสามารถเดินทางเข้าออก เพื่อซื้อสินค้าอุปโภคบริโภคที่ไม่ต้องห้ามตามกฎหมายอื่นใด หรือตามที่ทางราชการของแต่ละประเทศกำหนด ร่วมพิธีกรรมทางศาสนา วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี และกิจกรรมอันดีงามอื่น ๆ ร่วมกัน ซึ่งบุคคลที่ได้รับอนุญาตให้เดินทางเข้ามาหรือออกไปจะต้องเดินทางกลับภายใน 1 วัน ยกเว้น การเข้ามาเพื่อเยี่ยมญาติ รักษาพยาบาล ผ่อนผันให้อยู่ได้ไม่เกิน 1 วัน และไม่เกินเขตอำเภอนั้น ๆ จุดผ่อนปรนตามประกาศของจังหวัดอุบลราชธานี เรื่อง การเปิดจุดผ่อนปรนในพื้นที่ชายแดนติดต่อกับประเทศเพื่อนบ้าน ประกอบไปด้วยจุดผ่อนปรน ดังนี้

ด้านสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

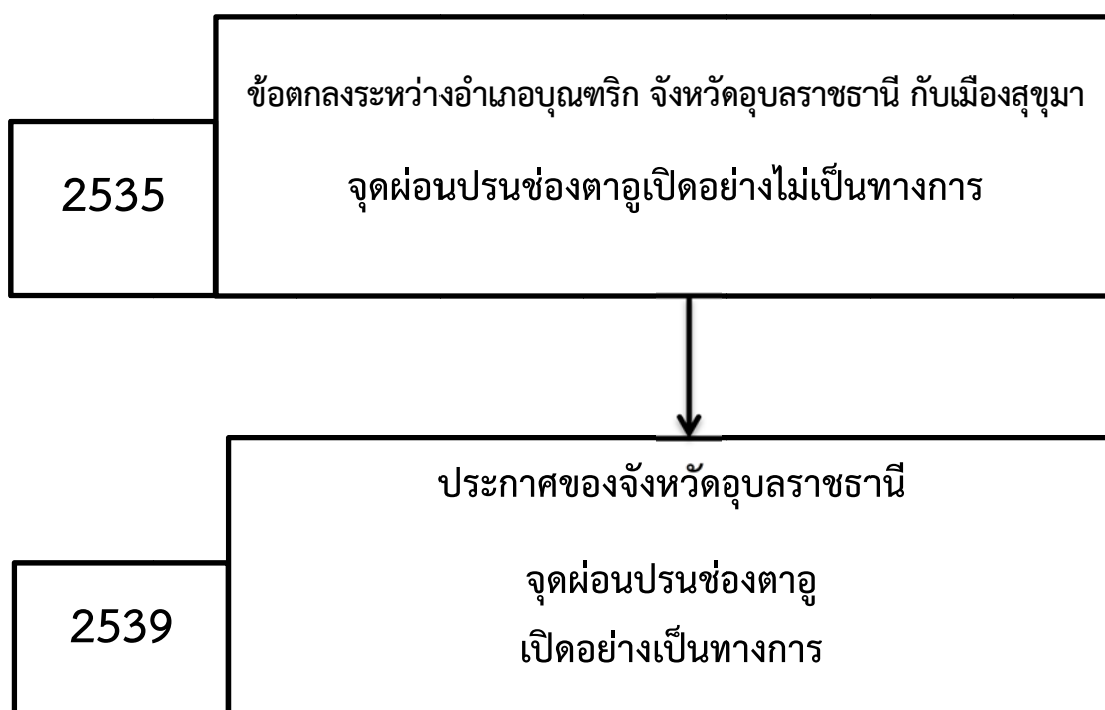
(1) บ้านสองคอน หมู่ที่ 1 ตำบลสองคอน อำเภอโพธิ์ไทร

(2) บ้านด่านเก่า หมู่ที่ 1 ตำบลโขงเจียม อำเภอโขงเจียม

(3) บ้านหนองแสง หมู่ที่ 7 ตำบลโพรงงาม อำเภอขุนทรากัน (บริเวณช่องตาอู)

ด้านประเทศกัมพูชา ได้แก่ บ้านน้ำยืน หมู่ที่ 6 ตำบลโขง อำเภอน้ำยืน (บริเวณช่องอานม้า) การซื้อขายสินค้าต้องการไม่ให้มีการลักลอบการค้าของผิดกฎหมาย อาวุธสงคราม ยาเสพติด และการ

เสียงภาษี หากเกิดเหตุการณ์กระทบต่อความมั่นคง ความปลอดภัย หรือความสงบเรียบร้อยเมื่อใด อำเภอสสามารถปิดจุดผ่อนปรนได้ทันทีแล้วรายงานให้จังหวัดทราบ ในเรื่องความมั่นคง การจัดระเบียบจุดผ่อนปรนเพื่อการค้าช่องทางเป็นไปด้วยความเรียบร้อย โดย กองกำลังสุรนารีได้มอบหมายให้กองร้อย ตำรวจตระเวนชายแดนที่ 225 บูรณาการหน่วยงานที่เกี่ยวข้องประกอบไปด้วย กองกำลังพลทหารพราน กำลังพลทหารชุดประสานงานที่ 2 (ห้วยละมีด) เจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองอำเภอบุณฑริก เจ้าหน้าที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าบุณฑริก-ยอดมน ในการจัดระเบียบร้านการค้าขายเฝ้าตรวจดูแลรักษาความปลอดภัยให้กับ ตรวจค้นบุคคลที่ต้องสงสัยว่าจะนำสิ่งของผิดกฎหมายผ่านเข้า-ออก จัดระเบียบการดูแลรักษาความสะอาดให้มีสุขลักษณะและมีความปลอดภัยทั้งนี้ก็เพื่อป้องกันการกระทำผิดกฎหมายและความมั่นคงตามแนวชายแดน

ภาพที่ 4.2 เส้นทางดำเนินการเปิดจุดผ่อนปรนช่องทาง

4.1.2 ช่วงปี พ.ศ.2551 - 2560

จากการศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้องรวมถึงจากการสัมภาษณ์และการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม ได้ค้นพบแนวทางปฏิบัติในการเปิดจุดผ่อนปรนชั่วคราวช่องทางเป็นด่านผ่านแดนถาวร และการเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการเปิดจุดผ่อนปรนการค้าชั่วคราวช่องทางในช่วงปี พ.ศ. 2551 - 2560 ซึ่งในช่วงระยะเวลา ดังกล่าว มีรายละเอียดดังนี้

4.1.2.1 ช่วงปี พ.ศ.2551

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่อยู่ในพื้นที่จุดผ่อนปรนช่องทาง คือองค์การบริหารส่วนตำบลโพรงงาม มีหน้าที่ในการกำหนดแผนพัฒนาตำบลในด้านต่าง ๆ เช่น ด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ในการจัดให้มีและบำรุงรักษาทางบกทางน้ำ รักษาความสะอาดของถนน ทางน้ำ ทางเดิน

และที่สาธารณะรวมทั้งกำจัดขยะมูลฝอย ป้องกันและระงับโรคติดต่อ ป้องกันบรรเทาสาธารณภัย ส่งเสริมการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ส่งเสริมการพัฒนาสตรี เด็ก เยาวชน ผู้สูงอายุ ผู้พิการ คัมภีร์ดูแล และบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม หรืออาจจัดทำกิจการในเขตองค์การบริหารส่วนตำบล ดังนี้ ให้น้ำเพื่อการอุปโภคบริโภคและการเกษตรบำรุงการไฟฟ้าหรือแสงสว่าง บำรุงรักษาทางระบายน้ำ ส่งเสริมกลุ่มเกษตรกรและกิจการสหกรณ์ บำรุงและส่งเสริมการประกอบอาชีพของราษฎรในพื้นที่มีรายได้เพิ่มขึ้น และในการกำหนดแผนพัฒนาในด้านต่าง ๆ ต้องไม่เป็นการตัดอำนาจหน้าที่ของกระทรวง กรม หรือหน่วยงานอื่น ๆ ของรัฐ ซึ่งพื้นที่จุดผ่อนปรนการค้าช่องตาอุที่จะมีการพัฒนาเป็นตลาดแห่งใหม่อยู่ภายในเขตป่าสงวนแห่งชาติ เป็นพื้นที่สวนกระถิ่นเทพา ของหน่วยปลูกป่าสาธิต (ป่าบุญทริก) พื้นที่ประมาณ 70 ไร่ 16 ตารางวา องค์การบริหารส่วนตำบลโพรงงาม ได้มีการประชุมสภาองค์การบริหารส่วนตำบลโพรงงาม สมัยวิสามัญ ประจำปี 2551 สมัยที่ 2/2551 วันที่ 17 พฤศจิกายน 2551 ณ ห้องประชุมสภาองค์การบริหารส่วนตำบลโพรงงาม สืบเนื่องจากที่ส่วนราชการคณะทำงานชุดสำรวจและจัดทำหลักเขตแดนทางบกระหว่าง ไทย – ลาว ได้ร่วมกันจัดทำหลักเขตแดนบริเวณจุดผ่อนปรนการค้าช่องตาอุ หลักที่ 1 ถึงหลักที่ 4 ซึ่งบริเวณหลักที่ 3 ที่ราษฎรไทยได้สัญจรไปจุดผ่อนปรนการค้านั้น เป็นเขตพรมแดนของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ทำให้จำเป็นต้องจัดหาพื้นที่การค้าจุดผ่อนปรนช่องตาอุแห่งใหม่ โดยเห็นว่า ควรใช้บริเวณพื้นที่ปลูกป่ากระถิ่นเทพา ประมาณ 70 ไร่ 16 ตารางวา

โดยในการประชุมได้มีสภาองค์การบริหารส่วนตำบลโพรงงาม สมัยวิสามัญประจำปี 2551 สมัยที่ 2/2551 วันที่ 17 พฤศจิกายน 2551 นายสฤณี รัตนวงศ์ ตำแหน่ง ปลัดอำเภอ ได้แจ้งต่อที่ประชุมว่า ปัจจุบัน พื้นที่สวนกระถิ่นเทพา ของหน่วยปลูกป่าสาธิต (ป่าบุญทริก) พื้นที่ประมาณ 70 ไร่ 16 ตารางวา อยู่ในระหว่างการประกาศเป็นเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ซึ่งอยู่ในระหว่างเสนอพระราชกฤษฎีกาที่ตรวจแก้ไขเสนอเลขาธิการคณะรัฐมนตรี และองค์การบริหารส่วนตำบลโพรงงาม ได้มีการส่งคำขอใช้พื้นที่ส่วนราชการหรือองค์กรของรัฐภายในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ตามมาตรา 13 ทวิ แห่งพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507 ปส.17 เพื่อขอความเห็นชอบในการขออนุญาตใช้พื้นที่ดังกล่าว

ผู้ศึกษาวิจัยสรุปสาระสำคัญในช่วงปี พ.ศ.2551 ได้ว่า องค์การบริหารส่วนตำบลโพรงงาม ที่อยู่ในเขตพื้นที่จุดผ่อนปรนช่องตาอุ ได้มีการประชุมสภาองค์การบริหารส่วนตำบลโพรงงาม สมัยวิสามัญ ประจำปี 2551 สมัยที่ 2/2551 วันที่ 17 พฤศจิกายน 2551 ณ ห้องประชุมสภาองค์การบริหารส่วนตำบลโพรงงาม ณ ห้องประชุมสภาองค์การบริหารส่วนตำบลโพรงงาม เกิดจากที่ส่วนราชการคณะทำงานชุดสำรวจและจัดทำหลักเขตแดนทางบกระหว่าง ไทย – ลาว ได้ร่วมกันจัดทำหลักเขตแดน บริเวณจุดผ่อนปรนการค้าช่องตาอุ จำเป็นต้องจัดหาพื้นที่การค้าจุดผ่อนปรนช่องตาอุแห่งใหม่ เพราะว่า ในเขตแดนบางส่วนของตลาดเป็นเขตพรมแดนของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว คณะทำงานชุดสำรวจและจัดทำหลักเขตแดนทางบกระหว่าง ไทย – ลาว เห็นควรว่าให้ใช้บริเวณพื้นที่ปลูกป่ากระถิ่นเทพา ประมาณ 70 ไร่ 16 ตารางวา ทำให้องค์การบริหารส่วนตำบลโพรงงามได้มีการส่งคำขอใช้พื้นที่ส่วนราชการหรือองค์กรของรัฐภายในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ตามระเบียบกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช ว่าด้วยการกำหนดหลักเกณฑ์วิธีการและเงื่อนไขในการใช้พื้นที่เป็นสถานที่ปฏิบัติงานหรือเพื่อประโยชน์อย่างอื่นของส่วนราชการ หรือองค์กรของรัฐภายในเขตป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ.2546 ข้อ 5 ส่วนราชการหรือองค์กรของรัฐ ประสงค์จะขอใช้พื้นที่บางแห่งภายในเขตป่าสงวนแห่งชาติ เป็นสถานที่

ปฏิบัติงานหรือเพื่อประโยชน์ของรัฐอย่างอื่น ให้ยื่นคำขอต่อจังหวัดท้องที่ที่ป่านั้นตั้งอยู่หรือหน่วยงานที่กรมป่าไม้กำหนด ตามแบบ ปส.17 ทำระเบียบ พร้อมระบุหลักฐานตามที่ระบุไว้ในแบบคำขอ มาตรา 13 ทวิ แห่งพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ.2507 เพื่อขอความเห็นชอบในการขออนุญาตใช้พื้นที่

คำขอใช้พื้นที่ของส่วนราชการหรือองค์กรของรัฐภายในเขตป่าสงวนแห่งชาติ
ตามมาตรา 13 ทวิ แห่งพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507

เขียนที่ ..องค์การบริหารส่วนตำบลโพนงาม
วันที่..3...เดือน..ธันวาคม....พ.ศ....2551...

ส่วนราชการ/องค์กรของรัฐ ชื่อ.....องค์การบริหารส่วนตำบลโพนงาม.....
ตั้งอยู่เลขที่.....ถนน.....ตำบล/แขวง.....โพนงาม.....อำเภอ/
เขต.....บุญทริก.....จังหวัด.....อุบลราชธานี.....
โดย.....นายสันติภาพ.....คำอินทร์.....ตำแหน่ง.....นายกองค์การบริหารส่วนตำบลโพนงาม.....
ได้รับมอบหมายให้เป็นผู้ลงชื่อในคำขอ มีหน่วยงานตั้งอยู่เลขที่ถนน.....
ตำบล/แขวง.....โพนงาม.....อำเภอ/เขต.....บุญทริก.....จังหวัด.....อุบลราชธานี.....
โทร..045-411505....

ขอยื่นคำขอต่อ..ผู้อำนวยการสำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.....ดังมี
ข้อความต่อไปนี้

ข้อ 1. ส่วนราชการ/องค์กรของรัฐ ชื่อ.....องค์การบริหารส่วนตำบลโพนงาม.....
มีความประสงค์จะขอใช้พื้นที่ เพื่อ..เป็นสถานที่ดำเนินการโครงการพัฒนาพื้นที่ชายแดนช่องตาอุเพื่อให้
หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องใช้เป็นสถานที่ปฏิบัติงาน.....
มีกำหนดเวลาปี ภายในเขตป่าสงวนแห่งชาติ เป็นพื้นที่สวนป่าของหน่วยปลูกป่าสาธิต(ป่า
บุญทริก) ศูนย์เพาะชำกล้าไม้ที่ 3 ยโสธร แปลงปลูกป่า ปี
2537.....
ตำบล.....โพนงาม.....อำเภอ.....บุญทริก.....จังหวัด.....อุบลราชธานี.....
เนื้อที่.....70.....ไร่.....งาน.....16.....ตารางวา โดยมีอาณาเขตดังนี้

ด้านทิศเหนือ	จด ..0556237 E, 1625711 N	วัดได้.....592.....เมตร
ด้านทิศตะวันออก	จด..0556319 E, 1625310 N.....	วัดได้.....207.....เมตร
ด้านทิศใต้	จด..0556211 E, 1625307 N.....	วัดได้.....107.....เมตร
ด้านทิศตะวันตก	จด..0555941 E, 1625638 N.....	วัดได้.....454.....เมตร

ข้อ 2. เพื่อประโยชน์ในการพิจารณาคำขอใช้พื้นที่ ผู้ยื่นคำขอหรือผู้แทนที่ได้รับมอบหมาย
จะเป็นผู้นำพนักงานเจ้าหน้าที่ออกไปตรวจสภาพป่าในพื้นที่ที่ขอ ตามวัน เวลา ที่เจ้าหน้าที่นัดหมายและจะ
เป็นผู้อำนวยการควบคุมดูแลพนักงานเจ้าหน้าที่ที่ออกไปตรวจสภาพป่า

ข้อ 3. เมื่อได้รับอนุมัติให้ใช้พื้นที่ตามที่กรมป่าไม้ ได้ประกาศกำหนดบริเวณพื้นที่ ให้เข้าใช้
ประโยชน์ภายในเขตป่าสงวนแห่งชาติแล้ว ส่วนราชการ/องค์กรของรัฐชื่อ..ศูนย์พัฒนาพื้นที่ชายแดนช่องตาอุ....

ภาพที่ 4.3 คำขอใช้พื้นที่ส่วนราชการหรือองค์กรของรัฐภายในเขตป่าสงวนแห่งชาติ
ตามมาตรา 13 ทวิ แห่งพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507

4.1.2.2 ช่วงปี พ.ศ.2552

ผู้ศึกษาวิจัยได้ ค้นคว้าจากเอกสาร รายงานการประชุมที่เกี่ยวข้องและการสัมภาษณ์ เพื่อรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับจุดผ่อนปรนช่องตาอุ และการเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการเปิดจุดผ่อนปรนการค้าชั่วคราวช่องตาอุ เมื่อปี พ.ศ.2551- 2560 ทำให้ต้องมีการศึกษาเอกสารประกอบและลงพื้นที่สัมภาษณ์ประชากรกลุ่มตัวอย่างเกี่ยวกับกฎหมาย ระเบียบ ซึ่งในช่วงระยะเวลาดังกล่าว มีรายละเอียดดังนี้

องค์การบริหารส่วนตำบลโพนงาม อำเภอบุณฑริก จังหวัดอุบลราชธานี ได้ดำเนินการขอใช้พื้นที่ ส่วนราชการหรือองค์กรของรัฐภายในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ตามมาตรา 13 ทวิ แห่งพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507 เพื่อขอความเห็นชอบในการขออนุญาตใช้พื้นที่ เมื่อปี พ.ศ.2551 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมราษฎรในท้องถิ่นและประชาชนที่อยู่ใกล้เคียง ให้มีรายได้เพิ่มขึ้น ส่งเสริมการค้าตามแนวชายแดน และมุ่งหวังให้การค้าชายแดนมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมความสามารถในการแข่งขันของสินค้าไทยในตลาดประเทศเพื่อนบ้าน เนื่องจากประเทศไทยมีความได้เปรียบด้านภูมิศาสตร์ที่เชื่อมต่อกับประเทศเพื่อนบ้านทำให้มีต้นทุนค่าขนส่งต่ำและยังเป็นแหล่งระบายสินค้าที่ตลาดของไทย ตลอดจนยังเป็นช่องทางในการหาวัตถุดิบที่มีราคาถูกเพื่อป้อนเข้าสู่ภายในประเทศ ตามยุทธศาสตร์จังหวัดอีกทั้งยังส่งเสริมให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวใหม่ของจังหวัดอุบลราชธานี

แต่ในปัจจุบัน ป่าบุณฑริกได้ประกาศเป็น พระราชกฤษฎีกากำหนดบริเวณที่ดินป่าห้วยยอดมน และป่าบุณฑริกในท้องที่ตำบลช่องเม็ก ตำบลโนนก่อ อำเภอสิรินธร และตำบลคอแลน ตำบลโพนงาม ตำบลห้วยข่า อำเภอบุณฑริก จังหวัดอุบลราชธานีให้เป็นเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า พ.ศ. 2552

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมรักษาการตามพระราชกฤษฎีกานี้ เนื่องจากบริเวณที่ดินป่าห้วยยอดมนและป่าบุณฑริก ในท้องที่ตำบลช่องเม็ก ตำบลโนนก่ออำเภอสิรินธร และตำบลคอแลน ตำบลโพนงาม ตำบลห้วยข่า อำเภอบุณฑริก จังหวัดอุบลราชธานี เนื้อที่ประมาณ 350,648 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 219,155 ไร่ มีลักษณะภูมิประเทศเป็นเทือกเขาซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของเทือกเขาพนมดงรัก เป็นเทือกเล็กเทือกน้อยตามแนวชายแดนไทย – ลาว สภาพเป็นป่าเต็งรัง ป่าเบญจพรรณ ป่าดิบแล้งและป่าดิบเขาที่สมบูรณ์ เป็นแหล่งต้นน้ำลำธารหลายสายไหลไปบรรจบลำโดมน้อย รวมทั้งเป็นการรักษาแหล่งต้นน้ำลำธารและป่าไม้ ที่มีอยู่ในพื้นที่แห่งนี้ให้คงอยู่อย่างถาวรตลอดไป สมควรกำหนดบริเวณที่ดินดังกล่าวให้เป็นเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าตามพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2535

ภาพที่ 4.4 แผนที่ท้ายพระราชกฤษฎีกา กำหนดบริเวณที่ดินป่าห้วยยอดมน และป่าบุญทริก ในท้องที่ตำบลช่องเม็ก ตำบลโนนก่อ อำเภอสิรินธร และตำบลคอแลน ตำบลโพรงงาม ตำบลห้วยข่า อำเภอบุณฑริก จังหวัดอุบลราชธานีให้เป็นเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า พ.ศ. 2552

หลังจากที่ ป่าบุณฑริกได้ประกาศเป็น พระราชกฤษฎีกากำหนดบริเวณที่ดิน ป่าห้วยยอดมน และป่าบุณฑริกในท้องที่ตำบลช่องเม็ก ตำบลโนนก่อ อำเภอสิรินธร และตำบลคอแลน ตำบลโพนงาม ตำบลห้วยข่า อำเภอบุณฑริก จังหวัดอุบลราชธานีให้เป็นเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า พ.ศ. 2552 ทำให้คำขอใช้พื้นที่ส่วนราชการหรือองค์กรของรัฐภายในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ตามมาตรา 13 ทวิ แห่งพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507 ที่เคยเสนอไปแล้วให้ยกเลิก ต้องเริ่มดำเนินการขอใช้พื้นที่ดังกล่าวใหม่ โดยการขอใช้ต้องขอยกเลิกพระราชกฤษฎีกากำหนด บริเวณที่ดิน ป่าห้วยยอดมน และป่าบุณฑริกในท้องที่ตำบลช่องเม็ก ตำบลโนนก่อ อำเภอสิรินธร และตำบลคอแลน ตำบลโพนงาม ตำบลห้วยข่า อำเภอบุณฑริก จังหวัดอุบลราชธานีให้เป็นเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า พ.ศ. 2552 บางส่วนเนื่องจากบริเวณที่ดินป่าห้วยยอดมนและป่าบุณฑริก ในท้องที่ตำบลช่องเม็ก ตำบลโนนก่อ อำเภอสิรินธร และตำบลคอแลน ตำบลโพนงาม ตำบลห้วยข่า อำเภอบุณฑริก จังหวัดอุบลราชธานี ได้ประกาศ เนื้อที่ประมาณ 350,648 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 219,155 ไร่มีลักษณะภูมิประเทศ เป็นเทือกเขาซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของเทือกเขาพนมดงรัก เป็นเทือกเล็กเทือกน้อยตามแนวชายแดนไทย – ลาว สภาพเป็นป่าเต็งรัง ป่าเบญจพรรณ ป่าดิบแล้งและป่าดิบเขาที่สมบูรณ์ เป็นแหล่งต้นน้ำลำธาร หลายสายไหลไปบรรจบลำโดมน้อย รวมทั้งเป็นการรักษาแหล่งต้นน้ำลำธารและป่าไม้ ส่วนพื้นที่ขอใช้ ก่อสร้างการกำจัดผอนปรนช่องตาอุแห่งใหม่ จำนวน 70 ไร่ ต้องทำการชดเชยค่าปลูกป่าบริเวณ ดังกล่าว ซึ่งต้องใช้งบประมาณในการดำเนินการจำนวนมาก

ผู้ศึกษาวิจัยสรุปสาระสำคัญในช่วงปี พ.ศ. 2552 ได้ว่า ภายหลังที่ องค์การบริหาร ส่วนตำบลโพนงาม ได้มีการส่งคำขอใช้พื้นที่ส่วนราชการหรือองค์กรของรัฐภายในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ตามระเบียบกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช ว่าด้วยการกำหนดหลักเกณฑ์วิธีการและเงื่อนไข ในการใช้พื้นที่เป็นสถานที่ปฏิบัติงานหรือเพื่อประโยชน์อย่างอื่นของส่วนราชการ หรือองค์การของรัฐ ภายในเขตป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2546 ข้อ 5 ส่วนราชการหรือองค์การของรัฐ ประสงค์จะขอใช้ พื้นที่บางแห่งภายในเขตป่าสงวนแห่งชาติ เป็นสถานที่ปฏิบัติงานหรือเพื่อประโยชน์ของรัฐอย่างอื่น ให้ยื่น คำขอต่อจังหวัดท้องที่ที่ป่านั้นตั้งอยู่หรือหน่วยงานที่กรมป่าไม้กำหนด ตามแบบ ปส.17 ทำเยียบ พร้อมระบุหลักฐานตามที่ระบุไว้ในแบบคำขอ มาตรา 13 ทวิ แห่งพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507 เพื่อขอความเห็นชอบในการขออนุญาตใช้พื้นที่ไปแล้วนั้น แต่ปีต่อมา ได้มีพระราชกฤษฎีกา กำหนดบริเวณที่ดินป่าห้วยยอดมน และป่าบุณฑริกในท้องที่ตำบลช่องเม็ก ตำบลโนนก่อ อำเภอสิรินธร และตำบลคอแลน ตำบลโพนงาม ตำบลห้วยข่า อำเภอบุณฑริก จังหวัดอุบลราชธานีให้เป็นเขตรักษา พันธุ์สัตว์ป่า พ.ศ. 2552 ที่เคยเสนอไปแล้วให้เป็นการยกเลิก หากต้องการใช้พื้นที่ดังกล่าวต้องเริ่มต้น ดำเนินการขอใช้พื้นที่ใหม่ แต่ในครั้งนี้ พระราชกฤษฎีกาแล้ว โดยการขอใช้ต้องขอยกเลิกพระราชกฤษฎีกา กำหนด บริเวณที่ดินป่าห้วยยอดมน และป่าบุณฑริกในท้องที่ตำบลช่องเม็ก ตำบลโนนก่อ อำเภอสิรินธร และตำบลคอแลนตำบลโพนงาม ตำบลห้วยข่า อำเภอบุณฑริก จังหวัดอุบลราชธานีให้เป็นเขตรักษา พันธุ์สัตว์ป่า และต้องทำการชดเชยค่าปลูกป่าบริเวณดังกล่าว ซึ่งต้องใช้งบประมาณในการดำเนินการ จำนวนมาก ทำให้เรื่องขออนุญาตใช้พื้นที่ในปีนี้ต้องชะลอไว้ก่อน

4.1.2.3 ช่วงปี พ.ศ.2553

ผู้ศึกษาวิจัยได้ ค้นคว้าจากเอกสาร รายงานการประชุม ที่เกี่ยวข้องและการสัมภาษณ์ เพื่อรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับจุดผ่อนปรนช่องตาอุ และการเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการเปิดจุดผ่อนปรนการค้าชั่วคราวช่องตาอุ เมื่อปี พ.ศ.2551 - 2560 ทำให้ต้องมีการศึกษาเอกสารประกอบและลงพื้นที่สัมภาษณ์ประชากรกลุ่มตัวอย่างเกี่ยวกับกฎหมาย ระเบียบ ซึ่งในช่วงระยะเวลาดังกล่าว มีรายละเอียดดังนี้

หลังจากที่ทางองค์การบริหารส่วนตำบลโพรงงาม อำเภอบุณทริก จังหวัดอุบลราชธานี ได้ดำเนินการขอใช้พื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า บุณทริก - ยอดมน เพื่อใช้ก่อสร้างตลาดการค้าช่องตาอุ โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อส่งเสริมราษฎรในท้องถิ่นและประชาชนที่อยู่ใกล้เคียง ให้มีรายได้เพิ่มขึ้น ส่งเสริมการค้าตามแนวชายแดน ซื่อขายแลกเปลี่ยนสินค้าเล็ก ๆ น้อย ๆ ระหว่างประชาชนของทั้งสองประเทศที่อาศัยอยู่บริเวณตามแนวชายแดน ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นสินค้า ที่มีความจำเป็นต่อชีวิตประจำวัน เช่นสินค้าอุปโภคบริโภค และหากมีการขยายตัวเพิ่มมากขึ้นและพัฒนาไปสู่การค้าในรูปแบบของธุรกิจ และการลงทุน เพื่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคม ตามยุทธศาสตร์จังหวัดอีกทั้งยังส่งเสริมให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวใหม่ของจังหวัดอุบลราชธานี

ซึ่งปัจจุบัน ป่าบุณทริกได้ประกาศเป็นเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าไปแล้ว ทำให้ต้องเริ่มดำเนินการขอใช้พื้นที่ใหม่ โดยการขอใช้ต้องขอยกเลิก พระราชกฤษฎีกากำหนดบริเวณที่ดินป่าห้วยยอดมน และป่าบุณทริกในท้องที่ตำบลช่องเม็ก ตำบลโนนก่อ อำเภอสิรินธร และตำบลคอแลน ตำบลโพรงงาม ตำบลห้วยข่า อำเภอบุณทริก จังหวัดอุบลราชธานีให้เป็นเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า พ.ศ.2552 บางส่วนเฉพาะบริเวณพื้นที่ขอใช้จำนวน 70 ไร่ และต้องทำการชดเชยค่าปลูกป่าบริเวณดังกล่าว ซึ่งต้องใช้งบประมาณในการดำเนินการจำนวนมาก องค์การบริหารส่วนตำบลโพรงงามมีการดำเนินการเรื่องนี้จำกัด ไม่เพียงพอต่อการดำเนินการซึ่งองค์การบริหารส่วนตำบลโพรงงามได้มีความประสงค์ที่จะขอจัดทำโครงการพัฒนาพื้นที่ชายแดนช่องตาอุ และมีความประสงค์จะขอเข้าทำประโยชน์ในพื้นที่เขตป่าสงวนแห่งชาติ พื้นที่สวนป่าเทพาของหน่วยปลูกป่าสาธิต (ป่าบุณทริก) เพื่อพัฒนาให้เป็นตลาดการค้าแห่งใหม่ของจุดผ่อนปรนชั่วคราวช่องตาอุ และได้ขอให้เจ้าสังกัดกระทรวงมหาดไทยพิจารณาให้ความเห็นชอบการขอใช้ประโยชน์ในเขตป่าสงวนป่าบุณทริกนั้น ต่อมากระทรวงมหาดไทยได้มอบหมายให้ ผู้อำนวยการส่วนยุทธศาสตร์ด้านสาธารณสุขและพัฒนาเมือง สำนักนโยบายและแผน สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย และเจ้าหน้าที่เดินทางมาตรวจสอบสภาพพื้นที่

เมื่อวันที่ 19 กุมภาพันธ์ 2553 มีคณะผู้ตรวจจากกระทรวงมหาดไทย ได้มาตรวจสอบสภาพพื้นที่ดำเนินการ พื้นที่ขอใช้ประโยชน์พื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ (บุณทริก) อำเภอบุณทริก จังหวัดอุบลราชธานี บริเวณจุดผ่อนปรนชั่วคราวช่องตาอุ ห่างจากตัวอำเภอบุณทริก มุ่งหน้าไปทางทิศตะวันออกระยะทางประมาณ 14 กิโลเมตร เป็นจุดผ่อนปรนการค้าชายแดนชั่วคราว (ด่านประเพณี) เดิมตั้งอยู่บริเวณห้วยดินดำใหญ่ พิกัด WB 553258 จุดผ่อนปรนช่องตาอุมีวัตถุประสงค์เพื่อกระชับความสัมพันธ์ระดับท้องถิ่นระหว่างจังหวัดอุบลราชธานีกับแขวง/จังหวัดของประเทศเพื่อนบ้านที่มีอาณาเขตติดต่อกันตามนโยบายรัฐบาล ต่อมากองกำกับการค้าตรวจตระเวนชายแดนที่ 22 ได้ย้ายจุดผ่อนปรนช่องตาอุไปตั้งชิดแนวเขตแดนไทย - ลาว โดยความเห็นชอบของกองกำลังสุรนารีและจังหวัด

อุบลราชธานี ด้วยเหตุผลทางด้านความมั่นคงของประเทศ จึงได้ย้ายจุดผ่อนปรนช่องตาอุไปอยู่ที่ตั้งแห่งใหม่ชิดแนวเขตชายแดนไทย – ลาว บริเวณพิกัด WB 568252 ต่อมาได้มีการจัดทำหลักเขตแดนทางบกไทย – ลาว เสร็จเรียบร้อยแล้ว และได้ย้ายจุดผ่อนปรนทางการค้าช่องตาอุ ให้ห่างจากแนวเขตชายแดน ตามข้อตกลงคณะกรรมการชายแดนไทย – ลาว ที่ไม่ให้ประชาชน เจ้าหน้าที่ หรือหน่วยงานของฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดทำการก่อสร้างใดๆ ในบริเวณชายแดนที่จะเป็นผลกระทบต่อธรรมชาติของเส้นเขตแดนทั้งสองประเทศ ซึ่งได้ย้ายลงมาอยู่ในบริเวณห่างจากแนวเขตชายแดน 1.5 กิโลเมตร โดยประมาณ

จากบทสัมภาษณ์ของ นายสมภาร สาเลศ (2560: สัมภาษณ์) นายช่างโยธา องค์การบริหารส่วนตำบลโพธิ์งาม ได้กล่าวไว้ว่า “เมื่อวันที่ 19 กุมภาพันธ์ 2553 ได้เดินทางไปพร้อมกับคณะผู้ตรวจสอบสภาพพื้นที่ดำเนินการ พื้นที่ขอใช้ประโยชน์พื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ (บุณฑริก) บริเวณที่จะขออนุญาตโครงการนั้นมีพันธุ์ไม้ที่ปลูก เช่น กระถินเทพา ต้นสัก ชี้เหล็ก ไม้ ขึ้นสลับกับป่าหญ้าคา เส้นทางจากจุดปลูกป่ากระถินเทพามีสภาพขรุขระเป็นดินไปมาลำบากเพราะอยู่ในพื้นที่ป่า”

ในส่วนของบทสัมภาษณ์ของ สุวรรณ มะลิล่า (2560: สัมภาษณ์) อดีตนายกองการบริหารส่วนตำบลโพธิ์งาม ได้กล่าวไว้ว่า “เมื่อวันที่ 19 กุมภาพันธ์ 2553 มีการประชุมและเดินทางไปพร้อมกับคณะผู้ตรวจสอบสภาพพื้นที่ดำเนินการ พื้นที่ขอใช้ประโยชน์พื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ (บุณฑริก) ได้แจ้งต่อที่ประชุมว่าประชาชนในพื้นที่อยากที่จะผลักดันจุดผ่อนปรนการค้าช่องตาอุเป็นจุดผ่านแดนถาวร (สากล) และอยากให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสนับสนุนในด้านงบประมาณ ในการปฏิบัติหน้าที่อย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดแหล่งท่องเที่ยวแห่งใหม่ของจังหวัดอุบลราชธานี”

คณะผู้ตรวจจากกระทรวงมหาดไทย ได้มาตรวจสอบสภาพพื้นที่ดำเนินการ พื้นที่ขอใช้ประโยชน์พื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ (บุณฑริก) อำเภอบุณฑริก จังหวัดอุบลราชธานี วันที่ 19 กุมภาพันธ์ 2553 ซึ่งการประชุมตรวจสอบสภาพพื้นที่ขอใช้ประโยชน์ป่าสงวนแห่งชาติ คณะของกระทรวงมหาดไทยที่ได้รับเรื่องจากองค์การบริหารส่วนตำบลโพธิ์งาม โดยในการประชุมครั้งนี้ นายเกรียงศักดิ์ ตรงศิริ ผู้อำนวยการส่วนยุทธศาสตร์ที่ดำรงตำแหน่งในขณะนั้น กล่าวว่า ปัจจุบันตามที่ได้รับทราบจากรายงานสรุปข้อมูลว่าบริเวณพื้นที่ที่ขอใช้ได้ประกาศเป็นเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าบุณฑริก – ยอดมน ยิ่งทำให้การขอใช้พื้นที่ดังกล่าวยิ่งมีความยุ่งยากมากขึ้น จึงอยากให้ทางหัวหน้าส่วนราชการต่าง ๆ ที่อยู่ในพื้นที่เสนอแนวคิด ปัญหาต่าง ๆ และความเป็นไปได้ในการใช้พื้นที่ เพื่อที่จะได้หาทางแก้ไขปัญหาดต่อไป

จากบทสัมภาษณ์ของ นายสมภพ อุ๋นใจ (2560: สัมภาษณ์) หัวหน้าหน่วยจัดการต้นน้ำห้วยโดนพุดถึงการเปิดจุดผ่อนปรนช่องตาอุมีปัญหาต่าง ๆ ที่กระทบต่อสิ่งแวดล้อมเกิดขึ้นตามมามากมาย เช่น เรื่องขยะ การขั้บถ่ายสิ่งปฏิกูล ซึ่งป่าบริเวณนี้เป็นป่าต้นน้ำลำธารมีโอกาสเสี่ยงเมื่อเกิดโรคระบาด จะทำให้แพร่ระบาดสู่ด้านล่างได้ง่าย และการค้าขายในจุดผ่อนปรนช่องตาอุจะห้ามไม่ให้ประชาชนค้าขายก็ไม่ได้ เพื่อเป็นการควบคุมปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ต้องดำเนินการขอใช้พื้นที่ต่อไป ถึงแม้มีปัญหาและความยุ่งยากมากขึ้น

นายพนม แฝ้วพลสง (2560: สัมภาษณ์) ได้กล่าวถึงประเด็นการขออนุญาตใช้พื้นที่ไว้ว่า “ถ้าจะขออนุญาตใช้พื้นที่ต้องขอเพิกถอนเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าบริเวณที่ขอใช้พื้นที่

ทำประโยชน์ กระทำได้โดยตราเป็นพระราชกฤษฎีกา และให้มีแผนที่แสดงเขตที่เปลี่ยนแปลงแนบท้ายสรุปคือต้องขอเพิกถอนพื้นที่บริเวณขอใช้ประโยชน์จากเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า เป็นเขตป่าสงวนแห่งชาติ และเริ่มต้นขอเจ้ากระทรวง และต้องดำเนินการศึกษาผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม ประกอบเรื่องการขออนุญาตใช้พื้นที่ป่าสงวนเพื่อทำประโยชน์ หัวหน้าเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าบุณฑริก – ยอดมน บริเวณที่ขอใช้ได้ตราเป็นพระราชกฤษฎีกาเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าบุณฑริก – ยอดมน”

ข้อมูลจากรายงานการประชุมรายงานการประชุมสภาองค์การบริหารส่วนตำบลโพรงาม โดยนายเกรียงศักดิ์ ตรงศิริ ผู้อำนวยการส่วนยุทธศาสตร์ฯ ได้ชี้แจงในประเด็นสรุปได้ว่า วันที่ 14 พฤษภาคม 2553 สมัยวิสามัญประจำปี 2553 สมัยที่ 1/2553 ณ ห้องประชุมสภาองค์การบริหารส่วนตำบลโพรงาม) นายกฤษณะ นิคมไตร เจ้าพนักงานป่าไม้ชำนาญงาน กล่าวว่า การขอใช้พื้นที่บริเวณดังกล่าวนอกจากต้องทำเรื่องขอเพิกถอนเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าและทำการศึกษาผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ยังต้องชดเชยค่าปลูกป่ารวมทั้งการบำรุงรักษาตั้งแต่ปี 2537 ถึงปัจจุบัน ซึ่งจะต้องใช้งบประมาณจำนวนมากพอสมควร

ข้อมูลจากรายงานการประชุมรายงานการประชุมสภาองค์การบริหารส่วนตำบลโพรงาม โดย นายเกรียงศักดิ์ ตรงศิริ ผู้อำนวยการส่วนยุทธศาสตร์ฯ ได้ชี้แจงในประเด็นสรุปได้ว่า วันที่ 14 พฤษภาคม 2553 สมัยวิสามัญประจำปี 2553 สมัยที่ 1/2553 ณ ห้องประชุมสภาองค์การบริหารส่วนตำบลโพรงาม) กล่าวว่าจากปัญหาต่าง ๆ ที่รับฟังมาเป็นปัญหาที่ยุ้งยาก และซับซ้อนมากขึ้นนอกจากต้องเพิกถอนเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ให้เป็นป่าสงวนแห่งชาติแล้ว และเริ่มต้นขอใช้พื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติใหม่ ยังมีเรื่องขอชดเชยค่าปลูกป่าพร้อมค่าบำรุงรักษา เรื่องศึกษาผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ในเรื่องของความมั่นคงในปัจจุบันมีผลกระทบหรือไม่ และมีพื้นที่อื่นบริเวณใกล้เคียง ๆ หรือไม่ เพราะการขอใช้พื้นที่นี้ต้องใช้ระยะเวลานานพอสมควร

จากรายงานการประชุมรายงานการประชุมสภาองค์การบริหารส่วนตำบลโพรงาม โดยนายเกรียงศักดิ์ ตรงศิริ ผู้อำนวยการส่วนยุทธศาสตร์ฯ ได้ชี้แจงในประเด็นสรุปได้ว่า วันที่ 14 พฤษภาคม 2553 สมัยวิสามัญประจำปี 2553 สมัยที่ 1/2553 ณ ห้องประชุมสภาองค์การบริหารส่วนตำบลโพรงาม) ร.ต.ท.ภูมิทัต นิติจิระนน ผบ.มว.ตชด.225 ในเรื่องขอความมั่นคงในปัจจุบันที่ตั้งของตลาดอยู่ด้านล่างห่างจากช่องผ่านแดนไกลยากต่อการตรวจการ เมื่อมีการกระทำผิดจะยากแก่การควบคุม ตลาดควรจะอยู่ใกล้ชายแดนเพราะง่ายต่อการควบคุมด้านความมั่นคง

รายงานการประชุมรายงานการประชุมสภาองค์การบริหารส่วนตำบลโพรงาม โดยนายเกรียงศักดิ์ ตรงศิริ ผู้อำนวยการส่วนยุทธศาสตร์ฯ ได้ชี้แจงในประเด็นสรุปได้ว่า วันที่ 14 พฤษภาคม 2553 สมัยวิสามัญประจำปี 2553 สมัยที่ 1/2553 ณ ห้องประชุมสภาองค์การบริหารส่วนตำบลโพรงาม) นางรำพูล ตันติวณิชชานนท์ ประธานสภา อบจ. ได้แสดงความคิดเห็นในเรื่องพื้นที่อื่นบริเวณใกล้เคียงกับจุดผ่อนปรนช่องตาอุที่อยู่ในเขตป่าสงวนดังกล่าวว่า ไม่มีพื้นที่ที่ที่เหมาะสม เพราะนอกจากบริเวณพื้นที่ป่าเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าถ้ำดอกมาเป็นที่สาธารณะบ้านเจริญพัฒนา ห่างจากจุดผ่านแดน 9 กิโลเมตร และเพื่อด้านความมั่นคงตลาดควรอยู่ใกล้ชายแดน

รายงานการประชุมรายงานการประชุมสภาองค์การบริหารส่วนตำบลโพรงาม โดยนายเกรียงศักดิ์ ตรงศิริ ผู้อำนวยการส่วนยุทธศาสตร์ฯ ได้ชี้แจงในประเด็นสรุปได้ว่า วันที่ 14 พฤษภาคม 2553 สมัยวิสามัญประจำปี 2553 สมัยที่ 1/2553 ณ ห้องประชุมสภาองค์การบริหาร

ส่วนตำบลโพนงาม) นายเกรียติศักดิ์ ตรงศิริ ผู้อำนวยการส่วนยุทธศาสตร์ฯ ดังนั้นเมื่อการขอใช้พื้นที่ต้องดำเนินการต่อ ต้องเริ่มจากขอเพิกถอนเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าบางส่วนเฉพาะบริเวณที่ขอใช้ และต้องเริ่มนับหนึ่ง เริ่มต้นกระบวนการใหม่อีกครั้ง และต้องจ่ายค่าชดเชยค่าปลูกป่า และค่าศึกษาผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ซึ่งต้องใช้งบประมาณจำนวนมากและใช้ระยะเวลานานพอสมควร ซึ่งองค์การบริหารส่วนตำบลโพนงามก็มีงบประมาณที่จำกัดในเรื่องนี้ ดังนั้นทางองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานีพร้อมที่จะรับเรื่องขอใช้พื้นที่ไปดำเนินการต่อจาก องค์การบริหารส่วนตำบลโพนงามหรือไม่

และข้อมูลจากรายงานการประชุมรายงานการประชุมสภาองค์การบริหารส่วนตำบลโพนงาม โดยนายเกรียติศักดิ์ ตรงศิริ ผู้อำนวยการส่วนยุทธศาสตร์ฯ ได้ชี้แจงในประเด็นสรุปได้ว่า วันที่ 14 พฤษภาคม 2553 สมัยวิสามัญประจำปี 2553 สมัยที่ 1/2553 ณ ห้องประชุมสภาองค์การบริหารส่วนตำบลโพนงาม) นางรำพล ตันติวิณิชชานนท์ ประธานสภา อบจ. แจ้งว่าจะดำเนินการนำเรื่องหารือต่อนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี และขอให้ทางองค์การบริหารส่วนตำบลโพนงามนำเรื่องเข้าเสนอต่อสภาองค์การบริหารส่วนตำบลโพนงามเพื่ออนุมัติ และทำเรื่องเสนอต่อนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี

วันที่ 14 พฤษภาคม 2553 องค์การบริหารส่วนตำบลโพนงาม ได้มีการประชุมสภาองค์การบริหารส่วนตำบลโพนงาม สมัยวิสามัญประจำปี 2553 สมัยที่ 1/2553 ณ ห้องประชุมสภาองค์การบริหารส่วนตำบลโพนงาม ในเรื่องการขออนุญาตใช้พื้นที่ ป่าสงวนแห่งชาติเพื่อจัดทำตลาดการค้าแห่งใหม่ ไปยังกระทรวงมหาดไทย และตัวแทนของกระทรวงมหาดไทยก็ได้เดินทางมาตรวจสอบสภาพพื้นที่บริเวณขอใช้ดังกล่าวแล้วนั้น ปัจจุบันพื้นที่ดังกล่าวได้ถูกประกาศรวมอยู่ในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า บუნทริก – ยอดมน ยกเลิก พระราชกฤษฎีกากำหนดบริเวณที่ดินป่าห้วยยอดมน และป่าบุนทริกในท้องที่ตำบลช่องเม็ก ตำบลโนนก่อ อำเภอสิรินธร และตำบลคอแลนตำบลโพนงาม ตำบลห้วยข่า อำเภอบุณฑริก จังหวัดอุบลราชธานีให้เป็นเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า พ.ศ. 2552 อยู่ในความดูแลของกรมอุทยานแห่งชาติสัตว์ป่าและพันธุ์พืช รัฐมนตรีว่าการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นผู้รักษาการตามพระราชกฤษฎีกาฉบับนี้ ดังนั้นถ้าจะใช้พื้นที่ดังกล่าวจัดทำตลาดการค้าแห่งใหม่ของจุดผ่อนปรนช่องตาอุ จะต้องดำเนินการตามพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2535 โดยต้องทำการเพิกถอนแปลงที่ดินที่ขอใช้ดังกล่าวออกจากเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าก่อน โดยตราเป็นพระราชกฤษฎีกาและจัดทำแผนที่แสดงเขตที่เปลี่ยนแปลงแนบท้ายพระราชกฤษฎีกาด้วย นอกจากนี้ยังต้องมีการปลูกป่าทดแทนพื้นที่ดังกล่าวด้วย กรณีหน่วยงานอื่นๆของรัฐขออนุญาตเข้าทำประโยชน์โดยให้ใช้อัตราค่าชดเชยในการปลูกสร้างและบำรุงรักษา

กรณีพื้นที่สวนป่า คิดค่าประเมินชดเชย	อายุสวนป่า
คิดค่าชดเชยไร่ละ 81,057.22 บาท	1 – 6 ปี
คิดค่าชดเชยไร่ละ 90,406.82 บาท	7 – 10 ปี

พื้นที่ขอใช้จำนวน 70 ไร่ในการสร้างตลาดการค้าแห่งใหม่ของจุดผ่อนปรนช่องตาอุ

$$29,382 \times 70 + (90 \times 1,796) + 150,942.70 = \text{ไร่ละ } 2,369,322.7 \text{ บาท}$$

อัตราค่าชดเชยกรณีใช้ก่อสร้างจุดผ่อนปรนช่องตาอุ

$$2,369,322.7 \times 70 = 165,852,589 \text{ บาท}$$

หากจะใช้พื้นที่ดังกล่าวจัดทำตลาดการค้าแห่งใหม่ของจุดผ่อนปรนช่องตาอุ ต้องมีการปลูกป่าทดแทนพื้นที่ดังกล่าวด้วย สำหรับอัตราค่าชดเชยประมาณ 165,852,589 บาท ซึ่งเป็นงบประมาณที่สูงมากสำหรับองค์การบริหารส่วนตำบล ทำให้ไม่สามารถดำเนินการในส่วนนี้ได้ และต้องดำเนินการตามพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2535 โดยต้องทำการเพิกถอนแปลงที่ดินที่ขอใช้ดังกล่าวออกจากเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าก่อน ทางสภาองค์การบริหารส่วนตำบลโพรงาม จึงมีมติให้ องค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานีดำเนินการต่อ

สอดคล้องบทสัมภาษณ์ของ นายเพ็ง กวดขัน (2560: สัมภาษณ์) สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลหมู่ที่ 2 บ้านโนนน้อย ตำบลโพรงาม อำเภอบุณทริก จังหวัดอุบลราชธานี ได้กล่าวไว้ว่า “จุดผ่อนปรนชั่วคราวช่องตาอุ ตั้งอยู่ในเขตตำบลโพรงาม อำเภอบุณทริก จังหวัดอุบลราชธานี เหมาะแก่การพัฒนาเป็นด่านผ่านแดนถาวรเนื่องจากสามารถเดินทางไปได้หลายเมืองของ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป.ลาว) และชาวบ้านในพื้นที่หลายๆ คนก็อยากที่จะให้มีการยกระดับจุดผ่อนปรนดังกล่าวขึ้น ดังนั้น ถ้ามีหน่วยงานไหนสามารถยกระดับให้เป็นด่านผ่านแดนถาวรได้ก็คงจะดีมาก ซึ่งจากที่เคยได้ประชุมในครั้งนั้นจำได้ว่ามีค่าชดเชยที่จะต้องจ่ายเป็นมูลค่าหลายสิบล้าน ทางองค์การบริหารส่วนตำบลโพรงามคงจ่ายไม่ไหวแน่นอน”

ผู้ศึกษาวิจัยสรุปสาระสำคัญในช่วงปี พ.ศ.2553 ได้ว่ามีคณะผู้ตรวจจากกระทรวงมหาดไทย ได้มาตรวจสอบสภาพพื้นที่ดำเนินการ พื้นที่ขอใช้ประโยชน์พื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ (บุณทริก) อำเภอบุณทริก จังหวัดอุบลราชธานี กระทรวงมหาดไทยได้มอบหมายให้ ผู้อำนวยการส่วนยุทธศาสตร์ด้านสาธารณสุขและพัฒนาเมืองสำนักนโยบายและแผน สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย และเจ้าหน้าที่เดินทางมาตรวจสอบสภาพพื้นที่ ได้รับทราบจากรายงานสรุปข้อมูลว่าบริเวณพื้นที่ที่ขอใช้ได้ประกาศเป็นเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าบุณทริก – ยอดมน ทำให้การขอใช้พื้นที่ที่มีความยุ่งยาก นอกจากต้องเพิกถอนเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ให้เป็นป่าสงวนแห่งชาติแล้ว และเริ่มต้นขอใช้พื้นที่ป่าสงวน

แห่งชาติใหม่ ยังมีเรื่องขอชดเชยค่าปลูกป่าพร้อมค่าบำรุงรักษา เรื่องศึกษาผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม องค์การบริหารส่วนตำบลโพนงาม จึงทำหนังสือโอนเรื่องให้ องค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี ที่มีศักยภาพมากกว่าพิจารณาโครงการ

4.1.2.4 ช่วงปี พ.ศ.2556

ผู้ศึกษาวิจัยได้ ค้นคว้าจากเอกสาร รายงานการประชุม ที่เกี่ยวข้องและการสัมภาษณ์ เพื่อ รวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับจุดผ่อนปรนช่องตาอุ และการเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการเปิดจุดผ่อนปรนการค้าชั่วคราวช่องตาอุ เมื่อปี พ.ศ.2551-2560

ภายหลังจากที่องค์การบริหารส่วนตำบลโพนงาม ได้ทำเรื่องให้องค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานีพิจารณาโครงการต่อ แล้วนั้น วันที่ 14 มกราคม 2556 นายวันชัย สุทธิวรชัย ผู้ว่าราชการจังหวัดอุบลราชธานี พร้อมหัวหน้าส่วนราชการ ประกอบด้วย หอการค้าจังหวัดอุบลราชธานี พาณิชยจังหวัดอุบลราชธานี ผู้อำนวยการสำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ 9 อุบลราชธานี ประธานสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี นายอำเภอ ผู้นำชุมชนและหน่วยงานส่วนเกี่ยวข้อง เดินทางลงพื้นที่ที่บริเวณจุดผ่อนปรนการค้าช่องตาอุ บ้านหนองแสง อำเภอบุณฑริก จังหวัดอุบลราชธานี เป็นจุดผ่อนปรนด้านชายแดนติดกับกับเขตพื้นที่เมืองสุขุมมา แขวงจำปาสัก สปป.ลาว เปิดการค้าขายทุกเช้าวันจันทร์ พุธ และวันศุกร์ ตั้งแต่เวลา 08.00 -15.00 น. ของสัปดาห์ โดยมีพ่อค้าจากเมืองสุขุมมา ได้สั่งซื้อสินค้าประเภทเครื่องอุปโภคบริโภคจากเสื้อผ้า พ่อค้าในอำเภอบุณฑริก จังหวัดอุบลราชธานี

ซึ่งประชาชนและพ่อค้าจากเมืองสุขุมมา ได้นำสินค้าพืชผลทางการเกษตรและของเก่านำมาจำหน่ายระหว่างกันอย่างคึกคักซึ่ง หลังจากนั้น ผู้ว่าราชการจังหวัดอุบลราชธานี ได้ประชุมกับส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง รับทราบถึงปัญหา อุปสรรค ข้อจำกัดในพื้นที่เพื่อการยกระดับจุดผ่านแดนช่องตาอุ เพื่อเตรียมยกระดับจุดผ่อนปรนให้เป็นจุดผ่านแดนถาวรได้หรือไม่ โดยปัจจุบันเมืองสุขุมมา แขวงจำปาสัก สปป.ลาว เป็นด่านท้องถิ่น ที่มีเขตแดนเชื่อมติดกับจุดผ่อนปรนช่องตาอุ ซึ่งประชาชนลาวสามารถใช้หนังสือผ่านแดน และหนังสือเดินทางผ่านเข้าออกได้แต่ประชาชนชาติที่สามไม่สามารถผ่านเข้าออกได้ ขณะเดียวกันมีการเก็บศึกษาข้อมูลเพื่อตรวจสอบพื้นที่ ในการก่อสร้างที่ทำการด่านตรวจคนเข้าเมือง ด้านศุลกากร สิ่งอำนวยความสะดวกระบบสาธารณูปโภค เช่น ระบบประปา ระบบไฟฟ้า โทรศัพท์พื้นฐาน เพื่อเตรียมความพร้อมยกระดับจุดผ่อนปรนช่องตาอุ เสนอให้กับรัฐบาล ได้พิจารณายกระดับเป็นด่านสากลต่อไป

จากบทสัมภาษณ์ของ นายเพ็ง กวดขัน (2560: สัมภาษณ์) สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลหมู่ที่ 2 บ้านโนนน้อย ตำบลโพนงาม อำเภอบุณฑริก จังหวัดอุบลราชธานี ได้กล่าวไว้ว่า “ในการเดินทางลงพื้นที่ของ นายวันชัย สุทธิวรชัย ผู้ว่าราชการจังหวัดอุบลราชธานี ตนได้ติดตามไปด้วยและหลังจากนั้น ได้มีการประชุมต่อที่องค์การบริหารส่วนตำบลโพนงาม เพื่อรับฟังปัญหา อุปสรรคเพื่อในอนาคตจะมีการเสนอการยกระดับจุดผ่อนปรน”

สอดคล้องกับบทสัมภาษณ์ของ นายหนูจร ทองโสม (2560: สัมภาษณ์) สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลหมู่ที่ 3 บ้านป่าเตี้ย ตำบลโพนงาม อำเภอบุณฑริก จังหวัดอุบลราชธานี ได้กล่าวไว้ว่า “ในการเดินทางลงพื้นที่ของ นายวันชัย สุทธิวรชัย ผู้ว่าราชการจังหวัดอุบลราชธานี

ตนได้ติดตามไปด้วยและหลังจากนั้น ได้มีการประชุมต่อที่องค์การบริหารส่วนตำบลโพรงาม เพื่อรับฟังปัญหา อุปสรรคเพื่อในอนาคตจะมีการเสนอการยกระดับจุดผ่อนปรน”

และในการสนทนากลุ่มเหตุการณ์ของการลงพื้นที่ของข้าพเจ้าของข้าพเจ้าราชการ จังหวัดอุบลราชธานีในขณะนั้น สมภาร สาเลศ และวิชัย ทองโสม (2560: สัมภาษณ์) เจ้าหน้าที่ของ องค์การบริหารส่วนตำบลโพรงาม ในตอนหนึ่งที่ว่า “ในการเดินทางลงพื้นที่ของ นายวันชัย สุทธิวรชัย ข้าพเจ้าราชการจังหวัดอุบลราชธานี เป็นข้าพเจ้าราชการจังหวัดอุบล ท่านแรกที่เดินทางลงตรวจเยี่ยมอย่างเป็นทางการ และได้เดินทางประชุมต่อที่ห้องประชุมสภาองค์การบริหารส่วนตำบลโพรงาม และได้เป็นหนึ่งในผู้เตรียมข้อมูลแนะนำบริเวณสถานที่ตั้งจุดทำเรื่องขออนุญาต ร้านขายของจากพ่อค้าของฝั่งไทย และฝั่งลาว ในตลาดภายในจุดผ่อนปรนช่องตาอุเป็นที่ครึกครื้นอย่างมากในช่วงนั้นกลุ่มพ่อค้าแม่ค้า ได้นำสินค้าประเภทต่าง ๆ เช่น สุราพื้นเมือง เบียร์พื้นเมือง เบียร์ต่างประเทศ อาหาร พืช ผัก ตามธรรมชาติ ตามฤดูกาล กบ เขียด หอย ปู ปลา เห็ด หวาย หน่อไม้ ผลไม้ เครื่องจักรสาน กระติบข้าวเหนียว ผ้าทอมือ”

เมื่อวันที่ 25 สิงหาคม 2556 ดร.กิตติวัฒน์ รัตนติลก ณ ภูเก็ต ที่ปรึกษา กรรมการการค้าชายแดนไทยสภาผู้แทนราษฎร/เลขานุการคณะกรรมการการค้าชายแดนไทย (อนุภูมิภาค กลุ่มแม่น้ำโขง) พร้อมคณะในโอกาสเดินทางมาตรวจเยี่ยม กองร้อย ตชด.225 เพื่อรับฟังสถานการณ์ ต่างๆ ในพื้นที่ และได้กล่าวถึงการขับเคลื่อนพัฒนาการค้าชายแดนจุดผ่อนปรนช่องตาอุ ในการประชุม คณะรัฐมนตรีครั้งที่ 6/2555 ได้มีการเสนอยกระดับ “จุดผ่อนปรนชั่วคราว” “เป็นด่านถาวร” ซึ่ง ไม่เพียงแต่เป็นการพัฒนาด้านการค้าชายแดนเพียงอย่างเดียวยังเป็นช่องทางที่สามารถเชื่อมต่อกับ ประเทศเพื่อนบ้าน เส้นทางหนองแสง ช่องตาอุ อำเภอบุญทริกจังหวัดอุบลราชธานี อุบลราชธานี – บ้านเหียง เมืองสุขุมมา แขวงจำปาสัก สปป.ลาว และในอนาคตเมื่อมีการพัฒนาเส้นทางคมนาคม จะเกิดเส้นทางคมนาคมสู่อาเซียนบริเวณชายแดน ระหว่างไทย – สปป.ลาว/กัมพูชา จึงมีความจำเป็นต่อการเตรียมความพร้อมรองรับการเคลื่อนย้ายของสินค้าและคนภายใต้กรอบประชาคมเศรษฐกิจ อาเซียนในปี 2558 ต่อไป

จากบทสัมภาษณ์ของ นายเหลียง เกษม (2560: สัมภาษณ์) สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลหมู่ที่ 3 บ้านป่าเตี้ย ตำบลโพรงาม อำเภอบุญทริก จังหวัดอุบลราชธานี ได้กล่าวไว้ว่า “ในการเดินทางลงพื้นที่ตรวจเยี่ยม ของ ดร.กิตติวัฒน์ รัตนติลก ณ ภูเก็ต ในที่ประชุม ได้แจ้งถึงการ ประชุมของคณะรัฐมนตรีในการประเด็นส่งเสริมการค้าชายแดน โดยการยกระดับจุดผ่อนปรนเป็น ด่านถาวร บ้านหนองแสง อำเภอบุญทริก จังหวัดอุบลราชธานี - บ้านเหียง เมืองสุขุมมา แขวงจำปาสัก สปป. ลาว”

จากบทสัมภาษณ์ของ นายสุชาติ ไชยนาท (2560: สัมภาษณ์) สมาชิกสภา องค์การบริหารส่วนตำบลหมู่ที่ 11 บ้านหนองแสง ตำบลโพรงาม อำเภอบุญทริก จังหวัดอุบลราชธานี ได้กล่าวไว้ว่า “ในการเดินทางลงพื้นที่ตรวจเยี่ยม ของ ดร.กิตติวัฒน์ รัตนติลก ณ ภูเก็ต ในที่ประชุม ตนได้เสนอความคิดเห็นต่อที่ประชุมว่า จุดผ่อนปรนช่องตาอุมีประวัติการค้าขายมาอย่างยาวนาน ประชาชนในพื้นที่ก็อยากสนับสนุนให้เปิดเป็นด่านผ่านแดนถาวร”

ผู้ศึกษาวิจัยสรุปสาระสำคัญในช่วงปี พ.ศ.2556 ได้ว่า หลังจากที่องค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานีได้รับเรื่องจาก องค์การบริหารส่วนตำบลโพธิ์งามแล้วนั้น ได้มีการลงพื้นที่ของ ผู้ว่าราชการจังหวัดอุบลราชธานี พร้อมหัวหน้าส่วนราชการ ประกอบด้วย หอการค้าจังหวัดอุบลราชธานี พาณิชย์จังหวัดอุบลราชธานี ผู้อำนวยการสำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ 9 อุบลราชธานี ประธานสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี นายอำเภอ ผู้นำชุมชน และหน่วยงานส่วนเกี่ยวข้อง เดินทางลงพื้นที่ที่บริเวณจุดผ่อนปรนการค้าช่องตาอุ บ้านหนองแสง อำเภอบุณฑริก รับประทานปัญหา อุปสรรค ข้อจำกัดในพื้นที่เพื่อ การยกระดับจุดผ่านแดนช่องตาอุ เพื่อเตรียมยกระดับจุดผ่อนปรนให้เป็นจุดผ่านแดนถาวรได้หรือไม่ และในปีเดียวกัน ดร.กิตติวัฒน์ รัตนดิลก ณ ภูเก็ต ที่ปรึกษากรมการชายแดนไทยสภาผู้แทนราษฎร/เลขาธิการคณะกรรมการกิจการชายแดนไทย (อนุภูมิภาคกลุ่มแม่น้ำโขง) พร้อมคณะได้เดินทางมาเก็บข้อมูลเกี่ยวกับบริเวณจุดผ่อนปรนการค้าช่องตาอุ

ซึ่งในวันที่ 30 กรกฎาคม 2555 มี การประชุมคณะรัฐมนตรี ณ อาคารสำนักงานมหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ นางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี เป็นประธานการประชุมคณะรัฐมนตรีอย่างเป็นทางการนอกสถานที่ โดยมีวาระเรื่องอื่นๆ ที่ภาคเอกชนเสนอเพิ่มเติม (เสนอโดย กกร./สภาธุรกิจตลาดทุนไทย) การส่งเสริมการค้าชายแดน โดยการยกระดับจุดผ่อนปรนเป็นด่านถาวร (เสนอโดย กกร.) คณะกรรมการร่วมภาคเอกชน 3 สถาบัน สภาหอการค้าแห่งประเทศไทย สภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย สมาคมธนาคารไทยหน้าที่คือ เป็นสถาบันหลักภาคเอกชนในการส่งเสริมการค้า การอุตสาหกรรม และการเงินของประเทศ โดยมีจุดมุ่งหมายให้เป็นศูนย์ร่วมความคิดเห็นและข้อเสนอแนะที่เป็นเอกภาพของภาคธุรกิจเอกชน เกี่ยวกับแนวทางในการแก้ไขปัญหาทางการค้าและเศรษฐกิจ และนำเสนอต่อคณะกรรมการร่วมภาครัฐบาลและเอกชนเพื่อแก้ไขปัญหาทางเศรษฐกิจ (กรอ.) หรือเสนอต่อหน่วยงานราชการที่รับผิดชอบเกี่ยวกับปัญหานั้นๆ โดยตรงเพื่อประกอบการพิจารณาในการวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจ หรือกำหนดเป็นนโยบาย หรือมาตรการในการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจของชาติ ได้เสนอเรื่องพิจารณายกระดับ “จุดผ่อนปรนชั่วคราว” เป็น “ด่านถาวร” เข้าสู่ที่ประชุมเพื่อส่งเสริมอำนวยความสะดวกการค้าชายแดน ระหว่างไทย - กัมพูชา/สปป. ลาว และรองรับการเคลื่อนย้ายของสินค้าและคนภายใต้กรอบประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนในปี 2558 ดังนี้ (1) “ช่องสายตะกู” ตำบลจันทบเพชร อำเภอบ้านกรวด จังหวัดบุรีรัมย์ - บ้านจุกโกก อำเภอมัญจาคีรี จังหวัดอุดรธานี ประเทศกัมพูชา ซึ่งเปิดทุกวันศุกร์และเสาร์ เวลา 09.00 - 16.00 น.(2) “จุดผ่อนปรนบ้านยั้งค์คุ” อำเภอลืออำนาจ จังหวัดอำนาจเจริญ - บ้านเหล่าหมากหูด เมืองโขง แขวงสะหวันนะเขต สปป.ลาว เปิดทุกวันพุธและวันอาทิตย์ เวลา 06.00 - 18.00 น. และ (3) “จุดผ่อนปรนช่องตาอุ” บ้านหนองแสง อำเภอบุณฑริก จังหวัดอุบลราชธานี - บ้านเหียง เมืองสุโขทัย แขวงจำปาสัก สปป. ลาว แต่แล้วในปัจจุบัน จุดผ่อนปรนชั่วคราว ทั้ง 3 แห่ง ที่เสนอยกระดับ โดยคณะกรรมการร่วมภาคเอกชน 3 สถาบัน (กกร.) เป็นด่านถาวรทุกวันนี้ก็ยังคงเป็นจุดผ่อนปรนชั่วคราวอยู่เช่นเดิม

4.1.2.5 ช่วงปี พ.ศ. 2560

จุดผ่อนปรนชั่วคราวช่องตาอุ อยู่ในเขตตำบลโพธิ์งาม อำเภอบุณฑริก จังหวัดอุบลราชธานี ห่างจากตัวอำเภอบุณฑริก มุ่งหน้าไปทางทิศตะวันออกระยะทางประมาณ 14 กิโลเมตร เป็นจุดผ่อนปรนการค้าชายแดนชั่วคราว (ด่านประเพณี) เปิดทำการตามประกาศของจังหวัดอุบลราชธานี

เรื่องการเปิดจุดผ่อนปรนในพื้นที่ชายแดนติดต่อกับประเทศเพื่อนบ้าน ลงวันที่ 19 กันยายน พ.ศ.2539 เปิดทำการในวันจันทร์ พุธ และศุกร์ ตั้งแต่เวลา 09.00 น.-15.00 น. โดยตั้งอยู่บริเวณห้วยดินดำใหญ่ เพื่อกระชับความสัมพันธ์ระดับท้องถิ่น ระหว่างจังหวัดอุบลราชธานีกับแขวง (เทียบเท่าเป็นจังหวัดของประเทศเพื่อนบ้าน) ที่มีอาณาเขตติดต่อกันกับอำเภอบุณฑริก จังหวัดอุบลราชธานี ประกอบไปด้วย เมืองสุขุม่า จำปาศักดิ์ มูลป่าโมกข์ ตามนโยบายของรัฐบาลเพื่อกระชับความสัมพันธ์ระหว่างท้องถิ่น ให้มีความเข้าใจอันดีระหว่างประชาชนและความสงบเรียบร้อยตามแนวชายแดนของไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน อันจะนำไปสู่ความร่วมมือในด้านต่าง ๆ อันเป็นผลประโยชน์ โดยความเห็นชอบของกระทรวงมหาดไทย ประกาศเปิดจุดผ่อนปรนในพื้นที่อำเภอยายแดน โดยให้ประชาชนทั้ง 2 ประเทศ สามารถเดินทางเข้าออก เพื่อซื้อสินค้าอุปโภคบริโภคที่ไม่ต้องห้ามตามกฎหมายอื่นใด หรือตามที่ทางราชการของแต่ละประเทศกำหนดร่วมพิธีกรรมทางศาสนา วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี และกิจกรรมอันดีงามอื่น ๆ ร่วมกัน ปัจจุบันเส้นทางเดินทางสู่จุดผ่อนปรนช่องตาอุได้ก่อสร้างทางลาดยาง เส้นทางถนนทางหลวงชนบทที่ อบ.4119 อำเภอบุณฑริก – จุดผ่อนปรนช่องตาอุ มีระยะทางห่างจากตัวอำเภอบุณฑริก

ประมาณ 14 กิโลเมตร ซึ่งได้ก่อสร้างทางลาดยาง ระยะทางประมาณ 8 กิโลเมตร 2 ช่องทางจราจร (เริ่มต้นจากบ้านหนองแสง หมู่ที่ 7 ตำบลโพนงาม อำเภอบุณฑริก จังหวัดอุบลราชธานี ถึง บริเวณก่อนถึงจุดผ่อนปรนช่องตาอุประมาณ 1 กิโลเมตร) กว้างประมาณ 24 ลานบาท ของกรมทางหลวงชนบท แต่การเดินทางก็ลำบากไม่สะดวกในการเดินทางสัญจรในช่วงกิโลเมตรสุดท้าย เพราะยังเป็นถนนดิน ส่วนในด้านฝั่งของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป.ลาว) ได้ทำการเปิดถนนเส้นทางผิวจราจรกว้าง 6 เมตร เป็นถนนลูกรังความกว้าง 6 เมตร ความยาวระยะทางทั้งหมด 8 กิโลเมตร จากบ้านเหียง เมืองสุขุม่า สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป.ลาว) ถึงบริเวณแนวชายแดนก่อนถึงจุดผ่อนปรนช่องตาอุ ประมาณ 500 เมตร ในส่วนของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป.ลาว) มีระยะห่างจากบ้านเหียงถึงช่องตาอุประมาณ 8 กิโลเมตร ห่างจากเมืองสุขุม่า สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป.ลาว) ประมาณ 50 กิโลเมตร

ผู้ศึกษาวิจัยสรุปสาระสำคัญในช่วงปี พ.ศ.2560 ได้ว่าปัจจุบันจุดผ่อนปรนช่องตาอุ เปิดให้บริการสัปดาห์ละ 3 วัน คือวันจันทร์ พุธ ศุกร์ เวลา 08.00 – 15.00 น. โดยไม่ต้องทำเอกสารผ่านแดน มีร้านค้าฝั่งไทยประมาณ 138 ร้าน อยู่ในความดูแลของด่านศุลกากรพิบูลมังสาหาร ร้านค้ามีลักษณะเป็นเพิงหมาคาและสังกะสี โดยจำหน่ายสินค้าอุปโภคบริโภคและของใช้ประจำวัน ส่วนบริเวณฝั่งสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป.ลาว) มีประมาณ 50 ร้าน มีลักษณะเป็นเพิงหมาคาและสังกะสี โดยจำหน่ายเสื้อผ้า เครื่องจักสานของใช้เบ็ดเตล็ดต่าง ๆ อาหารและเครื่องดื่ม เป็นต้น โดยมีราษฎรประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป.ลาว) เดินทางมาซื้อขายและแลกเปลี่ยนสินค้า มีเงินหมุนเวียนประมาณวันละ 200,000 บาท และจะมีมากโดยเฉพาะเดือนพฤษภาคม และเดือนมิถุนายน เนื่องจากมีอาหารและพืชผักตามฤดูกาล ที่เป็นสินค้าขายดี อาทิ เช่น กบ เหียด หอย ปลา เห็ดเพาะ เห็ดปลวก หวาย หน่อไม้ ที่เป็นที่ยอมรับตามท้องตลาด และจุดผ่อนปรนช่องตาอุเริ่มต้นตั้งแต่ปี พ.ศ.2535 จนถึงปี พ.ศ.2560 ก็ยังคงเป็นจุดผ่อนปรนชั่วคราวช่องตาอุอยู่เช่นเดิม ผู้วิจัยจึงได้ทำแผนภาพสรุปลำดับเหตุการณ์ของ การเปิดจุดผ่อนปรนชั่วคราวช่องตาอุดังนี้

2535	เปิดจุดผ่อนปรนช่องตาอย่างไม่เป็นทางการ
2539	เปิดจุดผ่อนปรนช่องตาอย่างเป็นทางการ
2551	อปท. หนองงำทำเรื่องขอใช้พื้นที่ภายในเขตป่าสงวนแห่งชาติในการก่อสร้างตลาดช่องตาแห่งใหม่
2552	มีพระราชกฤษฎีกา กำหนดบริเวณที่ดินป่าห้วยยอดมณ และป่าบุณฑริกในท้องที่ ตำบลโพนงาม ๆ ให้เป็นเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า พ.ศ. 2552 โดยต้องทำเรื่องของขออนุญาตใหม่
2553	คณะผู้ตรวจจากกระทรวงมหาดไทย ได้มาตรวจสอบสภาพพื้นที่ขอใช้ประโยชน์เสนอให้ อบจ. พิจาณา
2556	กกร. ได้เสนอเรื่อง พิจารณายกระดับ "จุดผ่อนปรนชั่วคราว" เป็น "ด่านถาวร" เข้าสู่ที่ประชุมคณะรัฐมนตรี วันที่ 30 กรกฎาคม 2555
2560	จุดผ่อนปรนชั่วคราวช่องตาอยู่เป็นจุดผ่อนปรนชั่วคราวเช่นเดิม

ภาพที่ 4.5 แผนภาพสรุปลำดับเหตุการณ์ของ การเปิด จุดผ่อนปรนชั่วคราวช่องตา

กล่าวโดยสรุปแล้ว ความพยายามในการผลักดันให้การเปิดจุดผ่อนปรนชั่วคราวช่องตาเป็นด่านผ่านแดนถาวร ค้นพบว่า จุดผ่อนปรนชั่วคราวช่องตาได้เริ่มเปิดทำการ ตามประกาศของจังหวัดอุบลราชธานี ตั้งแต่วันที่ 19 กันยายน พ.ศ.2539 โดยภาครัฐได้เห็นชอบในหลักการระดับจังหวัดเพื่อสำรวจและศึกษาความเป็นไปได้ที่จะเตรียมผลักดันให้การเปิดจุดผ่อนปรนชั่วคราวช่องตาเป็นด่านผ่านแดนถาวร อย่างไรก็ตาม แม้ว่าประชาชนและหน่วยงานในระดับพื้นที่จะสนับสนุนให้เปิดเป็นด่านผ่านแดนถาวร แต่ความพยายามในการผลักดันดังกล่าวกลับไม่ประสบความสำเร็จ เนื่องจากจุดผ่อนปรนชั่วคราวช่องตาไม่ใช่เขตพื้นที่ที่รัฐบาลให้ความสำคัญเป็นอันดับต้น ๆ ประกอบกับการดำเนินการเพื่อยกระดับเป็นจุดผ่านแดนถาวรโดยหน่วยงานในส่วนกลางและส่วนภูมิภาคมีความล่าช้าขาดเจ้าภาพหลักในการผลักดัน และหน่วยงานที่มีอำนาจหน้าที่ในการสนับสนุนผลักดันยังมีความทับซ้อนด้านอำนาจหน้าที่ ขณะที่รัฐบาลมุ่งให้ความสำคัญกับประเด็นเรื่องเขตแดนและความมั่นคงมากกว่าผลประโยชน์ของประชาชนในเขตพื้นที่

4.2 ปัญหาและอุปสรรคที่ส่งต่อการเปิดจุดผ่อนปรนช่องตาเป็นด่านผ่านแดนถาวร

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์การศึกษาเอกสาร ศึกษากลุ่ม และบุคคลโดยการสังเกตและสัมภาษณ์ ผู้วิจัยศึกษาค้นพบว่าปัญหาและอุปสรรคที่ส่งต่อการเปิดจุดผ่อนปรนชั่วคราวช่องตาเป็นด่านผ่านแดนถาวรไม่สำเร็จ ประกอบด้วย 1) การขอใช้พื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า 2) ไม่มีงบประมาณสำหรับการจ่ายค่าชดเชย 3) ขาดความต่อเนื่องของนโยบาย 4) ปัญหาโครงสร้างพื้นฐาน

5) ปัญหาด้านทำเลที่ตั้ง 6) เรื่องความมั่นคง 7) การขาดนโยบายหลักในการผลักดันจุดผ่อนปรน ช่องตาอุอย่างชัดเจน โดยมีรายละเอียดลำดับดังนี้

4.2.1 ปัญหาด้านการขอใช้พื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า บุนทริก – ยอดมน

ปัญหาด้านการขอใช้พื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า บุนทริก-ยอดมน การเปิดจุดผ่อนปรนชั่วคราวช่องตาอุเป็นด่านผ่านแดนถาวร การขอใช้พื้นที่จุดเริ่มต้นพื้นที่ดังกล่าวคือ การขอใช้พื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติในการพัฒนาตลาดการค้าช่องตาอุ เพื่อเพิ่มมูลค่าทางสินค้าและยกระดับความเป็นอยู่ของประชาชนในพื้นที่ และเป็นแหล่งท่องเที่ยวใหม่ของจังหวัดอุบลราชธานี แต่ในระหว่างการขอใช้พื้นที่ 70 ไร่ 16 ตารางวา บริเวณพื้นที่ที่ขอใช้ได้ประกาศเป็นเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าบุนทริก-ยอดมน เหมือนจากบทสัมภาษณ์ตอนหนึ่งว่า

จากบทสัมภาษณ์ของ นายทวี นนท์ศิริ (2560: สัมภาษณ์) กำนันตำบลโพรงงาม อำเภอ บุนทริก จังหวัดอุบลราชธานี ได้กล่าวไว้ว่า “การขอใช้พื้นที่จุดผ่อนปรนการค้าช่องตาอุ บ้านหนองแสง อำเภอบุนทริก จังหวัดอุบลราชธานี ที่ติดกับกับเขตพื้นที่เมืองสุขุมา แขวงจำปาสัก สปป.ลาว หากจะมีการพัฒนาเป็นด่านถาวร ต้องมีการขอใช้เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าบุนทริก-ยอดมน อีกทั้งพื้นที่ดังกล่าวได้ตราเป็นพระราชกฤษฎีกาเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าบุนทริก-ยอดมน เมื่อวันที่ 12 พฤศจิกายน 2552 ทำให้เกิดความยุ่งยากเข้าไปอีก หากจะเอาหน่วยงานในพื้นที่เป็นหน่วยงานหลักในการดำเนินการผลักดันใช้พื้นที่ดังกล่าว คงไม่มีศักยภาพมากพอ ในเรื่องข้อจำกัดในดับกฎหมายนี้ ต้องอาศัยหน่วยงานนอกพื้นที่ที่มีศักยภาพมากกว่านี้ หากต้องการที่จะยกระดับเป็นด่านผ่านแดนถาวร และดำเนินการขอยกเลิก บางส่วนเฉพาะบริเวณพื้นที่ขอใช้จำนวน 70 ไร่ และจ่ายค่าชดเชยตามดับกฎหมาย”

จากบทสัมภาษณ์ของ นายศักดิ์นรินทร์ ศรีแสง (2560: สัมภาษณ์) นิติกรชำนาญการ องค์การบริหารส่วนตำบลโพรงงาม “ในการดำเนินการครั้งแรกป่าบุนทริกได้ประกาศเป็นเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าไปแล้ว ทำให้ต้องเริ่มดำเนินการขอใช้พื้นที่ใหม่ โดยการขอใช้ต้องขอยกเลิก พระราชกฤษฎีกา กำหนดบริเวณที่ดินป่าห้วยยอดมน และป่าบุนทริกในท้องที่ตำบลช่องเม็ก ตำบลโนนก่อ อำเภอสิรินธร และตำบลคอแลนตำบลโพรงงาม ตำบลห้วยข่า อำเภอบุนทริก จังหวัดอุบลราชธานีให้เป็นเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า พ.ศ.2552 บางส่วนเฉพาะบริเวณพื้นที่ขอใช้จำนวน 70 ไร่ และต้องทำการชดเชยค่าปลุกป่าบริเวณ ซึ่งการขอยกเลิกพระราชกฤษฎีกาเป็นขั้นตอนที่ใช้เวลานานมาก เพราะกระบวนการต้องเริ่มจากว่า พระราชกฤษฎีกา เป็นกฎหมายที่ออกโดยฝ่ายบริหาร ที่พระมหากษัตริย์ทรงตราขึ้นตามคำแนะนำของคณะรัฐมนตรี พระราชกฤษฎีกาเป็นกฎหมายที่มีศักดิ์รองลงมาจากพระราชบัญญัติ การออกพระราชกฤษฎีกาต้องอาศัยกฎหมายอื่นที่มีศักดิ์สูงกว่าซึ่งเป็นกฎหมายแม่บทให้อำนาจให้ออกได้ เช่น การจัดให้มีการเลือกตั้งทั่วไป รัฐธรรมนูญบัญญัติให้ตราเป็นพระราชกฤษฎีกา หรือพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ.2534 บัญญัติให้การแบ่งส่วนราชการในสำนักเลขาธิการรัฐมนตรี กรม หรือส่วนราชการที่เรียกชื่ออย่างอื่นและมีฐานะเป็นกรม ให้ตราเป็นพระราชกฤษฎีกา เป็นต้น ดังนั้นการออกพระราชกฤษฎีกาจะขัดต่อกฎหมายแม่บทไม่ได้ ต่อมา ผู้เสนอร่างพระราชกฤษฎีกา ได้แก่ รัฐมนตรีผู้เกี่ยวข้องกับเรื่องนั้น เป็นเรื่องเกี่ยวข้องกับกระทรวงใด รัฐมนตรีว่าการกระทรวงนั้นก็เป็นผู้เสนอ ซึ่ง ผู้พิจารณาร่างพระราชกฤษฎีกา ได้แก่ คณะรัฐมนตรี โดย

พิจารณาว่าพระราชกฤษฎีกานั้น มีกฎหมายฉบับใดให้อำนาจออกได้หรือไม่ มีข้อความใดขัดแย้งกับหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในกฎหมายแม่บทหรือไม่ ในการตราเป็นพระราชกฤษฎีกานั้น ผู้ตราพระราชกฤษฎีกา ได้แก่ พระมหากษัตริย์ เมื่อคณะรัฐมนตรีพิจารณาร่างพระราชกฤษฎีกาแล้ว เห็นว่าเหมาะสมและใช้ได้ก็นำพระราชกฤษฎีกานั้นขึ้นทูลเกล้าเพื่อทรงลงพระปรมาภิไธย โดยมีรัฐมนตรีผู้เกี่ยวข้องเป็นผู้รับสนองพระบรมราชโองการ ส่วนการประกาศพระราชกฤษฎีกาที่พระมหากษัตริย์ทรงลงพระปรมาภิไธย เมื่อประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้วจึงจะมีผลใช้บังคับเป็นกฎหมายได้

ผู้ศึกษาวิจัยสรุปสาระสำคัญได้ว่าการขอใช้พื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติในการพัฒนาตลาดการค้าช่องตาอุ เพื่อเพิ่มมูลค่าทางสินค้าและยกระดับความเป็นอยู่ของประชาชนในพื้นที่ และเป็นแหล่งท่องเที่ยวใหม่ของจังหวัดอุบลราชธานี แต่ในระหว่างการขอใช้พื้นที่ 70 ไร่ 16 ตารางวา บริเวณพื้นที่ที่ขอใช้ได้ประกาศเป็นเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าบุณฑริก-ยอดมน ในท้องที่ตำบลช่องเม็ก ตำบลโนนก่อ อำเภอสิรินธร และตำบลคอแลนตำบลโพรงาม ตำบลห้วยข่า อำเภอบุณฑริก จังหวัดอุบลราชธานีให้เป็นเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า เนื้อที่ประมาณ 350,648 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 219,155 ไร่ มีลักษณะภูมิประเทศเป็นเทือกเขาซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของเทือกเขาพนมดงรัก เป็นเทือกเล็กเทือกน้อยตามแนวชายแดนไทย – ลาว สภาพเป็นป่าเต็งรัง ป่าเบญจพรรณ ป่าดิบแล้งและป่าดิบเขาที่สมบูรณ์ เป็นแหล่งต้นน้ำลำธารหลายสายไหลไปบรรจบลำโดมน้อย รวมทั้งเป็นการรักษาแหล่งต้นน้ำลำธารและป่าไม้ ที่มีอยู่ในพื้นที่แห่งนี้ให้คงอยู่อย่างถาวรตลอดไป ยิ่งทำให้การขอใช้พื้นที่บริเวณดังกล่าวเพิ่มความยุ่งยากซับซ้อนมากขึ้น

พร้อมทั้งมีปัญหาเรื่องสิ่งแวดล้อมที่จะตามมา เช่น เรื่องปัญหาขยะ การขับถ่ายสิ่งปฏิกูล ซึ่งป่าบริเวณนี้เป็นป่าต้นน้ำลำธารมีโอกาสเสี่ยงโรคระบาด จะทำให้แพร่ระบาดสู่ด้านล่างได้ง่าย บริเวณพื้นที่ที่ขอใช้ได้ตราเป็นพระราชกฤษฎีกาเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าบุณฑริก-ยอดมน เมื่อวันที่ 12 พฤศจิกายน 2552 ถ้าจะขออนุญาตใช้พื้นที่ต้องทำเรื่อง ขอเพิกถอนเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าบริเวณที่ขอใช้พื้นที่ทำประโยชน์ กระทำได้โดยตราเป็นพระราชกฤษฎีกา และให้มีแผนที่แสดงเขตที่เปลี่ยนแปลงแนบท้าย สรุปคือต้องขอเพิกถอนพื้นที่บริเวณขอใช้ประโยชน์จากเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเป็นเขตป่าสงวนแห่งชาติ และเริ่มต้นขอใช้พื้นที่ดังกล่าวใหม่ การขอใช้พื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติเกิน 20 ไร่ ต้องได้รับการอนุมัติจากเจ้ากระทรวง และต้องดำเนินการศึกษาผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม ประกอบเรื่องการขออนุญาตใช้พื้นที่ป่าสงวนเพื่อทำประโยชน์ส่วนการขอใช้พื้นที่บริเวณดังกล่าว นอกจากต้องทำเรื่องขอเพิกถอนเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าและทำการศึกษาผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมแล้วนั้น ยังต้องมีการชดเชยค่าปลูกป่ารวมทั้งการบำรุงรักษา ตั้งแต่ประมาณปี พ.ศ.2537 จนถึงปัจจุบันที่จะทำเรื่องขอใช้พื้นที่ใหม่ ซึ่งทำให้ใช้งบประมาณมากพอสมควร

4.2.2 ปัญหาด้านงบประมาณสำหรับการจ่ายค่าชดเชย

แม้ว่าในการพัฒนาการค้าชายแดนจุดผ่อนปรนช่องตาอุ ในปี 2552 อำเภอบุณฑริก ได้มอบให้องค์การบริหารส่วนตำบลโพรงามเป็นผู้ยื่นคำขออนุญาตใช้พื้นที่ ของส่วนราชการหรือองค์กรของรัฐภายในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ตามมาตรา 13 ทวิ แห่งพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ 2507 ดำเนินการจัดส่งคำขอพร้อมเอกสารที่เกี่ยวข้อง เมื่อวันที่ 12 มกราคม 2552 สถานะของพื้นที่ที่จะพัฒนาจุดผ่อนปรนช่องตาอุอยู่ในเขต เป็นป่าสงวนแห่งชาติ (ป่าบุณฑริก) แต่แล้วเมื่อวันที่ 23 พฤศจิกายน 2552 บริเวณที่ดินป่าห้วยยอดมน และป่าบุณฑริก ในท้องที่ตำบลช่องเม็ก ตำบลโนนก่อ

อำเภอสิรินธร และตำบลคอแลน ตำบลโพนงาม ตำบลห้วยข่า อำเภอบุญทริก จังหวัดอุบลราชธานี เป็นเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า

จากบทสัมภาษณ์ของกวีนารัตน์ ตั้งยิ่งยง (2560: สัมภาษณ์) รองปลัด องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านแมต “การใช้งบประมาณสำหรับการพัฒนาจุดผ่อนปรนการค้าช่องทางในการส่งเสริมให้มีจุดผ่อนปรนการค้าเพื่อประโยชน์ในทางเศรษฐกิจและส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนของทั้งสองประเทศ มีอยู่ 2 อย่างคือ 1) การจ่ายค่าชดเชยการปลูกสร้างและบำรุงรักษาป่า ค่าเสียหาย รวมถึงค่าศึกษาผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม 2) งบประมาณสำหรับการก่อสร้างอาคารต่าง ของหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องที่อยู่ในด้านผ่านแดนถาวร ประกอบไปด้วยอาคารสถานที่ปฏิบัติงานสำหรับเจ้าหน้าที่ตรวจคนเข้าเมือง ควบคุมการเข้า – ออก ของบุคคลและยานพาหนะตามระเบียบกฎหมาย เป็นต้น”

สอดคล้องกับ บทสัมภาษณ์ของ สมศักดิ์ ไชยสำแดง (2560: สัมภาษณ์) นายกองค์การบริหารส่วนตำบลโพนงาม อำเภอบุญทริก จังหวัดอุบลราชธานี ได้กล่าวไว้ว่า “ในเรื่องการจ่ายเงินค่าชดเชยหากจะให้องค์การบริหารส่วนตำบลเป็นหน่วยงานหลักในการรับผิดชอบจ่ายเงินค่าชดเชยและค่าใช้จ่าย ต่าง ๆ คงไม่ได้ เพราะไม่ได้อยู่ในอำนาจหน้าที่ที่ ระเบียบกฎหมายกำหนดไว้ ด้วยหน้าที่ที่มีอยู่ ประกอบไปด้วย การบำรุงรักษาทางบกทางน้ำ รักษาความสะอาดของถนน ทางน้ำ ทางเดิน และที่สาธารณะรวมทั้งกำจัดขยะมูลฝอย ป้องกันและระงับโรคติดต่อ ป้องกันบรรเทาสาธารณภัย ส่งเสริมการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ส่งเสริมการพัฒนาสตรี เด็ก เยาวชน ผู้สูงอายุ ผู้พิการ คุ้มครองดูแล สำหรับประชากรในพื้นที่ ประมาณ 10,496 คน กับงบประมาณในการพัฒนาด้านโครงสร้างพื้นฐานปีละ 3 - 5 ล้านบาท ก็ยังไม่ทั่วถึง ในบางพื้นที่ หากจะเอางบประมาณที่มีอยู่ไปจ่ายค่าชดเชยประชาชนในพื้นที่คงจะไม่ยอม ดังนั้นควรที่จะมีหน่วยงานหลักเป็นแม่ข่ายขับเคลื่อนหากต้องการจะผลักดันเปิดด่านผ่านแดนถาวรอย่างจริงจัง”

ผู้ศึกษาวิจัยสรุปสาระสำคัญได้ว่า หากที่จะต้องการใช้ประโยชน์ในพื้นที่ดังกล่าวต้องทำเรื่อง เพิกถอนเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ผลที่ตามมาคือ ต้องมีการชดเชยค่าปลูกป่ารวมทั้งการบำรุงรักษา ตั้งแต่ประมาณปี พ.ศ.2537 จนถึงปัจจุบันที่จะทำเรื่องขอใช้พื้นที่ใหม่ ต้องใช้เงินจำนวนมาก ประมาณ 100 ล้านบาท ที่เป็นการจ่ายค่าชดเชยการปลูกสร้างและบำรุงรักษาป่า ค่าเสียหาย รวมถึงค่าศึกษาผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ซึ่งองค์การบริหารส่วนตำบลโพนงามเป็นผู้ยื่นคำขออนุญาตใช้พื้นที่ ตั้งแต่ในปี 2552 หากจะทำเรื่องขอใช้พื้นที่ดังกล่าวอีกครั้ง ไม่มีงบประมาณเพียงพอมีศักยภาพที่จำกัด ทำให้ไม่สามารถที่จะจ่ายค่าชดเชยเหล่านั้น และเกินศักยภาพขององค์การบริหารส่วนตำบลด้วย

4.2.3 ปัญหาการขาดความต่อเนื่องของนโยบาย

จะเห็นได้ว่า จุดผ่อนปรนทางการค้าช่องทาง ได้เริ่มต้นอย่างไม่เป็นทางการ พ.ศ.2535 ตามข้อตกลงระหว่างอำเภอบุญทริก จังหวัดอุบลราชธานี กับเมืองสุขุม แขวงจำปาสัก สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป.ลาว) โดยมีนายสุนนท์ เจริญยุทธ ปลัดอำเภอบุญทริกกับ ท้าวคำเผย จอมมณี รองเจ้าเมืองสุขุม เป็นผู้ลงนามในบันทึกข้อความระหว่างอำเภอบุญทริก บุญทริก จังหวัดอุบลราชธานี กับเมืองสุขุม แขวงจำปาสัก เมื่อวันที่ 28 พฤษภาคม พ.ศ.2535 ณ ด่านช่องเม็ก อำเภอสิรินธร จังหวัดอุบลราชธานี และเปิดอย่างเป็นทางการ เมื่อวันที่ 19 กันยายน พ.ศ.2539 ตามประกาศของจังหวัดอุบลราชธานี เรื่องการเปิดจุดผ่อนปรนในพื้นที่ชายแดนติดต่อกับประเทศเพื่อน

บ้าน ลงวันที่ 19 กันยายน พ.ศ.2539 เปิดทำการในวัน จันทร์ พุธ และ ศุกร์ ตั้งแต่เวลา 09.00 น. – 15.00 น. เพื่อกระชับความสัมพันธ์ระดับท้องถิ่น ระหว่างจังหวัดอุบลราชธานีกับแขวง (เทียบเท่า เป็นจังหวัดของประเทศเพื่อนบ้าน) ที่มีอาณาเขตติดต่อกันกับอำเภอบุณฑริก จังหวัดอุบลราชธานี ประกอบไปด้วย เมือง สุขุมฯ จำปาศักดิ์ มูลป่าโมกข์ ตามนโยบายของรัฐบาลเพื่อกระชับความสัมพันธ์ ระหว่างท้องถิ่น ระหว่างประชาชนและความสงบเรียบร้อยตามแนวชายแดนของไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน จนกระทั่งปัจจุบันมีการเข้าสู่นโยบายประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนหรือสมาคมประชาชาติแห่ง เอเชีย ไปแล้ว เมื่อวันที่ 31 ธันวาคม พ.ศ.2558 ปรากฏว่า ยังไม่ประสบความสำเร็จในพื้นที่บริเวณ จุดผ่อนปรนช่องตาอุเป็นด่านผ่านแดนถาวร

จากบทสัมภาษณ์ของนายพิน สาเลศ (2560: สัมภาษณ์) สมาชิกสภาองค์การบริหาร ส่วนตำบลหมู่ที่ 14 บ้านโนนแกลง ตำบลโพธิ์งาม อำเภอบุณฑริก จังหวัดอุบลราชธานี ได้กล่าวไว้ว่า “จุดผ่อนปรนทางการค้าช่องตาอุ ได้มีมาตั้งแต่ประมาณปี 2535 โดยในสมัยนั้น ตนได้ดำรงตำแหน่ง กำนันตำบลโพธิ์งาม ประชาชนทั้งสองประเทศก็ได้ มีการไปมาหาสู่กัน แลกเปลี่ยนสินค้าเล็ก ๆ น้อย ๆ มาตั้งแต่อดีต รูปแบบเหมือนๆเดิม แต่ที่แตกต่างกันก็จะมีเพียงแต่ จำนวนสินค้าที่มากขึ้น จากที่ สมัยก่อนเคยเอาเกวียนมาลากเอาสินค้า จนค่อยๆพัฒนาเป็น มอเตอร์ไซด์ สามล้อเครื่อง จนถึงรถ 6 ล้อ ในมุมมองของตนมองว่า จุดผ่อนปรนทางการค้าช่องตาอุ เป็นเพียงจุดแลกเปลี่ยนสินค้าเท่านั้น เพราะในอดีตนโยบายมีอย่างไร ปัจจุบันก็ยังเหมือนเดิม ในเรื่องความเคลื่อนไหวทางนโยบายการ ยกระดับจุดผ่อนปรน ก็จะมีเพียงแต่การเดินทางลงพื้นที่ของ ผู้ว่าราชการจังหวัดอุบลราชธานี และ ผู้แทนของกระทรวงมหาดไทย เพียงแค่ช่วงหนึ่ง หลังจากนั้นก็เงียบหายไป คงเป็นเพราะว่าในพื้นที่ ติดขัดการใช้พื้นที่ของ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ทำให้ไม่สามารถพัฒนาต่อไปได้”

ผู้ศึกษาวิจัยสรุปสาระสำคัญได้ว่า จุดผ่อนปรนช่องตาอุ นั้นยังคงเป็นเพียงจุดผ่อนปรน ทางการค้า ที่เพื่อกระชับความสัมพันธ์ระหว่างท้องถิ่น มีความเข้าใจอันดีระหว่างประชาชนและความ สงบเรียบร้อยตามแนวชายแดนของไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน อันจะนำไปสู่ความร่วมมือในด้านต่าง ๆ แม้จะมีการพยายามดำเนินการพัฒนาตลาดการค้าช่องตาอุ แต่ยังขาดหน่วยงานหลักที่ต้องรับผิดชอบ อย่างแท้จริง ส่วนราชการที่เกี่ยวข้องทั้งหมดต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนาพื้นที่ดังกล่าวให้มากขึ้น กว่านี้ ไม่ว่าจะเป็นระดับ กระทรวง กรม จนถึงไปสู่ระดับท้องถิ่น หากจะมีการเปิดจุดผ่อนปรนชั่วคราว ช่องตาอุ เป็นด่านผ่านแดนถาวร การผลักดันนโยบายควรที่จะมีความต่อเนื่องมากกว่านี้ แม้ว่าหัวหน้า หน่วยงานราชการจะมีการโยกย้ายตำแหน่ง แต่ในตัวนโยบายควรที่จะคงอยู่ หากมุ่งมั่นที่จะผลักดันให้ เกิดด่านผ่านแดนถาวรที่เป็นรูปธรรม

4.2.4 ปัญหาด้านโครงสร้างพื้นฐาน

การพัฒนาการค้าชายแดนจุดผ่อนปรนช่องตาอุ ตำบลโพธิ์งาม อำเภอบุณฑริก จังหวัด อุบลราชธานี ในเรื่องโครงสร้างพื้นฐาน มีเพียงแค่ถนนเดินทางไปจุดผ่อนปรนชั่วคราวช่องตาอุเท่านั้น ห่างจากตัวอำเภอบุณฑริก มุ่งหน้าไปทางทิศตะวันออกระยะทางประมาณ 14 กิโลเมตร เส้นทาง การเดินทางสู่จุดผ่อนปรนช่องตาอุ ได้ก่อสร้างทางลาดยาง เส้นทางถนนทางหลวงชนบทที่ อบ.4119 อำเภอบุณฑริก – จุดผ่อนปรนช่องตาอุ มีระยะทางห่างจากตัวอำเภอบุณฑริก ประมาณ 14 กิโลเมตร ซึ่งได้ก่อสร้างทางลาดยาง ระยะทางประมาณ 8 กิโลเมตร 2 ช่องทางจราจร (เริ่มต้นจากบ้านหนองแสง หมู่ที่ 7 ตำบลโพธิ์งาม อำเภอบุณฑริก จังหวัด อุบลราชธานี ถึง บริเวณก่อนถึงจุดผ่อนปรนช่องตาอุ

ประมาณ 1 กิโลเมตร) งบประมาณ 24 ล้านบาท ของกรมทางหลวงชนบท แต่การเดินทางก็ลำบาก ไม่สะดวกในการเดินทางสัญจรในช่วงกิโลเมตรสุดท้าย เพราะยังเป็นถนนดิน แต่ในด้านอื่น ๆ ยังไม่มีการพัฒนาในส่วนนี้เพราะ โครงสร้างพื้นฐานเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศ ในด้านต่างๆ เช่น เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และความมั่นคงของประเทศ โดยเป็นโครงสร้างซึ่งรองรับชุมชน หรือความเจริญของชุมชน อาทิ เช่น ที่อยู่อาศัย ระบบคมนาคม การสื่อสารหรือ โทรคมนาคม ระบบไฟฟ้าและประปา เป็นต้น โครงสร้างพื้นฐานมีความจำเป็นต่อการพัฒนา อย่างไรก็ตาม การวางแผน ดำเนินการหรือบริหารจัดการโครงสร้างพื้นฐานทั้งที่ผ่านมาและปัจจุบัน ยังมีปัญหาและอุปสรรค ส่งผลให้ประสิทธิภาพ ความล่าช้า โดยปัจจัยเหล่านี้จะส่งผลกระทบในแง่ลบต่าง ๆ หลายด้าน เช่น ผลกระทบต่อสภาพความเป็นอยู่ คุณภาพชีวิต และปัญหาสิ่งแวดล้อม เป็นต้น

จากบทสัมภาษณ์ของ นายบุญมา พรหมินทร์ (2560: สัมภาษณ์) ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 7 บ้านหนองแสง ตำบลโพรงาม อำเภอบุณฑริก จังหวัดอุบลราชธานี ได้กล่าวไว้ว่า “ในเรื่องโครงสร้างพื้นฐานและระบบสาธารณูปโภคต่าง ๆ ของบริเวณจุดผ่อนปรนช่องทางค้าชองตาอุ ยังไม่มีการพัฒนาเท่าที่ควร ระบบประปา ยังเข้าไม่ถึง คลื่นโทรศัพท์หากเข้าไปเลยจุดตรวจของ ฐานปฏิบัติการ จุดที่ 2 ของกองร้อยเฉพาะกิจตำรวจตระเวนชายแดนที่ 225 ก็จะไม่มีการเคลื่อนโทรศัพท์แล้ว ควรที่จะพัฒนาระบบสาธารณูปโภคพื้นฐาน เพื่อการพัฒนาการค้าชายแดนของพ่อค้าแม่ค้าในพื้นที่ให้สะดวกสบายมากกว่านี้”

จากบทสัมภาษณ์ของ นางชาล ศรีแก้ว (2560: สัมภาษณ์) สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลหมู่ที่ 14 บ้านโนนแกลง ตำบลโพรงาม อำเภอบุณฑริก จังหวัดอุบลราชธานี ได้กล่าวไว้ว่า “ภาครัฐหากที่จะส่งเสริมการพัฒนาการค้าชายแดนจุดผ่อนปรนช่องทางค้าชองตาอุเป็นด่านผ่านแดนถาวร ควรที่จะส่งเสริมโครงสร้างพื้นฐานและระบบสาธารณูปโภคต่าง ๆ ให้มากกว่านี้ เพื่อรองรับให้เกิดการขยายตัวของการค้าชายแดน และเป็นการเตรียมให้พ่อค้าแม่ค้า รวมถึงภาคเอกชนขนาดใหญ่ตื่นตัวในการลงทุน มากกว่านี้ เพราะจากอดีตจุดผ่อนปรนช่องทางค้าชองตาอุ ในเรื่องโครงสร้างพื้นฐานและระบบสาธารณูปโภคต่าง ๆ ถือว่ายังล่าช้าพอสมควร”

ผู้ศึกษาวิจัยสรุปสาระสำคัญได้ว่า ในเรื่องการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและระบบสาธารณูปโภคต่าง ๆ แม้จะมีเพียงแค่นถนนเดินทางไปจุดผ่อนปรนชั่วคราวช่องทางค้าชองตาอุที่ก่อสร้างเป็นทางลาดยางระยะทางประมาณ 8 กิโลเมตร 2 ช่องทางจราจร ที่อำนวยความสะดวกในการเดินทางสัญจรไปจุดผ่อนปรนชั่วคราวช่องทางค้าชองตาอุเพียงเท่านั้นที่เป็นบ่อสร้างของกรมทางหลวงชนบท และองค์การบริหารส่วนจังหวัด ส่วนในด้านอื่น ๆ ยังไม่มีการพัฒนาจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องหรือแนวทางที่ชัดเจนในเรื่องโครงสร้างพื้นฐานและระบบสาธารณูปโภคต่าง ๆ ทั้ง ๆ ที่โครงสร้างพื้นฐานเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศในด้านต่าง ๆ เช่น เศรษฐกิจและสังคม ทั้ง ๆ ที่ควรจจะรองรับการใช้งานของประชาชนและพ่อค้าแม่ค้าที่เดินทางไปจุดผ่อนปรนช่องทางค้าชองตาอุ เช่น ถนน ระบบประปา ระบบน้ำทิ้ง ระบบไฟฟ้า และระบบสื่อสาร แต่ซึ่งหากพิจารณาเหตุผลโดยรวมและปัจจัยประกอบทั้งหมดแล้ว ปัญหาและอุปสรรคเกิดจากการ ขอใช้พื้นที่ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าบุณฑริก – ยอดมน ที่ต้องมีการขออนุญาตขอใช้พื้นที่ส่วนราชการหรือองค์กรของรัฐภายในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ตามมาตรา 13 ทวิ แห่งพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507 ตามที่กฎหมายกำหนด

4.2.5 ปัญหาด้านสถานที่ตั้ง

จุดผ่อนปรนชั่วคราวช่องตาอุอำเภอบุณฑริก จังหวัดอุบลราชธานี บริเวณจุดผ่อนปรนชั่วคราวช่องตาอุ ห่างจากตัวอำเภอรยะทางประมาณ 14 กิโลเมตร เป็นจุดผ่อนปรนการค้าชายแดนชั่วคราว (ด่านประเพณี) เดิมตั้งอยู่บริเวณห้วยดินดำใหญ่ พิกัด WB 553258 บ้านเจริญพัฒนา หมู่ที่ 11 ตำบลโพนงาม อำเภอบุณฑริก จังหวัดอุบลราชธานี (แยกออกจากบ้านหนองแสง หมู่ที่ 7) ตำบลโพนงาม อำเภอบุณฑริก จังหวัดอุบลราชธานี ห่างจากบ้านหนองแสงประมาณ 8 กิโลเมตร และห่างจากแนวเส้นเขตแดนไทย – สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป.ลาว) ประมาณ 2 กิโลเมตร จุดผ่อนปรนช่องตาอุ เปิดอย่างไม่เป็นทางการ เมื่อปี พ.ศ.2535 ตามข้อตกลงระหว่างอำเภอบุณฑริก จังหวัดอุบลราชธานี กับเมืองสุขุม แขวงจำปาสัก สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป.ลาว) โดยมีนายสุนันท์ เจริญยุทธ ปลัดอำเภอบุณฑริกกับ ท้าวคำเผย จอมมณี รองเจ้าเมืองสุขุม เป็นผู้ลงนามในบันทึกข้อความระหว่างอำเภอบุณฑริก จังหวัดอุบลราชธานี กับเมืองสุขุม แขวงจำปาสัก เมื่อวันที่ 28 พฤษภาคม พ.ศ.2535 ณ ด่านช่องเม็ก อำเภอสิรินคร จังหวัดอุบลราชธานี ต่อมาจุดผ่อนปรนช่องตาอุได้ทำการย้ายตลาดแห่งใหม่ให้ อยู่ห่างจากเส้นเขตแดนไทย – สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป.ลาว) ประมาณ 2.1 กิโลเมตร ประกอบกับได้มีการสร้างหลักเขตแดนไทยทางบกไทย – สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ได้แก่ หลักเขตแดนที่ 16 – 90 (สร้างเมื่อวันที่ 26 กันยายน พ.ศ. 2544) หลักเขตแดนที่ 16 – 10 (สร้างเมื่อวันที่ 4 มีนาคม พ.ศ.2544)

และเมื่อวันที่ 1 เมษายน พ.ศ.2544 กองกำกับการตำรวจตระเวนชายแดนที่ 22 ได้มีนโยบายย้ายจุดผ่อนปรนช่องตาอุไปตั้งอยู่ชิดแนวเขตแดน ไทย – สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว โดยความเห็นชอบของกองกำลังสุรนารี จังหวัดอุบลราชธานี จึงได้ดำเนินการย้ายจุดผ่อนปรนช่องตาอุ ไปตั้งอยู่ที่แห่งใหม่ (ที่ตั้งในปัจจุบัน พิกัด WB 568252) และห่างจากแนวเส้นเขตแดนไทย – สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ประมาณ 500 เมตร ตั้งแต่วันที่ 1 เมษายน พ.ศ. 2544 และเมื่อวันที่ 21 สิงหาคม พ.ศ. 2552 พันโทอดุล แสนสุข หัวหน้าห้องการพัพันต่างประเทศ แขวงจำปาสัก พร้อมด้วย ทานคำสิงห์ แก้วทุมมีลาด เจ้าเมืองสุขุมพร้อมคณะ ได้มาตรวจสอบหลักเขตแดนทั้ง 4 หลัก และแจ้งให้เจ้าหน้าที่ฝ่ายไทยดำเนินการย้ายตลาดให้ห่างจากเขตแดน และปรับเส้นทางไม่ให้ราษฎรไทยสัญจรผ่านหลักเขตแดนที่ 3 โดยดำเนินการให้แล้วเสร็จผ่านใน 1 สัปดาห์ อำเภอบุณฑริกจึงได้เชิญส่วนราชการที่เกี่ยวข้องเข้าตรวจสอบพื้นที่ดังกล่าว และเห็นชอบร่วมกันให้ย้ายตลาดผ่อนปรนการค้า มาอยู่ที่บริเวณตรงข้ามฐานที่ตั้ง ต.ช.ด ซึ่งเป็นที่ตั้งตลาดเดิม พิกัด 553258 ห่างจากเขตแดนประมาณ 2.1 กิโลเมตร ตั้งแต่วันที่ 31 สิงหาคม พ.ศ.2552 เป็นต้นมา

จากบทสัมภาษณ์ของ นายคำพัฒน์ พัฒนา (2560: สัมภาษณ์) ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 8 บ้านโนนสูง ตำบลโพนงาม อำเภอบุณฑริก จังหวัดอุบลราชธานี ได้กล่าวไว้ว่า “ตลาดช่องตาอุ ได้ทำการย้ายตลาดไปมาหลายรอบ ถ้าจำไม่ผิดประมาณ 3-4 รอบ เพราะในสมัยก่อนการวัดเขตแดนและพิกัดบอกจุดยังไม่แน่นอน จะอาศัยการดูจากเขตไม้ที่ปลัก ในการบอกเขต รวมถึงการประสานงานระหว่างฝั่งไทยและฝั่งลาว ในตอนนั้นยังไม่ได้ ติดต่อกับได้รวดเร็วแบบสมัยนี้ หากจะติดต่อให้ฝั่งสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป.ลาว) ต้องใช้เวลาพอสมควร กว่าที่จะติดต่อผ่านนายด่านไปจนถึงเจ้าแขวงของบ้านเขา พอหลังๆประมาณ 10 ปีที่ผ่านมา การสื่อสารถึงรวดเร็วมากขึ้นทำให้ง่ายในการติดต่อกับข้อมูลที่ถูกต้องมากขึ้น”

จากบทสัมภาษณ์ของ ร.ต.อ.ทวี คำแพง (2560: สัมภาษณ์) ตำแหน่ง รอง ผบ.ร้อยฯ รรท.ผบ.ร้อย ตชด.225 ได้กล่าวไว้ว่า “ด้านสภาพแวดล้อมรวมถึงด้านการปรับปรุงภูมิทัศน์และที่จำหน่ายที่ตลาดการค้า ทางกองกำกับการตำรวจตระเวนชายแดนที่ 22 พยายามปรับปรุงให้ทัศนียภาพดูสวยงามและสะอาดอยู่ตลอดเวลา แต่ก็ทำได้เพียงเท่าที่ทำได้ เพราะพื้นที่ค่อนข้างกว้าง โดยมีความคิดเห็นส่วนตัวอยู่ว่า อยากที่จะปรับปรุงเพิ่มเติมในบางส่วนของตลาด ทางเดินภายในตลาดให้มีความสะอาด ร้านขายสินค้าที่วางจำหน่ายมีความสะอาด ร้านอาหารและเครื่องดื่มให้มีความสะอาด เหมาะแก่การบริโภค ห้องน้ำสาธารณะมีความสะอาด และมีการปลูกต้นไม้ เพื่อเพิ่มความสวยงามและเป็นจุดพักผ่อนให้นักท่องเที่ยว ในการบริการประชาชน แต่ก็ติดที่ว่าในด้านสถานที่ยังไม่ชัดเจนหากในอนาคตมีการทำเป็นด่านผ่านแดนถาวรจริง ๆ เกรงว่าจะไม่ใช่ที่ที่จะลงมือปรับปรุงตลาด เลยทำให้ไม่สามารถปรับปรุงหรือพัฒนา สภาพแวดล้อมรวมถึงด้านการปรับปรุงภูมิทัศน์ อื่นๆอีกด้วย”

ผู้ศึกษาวิจัยสรุปสาระสำคัญได้ว่า ปัญหาด้านสถานที่ตั้งบริเวณจุดผ่อนปรนชั่วคราวช่องตาอุยังไม่มีคามแน่นอนและชัดเจนในเรื่องสถานที่ก่อสร้าง รวมถึงในปัจจุบันยังไม่มียงบประมาณในการพัฒนาตลาดช่องตาอุ ยังขาดแคลนงบประมาณในการปรับปรุงภูมิทัศน์ต่าง ๆ ที่รองรับประชาชนที่มาตลาดช่องตาอุ ตัวอย่างเช่น ห้องน้ำ และลานจอดรถ ซึ่งสอดคล้องกับการขอใช้พื้นที่ต้องดำเนินการต่อ ต้องเริ่มจากขอเพิกถอนเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าบางส่วนเฉพาะบริเวณที่ขอใช้ และต้องจ่ายค่าชดเชยค่าปลูกป่า และค่าศึกษาผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ซึ่งต้องใช้งบประมาณจำนวนมาก และใช้ระยะเวลานานพอสมควรภายในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ตามมาตรา 13 ทวิ แห่งพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507 ตามที่กฎหมายกำหนด ทำให้ ณ ตอนนี้อย่างไม่มีหน่วยงานไหนทำเรื่องขออนุญาตใช้พื้นที่เพื่อปรับปรุงสภาพแวดล้อมของตลาดช่องตาอุ

4.2.6 ปัญหาด้านความมั่นคง

จุดผ่อนปรนช่องตาอุ ตำบลโพนงาม อำเภอบุณฑริก จังหวัดอุบลราชธานี อยู่ในความดูแลของกองกำลังสุรนารี จึงได้มอบหมายให้หน่วยเฉพาะกิจตำรวจตระเวนชายแดนที่ 22 เป็นหน่วยรับผิดชอบในการประสานงานกับอำเภอบุณฑริกซึ่งอำเภอบุณฑริกได้บูรณาการ/สนธิ กำลังประกอบด้วยกองร้อยอาสารักษาดินแดนที่ 7 ชุดเฉพาะกิจสถานีตำรวจภูธร อำเภอบุณฑริก และกองร้อยเฉพาะกิจตำรวจตระเวนชายแดนที่ 225 ในการดูแลการปฏิบัติงาน หลักฐานการ เข้า – ออก ให้อำเภอเป็นผู้กำหนดหรือปรับตามความเหมาะสมให้สัมพันธ์กับการรักษาความปลอดภัย การตรวจสอบบุคคล ประเภทจำนวนสินค้า โดยประสานการปฏิบัติกับส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนการเพิ่มมาตรการเข้มงวด ในการตรวจการเข้า – ออก และซื้อขายสินค้า ไม่ให้มีการลักลอบสินค้าของผิดกฎหมาย อาวุธสงคราม ยาเสพติด และการเสี่ยงภาษี หากเกิดเหตุการณ์กระทบต่อความมั่นคง ความปลอดภัย

จากบทสัมภาษณ์ของ ร.ต.อ.ทวี คำแพง (2560: สัมภาษณ์) ตำแหน่ง รอง ผบ.ร้อยฯ รรท.ผบ.ร้อย ตชด.225 ได้กล่าวไว้ว่า “โดยสภาพพื้นที่บริเวณ จุดผ่อนปรนช่องตาอุเป็นพื้นที่เป็นป่าเต็งรัง ป่าเบญจพรรณ ป่าดิบแล้งและป่าดิบเขาที่สมบูรณ์มี เทือกเขาซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของ เทือกเขาพนมดงรัก เป็นเทือกเล็กเทือกน้อยตามแนวชายแดนไทย – ลาว สภาพ เป็นแหล่งต้นน้ำลำธารหลายสายไหลไปบรรจบลำโดมน้อย ป่าลึกกว้างหลายเส้นทาง เอื้อต่อการลักลอบกระทำความผิดเงื่อนไขชายแดนต่าง ๆ ซึ่งบางทีก็มีกลุ่มนักท่องเที่ยวบางราย ไม่กลับตรงเวลาที่กำหนดไว้คือ 09.00 น. – 15.00 น. ทำให้ต้องมีการลงพื้นที่ไปตามให้กลับระยะเวลาที่กำหนดอยู่ประจำ และเจ้าหน้าที่ได้มีการตรวจสอบป้องกันปราบปรามอย่างเข้มงวดเนื่องจากเป็นพื้นที่รอยต่อชายแดนสามารถเดินทางไปด้านในหลาย ๆ เมืองของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป.ลาว) ไม่ว่าจะเป็นเรื่อง ยาเสพติด การลักลอบขนยาเสพติดในพื้นที่ชายแดน การลักลอบตัดไม้พยูงที่อยู่ในป่าดิบแล้ง และป่าเบญจพรรณขึ้น โดยเฉพาะทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่มีอยู่ในเขตบุนทริก และ ลักลอบขนสัตว์ป่า ซากสัตว์ป่า ถือเป็นความผิดตาม พ.ร.บ.สัตว์ป่าคุ้มครอง และตามกฎหมายของไซเตส หรือ CITES (Convention on International Trade in Endangered Species) คือ อนุสัญญาว่าด้วยการค้าระหว่างประเทศซึ่งชนิดพันธุ์สัตว์ป่าที่ใกล้สูญพันธุ์ที่เป็นข้อตกลงระหว่างประเทศ ล้วนแต่เป็นภารกิจในการดูแลรักษาความสงบเรียบร้อยในพื้นที่และให้ความเข้มข้นอย่างมากในทุกวันนี้

ผู้ศึกษาวิจัยสรุปสาระสำคัญได้ว่า การมีจุดผ่อนปรนช่องตาอุ ตำบลโพนงาม อำเภอบุณฑริก จังหวัดอุบลราชธานี ส่งผลให้เศรษฐกิจในพื้นที่ดีขึ้น แต่สิ่งที่ต้องระวังเป็นเรื่องปราบปรามการลักลอบขนยาเสพติด การลักลอบตัดไม้พยางลักลอบขน สัตว์ป่า

ซากสัตว์ป่า ก็จะทำให้ส่งผลให้เจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานในด้านความมั่นคงตามแนวเขตแดน ไทย - ลาว เกิดปัญหามากขึ้น

4.2.7 ปัญหาการขาดเจ้าภาพหลักในการผลักดันจุดผ่อนปรนช่องตาอุ

จนกระทั่งปัจจุบันมีการเข้าสู่นโยบายประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนหรือสมาคมประชาชาติแห่งเอเชีย ไปแล้วปรากฏว่า ยังไม่ประสบความสำเร็จในพื้นที่บริเวณจุดผ่อนปรนช่องตาอุ ทั้ง ๆ ที่ได้มีการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนไปแล้ว เมื่อวันที่ 31 ธันวาคม พ.ศ. 2558 ในความเป็นจริงแล้วประชาชนก็อยากให้มีการผลักดันเป็นจุดผ่านแดนถาวร เพื่อเพิ่มมูลค่าทางสินค้าและยกระดับความเป็นอยู่ของประชาชนให้เกิดสายสัมพันธ์อันดีในฐานะบ้านใกล้เรือนเคียงระหว่างไทย และสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวส่งผลดีต่อการค้าขายแดนเป็นอย่างมาก รวมทั้งมีการเปิดเส้นทางคมนาคมขนส่งมากขึ้นกว่าแต่ก่อน ส่งผลให้ไทยมีการค้าขายกับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มากขึ้น จุดผ่อนปรนช่องตาอุเปิดอย่างไม่เป็นทางการ เมื่อปี พ.ศ. 2535 ตามข้อตกลงระหว่างอำเภอบุญทริก จังหวัดอุบลราชธานี กับเมืองสุขุมมา แขวงจำปาสัก สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว โดยมีนายสุนันท์ เจริญยุทธ ปลัดอำเภอบุญทริกกับ ท้าวคำเผย จอมมณี รองเจ้าเมืองสุขุมมา เป็นผู้ลงนามในบันทึกข้อความระหว่างอำเภอบุญทริก บุญทริก จังหวัดอุบลราชธานี กับเมืองสุขุมมาแขวงจำปาสัก เมื่อวันที่ 28 พฤษภาคม พ.ศ. 2535 ณ ด้านช่องเม็ก อำเภอสิรินธร จังหวัดอุบลราชธานี ต่อมา จุดผ่อนปรนช่องตาอุได้เปิดทำการตามประกาศของจังหวัดอุบลราชธานี เรื่องการเปิดจุดผ่อนปรนในพื้นที่ชายแดนติดต่อกับประเทศเพื่อนบ้าน ลงวันที่ 19 กันยายน พ.ศ.2539 เมื่อวันที่ 3 ธันวาคม 2551 องค์การบริหารส่วนตำบลโพรงงาม อำเภอบุญทริก จังหวัดอุบลราชธานี ได้ดำเนินการขอใช้พื้นที่ ส่วนราชการหรือองค์กรของรัฐภายในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ตามมาตรา 13 ทวิ แห่งพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ.2507 เพื่อขอความเห็นชอบในการขออนุญาตใช้พื้นที่เมื่อปี พ.ศ.2551 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมราษฎรในท้องถิ่นและประชาชนที่อยู่ใกล้เคียงให้มีรายได้เพิ่มขึ้น ส่งเสริมการค้าตามแนวชายแดน และมุ่งหวังให้การค้าขายแดนมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมความสามารถในการแข่งขันของสินค้าไทยในตลาดประเทศเพื่อนบ้าน เนื่องจากประเทศไทยมีความได้เปรียบด้านภูมิศาสตร์ที่เชื่อมต่อกับประเทศเพื่อนบ้านทำให้มีต้นทุนค่าขนส่งต่ำและยังเป็นแหล่งระบายสินค้าที่ล้นตลาดของไทย ตลอดจนยังเป็นช่องทางในการหาวัตถุดิบที่มีราคาถูกเพื่อป้อนเข้าสู่ภายในประเทศ ตามยุทธศาสตร์จังหวัดอีกทั้งยังส่งเสริมให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวใหม่ของจังหวัดอุบลราชธานี

แต่ป่าบุญทริกได้ประกาศเป็นพระราชกฤษฎีกากำหนดบริเวณที่ดินป่าห้วยยอดมน และป่าบุญทริกในท้องที่ตำบลช่องเม็ก ตำบลโนนก่อ อำเภอสิรินธร และตำบลคอแลนตำบลโพรงงาม ตำบลห้วยข่า อำเภอบุญทริก จังหวัดอุบลราชธานีให้เป็นเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า พ.ศ.2552 ทำให้ต้องมีการทำเรื่องขอใช้พื้นที่ใหม่อีกครั้ง พร้อมทั้งต้องมีการจ่ายค่าชดเชยการปลูกป่าและค่าประเมินศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อม Environmental Impact Assessment: EIA คือ การประเมินผลกระทบจากโครงการพัฒนาที่จะมีต่อสุขภาพหรือความสมบูรณ์ของสิ่งแวดล้อมทั้งทางบกและทางลพ รวมทั้งความเสี่ยงที่จะมีผลต่อสภาพความสมบูรณ์ของระบบนิเวศและการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นต่อธรรมชาติ ซึ่งบางครั้งอาจนำไปสู่ภัยพิบัติต่อสิ่งแวดล้อมที่ร้ายแรง การประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมอาจนิยามได้ว่าเป็น กระบวนการเพื่อการบ่งชี้ ทำนาย ประเมิน และบรรเทาผลกระทบทางชีวกายภาพ สังคม และผลกระทบที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ ที่มีต่อข้อเสนอการพัฒนาใด ๆ ก่อนที่จะมีการตัดสินใจให้ลงมือ

ดำเนินได้วัตถุประสงค์ของการประเมินก็เพื่อให้เป็นการประกันได้ว่า ผู้ที่มีอำนาจในการตัดสินใจได้พิจารณาอย่างรอบคอบถึงผลกระทบของโครงการพัฒนาที่จะมีต่อสิ่งแวดล้อม ก่อนทำการอนุมัติให้ดำเนินโครงการที่มีผู้ขออนุญาตดำเนินการ ทำให้มีค่าใช้จ่ายที่สูง

สอดคล้องกับบทสัมภาษณ์ของ นายสาคร ไชยสำแดง (2560: สัมภาษณ์) รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบลโพรงาม อำเภอบุณฑริก จังหวัดอุบลราชธานี ในเรื่องการผลักดันเปิดจุดผ่อนปรนช่องตาอุ้น แม้จะมีตัวแทนจากหลายคณะ ๆ มาลงพื้นที่ แต่แล้วในการพิจารณาให้เกิด เป็นด่านผ่านแดนถาวร คงต้องใช้เวลามากหลายสิบปีหากจะมีการยกระดับอย่างจริงจัง เพราะติดเงื่อนไขระเบียบกฎหมายกำหนดไว้ อีกทั้งพื้นที่ดังกล่าวก็อยู่ในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ที่ตราเป็นพระราชกฤษฎีกาแล้วคงเป็นเรื่องที่ยากพอสมควร ดังนั้นควรที่จะมีหน่วยงานหลักหรือนโยบายระดับชาติในที่ต้องการเปิดเป็นด่านผ่านแดนถาวรเพิ่มขึ้นอีก หากต้องการจะผลักดันเปิดด่านผ่านแดนถาวรอย่างจริงจัง

สำหรับการเปิดจุดผ่านแดนระหว่างไทยกับประเทศเพื่อนบ้านทั้ง 4 ประเทศ อยู่ในความรับผิดชอบของกระทรวงมหาดไทย เนื่องจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยเป็นผู้ใช้อำนาจตาม มาตรา 11 และ 23 แห่งพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ.2522 โดยมีสภาความมั่นคงแห่งชาติเป็นหน่วยงานนโยบายช่วยกลั่นกรองความเหมาะสมก่อนที่กระทรวงมหาดไทยจะออกประกาศอนุญาตการเปิดจุดผ่านแดน โดยมีขั้นตอนการดำเนินการ คือ จังหวัดเสนอเรื่องการเปิดและยกระดับจุดผ่านแดนมายังกระทรวงมหาดไทย เพื่อพิจารณาสั่งให้คณะอนุกรรมการพิจารณาการเปิดจุดผ่านแดนของสำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติพิจารณา เมื่อคณะอนุกรรมการฯ เห็นชอบการเปิดจุดผ่านแดน

กรณีจุดผ่านแดนถาวรกระทรวงมหาดไทยจะเสนอรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ลงนามในประกาศกระทรวงมหาดไทยเพื่อเปิดจุดผ่านแดนถาวร ส่วนจุดผ่อนปรนการค้ากระทรวงมหาดไทยจะแจ้งจังหวัดออกประกาศจังหวัดเปิดจุดผ่อนปรนการค้า หลักเกณฑ์พิจารณาในการเปิดและยกระดับจุดผ่านแดน หลักเกณฑ์สำคัญที่ใช้สำหรับ พิจารณาในการเปิดจุดผ่านแดนของคณะอนุกรรมการ พิจารณาการเปิดจุดผ่านแดนของ สภาความมั่นคงแห่งชาติ (ประเทศไทย) สมช. คือความเห็น พ้องต้องกันอย่างเป็นทางการของรัฐบาลไทยกับรัฐบาลประเทศเพื่อนบ้าน โดยคำนึงถึงปริมาณของคนและ สินค้าที่เข้า-ออก ความพร้อมของเส้นทางคมนาคมและหน่วยงานที่จะปฏิบัติงาน ความคุ้มค่าทางเศรษฐกิจ และผลกระทบที่อาจเกิดขึ้น เช่น ปัญหาด้านความมั่นคง ปัญหาเส้นเขตแดนเริ่มจากคำขอเปิดจุดผ่านแดนจากจังหวัดชายแดนที่มีความประสงค์จะเปิดจุดผ่านแดนประเภทต่าง ๆ พร้อมข้อมูลประกอบการพิจารณาตามหลักเกณฑ์ที่คณะอนุกรรมการพิจารณาการเปิดระงับ หรือปิดจุดผ่านแดนประเภทต่าง ๆ ของสภาความมั่นคงแห่งชาติ (ประเทศไทย) สมช. กำหนด มีขั้นตอนการการขับเคลื่อนการเปิดจุดผ่านแดนระหว่างประเทศไทยกับเพื่อนบ้าน ดังนี้

4.2.7.1 จังหวัดชายแดนส่งคำขอพร้อมข้อมูลประกอบการพิจารณา ฯ มายังกระทรวงมหาดไทย

4.2.7.2 กระทรวงมหาดไทยตรวจสอบข้อมูลประกอบการพิจารณาว่าครบถ้วนตามหลักเกณฑ์ที่คณะอนุกรรมการพิจารณาเปิด ระงับหรือปิด จุดผ่านแดนประเภทต่าง ๆ สภาความมั่นคงแห่งชาติ (ประเทศไทย) สมช. กำหนด

4.2.7.3 กระทรวงมหาดไทยเสนอเรื่องเข้าพิจารณาให้คณะกรรมการพิจารณาเปิด ระเบียบหรือปิด จุดผ่านแดนประเภทต่าง ๆ สภาความมั่นคงแห่งชาติ (ประเทศไทย) สมช. พร้อมข้อมูล ประกอบการพิจารณา

4.2.7.4 กระทรวงมหาดไทยเข้าร่วมประชุมพิจารณาในการประชุมคณะกรรมการ พิจารณาการเปิด ระเบียบ หรือปิด จุดผ่านแดนประเภทต่าง ๆ สภาความมั่นคงแห่งชาติ (ประเทศไทย) สมช. เพื่อให้ความเห็นในส่วนที่เกี่ยวข้อง

4.2.7.5 สภาความมั่นคงแห่งชาติ (ประเทศไทย) สมช. แจ้งผลการพิจารณาของ คณะกรรมการพิจารณาการเปิดระเบียบ หรือปิดจุดผ่านแดนประเภทต่าง ๆ ให้กระทรวงมหาดไทยทราบ กระทรวงมหาดไทยแจ้งผลพิจารณาให้จังหวัดชายแดนทราบ

4.2.7.6 หากที่ประชุมคณะกรรมการพิจารณาเปิด ระเบียบ หรือปิดจุดผ่านแดนประเภท ต่าง ๆ สภาความมั่นคงแห่งชาติ (ประเทศไทย) สมช. มีมติเห็นชอบในการเปิดจุดผ่านแดน

1) กรณีการเปิดจุดผ่อนปรนการค้า กระทรวงมหาดไทยจะเสนอรัฐมนตรีว่าการ กระทรวงมหาดไทยพิจารณาอนุญาตให้ผู้ว่าราชการจังหวัด ดำเนินการออกประกาศจังหวัดเพื่อ เปิดจุดผ่อนปรนการค้าโดยเมื่อเห็นชอบแล้วจะแจ้งจังหวัดเพื่อดำเนินการ

2) กรณีจุดผ่านแดนถาวร จุดผ่านแดนชั่วคราว และจุดผ่อนปรนพิเศษ กระทรวง มหาดไทยดำเนินการยกร่างประกาศกระทรวงมหาดไทยโดยอาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติ คนเข้าเมือง พ.ศ. 2522 โดยมีสาระสำคัญในมาตรา 11 และ มาตรา 23 บุคคลซึ่งเดินทางเข้ามา ในหรือออกไปนอกราชอาณาจักรจะต้องเดินทางเข้ามาหรือออกไปตามช่องทาง ด้านตรวจคนเข้าเมือง เขตท่า สถานีหรือท้องที่และตามกำหนดเวลา และเจ้าของพาหนะหรือผู้ควบคุมพาหนะ จะต้องนำ พาหนะเข้ามาในหรือออกไปนอกราชอาณาจักรตามช่องทาง ด้านตรวจคนเข้าเมือง เขตท่า สถานีหรือ ท้องที่และตามกำหนดเวลา ทั้งนี้ตามที่รัฐมนตรีจะได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา

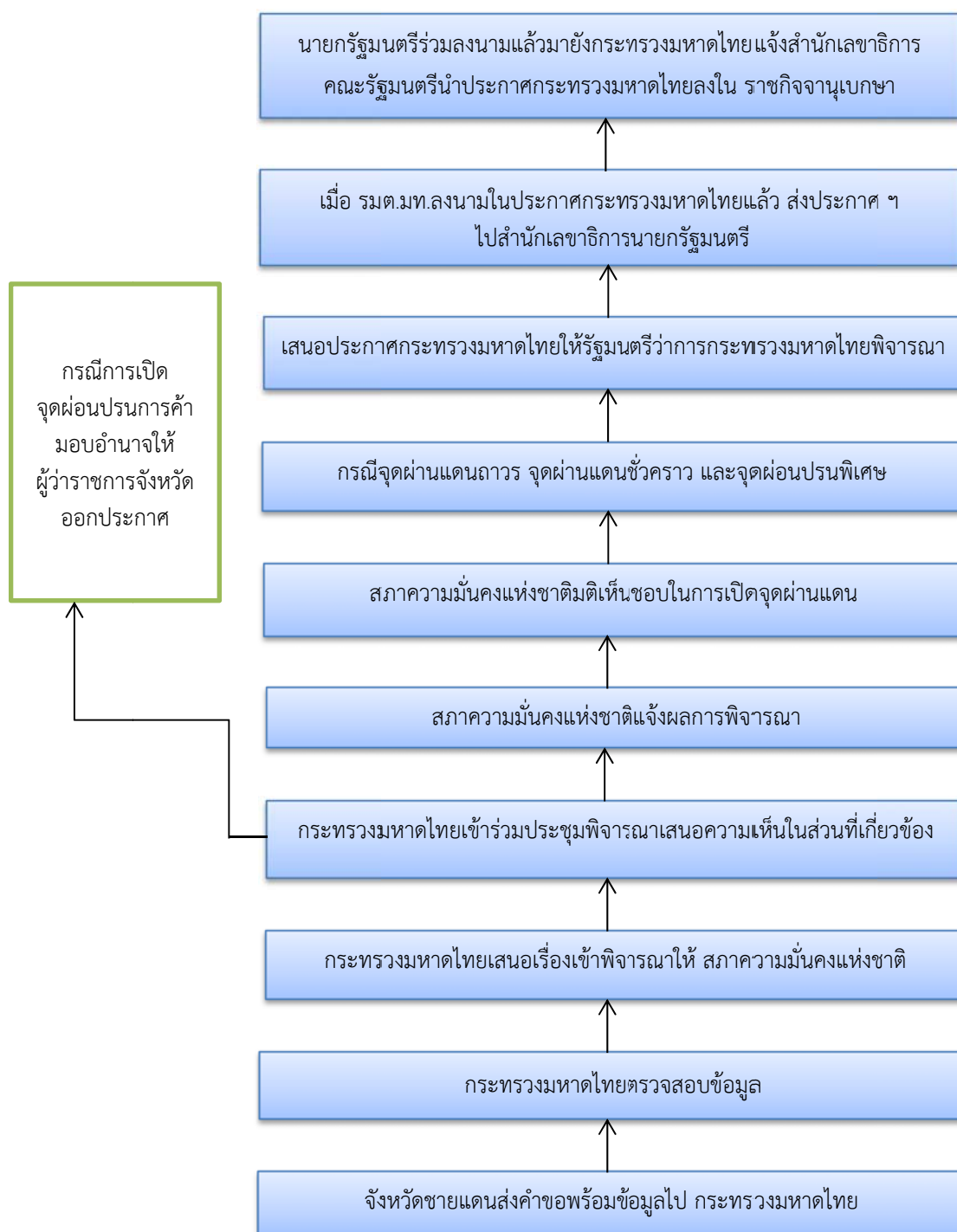
เสนอคณะกรรมการพิจารณาร่างกฎหมายของกระทรวงมหาดไทยพิจารณาดูตรวจสอบ แก่ไขร่างประกาศกระทรวง ร่างประกาศจังหวัด เป็นไปตามมติคณะกรรมการและระเบียบที่เกี่ยวข้อง

4.2.7.7 กระทรวงมหาดไทยปรับแก้ไขประกาศกระทรวงมหาดไทยตามคณะกรรมการ พิจารณาร่างกฎหมายของกระทรวงมหาดไทยได้พิจารณา ตามร่างประกาศกระทรวงเพื่อเปิดจุดผ่านแดน ให้มีความถูกต้อง ตามระเบียบที่เกี่ยวข้อง

4.2.7.8 เสนอประกาศกระทรวงมหาดไทยให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย พิจารณาเห็นชอบลงนามในประกาศกฎกระทรวง

4.2.7.9 เมื่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยลงนามในประกาศกระทรวงมหาดไทย แล้ว กระทรวงมหาดไทยส่งประกาศ ฯ ไปสำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรีนำเรียนนายกรัฐมนตรี พิจารณาเห็นชอบร่วมลงนามในประกาศ ฯ

4.2.7.10 เมื่อสำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรีนำเรียนนายกรัฐมนตรีส่งประกาศ กระทรวงมหาดไทย ซึ่งนายกรัฐมนตรีร่วมลงนามแล้วยังกระทรวงมหาดไทย ดำเนินการแจ้ง สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรีนำประกาศกระทรวงมหาดไทยลงในราชกิจจานุเบกษา พร้อมแจ้ง จังหวัดและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทราบโดยทั่วกัน

ภาพที่ 4.7 ขั้นตอนดำเนินการเปิดและยกระดับจุดผ่านแดน

ผู้ศึกษาวิจัยสรุปสาระสำคัญได้ว่า แม้ว่าในอดีตที่ผ่านมาหน่วยงานภาครัฐต่าง ๆ ได้ให้ความสำคัญในการลงพื้นที่บริเวณจุดผ่อนปรนช่องตาอุ อำเภอบุณทริก จังหวัดอุบลราชธานี เป็นเพียงหนึ่งในอีกหลายพื้นที่เห็นชอบในหลักการระดับจังหวัด ที่อยากจะสำรวจและศึกษาความเป็นไปได้ที่จะยกระดับจากจุดผ่อนปรนเพื่อการค้าเป็นจุดผ่านแดนถาวรในอนาคต แต่ขณะนี้ไม่ใช่พื้นที่ที่ทางรัฐบาล

ให้ความสำคัญลำดับต้น ทั้งนี้ ต้องทำการสำรวจและเก็บรายละเอียดพื้นที่พร้อมๆ กับพื้นที่อื่นตาม การดำเนินการเพื่อยกระดับเป็นจุดผ่านแดนถาวร มีกระบวนการหลายขั้นตอน ซึ่งจะต้องพิจารณาถึง ผลประโยชน์ในทุก ๆ ด้านอย่างรอบคอบ รวมถึงประเด็นด้านเขตแดนและประเด็นด้านความมั่นคง โดยเรื่องดังกล่าวจะต้องผ่านการพิจารณาของคณะอนุกรรมการพิจารณาเปิดจุดผ่านแดนฯ ซึ่ง ประกอบด้วยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องหลายหน่วยงาน หากพื้นที่ใดยังไม่มีความพร้อมที่จะเปิด หรือยังมี ประเด็นข้อห่วงกังวลด้านความมั่นคง ก็ยังไม่สามารถยกระดับเป็นจุดผ่านแดนถาวรได้

กล่าวโดยสรุปแล้วด้านปัญหาและอุปสรรคในการเปิดจุดผ่อนปรนชั่วคราวช่องตาอุเป็น ด่านผ่านแดนถาวร ที่สำคัญคือ 1) การขอใช้พื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า 2) ไม่มีงบประมาณสำหรับการ จ่ายค่าชดเชย 3) ขาดความต่อเนื่องของนโยบาย 4) ปัญหาโครงสร้างพื้นฐาน 5) ปัญหาด้านสถานที่ตั้ง 6) เรื่องความมั่นคง 7) การขาดเจ้าภาพหลักในการผลักดันจุดผ่อนปรนชั่วคราวอย่างชัดเจน เป็นต้น

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่อง ความพยายามในการผลักดันให้การเปิดจุดผ่อนปรนชั่วคราวช่องตาอุเป็นด่านผ่านแดนถาวร เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพโดยเก็บข้อมูลจากเอกสาร รายงานการประชุม ซึ่งใช้การสัมภาษณ์ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องที่อยู่ในเขตพื้นที่บริเวณจุดผ่อนปรนช่องตาอุ จำนวน 23 คน แบ่งออกได้เป็น 3 กลุ่ม ประกอบด้วย กลุ่มที่ 1 กลุ่มข้าราชการส่วนภูมิภาค กลุ่มที่ 2 กลุ่มกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล ประชาชนทั่วไป กลุ่มที่ 3 กลุ่มเจ้าหน้าที่พนักงานขององค์การบริหารส่วนตำบลโพรงยาง โดยใช้แบบสัมภาษณ์ลักษณะปลายเปิด สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะผลการศึกษาได้ดังต่อไปนี้

5.1 สรุปผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “ความพยายามในการผลักดันให้การเปิดจุดผ่อนปรนชั่วคราวช่องตาอุเป็นด่านผ่านแดนถาวร” ตำบลโพรงยาง อำเภอบุณฑริก จังหวัดอุบลราชธานี ผู้วิจัยแบ่งลำดับสรุปผลการวิจัย ออกเป็น 2 ประเด็น สรุปได้ดังนี้

5.1.1 ความพยายามในการผลักดันให้การเปิดจุดผ่อนปรนชั่วคราวช่องตาอุเป็นด่านผ่านแดนถาวร

จุดผ่อนปรนการค้าชั่วคราวช่องตาอุ มีการเปิดจุดผ่อนปรนอย่างไม่เป็นทางการ เมื่อปี พ.ศ. 2535 เป็นช่องทางธรรมชาติ การเดินทางไม่ค่อยสะดวก เป็นลักษณะทางเดินตามป่าตามเขา ถนนดินในฤดูฝนการสัญจรไปมาลำบากยากแก่การเดินทาง ประชาชนที่จะเดินทางเพียงแค่ต้องการแลกเปลี่ยนสินค้าหรือซื้อขายสินค้าเล็ก ๆ น้อย ๆ เพียงเท่านั้น โดยในการทำบันทึกขอความเปิดด่านอย่างไม่เป็นทางการ มีนายสุนันท์ เจริญยุทธ ปลัดอำเภอบุณฑริก กับท่านคำเผย จอมมณี รองเจ้าเมืองสุขุมา เป็นผู้ลงนามในบันทึกขอความระหว่างอำเภอบุณฑริกกับเมืองสุขุมา ที่ด่านช่องเม็ก อำเภอสรินทร จังหวัดอุบลราชธานี สถานที่ตั้งของจุดผ่อนปรนช่องตาอุตั้งอยู่บริเวณห้วยดินดำใหญ่ พิกัด WB 553258 บ้านเจริญพัฒนา หมู่ที่ 11 ตำบลโพรงยาง อำเภอบุณฑริก จังหวัดอุบลราชธานี (แยกออกจากบ้านหนองแสง หมู่ที่ 7) ตำบลโพรงยาง อำเภอบุณฑริก จังหวัดอุบลราชธานี ห่างจากบ้านหนองแสงประมาณ 8 กิโลเมตรและห่างจากแนวเส้นเขตแดนไทย – สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป.ลาว) ประมาณ 2 กิโลเมตร

ต่อมาประกาศจังหวัดอุบลราชธานี โดยความเห็นชอบของกระทรวงมหาดไทย จุดผ่อนปรนช่องตาอุได้เปิดทำการตามประกาศของจังหวัดอุบลราชธานี เรื่องการเปิดจุดผ่อนปรนในพื้นที่ชายแดนติดต่อกับประเทศเพื่อนบ้าน จุดผ่อนปรนชั่วคราวช่องตาอุ เป็นการเปิดอย่างเป็นทางการครั้งแรกเมื่อวันที่ 19 กันยายน 2539 ตามประกาศการเปิดจุดผ่อนปรนในพื้นที่ชายแดนติดต่อกับประเทศเพื่อนบ้าน วัตถุประสงค์เพื่อกระชับความสัมพันธ์ระดับท้องถิ่นระหว่างจังหวัดอุบลราชธานี

กับแขวง/จังหวัดของประเทศเพื่อนบ้านที่ติดต่อกัน ตามนโยบายของรัฐบาลที่มุ่งเสริมสร้างการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข มีความเข้าใจอันดีงามระหว่างประชาชน และเกิดความสงบเรียบร้อยตามแนวเขตชายแดนของประเทศไทย กับประเทศเพื่อนบ้านที่จะนำไปสู่ความร่วมมือในด้านต่าง ๆ ประชาชนทั้ง 2 ประเทศ สามารถเดินทางเข้าออก เพื่อซื้อสินค้าอุปโภคบริโภคที่ไม่ต้องห้ามตามกฎหมายอื่นใด หรือตามที่ทางราชการของแต่ละประเทศกำหนดร่วมพิธีกรรมทางศาสนา วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณีและกิจกรรมอันดีงามอื่น ๆ ร่วมกัน

ในปี 2551 คณะทำงานชุดสำรวจและจัดทำหลักเขตแดนทางบกระหว่าง ไทย - ลาว ได้ร่วมกันจัดทำหลักเขตแดนบริเวณจุดผ่อนปรนการค้าช่องตาฮู หลักที่ 1 ถึงหลักที่ 4 ซึ่งบริเวณหลักที่ 3 ที่ราษฎรไทยได้สัญจรไปจุดผ่อนปรนการค้าขึ้น เป็นเขตพรมแดนของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ทำให้จำเป็นต้องจัดหาพื้นที่การค้าจุดผ่อนปรนช่องตาฮูแห่งใหม่ โดยองค์การบริหารส่วนตำบลโพนงามได้มีการส่งคำขอใช้พื้นที่ส่วนราชการหรือองค์กรของรัฐภายในเขตป่าสงวนแห่งชาติตามระเบียบกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช ว่าด้วยการกำหนดหลักเกณฑ์วิธีการและเงื่อนไขในการใช้พื้นที่เป็นสถานที่ปฏิบัติงานหรือเพื่อประโยชน์อย่างอื่นของส่วนราชการ หรือองค์กรของรัฐภายในเขตป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2546 ข้อ 5 ส่วนราชการหรือองค์กรของรัฐ ประสงค์จะขอใช้พื้นที่บางแห่งภายในเขตป่าสงวนแห่งชาติ เป็นสถานที่ปฏิบัติงานหรือเพื่อประโยชน์ของรัฐอย่างอื่น ให้ยื่นคำขอต่อจังหวัดท้องที่ที่ป่าขึ้นตั้งอยู่หรือหน่วยงานที่กรมป่าไม้กำหนดตามแบบ ปส.17 ทำเยียบพร้อมระบุหลักฐานตามที่ระบุไว้ในแบบคำขอมตรา 13 ทวิ แห่งพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507 เพื่อขอความเห็นชอบในการขออนุญาตใช้พื้นที่ ก่อสร้างตลาดจุดผ่อนปรนการค้าช่องตาฮูแห่งใหม่ บริเวณพื้นที่ปลูกป่ากระถิ่นเทพา ประมาณ 70 ไร่ 16 ตารางวา

ซึ่งในปี 2552 หลังจากท้องที่การบริหารส่วนตำบลโพนงาม อำเภอบุณทริก จังหวัดอุบลราชธานี ได้ดำเนินการขอใช้พื้นที่ ส่วนราชการหรือองค์กรของรัฐภายในเขตป่าสงวนแห่งชาติตามมาตรา 13 ทวิ แห่งพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507 เพื่อขอความเห็นชอบในการขออนุญาตใช้พื้นที่ เมื่อปี พ.ศ. 2551 ไปแล้วนั้น ได้ประกาศรวมกันกับป่าห้วยยอดมน และป่าบุณทริกในท้องที่ตำบลช่องเม็ก ตำบลโนนก่อ อำเภอสรินธร และตำบลคอแลน ตำบลโพนงาม ตำบลห้วยข่า เนื้อที่ประมาณ 350,648 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 219,155 ไร่ ประกาศเป็นพระราชกฤษฎีกากำหนดบริเวณที่ดินป่าห้วยยอดมน และป่าบุณทริกในท้องที่ตำบลช่องเม็ก ตำบลโนนก่อ อำเภอสรินธร และตำบลคอแลนตำบลโพนงาม ตำบลห้วยข่า อำเภอบุณทริก จังหวัดอุบลราชธานีให้เป็นเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า พ.ศ. 2552 ทำให้ แบบคำขอมตรา 13 ทวิ แห่งพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ.2507 เพื่อขอความเห็นชอบในการขออนุญาตใช้พื้นที่ ก่อสร้างตลาดจุดผ่อนปรนการค้าช่องตาฮูแห่งใหม่ บริเวณพื้นที่ปลูกป่ากระถิ่นเทพา ประมาณ 70 ไร่ 16 ตารางวา ท้องที่การบริหารส่วนตำบลโพนงามได้ยื่นเสนอถือเป็นการยกเลิก หากต้องการใช้พื้นที่ดังกล่าวต้องเริ่มต้นดำเนินการขอใช้พื้นที่ใหม่ แต่ในครั้งนี พระราชกฤษฎีกา โดยการขอใช้ต้องขอยกเลิกพระราชกฤษฎีกากำหนดบริเวณที่ดินป่าห้วยยอดมน และป่าบุณทริกในท้องที่ตำบลช่องเม็ก ตำบลโนนก่อ อำเภอสรินธร และตำบลคอแลนตำบลโพนงาม ตำบลห้วยข่า อำเภอบุณทริก จังหวัดอุบลราชธานีให้เป็นเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ต้องทำการชดเชยค่าปลูกป่าบริเวณดังกล่าว ซึ่งต้องใช้งบประมาณในการดำเนินการจำนวนมาก ส่งผลทำให้เรื่องขออนุญาตใช้พื้นที่ในปีนั้นต้องชะลอไว้ก่อน

แม้ว่า 2556 ผู้ว่าราชการจังหวัดอุบลราชธานี พร้อมหัวหน้าส่วนราชการ ประกอบด้วย หอการค้าจังหวัดอุบลราชธานี พาณิชย์จังหวัดอุบลราชธานี ผู้อำนวยการสำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ 9 อุบลราชธานี ประธานสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี นายอำเภอ ผู้นำชุมชน และหน่วยงานส่วนเกี่ยวข้อง เดินทางลงพื้นที่ที่บริเวณจุดผ่อนปรนการค้าช่องตาอุ รับทราบถึงปัญหา อุปสรรค ข้อจำกัดในพื้นที่เพื่อการยกระดับจุดผ่านแดนช่องตาอุ และในปีเดียวกัน ดร.กิตติวัฒน์ รัตนดิลก ณ ภูเก็ต ที่ปรึกษากิจการมาธิการชายแดนไทยสภาผู้แทนราษฎร/เลขาธิการคณะกรรมการกิจการชายแดนไทย (อนุภูมิภาคกลุ่มแม่น้ำโขง) พร้อมคณะได้เดินทางมาเก็บข้อมูลที่ บริเวณจุดผ่อนปรนการค้าช่องตาอุ เช่นกัน

ซึ่งในการประชุมคณะรัฐมนตรี วันที่ 30 กรกฎาคม 2555 ณ อาคารล้านช้าง มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ นางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี เป็นประธานการประชุม คณะรัฐมนตรีอย่างเป็นทางการนอกสถานที่ วาระอื่น ๆ ประเด็น การส่งเสริมการค้าชายแดน โดยการยกระดับจุดผ่อนปรนเป็นด่านถาวร (เสนอโดย กกร.) ได้เสนอเรื่อง พิจารณายกระดับ จุดผ่อนปรนชั่วคราวเป็นด่านถาวร เข้าสู่ที่ประชุม เพื่อส่งเสริมอำนวยความสะดวกการค้าชายแดน ระหว่างไทย - กัมพูชา/สปป. ลาว และรองรับการเคลื่อนย้ายของสินค้าและคนภายใต้กรอบประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนในปี 2558 มีจุดผ่อนปรนชั่วคราว จำนวน 3 แห่ง ดังนี้ 1) “ช่องสายตะกู” ตำบลจันทบเพชร อำเภอบ้านกรวด จังหวัดบุรีรัมย์ - บ้านจู้โกก อำเภอมันเือง จังหวัดอุดรธานี ประเทศกัมพูชา ซึ่งเปิดทุกวันศุกร์และเสาร์ เวลา 09.00 - 16.00 น. 2) “จุดผ่อนปรนบ้านยั้งค์” อำเภอ ขานุมาน จังหวัดอำนาจเจริญ - บ้านเหล่าหมากหุด เมืองไซพูทอง แขวงสะหวันนะเขต สปป.ลาว เปิดทุกวันพุธและวันอาทิตย์ เวลา 06.00 - 18.00 น. และ 3) “จุดผ่อนปรนช่องตาอุ” บ้านหนองแสง อำเภอภูเมธิกร จังหวัดอุบลราชธานี - บ้านเหียง เมืองสุขุม แขวงจำปาสัก สปป. ลาว แต่แล้ว ในปัจจุบันจุดผ่อนปรนชั่วคราว ทั้ง 3 แห่ง ที่เสนอยกระดับให้เป็นด่านถาวร

ข้อค้นพบ จากการสัมภาษณ์ และการสังเกตการณ์ ค้นพบประเด็นสำคัญว่า

ในอดีตที่ผ่านมาหน่วยงานภาครัฐต่าง ได้ให้ความสำคัญในการลงพื้นที่บริเวณจุดผ่อนปรนช่องตาอุ โดยมีหลายพื้นที่เห็นชอบในหลักการระดับจังหวัดซึ่งต้องการสำรวจและศึกษาความเป็นไปได้ที่จะเตรียมพร้อมยกระดับจากจุดผ่อนปรนเพื่อการค้าเป็นจุดผ่านแดนถาวรที่จะเกิดขึ้นในอนาคต โดยจุดผ่อนปรนชั่วคราวช่องตาอุได้เริ่มเปิดทำการ ตามประกาศของจังหวัดอุบลราชธานี ตั้งแต่วันที่ 19 กันยายน พ.ศ. 2539 ปัจจุบัน จุดผ่อนปรนชั่วคราวช่องตาอุ เปิดให้บริการสัปดาห์ละ 3 วัน คือ วันจันทร์ พุธ ศุกร์ เวลา 08.00 - 15.00 น. โดยไม่ต้องทำเอกสารผ่านแดน จำหน่ายสินค้าประเภท เสื้อผ้า เครื่องจักสานของใช้ เบ็ดเตล็ดต่าง ๆ อาหารและเครื่องดื่ม เป็นต้น จะมีนักท่องเที่ยวและผู้ที่มาตลาดซื้อขายสินค้าจำนวนมากโดยเฉพาะช่วงเดือนพฤษภาคม และเดือนมิถุนายน เนื่องจากมีอาหารและพืชผักตามฤดูกาล ที่เป็นสินค้าขายดี อาทิเช่น กบ เขียด หอย ปลา เห็ดเพาะ เห็ดปลวก หวาย หน่อไม้ ที่เป็นที่ยอมรับตามท้องตลาดและประชาชนในพื้นที่มีรายได้หมุนเวียนวันละประมาณ 200,000 บาทต่อวัน

แต่ความพยายามในการผลักดันให้การเปิดจุดผ่อนปรนชั่วคราวช่องตาอุเป็นด่านผ่านแดนถาวรกลับไม่ประสบความสำเร็จ เพราะจุดผ่อนปรนชั่วคราวช่องตาอุไม่ใช่เขตพื้นที่ที่รัฐบาลให้ความสำคัญเป็นอันดับต้น ๆ ประกอบกับการดำเนินการเพื่อยกระดับเป็นจุดผ่านแดนถาวรมีความ

ล่าช้าจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การขาดความจริงจังจากหน่วยงานที่มีอำนาจมีหน่วยงานที่มีอำนาจหน้าที่ทับซ้อนกันจนกระทั่งขาดเจ้าภาพหลักในการผลักดัน โดยรัฐบาลให้ความสำคัญกับประเด็นเรื่องเขตแดนและความมั่นคง มากกว่าผลประโยชน์ของประชาชนในเขตพื้นที่

กล่าวโดยสรุปแล้ว ความพยายามในการผลักดันให้การเปิดจุดผ่อนปรนชั่วคราวช่องตาอุเป็นด่านผ่านแดนถาวร ค้นพบว่า จุดผ่อนปรนชั่วคราวช่องตาอุได้เริ่มเปิดทำการ ตามประกาศของจังหวัดอุบลราชธานี ตั้งแต่วันที่ 19 กันยายน พ.ศ.2539 โดยภาครัฐได้เห็นชอบในหลักการระดับจังหวัดเพื่อสำรวจและศึกษาความเป็นไปได้ที่จะเตรียมผลักดันให้การเปิดจุดผ่อนปรนชั่วคราวช่องตาอุเป็นด่านผ่านแดนถาวร อย่างไรก็ตาม แม้ว่าประชาชนและหน่วยงานในระดับพื้นที่จะสนับสนุนให้เปิดเป็นด่านผ่านแดนถาวร แต่ความพยายามในการผลักดันดังกล่าวกลับไม่ประสบความสำเร็จ เนื่องจากจุดผ่อนปรนชั่วคราวช่องตาอุไม่ใช่เขตพื้นที่ที่รัฐบาลให้ความสำคัญเป็นอันดับต้น ๆ ประกอบกับการดำเนินการเพื่อยกระดับเป็นจุดผ่านแดนถาวรโดยหน่วยงานในส่วนกลางและส่วนภูมิภาคมีความล่าช้า ขาดเจ้าภาพหลักในการผลักดัน และหน่วยงานที่มีอำนาจหน้าที่ในการสนับสนุนผลักดันยังมีความทับซ้อนด้านอำนาจหน้าที่ ขณะที่รัฐบาลมุ่งให้ความสำคัญกับประเด็นเรื่องเขตแดนและความมั่นคงมากกว่าผลประโยชน์ของประชาชนในเขตพื้นที่

5.1.2 ปัญหาและอุปสรรคที่ส่งผลในการเปิดจุดผ่อนปรนช่องตาอุเป็นด่านผ่านแดนถาวร

ค้นพบว่าปัญหาและอุปสรรคที่ส่งผล ความพยายามในการผลักดันให้การเปิดจุดผ่อนปรนชั่วคราวช่องตาอุเป็นด่านผ่านแดนถาวร หลังจากที่มีการเปิดอย่างไม่เป็นทางการ เมื่อปี พ.ศ.2535 จนถึงปัจจุบัน จนถึงปี พ.ศ.2560 แม้ว่าจะมีการผลักดันจากหน่วยงานในพื้นที่ หรือแม้กระทั่งระดับจังหวัดแล้วแต่ก็ยังพบปัญหาที่เกิดขึ้นที่เป็นปัญหาและอุปสรรคอยู่หลายปัจจัยทำให้การเปิดจุดผ่อนปรนช่องตาอุเป็นด่านผ่านแดนถาวร มีสาเหตุสำคัญดังนี้ 1) การขอใช้พื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า 2) ไม่มีงบประมาณสำหรับการจ่ายค่าชดเชย 3) ขาดความต่อเนื่องของนโยบาย 4) ปัญหาโครงสร้างพื้นฐาน 5) ปัญหาด้านสถานที่ตั้ง 6) เรื่องความมั่นคง 7) การขาดนโยบายหลักในการผลักดันจุดผ่อนปรนช่องตาอุอย่างชัดเจน

5.1.3 ปัญหาการขอใช้พื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า

การขอใช้พื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติในการพัฒนาตลาดการค้าช่องตาอุ ทำเรื่องขอใช้พื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติในการพัฒนาตลาดการค้าช่องตาอุ ใช้พื้นที่ 70 ไร่ 16 ตารางวา ได้มีการส่งคำขอใช้พื้นที่ส่วนราชการหรือองค์กรของรัฐภายในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ตามระเบียบกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช ว่าด้วยการกำหนดหลักเกณฑ์วิธีการและเงื่อนไขในการใช้พื้นที่เป็นสถานที่ปฏิบัติงานหรือเพื่อประโยชน์อย่างอื่นของส่วนราชการ หรือองค์การของรัฐภายในเขตป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2546 ข้อ 5 ส่วนราชการหรือองค์การของรัฐ ประสงค์จะขอใช้พื้นที่บางแห่งภายในเขตป่าสงวนแห่งชาติ เป็นสถานที่ปฏิบัติงานหรือเพื่อประโยชน์ของรัฐอย่างอื่น ให้ยื่นคำขอต่อจังหวัดท้องที่ที่ป่านั้นตั้งอยู่หรือหน่วยงานที่กรมป่าไม้กำหนด ตามแบบ ปส.17 ทำระเบียบ พร้อมระบุหลักฐานตามที่ระบุไว้ในแบบคำขอ มาตรา 13 ทวิ แห่งพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507 เพื่อขอความเห็นชอบในการขออนุญาตใช้พื้นที่ วันที่ 3 ธันวาคม พ.ศ. 2551 แต่แล้วในปี 2552 ได้ตราเป็นพระราชกฤษฎีกาเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าบุณฑริก – ยอดมน เมื่อวันที่ 12 พฤศจิกายน 2552

ถ้าจะขออนุญาตใช้พื้นที่ต้องทำเรื่อง ขอเพิกถอนเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าบริเวณที่ใช้พื้นที่ทำประโยชน์ กระทำได้โดยตราเป็นพระราชกฤษฎีกา ซึ่งเป็นขั้นตอนที่ยุ่งยากและซับซ้อน เพราะต้องเริ่มต้นจากขั้นตอนต้องขอยกเลิก พระราชกฤษฎีกา กำหนดบริเวณที่ดินป่าห้วยยอดมน และป่าบุณฑริกในท้องที่ตำบลช่องเม็ก ตำบลโนนก่อ อำเภอสิรินธร และตำบลคอแลน ตำบลโพนงาม ตำบลห้วยข่า อำเภอบุณฑริก จังหวัดอุบลราชธานี ให้เป็นเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า พ.ศ. 2552 บางส่วนเฉพาะบริเวณพื้นที่ขอใช้จำนวน 70 ไร่ และต้องทำการชดเชยค่าปลูกป่า

5.1.4 ปัญหาไม่มีงบประมาณสำหรับการจ่ายค่าชดเชย

หากที่จะต้องการใช้ประโยชน์ใน พื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติในการพัฒนาตลาดการค้าช่องตาอุ พื้นที่จำนวน 70 ไร่ 16 ตารางวา ต้องทำเรื่องเพิกถอนเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ผลที่ตามมาคือต้องมีการชดเชยค่าปลูกป่ารวมทั้งการบำรุงรักษาและค่าประเมินศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อมอีกด้วย ตั้งแต่ประมาณปี พ.ศ. 2537 จนถึงปัจจุบันที่จะทำเรื่องขอใช้พื้นที่ใหม่ ต้องใช้เงินจำนวนมาก ประมาณ 100 ล้าน ซึ่งองค์การบริหารส่วนตำบลโพนงามเป็นผู้ยื่นคำขออนุญาตใช้พื้นที่ ตั้งแต่ในปี 2552 หากจะทำเรื่องขอใช้พื้นที่ดังกล่าวอีกครั้ง ไม่มีงบประมาณเพียงพอมีศักยภาพที่จำกัด ทำให้ไม่สามารถที่จะจ่ายค่าชดเชยเหล่านั้น และเกินศักยภาพขององค์การบริหารส่วนตำบลด้วย แม้ในทางตรงกันข้ามหลาย ๆ หน่วยงานได้ลงพื้นที่มาเก็บข้อมูลตรวจสอบพื้นที่บริเวณจุดผ่อนปรนช่องตาอุ แต่ด้วยการใช้งบประมาณในการจ่ายค่าชดเชยที่สูงส่งผลให้ไม่มีหน่วยงานไหนที่จะเป็นหน่วยงานหลักในการรับผิดชอบค่าใช้จ่ายในส่วนนี้

5.1.5 ปัญหาการขาดความต่อเนื่องของนโยบาย

แม้ว่าจุดผ่อนปรนทางการค้าช่องตาอุ ได้เปิดอย่างไม่เป็นทางการมาตั้งแต่ประมาณปี พ.ศ.2535 แม้จะมีการพยายามดำเนินการศึกษาข้อมูลและผลักดันเพื่อพัฒนาตลาดการค้าช่องตาอุ แต่ยังขาดหน่วยงานหลักที่ต้องรับผิดชอบอย่างแท้จริง ส่วนราชการที่เกี่ยวข้องทั้งหมดต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนาพื้นที่ดังกล่าวให้มากขึ้นกว่านี้ ไม่ว่าจะเป็นระดับท้องถิ่น กรม จนถึงไปสู่ระดับกระทรวง หากจะมีการเปิดจุดผ่อนปรนชั่วคราวช่องตาอุเป็นด่านผ่านแดนถาวร การผลักดันนโยบายควรที่จะมีความต่อเนื่องมากกว่านี้ เพื่อให้เกิดความต่อเนื่องของนโยบายเนื่องจากเปลี่ยนรัฐบาล เปลี่ยนรัฐมนตรี จึงทำให้นโยบายเปลี่ยนแปลงบ่อย ทำให้นโยบายการผลักดันจุดผ่อนปรนชั่วคราวช่องตาอุเป็นด่านผ่านแดนถาวร เป็นไปอย่างเชื่องช้า ดังนั้นแล้ว แม้ว่าจะมีการเปลี่ยนแปลงรัฐบาล หรือเปลี่ยน รัฐมนตรี ก็ควรที่จะ คงตัวนโยบายในการ ยกกระดับจุดผ่อนปรน เป็นด่านถาวร ตัวนโยบายต้องคงอยู่ หากมุ่งมั่นที่จะผลักดันให้เกิดด่านผ่านแดนถาวรที่เป็นรูปธรรม

5.1.6 ปัญหาโครงสร้างพื้นฐาน

การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีความสำคัญต่อการยกระดับจุดผ่อนปรนทางการค้าช่องตาอุ ระบบโครงสร้างพื้นฐาน ประกอบไปด้วย ระบบคมนาคม โทรคมนาคม ระบบไฟฟ้าและประปา ยังล่าช้าอยู่ ซึ่งมีปัญหาและอุปสรรค ส่งผลให้เกิดความล่าช้าในการพัฒนา มีการทำงานที่ไม่เต็มประสิทธิภาพ จะมีก็เพียงแต่ถนนเดินทางไปจุดผ่อนปรนชั่วคราวช่องตาอุ ที่ก่อสร้างเป็นทางลาดยางระยะทางประมาณ 8 กิโลเมตร 2 ช่องทางจราจร ที่อำนวยความสะดวกในการเดินทางสัญจรเพียงเท่านั้น ส่วนในเรื่องส่วนในด้านอื่น ๆ ยังไม่มีการพัฒนาจากหรือแนวทางที่ชัดเจน ควรที่มีการก่อสร้าง โครงสร้างพื้นฐานและระบบสาธารณูปโภคต่าง ๆ ที่จะรองรับการใช้งาน

ของประชาชนและพ่อค้าแม่ค้าที่เดินทางไปจุดผ่อนปรนช่องตาอุ ซึ่งจะทำให้เอื้อต่อการพัฒนาจุดผ่อนปรนชั่วคราวช่องตาอุ และยกระดับเป็นด่านผ่านแดนถาวรในอนาคต

5.1.7 ปัญหาด้านสถานที่ตั้ง

ปัญหาด้านสถานที่ตั้งบริเวณจุดผ่อนปรนชั่วคราวช่องตาอุยังไม่มีคามแน่นอนและชัดเจนในเรื่องสถานที่ก่อสร้าง รองรับประชาชนที่มาตลาดช่องตาอุ เช่น ห้องน้ำ และลานจอดรถ ยังมีไม่เพียงพอซึ่งสอดคล้องกับการขอใช้พื้นที่ต้องดำเนินการต่อ ต้องเริ่มจากขอเพิกถอนเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าบางส่วนเฉพาะบริเวณที่ขอใช้ และต้องจ่ายค่าชดเชยค่าปลูกป่า และค่าศึกษาผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ซึ่งต้องใช้งบประมาณจำนวนมากและใช้ระยะเวลานานพอสมควร ภายในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ส่งผลให้ไม่มีนักธุรกิจหรือภาคเอกชนไม่สามารถที่จะทำการลงทุนได้ ไม่ว่าจะเป็นการซื้อขายที่ดิน หรือพัฒนาที่ดินโดยรอบตลาดเพราะพื้นที่ดังกล่าวเป็น เป็นพระราชกฤษฎีกากำหนดบริเวณที่ดินป่าห้วยยอดม่น และป่าบุณทริกในท้องที่ตำบลช่องเม็ก ตำบลโนนก่อ อำเภอสิรินธร และตำบลคอแลน ตำบลโพรงงาม ตำบลห้วยข่า อำเภอบุณทริก จังหวัดอุบลราชธานีให้เป็นเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า จึงไม่สามารถการซื้อขายที่ดินบริเวณจุดผ่อนปรนชั่วคราวช่องตาอุได้

5.1.8 ปัญหาเรื่องความมั่นคง

จุดผ่อนปรนช่องตาอุ เป็นพื้นที่รอยต่อชายแดน สามารถเดินทางไปด้านในหลาย ๆ เมืองของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป.ลาว) การมีจุดผ่อนปรนทางการค้า ส่งผลให้เศรษฐกิจในพื้นที่ดีแน่นอน แต่สิ่งที่ต้องระวังก็คือเรื่องระหว่างชายแดน อาจจะเป็นเส้นทางลักลอบลำเลียงยาเสพติด และสิ่งผิดกฎหมาย รวมถึงอาจจะมีการลักลอบตัดไม้ทำลายป่า และบุกรุกเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า กระทบความมั่นคงในพื้นที่เส้นทางส่วนใหญ่ผ่านเขตป่าอนุรักษ์ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ กระทรวงการคลัง กระทรวงต่างประเทศ กระทรวงคมนาคม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และกระทรวงมหาดไทย ต้องมีการพิจารณาศึกษาข้อมูลในภาพรวมทั้งระบบและรอบด้าน อาทิ ผลดี ผลเสีย ความคุ้มค่า และจากการศึกษาข้อมูลจุดผ่อนปรนช่องตาอุ ให้เป็นจุดผ่านแดนถาวรนั้น ปรากฏว่า สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป.ลาว) ก็ยังไม่มีความพร้อมเกี่ยวกับกรณีดังกล่าวเท่าที่ควร เพราะเรื่องจะกระทบต่อเรื่องความมั่นคงของชายแดนทั้งสองประเทศด้วย

5.1.9 ปัญหาการขาดเจ้าภาพหลักในการผลักดันจุดผ่อนปรนช่องตาอุอย่างชัดเจน

แม้ว่าในอดีตที่ผ่านมาหน่วยงานภาครัฐต่าง ๆ ได้ให้ความสำคัญในการลงพื้นที่บริเวณจุดผ่อนปรนช่องตาอุ อำเภอบุณทริก จังหวัดอุบลราชธานี เป็นเพียงหนึ่งในอีกหลายพื้นที่เห็นชอบในหลักการระดับจังหวัด ที่อยากจะสำรวจและศึกษาความเป็นไปได้ที่จะยกระดับจากจุดผ่อนปรนเพื่อการค้าเป็นจุดผ่านแดนถาวรในอนาคต แต่ขณะนี้ไม่ใช่พื้นที่ที่ทางรัฐบาลให้ความสำคัญลำดับต้น ทั้งนี้ต้องทำการสำรวจและเก็บรายละเอียดพื้นที่พร้อม ๆ กับพื้นที่อื่นตาม การดำเนินการเพื่อยกระดับเป็นจุดผ่านแดนถาวร มีกระบวนการหลายขั้นตอน ซึ่งจะต้องพิจารณาถึงผลประโยชน์ในทุก ๆ ด้านอย่างรอบคอบ รวมถึงประเด็นด้านเขตแดนและประเด็นด้านความมั่นคง โดยเรื่องดังกล่าวจะต้องผ่านการพิจารณาของคณะกรรมการพิจารณาเปิดจุดผ่านแดนฯ ซึ่งประกอบด้วยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องหลายหน่วยงาน หากพื้นที่ใดยังไม่มีความพร้อมที่จะเปิด หรือยังมีประเด็นข้อห่วงกังวลด้านความมั่นคงก็ยังไม่สามารถยกระดับเป็นจุดผ่านแดนถาวรได้

5.2 อภิปรายผลการวิจัย

ในการวิจัยเรื่อง “การเปิดจุดผ่อนปรนชั่วคราวช่องตาอุเป็นด่านผ่านแดนถาวร” อำเภอบุญทริก จังหวัดอุบลราชธานี มีประเด็นในการ อภิปรายผลการวิจัยอยู่ 2 ประเด็น คือ

ประเด็นแรก แนวทางการปฏิบัติในการเปิดจุดผ่อนปรนชั่วคราวช่องตาอุเป็นด่านผ่านแดนถาวร พบว่า การเปิดจุดผ่อนปรนชั่วคราวช่องตาอุเปิดอย่างไม่เป็นทางการ เมื่อปี พ.ศ. 2535 ตามข้อตกลงระหว่างอำเภอบุญทริก และเปิดจุดผ่อนปรนชั่วคราวช่องตาอุเปิดอย่างเป็นทางการ เมื่อวันที่ 19 กันยายน พ.ศ. 2539 ตามประกาศของจังหวัดอุบลราชธานี เรื่องการเปิดจุดผ่อนปรนในพื้นที่ชายแดนติดต่อกับประเทศเพื่อนบ้าน เพื่อกระชับความสัมพันธ์ระดับท้องถิ่น ปัจจุบัน เปิดทำการในวันจันทร์ พุธและศุกร์ ตั้งแต่เวลา 09.00 น.-15.00 น. โดยมีการซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้าระหว่างประชาชนที่อยู่อาศัยตามบริเวณชายแดนของทั้งสองฝ่าย เช่น เครื่องจักสานของใช้เบ็ดเตล็ดต่าง ๆ อาหารและพืชผัก ตามธรรมชาติ ตามฤดูกาล อาทิ เช่น กบ เขียด หอย ปู ปลา เห็ด หวาย หน่อไม้ ผลไม้ เป็นต้น

โดยมีข้อค้นพบว่า การเปิดจุดผ่อนปรนชั่วคราวช่องตาอุเป็นด่านผ่านแดนถาวร เคยได้รับการเสนอเรื่อง พิจารณายกระดับ “จุดผ่อนปรนชั่วคราว” เป็น “ด่านถาวร” เข้าสู่ที่ประชุมคณะรัฐมนตรี อาครลำปาง มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ นางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี เป็นประธานการประชุมคณะรัฐมนตรีอย่างเป็นทางการนอกสถานที่ ในวันที่ 30 กรกฎาคม 2555 เสนอโดย กกร. คือคณะกรรมการร่วมภาคเอกชน 3 สถาบัน สภาหอการค้าแห่งประเทศไทย สภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย สมาคมธนาคารไทย ที่มีหน้าที่ในการเสนอความคิดเห็นและข้อเสนอแนะต่าง ๆ ในการพิจารณาวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจ หรือกำหนดเป็นนโยบาย หรือมาตรการในการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจของชาติ รองรับการค้าชายแดน ระหว่างไทย - กัมพูชา/สปป. ลาว พร้อมกันกับ “ช่องสายตะกู” ตำบลจันทบเพชร อำเภอบ้านกรวด จังหวัดบุรีรัมย์ - บ้าน จุ๊ปโก๊ก อำเภออัมปิล จังหวัดอุดรธานี ประเทศ กัมพูชา (2) “จุดผ่อนปรนบ้านยักษ์คุ” อำเภอขามมามัน จังหวัดอำนาจเจริญ - บ้านเหล่าหมากหุด เมืองไชยพุดอง แขวงสะหวันนะเขต สปป.ลาว (3) “จุดผ่อนปรนช่องตาอุ” บ้านหนองแสง อำเภอบุญทริก จังหวัดอุบลราชธานี - บ้านเหียง เมืองสุขุมมา แขวงจำปาสัก สปป. ลาว

ซึ่งบางส่วนสอดคล้องกับงานวิจัยของ ธนศักดิ์ เก่งถนอมม้า (2541) ที่ได้ศึกษา ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานจุดผ่อนปรนทางการค้าชายแดนไทย - ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานจุดผ่อนปรนทางการค้าชายแดนไทย - พม่า ช่องก๊วผาวอก อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ ผลการวิจัยค้นพบว่า นโยบายควรได้รับการสนับสนุนทั้งจากภาครัฐและภาคเอกชนที่ต้องร่วมมือดำเนินการอย่างจริงจัง มิฉะนั้นจะไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร การค้าชายแดนเป็นสิ่งที่มีความจำเป็นในยุคปัจจุบัน แต่ทุกฝ่ายควรมองผลประโยชน์ส่วนรวมต่อการพัฒนาเศรษฐกิจให้แต่ละพื้นที่มีความมั่นคง ประชาชนในพื้นที่ได้รับประโยชน์โดยตรง

เมื่อพิจารณาในประเด็นนี้แล้วพบว่า การเปิดจุดผ่อนปรนชั่วคราวช่องตาอุเป็นด่านผ่านแดนถาวร ถึงแม้จะมีการเสนอเรื่องพิจารณายกระดับ “จุดผ่อนปรนชั่วคราว” เป็น “ด่านถาวร” เข้าสู่ที่ประชุมคณะรัฐมนตรี ก็ตาม ก็เป็นการเสนอในส่วนของภาคเอกชน ไม่ใช่จากการผลักดันนโยบายจากรัฐบาล จุดผ่อนปรนชั่วคราวช่องตาอุ เป็นเพียงหนึ่งในอีกหลายพื้นที่เห็นชอบในหลักการระดับจังหวัดโดยได้มี

หน่วยงานในพื้นที่ และหน่วยย่อยระดับจังหวัดได้ลงพื้นที่ สํารวจเก็บรายละเอียดศึกษาความเป็นไปได้ที่จะยกระดับจากจุดผ่อนปรนเพื่อการค้าเป็นจุดผ่านแดนถาวรในอนาคต ซึ่งขณะนี้ยังไม่ใช้พื้นที่ที่ทางรัฐบาลให้ความสำคัญและยังไม่ได้มีการกำหนดนโยบายในประเด็นพิจารณายกระดับจุดผ่อนปรนชั่วคราวเป็นด่านถาวร ณ ปัจจุบัน

สอดคล้องกับงานวิจัยของ เรืองศักดิ์ ไชยอุดม (2550) ปัญหาการค้าชายแดนไทย – พม่า ในอำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน ผลการวิจัยค้นพบว่า ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการค้าชายแดน ได้แก่สภาพเส้นทางที่เป็นถนนดินลูกรัง ทำให้การสัญจรและการขนส่งสินค้าลำบากปัญหาแรงงานต่างด้าว หลบหนีเข้าเมืองโดยผิดกฎหมาย ความไม่แน่นอนของรัฐบาลในการกำหนดนโยบายการค้าชายแดน เพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกันระหว่างรัฐบาลและการพัฒนาระบบสาธารณูปโภคพื้นฐาน

ในการเปิด ด่านผ่านแดนถาวร ในขณะนี้ปรากฏว่าประเทศไทย และสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป.ลาว) ยังไม่มีความพร้อมที่เห็นพ้องต้องกันของทั้งสองประเทศและยังไม่มี การประสานงานในการเตรียมพร้อมยกระดับจุดผ่อนปรนชั่วคราวช่องตาอุจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ณ ขณะนี้ เช่น สำนักงานสภาพความมั่นคงแห่งชาติ กระทรวงกลาโหม กระทรวงมหาดไทย กระทรวง ต่างประเทศ เป็นต้น สอดคล้องกับการศึกษาของ จุฑาลักษณ์ ชันทะชา (2551) เรื่องแนวทางการพัฒนาการส่งออกสินค้าผ่านเขตชายแดนไทย-ลาว ในพื้นที่จังหวัดนครพนม พบว่า รัฐบาลไทยควรเข้ามามีบทบาทในการประสานผลประโยชน์กับรัฐบาล สปป.ลาว โดยการส่งเสริมให้มีช่องทางการจัดจำหน่ายที่สามารถเข้าถึงผู้บริโภคได้มากขึ้น และได้มีข้อค้นพบของ สนมพร วรวิเชียรวงษ์ (2554) ทำการศึกษา เรื่องความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและการเมืองระหว่างประเทศไทย – ลาว ที่มีผลต่อการกำหนดภาวะการค้าชายแดนผลการวิจัยพบว่า ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและการเมืองระหว่าง ประเทศไทยกับ สปป.ลาว มีผลต่อการกำหนดภาวะการค้าชายแดนที่จังหวัดหนองคาย โดยเป็นผลจากนโยบายทางด้านการเมืองและเศรษฐกิจของไทยในปัจจุบัน นำมาซึ่งความสัมพันธ์อันดีระหว่าง ประเทศไทยกับประเทศ สปป.ลาวในทุก ๆ ด้าน ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การทหาร

สำหรับการพิจารณาประเด็นนี้แล้วพบว่า การเปิดจุดผ่อนปรนชั่วคราวช่องตาอุเป็นด่านผ่านแดนถาวร ซึ่งในการยกระดับ “จุดผ่อนปรนชั่วคราว” เป็น “ด่านถาวร” นั้น หากรัฐบาลไม่มีการกำหนดนโยบายในการจัดตั้งเป็นด่านผ่านแดนถาวรแล้วนั้นก็คงยากที่จะเปิดเป็นจุดผ่านแดนถาวรได้ เพราะต้องมีความพร้อมในหลาย ๆ ปัจจัยประกอบด้วย เช่น ความเหมาะสมในด้านนโยบายต่างประเทศ ความเหมาะสมด้านคมนาคมขนส่ง ความเหมาะสมด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นต้น ซึ่งหากไม่มีการร่วมมือกันระหว่างรัฐบาลของทั้งสองประเทศแล้วนั้นก็คงยากที่จะมีการ ยกระดับ “จุดผ่อนปรนชั่วคราว” เป็น “ด่านถาวร”

ประเด็นที่สอง ประเด็นปัญหาและอุปสรรคที่ส่งผลให้การเปิดจุดผ่อนปรนชั่วคราวช่องตาอุเป็นด่านผ่านแดนถาวร พบว่า สําคัญการเปิดจุดผ่อนปรนชั่วคราวช่องตาอุเป็นด่านผ่านแดนถาวร คือ บริเวณตลาดจุดผ่อนปรนช่องตาอุ ปัญหาด้านการขอใช้พื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า บุนนทริก – ยอดมน ในการเปิดจุดผ่อนปรนชั่วคราวช่องตาอุเป็นด่านผ่านแดนถาวร การขอใช้พื้นที่ดังกล่าว ต้องทำการขอใช้พื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ และต้องทำเรื่องยกเลิกพระราชกฤษฎีกาเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าบุนนทริก – ยอดมน โดยสภาพพื้นที่ดังกล่าวเป็นป่าเต็งรัง ป่าเบญจพรรณ ป่าดิบแล้งและป่าดิบเขาที่สมบูรณ์

เป็นแหล่งต้นน้ำลำธารหลายสายไหลไปบรรจบลำโดมน้อย ยิ่งทำให้การขอใช้พื้นที่บริเวณดังกล่าวเพิ่มความยุ่งยากซับซ้อนมากขึ้น และทำการศึกษาผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมแล้ว ยังต้องมีการชดเชยค่าปลูกป่ารวมทั้งการบำรุงรักษา ตั้งแต่ประมาณปี พ.ศ.2537 จนถึงปัจจุบันที่จะทำเรื่องขอใช้พื้นที่ใหม่ซึ่งทำให้ใช้งบประมาณมากพอสมควรรวมถึงการที่พัฒนาระบบโครงสร้างพื้นฐานสาธารณูปโภคต่าง ๆ ที่จำเป็นและอำนวยความสะดวกในพื้นที่ที่ต้องทำการขอใช้อนุญาตเช่นกัน

ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ธิดากานต์ หวันทอก (2549) ได้ทำการศึกษา เรื่องผลกระทบจากการเปิดประตูอินโดจีน บริเวณจุดผ่านแดนถาวรบ้านห้วยโก๋น ตำบลห้วยโก๋น อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดน่าน ผลการศึกษาพบว่า พื้นที่ชายแดนที่มีความใกล้ชิดทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมกับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับเมืองเงิน-ห้วยโก๋น มีบทบาทเป็นจุดเชื่อมโยงทางการค้า การลงทุน การท่องเที่ยวระหว่างประเทศไทยและประเทศเพื่อนบ้าน โดยมีความได้เปรียบในด้านที่ตั้ง สามารถเชื่อมโยงแหล่งผลิต แหล่งทรัพยากรกับพื้นที่ลาวตอนเหนือ จีนตอนใต้ และเวียดนามตอนเหนือ ด้วยสภาพที่อำนวยเช่นนี้จึงทำให้เกิดการพัฒนาไปสู่การเป็นประตูการค้าที่จะเปิดไปสู่อินโดจีน ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของสภาพชุมชนบ้านห้วยโก๋นและเกิดผลกระทบในด้านสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม และการท่องเที่ยว แต่อย่างไรก็ตามผลกระทบต่าง ๆ ยังคงอยู่ในระดับปานกลาง ไม่ได้มีความรุนแรงเท่ากับพื้นที่ชายแดนที่มีการเปิดจุดผ่อนแดนเหมือนกัน ทั้งนี้ก็เนื่องจากพื้นที่ชายแดนบ้านห้วยโก๋น ยังมีข้อจำกัดในการพัฒนาด้านกายภาพ เพราะจากพื้นที่เป็นเทือกเขาสลับซับซ้อนอยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ตลอดจนกำลังความสามารถของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวทางเศรษฐกิจ ที่จะพัฒนาพื้นที่ชายแดนเชื่อมต่อกับห้วยโก๋นยังมีค่อนข้างต่ำ

เมื่อพิจารณาในประเด็นนี้แล้วพบว่า หากพื้นที่อยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ทำให้เกิดข้อจำกัดในการพัฒนาระบบโครงสร้างพื้นฐาน เช่น ระบบคมนาคม ระบบประปา ระบบไฟฟ้า และระบบสื่อสาร ฯลฯ รวมถึงการพิจารณากระดับจุดผ่อนปรนเป็นด่านถาวรด้วย และในการเปิดจุดผ่านแดนถาวรต้องมีความเห็นพ้องตรงกันระหว่างทั้งสองประเทศในการยกระดับจุดผ่านแดนอย่างเป็นทางการ ซึ่งในส่วนของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป.ลาว) ก็ยังไม่มีนโยบายในการยกระดับ จุดผ่อนปรนชั่วคราว ช่องตาอุ เป็นด่านถาวรช่องตาอุ อยู่เช่นกัน

5.3 ข้อเสนอแนะการวิจัย

ผู้ศึกษาวิจัยได้รวบรวมข้อเสนอแนะอันจะก่อให้เกิดประโยชน์ ได้แก่ 1) ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย และ 2) ข้อเสนอแนะเพื่อการศึกษาวิจัยต่อไป มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

5.3.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายที่ค้นพบจากการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ที่สำคัญ ได้แก่

5.3.1.1 หากต้องการที่จะผลักดันให้มีการยกระดับจุดผ่อนปรนช่องตาอุเป็นด่านผ่านแดนถาวรอย่างจริงจังรัฐบาลควรจะมีการดำเนินสั่งการนโยบาย ให้หน่วยงานระดับกระทรวงร่วมกันประชุมพิจารณาตกลงในข้อกฎหมาย ระเบียบ และมติคณะรัฐมนตรี ที่เกี่ยวข้องเพื่อหาข้อสรุปก่อน และหลังจากนั้นจึงมอบหมายให้แนวทางหน่วยงานระดับจังหวัด และระดับท้องถิ่นปฏิบัติตามมติในการประชุมยกระดับจุดผ่อนปรน

5.3.1.2 เพื่อให้เกิดการพัฒนาในพื้นที่ตลาดจุดผ่อนปรนชั่วคราวช่องตาอุ รัฐบาลควรที่จะสนับสนุนงบประมาณในการพัฒนาระบบโครงสร้างพื้นฐาน เพื่อที่จะเตรียมพร้อมสำหรับการเป็นด่านผ่านแดนถาวรในอนาคต

5.3.1.3 ควรที่จะส่งเสริมความสัมพันธ์และสร้างความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับ ของ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป. ลาว) ในทุกระดับให้มีความใกล้ชิดกันมากยิ่งขึ้น โดยจัดประชุมคณะกรรมการร่วมทางการค้าไทยและสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป.ลาว) ให้มีการแลกเปลี่ยนการเยือนระดับรัฐมนตรีของทั้งสองประเทศอย่างต่อเนื่อง เพื่อสร้างความสัมพันธ์อันดีในทุกระดับและแก้ไขปัญหาการและการยกระดับจุดผ่อนปรนช่องตาอุอย่างจริงจัง

5.3.1.4 ควรมีหน่วยงานของรัฐบาลในการทำหน้าที่ให้ความช่วยเหลือสนับสนุนแก่ภาคเอกชนไทยในการเข้าไปร่วมพัฒนาพื้นที่จุดผ่อนปรนช่องตาอุ

5.3.1.5 ควรทำการศึกษาและสำรวจเส้นทางใหม่ในการทำถนนไปยังจุดผ่อนปรนชั่วคราวช่องตาอุ และศึกษากฎหมายระเบียบที่เกี่ยวข้อง เพราะพื้นที่ในการเดินทางไปยังจุดผ่อนปรนชั่วคราวช่องตาอุและบริเวณตลาดช่องตาอุเป็นพื้นที่ของเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า เพื่อหลีกเลี่ยงการใช้พื้นที่ของเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ซึ่งเป็นขั้นตอนที่ยุ้งยากและซับซ้อน ที่ต้องทำการขอเพิกถอนเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าบริเวณที่ขอใช้พื้นที่ทำประโยชน์ ซึ่งกระทำได้โดยตราเป็นพระราชกฤษฎีกานั้น ควรหาวิธีอื่นที่ไม่ต้องใช้พื้นที่ของเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ในการพัฒนาตลาดจุดผ่อนปรนชั่วคราวช่องตาอุ

5.3.2 ข้อเสนอแนะเพื่อการศึกษาวิจัยต่อไป

ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาวิจัยครั้งต่อไปที่สำคัญ ดังต่อไปนี้

5.3.2.1 ควรที่จะศึกษาแนวทางปฏิบัติในการเปิดจุดผ่อนปรนชั่วคราว ที่เปิดพร้อมกันในพื้นที่ชายแดนติดต่อกับประเทศเพื่อนบ้าน ตามประกาศของจังหวัดอุบลราชธานี ในปี พ.ศ. 2539 ประกอบไปด้วยจุดผ่อนปรน ดังนี้ ด้านสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป. ลาว) 1) บ้านสองคอน หมู่ที่ 1 ตำบลสองคอน อำเภอโพธิ์ไทร 2) บ้านด่านเก่า หมู่ที่ 1 ตำบลโขงเจียม อำเภอโขงเจียม ด้านประเทศกัมพูชา บ้านน้ำเย็น หมู่ที่ 6 (บริเวณช่องอานม้า) ตำบลโขง อำเภอน้ำเย็น ว่าสาเหตุอะไรที่ทำให้ไม่สามารถยกระดับจากจุดผ่อนปรนทางการค้าเป็นด่านผ่านแดนถาวรได้

5.3.2.2 เพื่อเป็นการต่อยอดงานวิจัยฉบับนี้ ควรมีการศึกษาวิจัยในเรื่องแนวทางปฏิบัติในการเปิดจุดผ่านแดนถาวรช่องเม็ก ตำบลช่องเม็ก อำเภอสรินทร จังหวัดอุบลราชธานี โดยเปรียบเทียบกันว่ามีแนวทางปฏิบัติในการเปิดจุดผ่านแดนถาวรอย่างไรถึงสามารถเป็นด่านผ่านแดนถาวรได้ เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปพัฒนาการค้าชายแดนให้ครอบคลุมต่อไป

5.3.2.3 ควรศึกษาแนวทางในการพัฒนาด้านสาธารณูปโภค และโครงสร้างพื้นฐานของตลาดการค้าชายแดนในบริเวณใกล้เคียง เพื่อเตรียมพร้อมรองรับสำหรับการยกระดับจากจุดผ่อนปรนทางการค้าเป็นด่านผ่านแดนถาวร

5.3.2.4 หลังจากประเทศไทยเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนในปี พ.ศ.2558 แล้ว สมควรจะมีการวิจัยในเรื่องของประเด็นและแนวทางการพัฒนาการค้าชายแดนเพื่อเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนเพิ่มเติมเพื่อศึกษาว่าประเด็นในการพัฒนาการค้าชายแดนที่กำหนดขึ้นมานั้นมาความสอดคล้องและสามารถนำไปใช้จริงได้มากน้อยเพียงใด สมควรจะใช้ต่อหรือมีการปรับปรุง แก้ไข

เปลี่ยนแปลงหรือไม่ เพื่อให้การค้าชายแดนของประเทศไทยจุดผ่อนปรนทางการค้าช่องทางตามสามารถพัฒนาได้อย่างเต็มศักยภาพ

5.3.2.5 เพื่อให้ได้ข้อมูลระหว่างประเทศเป็นการเปรียบเทียบในการเปิดจุดผ่านแดนถาวรของระหว่างทั้งสองประเทศ โดยควรทำการศึกษาของ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป. ลาว) ด้วยว่ามีแนวทางปฏิบัติในการเปิดจุดผ่อนปรนชั่วคราว และมีความพร้อมยกระดับจากจุดผ่อนปรนทางการค้าเป็นด่านผ่านแดนถาวรมากน้อยเพียงใด

เอกสารอ้างอิง

เอกสารอ้างอิง

- กรมการค้าต่างประเทศ. **คู่มือการค้าชายแดนกับประเทศเพื่อนบ้าน**. กรุงเทพฯ: กระทรวงพาณิชย์, 2545
- _____. **การค้าชายแดนและการค้าผ่านแดนกับประเทศเพื่อนบ้าน**. กรุงเทพฯ: กระทรวงพาณิชย์, 2558.
- กรมอาเซียน กระทรวงต่างประเทศ. “ข้อมูลทั่วไป”, เกี่ยวกับอาเซียน.
<http://www.mfa.go.th/asean/>. 10 ธันวาคม, 2560.
- กรมประชาสัมพันธ์ “การค้าชายแดน”, ศูนย์ข้อมูลข่าวอาเซียน.
http://www.asean thai.net/ewt_news.php?nid=5585&filename=index/.
23 มกราคม, 2561.
- กาญจนา โชคถาวร. **รายงานวิจัยปัญหาการค้าชายแดนไทย – ลาว ในเขตภาคเหนือตอนบน**.
เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2542.
- ติรณ พงศ์มพัฒน์ และคณะ. **เศรษฐกิจศาสตร์มหภาค ทฤษฎี นโยบายและการวิเคราะห์สมัยใหม่ ฉบับปรับปรุง**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2548.
- ทานตะวัน อินทร์จันทร์. **การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการชุมชนในการพัฒนาชุมชนย่อยในเขตเทศบาลเมืองลำพูน**. การค้นคว้าอิสระปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต:
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2546.
- ธศักดิ์ เก่งถนอมม้า. **ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานจุดผ่อนปรนทางการค้าชายแดนไทย-เมียนมา ช่องกั้วผาวอก อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่**. วิทยานิพนธ์ปริญญา
รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2541.
- ธัญญารัตน์ ล้วนสมบูรณ์. **นโยบายและมาตรการของรัฐบาลไทยในการจัดการการค้าชายแดน: กรณีศึกษาด้านศุลกากรเชียงแสน อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย**. วิทยานิพนธ์
ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2551.
- ธิดากานต์ ห้วนท็อก. **ผลกระทบจากการเปิดประตูอินโดจีน บริเวณจุดผ่านแดนถาวรบ้านห้วยโก๋น ตำบลห้วยโก๋น อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดน่าน**. วิทยานิพนธ์ปริญญา
รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2549.
- นพรัตน์ วงศ์วิทยาพาณิชย์ และคณะ. **รายงานวิจัยการค้าชายแดนไทยกรณีศึกษาตลาดโรงเกลือ จังหวัดสระแก้ว**. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ, 2554.
- พระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ. 2522. **ราชกิจจานุเบกษา**. เล่ม 96 ตอนที่ 28 ฉบับพิเศษ.
หน้า 45. 1 มีนาคม, 2522.
- พิชาย รัตนดิถ ญ ภูเก็ต. **องค์การและการบริหารจัดการ**. นนทบุรี: อิงค์ปัยอนด์บุ๊กส์, 2552.
- ยศวีร์ คงธนจารอนันต์. **จุดผ่านแดนถาวรกับผลที่มีต่อความมั่นคงตามแนวชายแดนไทย-กัมพูชา กรณีศึกษาการเปิดจุดผ่านแดนถาวร บริเวณช่องจอม อำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์**.
วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2552.

เอกสารอ้างอิง (ต่อ)

- เยาวเรศ ทับพันธุ์. **เศรษฐศาสตร์การค้าระหว่างประเทศ: ทฤษฎีและนโยบาย**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2551.
- รังสรรค์ ธนะพรพันธุ์ และสมบูรณ์ ศิริประชัย. **กฎกติกา WTO**. กรุงเทพฯ: โครงการ WTO Watch (จับกระแสองค์การการค้าโลก), 2552.
- เรืองศักดิ์ ไชยอุดม. **ปัญหาการค้าชายแดนไทย – พม่าใน อำเภอ แม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน**. วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2550.
- สนมพร วรวิเชียรวงษ์. **ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและการเมืองระหว่างประเทศไทย – ลาว ที่มีผลต่อการกำหนดภาวะการค้าชายแดน**. วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2554.
- สำนักเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ. **ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน: โอกาสทางการค้าและการลงทุนของไทย**. กรุงเทพฯ: กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ, 2548.
- สำนักนโยบายและแผน สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย. “การศึกษาโอกาสและผลกระทบของประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนต่อกระทรวงมหาดไทย”, รายงานวิจัย. www.ppb.moi.go.th/midev01/upload/asean_final.pdf. 6 ธันวาคม, 2560.
- สำนักส่งเสริมการค้าชายแดนและมาตรการพิเศษทางการค้า. **กลุ่มการค้าชายแดน**. กรุงเทพฯ: กรมการค้าต่างประเทศ, 2554.
- อัญญา หรินทรเวช. **แนวทางการพัฒนาเมืองท่องเที่ยวและชายแดน กรณีสุขาภิบาลแม่สาย**. วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2541.

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ	นายธนวัฒน์ สุดงาม
วัน เดือน ปีเกิด	4 กุมภาพันธ์ 2534
ภูมิลำเนา	อุบลราชธานี
ประวัติการศึกษา	พ.ศ. 2552 - 2555 รัฐศาสตร์ (รัฐประศาสนศาสตร์) สาขาการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
ประวัติการทำงาน	พ.ศ.2558 – 2561 องค์การบริหารส่วนตำบลโพนงาม อำเภอบุณฑริก จังหวัดอุบลราชธานี
ตำแหน่งงาน	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนปฏิบัติการ
สถานที่ทำงานปัจจุบัน	องค์การบริหารส่วนตำบลโพนงาม โทรศัพท์ 081-535-5425